

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

DUMITRU COVALCIUC,
redactorul-șef al almanahului „Țara Fagilor”,
la 70 de ani

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

XXVI

2017

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
2016**

Un om cât o țară

Când m-am așezat la calculator pentru a realiza un profil intelectual a lui Dumitru Covalciuc, pe care îl cunosc de mai bine de 26 de ani, am considerat că este un lucru simplu. Dar nu a fost să fie așa. În acest fel stând lucrurile, am fost nevoit să apelez la câteva surse de informare pe care să le adaug la cunoștințele mele, multe din ele umbrite de trecerea timpului. Altele a trebuit să le rememorez pentru care am reluat amintirile asupra lui, am apelat la corespondența cu Domnia Sa, însemnările biobibliografice, bună parte existente în surse electronice și nu în ultimul rând în opera sa capitală, almanahul „Țara Fagilor”, cu numeroase referințe, cronici, recenzii, prezentări, semnalări, la care contribuția alcătuitorului Dumitru Covalciuc este esențială. L-am cunoscut în postura de bun orator la multe întâlniri din Târgu-Mureș și Cernăuți. Îmi rămân memorabile acele intervenții prilejuite de *Ziua limbii române*, când ridica în picioare în ropote de aplauze o mare sală de români adunați la Palatul Tineretului din Cernăuți. Împreună am redescoperit o lume nouă atunci, imediat după căderea cortinei de fier, când plini de speranțe ne alimentam năzuințele comune pentru o lume mai bună și o viață mai fericită. Încă dintr-un bun început Dumitru Covalciuc, scriitor, gazetar, istoric, folclorist, câte și mai câte altele mă copleșea cu memoria și cunoștințele sale.

Nașterea sa a fost declarată pentru ziua de 2 ianuarie 1947, când a venit pe lume la Oprișeni (Regiunea Cernăuți, Ucraina), înscrisă în registrul stării civile. Părinții săi Vasile și Leonora se numărau printre gospodarii de vază ai satului. Anii de după război, prigoana împotriva populației românești, transformările survenite urmare a ocupației sovietice căreia i-a căzut pradă nordul Bucovinei, incerte pentru destinele copilului născut, îi face cadou întinerirea cu un an. După cum singur mărturisește, s-a născut în anul 1946, între Crăciun și anul nou fiind declarat la starea civilă mai târziu cu câteva zile, care s-ar fi constituit într-un an calendaristic în plus. Clasele primare le urmează în satul natal,

liceul la Tereblecea. Printre foști săi dascăli se număra și viitorul academician Nicolae Bilețchi cunoscut istoric și critic literar de mai târziu, care i-a îndrumat pașii spre viitor. Părinții săi au optat pentru studii teologice iar el dorea să urmeze medicina unde se și înscrie dar pe care o abandonează în scurt timp. Bunele rezultate obținute în anii de până acum îl desemnează pentru a urma cursurile Universității din Cernăuți, Facultatea de Limbi Romanice și Germanice, secția de Limba și Literatura Franceză. Încă din timpul studenției lucrează ca redactor la principalul cotidian al Regiunii Cernăuți, „Zorile Bucovinei”, îndeplinind în paralel și funcția de crainic la Radio-Cernăuți. Bucuria nu i-a fost de lungă durată deoarece în anul 1972, este chemat pentru a-și satisface stagiul militar, de la care încearcă să se sustragă, situație care îi va influența viitorul, în sensul că își va pierde locul de muncă, va fi exilat la Baku, unde va fi internat într-un lagăr de psihiatrie, fiind mereu urmărit de organele securității și hărțuit. Nu se lasă călcat în picioare, obține un an de încadrare în învățământ de unde este înlăturat, fiind acuzat de *naționalism burghez român* (cf. Ion Popescu-Sireteanu. *Scriitorul Dumitru Covalciuc*, Rev. rom „nr. 1, 2013). După multe peripeții exercitând mai multe servicii de muncă brută, este repus în drepturi ca ziarist la „Zorile Bucovinei”. Lupta cu autoritățile comuniste continuă datorită îngrădirii unor drepturi și libertăți, prin adresarea unor scrisori și memorii celor mai înalți demnitari sovietici și instituții comuniste ale vremii, cum au fost: Leonid Brejnev, M.I. Suslov, „Pravda” ș.a.

Debutază literar la o vârstă precoce, pe când era elev de liceu din Tereblecea în săptămânalul „Cultura Moldovei” din Chișinău, cu publicarea unei pagini de folclor cules din satul său natal. Este în permanență preocupat de istoria Bucovinei de tradiții și obiceiuri, domenii neagreate de regim, încât nu s-a putut afirma în plan intelectual, mai ales în valorificarea ideilor sale, devenind un om incomod pentru societatea comunistă de tip sovietic.

Destrămarea Uniunii Sovietice, eliberarea popoarelor din acest mare lagăr care își baza existența pe dictatură și teroare, i-au deschis noi orizonturi de afirmare a idelilor de libertate și acțiune, de valorificare a planurilor pentru care a fost oprimat ani în șir. Împreună cu alți intelectuali pune bazele Societății de cultură

Românească „Mihai Eminescu” în Bucovina (1989), din conducerea căreia a făcut parte mulți ani, înființează și conduce Societatea culturală „Arboroasa” (1990), activează în tânărlul Institut Obștesc de Istorie, Restituiri Literare și Folclorice „Dimitrie Onciu”, Tot în această perioadă ia legătura cu Țara devenind membru activ al Uniunii „Vatra Românească”, cu sediul Central la Târgu-Mureș, timp în care își va fundamenta prețioase legături cu intelectualii din România, în special cu cei din sudul Bucovinei și ținuturile mureșene, a căror trăinicie se prelungește până în zilele noastre.

Acum era timpul să își pună în valoare calitățile sale de om pentru oameni, de folosire a drepturilor și obligațiilor în serviciul societății, care au fost suprimate aproape o jumătate de veac, punerea în valoare a adevăratei democrații.

Prioritățile au constat în câștigarea încrederii maselor populare, în special a românilor din această regiune peste care a trecut tăvălucul morții și al fricii, a satelor pustiite fără bărbați și femei deportați în îndepărtata și neprimitoare Siberie și dincolo de cercul polar la muncă forțată, în cele mai precare condiții de existență prin frig și înfometare. Acum era momentul de ridicare a unor monumente simbol care să ne aducă aminte de numărul mare de martiri care au plecat pe drumul foră întoarcere. Acum au început acțiunile de evaluare a numeroaselor pierderi omenești peste care stăpânirea comunistă a așternut tăcerea. Amintim aici Fântâna Albă unde au fost mitraliați mii de oameni pentru simplul fapt că au vrut să trăiască liberi în România, Bahrinești, Mahala, Ceahor, Budineț, Cupca, Pilipăuți etc. dar și de localitățile care au fost șterse de pe fața pământului: Albovăț, Buci, Frunza, I.G. Duca, Prisaca ori Țântenii. Peste tot au fost ridicate monumente și au fost înălțate rugăciuni pentru sufletele lor, pe care regimul ateo-comunist nu le accepta. Participant activ la toate aceste momente, același Dumitru Covalciuc, care nu odată ne-a purtat pași prin Cimitirul Central din Cernăuți unde se ocupa și cu repararea mormintelor vandalizate, rostind cu multă durere și mâhnire deoarece – spunea el că, „ne-au scos și morții din morminte”. Totodată trebuiau refăcute statuile distruse de noii ocupanți, bună oara Mihai Eminescu. Altele trebuiau să readucă în memoria

locuitorilor modele care de-a lungul istoriei s-au sacrificat luptând pentru binele locuitorilor: Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, figuri de istorici și scriitori simboluri ale aspirațiilor și modele de sacrificiu pentru obște.

Un alt pas important era organizarea învățământului românesc de toate gradele. A colindat în acest sens, toate satele românești din Regiunea Cernăuți, pentru înscrierea copiilor în clase românești, acțiune importantă având ca scop legarea lor de vatra străbună. Nici această acțiune nu a dat rezultatele scontate, deoarece au fost luate măsuri de consolidare a statului național, cea mai importantă fiind aceea de însușire a limbii ucrainene de către populație, iar apoi aspirațiile lor se năruiau odată cu trecerea timpului. Un salt frumos s-a obținut cu introducerea alfabetului latin în presă, pentru care Dumitru Covalciuc, pe atunci redactor la „Zorile Bucovinei”, a luat legătura cu Întreprinderea Tipografică „Tipomur” din Târgu-Mureș, de unde a obținut litere latine și asistentă tipografică, așa încât încă din anul 1992 cotidianul cernăuțean avea o pagină în limba română cu alfabet latin, astăzi având toate paginile în această formă.

Era nevoie de multe cărți pentru care s-a apelat la donații. La colectarea acestora un rol important l-a avu Asociația Pro Basarabia și Bucovina, filiala Mureș. Dar lucrul cel mai important era tipărirea cărților românești la Cernăuți. Dumitru Covalciuc și-a mobilizat toate forțele pentru elaborarea manualelor școlare. Așa apar manualele pentru clasele inferioare, fie originale de autori români fie în traducere românească. Altele trebuiau să oglindească viața locuitorilor de aici, tradițiile și obiceiurile locului, se cereau adunate comorile populare, cărți de educație științifică și de popularizare, de cultivare a credinței strămoșești și de practică religioasă.

În cele ce urmează o să vedem cum a înțeles Dumitru Covalciuc această importantă și valoroasă activitate și cum a pus-o în aplicare. Preocupările folcloristice, primele puse în valoare, îi stau mărturie editarea unor culegeri de folclor, cum au fost: *Cucule, ce pene porți* (1992); *Cântece de cătănie și război* (1992); *Povești și snoave din Bucovina* (1994); *Legende populare din Bucovina* (1995); *Basmе bucovinene* (1997); *Folclor românesc din nordul*

Bucovinei (2001); *Petrea Voinicul și Florea înfloritul* (2003); *Comori folclorice din Bucovina* (2004). *Povești, snoave și istorioare populare din Bucovina*, (2005).

Scriitorul și-a pus semnătura pe două romane, *Revolta*, inspirat din Primul Război Mondial, scris în anii de tinerețe, cenzurat inițial și publicat abia în anul 1990 și *Tinerețea lui Doxachi Hurmuzachi* (2002). Tot el mai elaborează și o micromonografie, *Stejarii Horecii*. Împreună cu basarabeanca Liliana Corobca semnează volumul *Golgota românească. Mărturiile bucovinenilor deportați în Siberia* (2015), cu memorii și amintiri preluate din almanahul „Țara Fagilor”.

Calitățile sale de bun monografist le-a pus în valoare cu o lucrare model prima lucrare de acest fel, *Oprișeni, un sat la răspântiile istoriei* (2008).

Tot atât de importante sunt contribuțiile Domniei Sale la dezvoltarea presei bucovinene. În primul rând apreciem calitatea sa de redactor la „Zorile Bucovinei”, unicul cotidian al românilor nord-bucovineni. Apoi, tot el este acela care prin anii 1992-1993, elaborează și tipărește revista *Miorița*, din care au apărut doar patru numere la o editură din Suceava. Va edita împreună cu protoiereul Adrian Acostăchioaiei *Calendarul român ortodox al românilor bucovineni*, din care au apărut trei numere în anii 1992/1993, 1994/1995 și 1996/1997. La Târgu-Mureș va edita și tipări revista *Codrul Cosminului*, cu sprijinul Inspectoratului Județean de Cultură și al revistei „Vatra”, din care au apărut 10 numere. Împreună cu poetul transcarpatian Gheorghe Moiş, editează un singur număr din revista de istorie, literatură și folclor „De la Nistru până la Tisa”.

Fără îndoială, opera sa de căpătâi inițiată de el și scrisă în bună parte tot de el este și rămâne și în continuare Almanahul literar cultural al românilor nord-bucovineni, „Țara Fagilor”, periodic care apare anual din 1992. Este cel mai rodnic produs spiritual, rezultat din colaborarea sa cu mureșenii. O întâmplare fericită a făcut ca prezența mureșenilor la Cernăuți încă din anul 1991, să îl descopere pe tânărul înflăcărat, pătruns de suflul nou al libertății și de dorința de a face ceva de durată pentru semenii săi. Cu fața înseninată de bucurie, purtând sub braț un dosar voluminos cu tot ce a găsit legat se spiritul bucovinean, nu găsea o cale de

finalizare a unei publicații, datorită lipsei resurselor financiare. Era manuscrisul primului almanah. Aici el a găsit oameni de nădejde. Mai greu era atunci aducerea manuscrisului în Țară, dar cu dragoste, dăruire și insistență, toate se pot împlini. De aici nu a mai rămas decât un pas până la împlinirea unei năzuințe. Subvențiile pentru tipărire au fost asigurate de *Uniunea Vatra Românească*. Apariția primului volum al almanahului a constituit un prilej de mare bucurie. Mureșenii au fost fericiți pentru că în acest fel au avut prilejul îndeplinirii unei fapte de adânc patriotism și atașament față de frații lor nord-bucovineni. La rândul lor ei aveau fericirea de a aprinde în cămine făclia culturii românești, de care au fost zeci de ani frustrați. În același mod a apărut și numărul urător, tirajul lor fiind de 10.000 de exemplare.

De atunci și până acum almanahul „Țara Fagilor” a apărut fără întrerupere. În primul rând trebuia să găsim mereu alte surse de finanțare. Director fiind la Biblioteca județeană Mureș, am preluat o perioadă de timp editarea și tipărirea almanahului. A fost imposibilă folosirea bugetului în acest scop, motiv pentru care am apelat la Ministerul Culturii. Odată cu trecerea serviciului de subvenții, editare de cărți la Administrația Fondului Cultural Român (AFCN), ne-au fost refuzate sistematic cererile de finanțare solicitate prin Fundația Culturală „Vasile Netea”. Ne mai găsind alte surse financiare, în calitate de președinte al acestei fundații, am preluat noi această onorabilă obligație cultural-patriotică. Cu toate greutățile, cereri umiltoare la virtuali finanțatori, refuzuri, insistențe, apeluri, am reușit, bineînțeles cu ajutorul unor binevoitori să mai tipărim încă 16 volume.

Este „cartea de aur” a Bucovinei cum ne place nouă să spunem, care cuprinde acum peste 7000 de pagini. Ea se alcătuiește la Cernăuți, colaboratorii sunt bucovineni, avându-l ca redactor șef și de ce nu am spune-o ca autor pe Dumitru Covalciuc. Punerea în pagină, culegerea electronică o bună vreme de timp, corectura, se realizează la Târgu-Mureș. acum lucrăm prin poșta electronică, ne-am modernizat și noi. În momentele mai grele eram tentați să-i oprim apariția. Am învins greutățile, ne mai întâlneam odată cu Dumitru și ne mai asumam un volum și tot așa am ajuns la 26 de volume, ceea ce înseamnă tot atâția ani.

Datorită conținutului său atractiv, rubrici de mare mare căutare: File de istorie; Genealogie; Filologie; Golgota neamului românesc; Poesis; Din creația cititorilor noștri, Personalități bucovinene; Etnografie; Folclor Bucovinean etc., fac să crească interesul pentru almanah fiind apreciat în special în nordul Bucovinei, în țară și nu de puține ori este solicitat pe mapamond, acolo unde trăiesc români și se află de existența sa.

Făcând o evaluare asupra activității sale la împlinirea a 50 de ani de viață, după ce enumeră câteva mulțumiri modice de compensare a prestigioasei sale activități, Acad. Grigore Bostan scria despre Dumitru Covalciuc în *Țara Fagilor* (1996), că, „*I-ar sta bine d-lui D. Covalciuc și cu alte «regalii» mai distinse, dar binemeritate, să zicem, «membru al Uniunii Scriitorilor din România, Ucraina, Moldova», «doctor în filologie» (sau istorie), membru al unor instituții academice de prestigiu ș.a. Și de ce nu? Doar e știut bine, faptul că nu numai în nordul Bucovinei, ci și de partea de dincolo de Carpați și Prut, există extrem de puțini oameni care ar putea rivaliza cu el în domeniile neexplorate ale istorie și culturii românești din Țara Fagilor. Avem în vedere atât multitudinea de informații pe care le deține, cât și aptitudinile investigative, materializate de el, mai cu seamă în ultimii ani, în numeroase studii, eseuri, schițe și note documentare.*”

Așa dar, ne aflăm în fața „unui om cât o țară”.

... și tot așa... clepsidra timpului mai adaugă câte un an..., el un almanah, o carte. Tot așa, până când a ajuns acum la vârsta septuagenară.

Să ne tăiești Dumitre întru mulți ani rodnici, cu sănătate și fericire!

Dimitrie Poptămaș,
Redactorul volumelor „Țara Fagilor”,
Președintele Fundației Culturale „Vasile Netea”

FILE DE ISTORIE

Sfârșitul Mitropoliei Ortodoxe Române de la Cernăuți

Dumitru COVALCIUC

Bucovineanul Nectarie Cotlarciuc, care, din 1923 a condus Eparhia Cetății Albe și Ismailului, la 10 noiembrie 1924 a fost instalat în scaunul mitropolitan din Cernăuți, înlocuindu-l pe Vladimir de Repta, care, în acel an se pensionase. Specialist în dreptul bisericesc și doctor în teologie și filosofie, el s-a remarcat mai mult prin lucrările sale științifice în domeniul teologiei fundamentale. După moartea sa, survenită la 4 iulie 1935, mitropolit al Bucovinei și Hotinului a devenit Visarion Puiu și hirotonirea sa în calitate de Chiriarh al Bisericii Ortodoxe din Bucovina a avut loc la 10 noiembrie 1935.

Mitropolitul Visarion Puiu, deosebit de energic și ferm în acțiunile sale, s-a dovedit a fi un vrednic urmaș al marilor luptători pentru propășirea Bisericii și bunele Neamului. Prin grija sa și cu ajutorul mitropoliei în fruntea căreia se afla, în timpul arhipăstoriei sale, în cuprinsul Bucovinei istorice „au fost construite peste 50 de biserici, dintre care, 4 în orașul Cernăuți (Sf. Nicolae, Sf. Ap. Petru și Pavel, Înălțarea Sfântului Duh de la Horecea Urbană și Sf. Treime de la Colocucica). Peste 200 de biserici au fost renovate și înzestrate cu obiectele de cult necesare. A sprijinit mult

învățămantul, tiparul și așezămintele românești din Ierusalim, dăruind pentru înzestrarea lor un milion și jumătate de lei”¹. Este bine cunoscut și faptul că Visarion Puiu a sprijinit cu elan și acțiunile legate de edificarea monumentală a Palatului Cultural din Cernăuți, palat ce a fost construit după proiectul întocmit de arhitectul bucureștean Horia Creangă, prin osârdia profesorului universitar Grigore Nandriș, președintele de atunci al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În acest scop a fost încheiată o convenție între Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și Fondul Bisericesc Ortodox Român al Mitropoliei Bucovinei. Prin urmare, Direcția Fondului Bisericesc se obliga să investească în acea impunătoare construcție capitalul necesar de cel puțin 40 milioane lei². Deși a avut de înfruntat o opoziție fățișă, Visarion Puiu a continuat să sprijine construirea Palatului Cultural (azi Casa Ofițerilor).

În 1940, în rezultatul unei acțiuni în care s-a implicat în favoarea creștinilor ortodocși din URSS, acțiune încă puțin elucidată, a fost nevoit să se retragă din funcția de mitropolit al Bucovinei și Hotinului. Locul i l-a luat Tit Simedrea, care, la 11 decembrie 1935, fusese ales de Marele Colegiu Electoral episcop de Hotin. La 13 iunie 1940, doar cu două săptămâni înainte de știrbirea teritorială a României, Tit Simedrea a fost investit în scaunul mitropolitan al Bucovinei și instalat în catedrala din Cernăuți³. Raptul bolșevic din 1940 a avut drept consecință mutarea Mitropoliei Bucovinei de la Cernăuți la Suceava, unde a fost adăpostită în chiliile mănăstirii „Sf. Ioan”. La 25 martie 1941, în rezultatul primirii cârjei pastorale din partea regelui Mihai, a avut loc instalarea oficială a mitropolitului Tit Simedrea de către

¹ Adrian Acostăchioaei, Episcopi și mitropoliți ai Bucovinei (1783–1944), în „Codrul Cosminului”, publicație trimestrială a Cercului „Arboroasa”, nr. 4, septembrie 1994.

² Mircea Irimescu, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani, vol. I, Editura „Septentrion”, Rădăuți 2012, p. 365.

³ Adrian Acostăchioaei, art. cit.

mitropolitul Irineu, reprezentantul Patriarhiei Române⁴.

Prin decretul-lege nr. 2865, din 23 august 1940, Facultățile de Litere-Filosofie, Drept și Științe ale Universității din Cernăuți erau desființate, iar profesorii de la acestea, refugiați din capitala istorică a Bucovinei, erau repartizați la universitățile din București, Iași și Cluj. În privința Facultății de Teologie, situația rămânea încă neclară. Înalți demnitari de la București aveau intenția ca această facultate să-și reia activitatea la Cluj. Acest lucru s-a dovedit însă, imposibil, deoarece, în urma Dictatului de la Viena de la 30 august 1940, România a fost impus, sub amenințarea cu forța, să cedeze Ungariei Ardealul de Nord⁵. Noul ministru al Educației, Artelor și Cultelor, Traian Brăileanu, bucovinean și fost profesor la Universitatea din Cernăuți, a propus în ședința din 18 septembrie 1940 a Consiliului de Miniștri ca Facultatea de Teologie să funcționeze la Suceava⁶. Astfel, facultatea ce l-a avut în anul de studii 1940/1941 decan pe profesorul Nicolae Cotos a funcționat în incinta Liceului „Ștefan cel Mare”. Cursurile au fost frecventate de 388 studenți, dintre care, 184 au obținut licența în teologie⁷.

Mutarea impusă a reședinței mitropolitane la Suceava, în rezultatul dramei naționale din vara anului 1940, a cauzat ieșirea de sub ascultarea Mitropoliei Bucovinei a mai mult de jumătate din teritoriul pe care aceasta o păstorise. Preoții, în marea lor majoritate, și-au părăsit parohiile și s-au refugiat în România. Numărul preoților refugiați s-a ridicat, după unele surse oficiale, la 106⁸. Acești slujitori ai altarului nu puteau fi lăsați fără adăpost și fără o bucată de pâine. La stăruința lui Nicolae Bălan, absolvent al Facultății de Teologie din Cernăuți și mitropolit al Ardealului, precum și a Mitropoliei Bucovinei, cu reședința la Suceava pe lângă

⁴ Mihai-Aurelian Cărunțu, Bucovina în cel de-al Doilea Război Mondial, Editura „Junimea”, Iași, 2004, p. 194.

⁵ Vasile Nuțiu, Istoria românilor și cultura civică. Dicționar explicativ, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 2010, p. 227.

⁶ „Candela”, Revistă teologică și bisericească, 1933–1940–1941, Cernăuți, 1942, p. 730.

⁷ Simion Reli, Facultatea de Teologie din Cernăuți, Cernăuți, 1942, p. 27.

⁸ „Glasul Bucovinei”, 11 august 1940.

Ministerul Educației, Artelor și Cultelor și pe lângă Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, 105 preoți refugiați din Bucovina au fost repartizați astfel: 15 – în Arhiepiscopia Craiovei, 17 – în Arhiepiscopia Sibiului, 21 – în Episcopia Clujului, 8 – în Episcopia Aradului, 2 – în Episcopia Caransebeșului și 31 – în Episcopia Timișoarei⁹.

După ce, în ziua de 2 august 1940, la sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al URSS a fost pusă problema includerii nordului Bucovinei, nordului și sudului Basarabiei în componența RSS Ucrainene, a urmat formarea regiunii Cernăuți, eveniment petrecut la 7 august același an. Această nouă unitate teritorial-administrativă creată pe baza județelor Cernăuți și Storojineț, a unor părți din județul Rădăuți, Hotin și Dorohoi avea o suprafață de 8.100 km².

În paralel cu desfășurarea accelerată a procesului de sovietizare și comunizare, în teritoriul ocupat sovieticii s-au dedat și la o acerbă prigoană antireligioasă a credincioșilor care nu și-au părăsit vetrele, ci au rămas sub stăpânirea bolșevică. Ca să scape de teroarea comunistă, 29 preoți s-au refugiat în toamna anului 1940 în Germania prin Comisia germană de repatriere¹⁰. Doar 22 de preoți au continuat să suporte calvarul ocupației bolșevice, printre aceștia numărându-se Simion Ivaniuc, Constantin Avram, Teodosie Mardari, Atanasie Prelipcean¹¹. Din lipsă de preoți, multe biserici nu-și mai deschideau ușile în fața credincioșilor. La rugămintea creștinilor rămași fără păstori duhovnicești, un preot rămas în teritoriul ocupat se vedea nevoit să officieze, cu rândul, serviciile divine în mai multe localități. Este cunoscut cazul preotului Simion Ivaniuc, paroh în Suceveni, care ținea slujbele nu numai în biserica din localitate în care rămăsese, ci și în bisericile din satele Carapciu, Iordănești, Prisăcăreni, Cupca, Corcești, Cerepcăuți, Petriceni,

⁹ „Foaia Oficială a Mitropoliei Bucovinei”, nr. 9–10, Suceava, 1 septembrie -1 octombrie 1940.

¹⁰ Lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Cernăuților din sesiunea ordinară a anului 1942, Cernăuți, 1943, p. 37.

¹¹ Ibidem, p. 39.

Volcineții Vechi¹². Și-au făcut, cu mari riscuri, datoria de îndrumători spirituali ai credincioșilor și preoți pensionari rămași în teritoriul fostei Eparhii a Cernăuților și Bucovinei. Astfel, în Catedrala din Cernăuți liturgiile erau oficiate de bătrânul preot Muranievici, originar din Hotin. Ca biserica din satul transprutean Mahala să nu rămână închisă, sătenii l-au adus dintr-o comună din fostul județ Hotin pe bătrânul preot Leon Sorocean¹³. Asistența spirituală credincioșilor a mai acordat, după puțină, Andronic Șcraba.

După refugiul în România a preoților din eparhie, s-au înmulțit cazurile când în biserici slujbele erau oficiate de către cantorii ce se mai aflau prin sate. De pildă, după ce parohul Leon Roșca și preotul de ajutor Nicolai Bojescu au părăsit Oprișenii, un sat din fostul județ Rădăuți, biserica de acolo n-a rămas închisă, căci în fiecare duminică și în zilele de mari sărbători creștine liturgiile le oficia cantorul Constantin Strugaru. La Ceahor, sat din imediata apropiere a Cernăuților, nici cantor bisericesc nu exista în primul an de ocupație rusească. Și într-un asemenea caz slujbele le ținea în mijlocul bisericii gospodarul Mihai Chișcan, îmbrăcat țărănește. Nedepășindu-și atribuțiile laice, el participa la creștinarea copiilor, la oficierea cununiilor, asista la înmormântări¹⁴.

Bisericilor, puține la număr, care mai funcționau, li se impunea achitarea către stat a unor exagerate „impozite pe credință”. Bunăoară, același Simion Ivaniuc din Suceveni a fost silit să achite pentru 6 luni suma de 3.000 ruble. Taxa pe credință pentru Catedrala Ortodoxă a fost de 70.000 ruble, iar pentru biserica „Sf. Paraschiva” din Cernăuți – 40.000 ruble¹⁵.

Autoritățile sovietice s-au străduit chiar din primele luni de după anexarea nordului Bucovinei să schimbe situația demografică a populației, în detrimentul românilor, bineînțeles. Prin metode drastice numărul autohtonilor, care erau buni creștini și buni

¹² „Bucovina”, 20 aprilie 1942.

¹³ Ion Nandriș, *Satul nostru Mahala din Bucovina*, Casa de Presă și Editura Tribuna, Sibiu, 2001, p. 50.

¹⁴ „Bucovina”, 20 august 1941.

¹⁵ Arhiva de stat a Regiunii Cernăuți (ASRC), fond R-307, inv. 1, d. 3354, fila 33.

români, a fost simțitor împuținat. În vara anului 1940 au fost internați în lagăre de dincolo de Ural, din Republica Autonomă Komi foștii primari și notari comunali, persoanele care au făcut parte din organele jandarmeriei și poliției, foștii membri ai partidelor politice, unii preoți care s-au manifestat deschis împotriva campaniei antireligioase declanșate de e ocupanți, alte „elemente social-periculoase”. Au urmat masacrele de la Tereblecea, Lunca și Fântâna Albă, din iarna și primăvara anului 1941, întemnițările „trădătorilor patriei”, care au încercat să treacă clandestin în România, deportările masive ale populației în Siberia și Kazahstanul de Nord. În conformitate cu datele oficiale, dar incomplete, ale administrației românești reinstalate la Cernăuți după începerea Războiului Reîntregirii, în primul an de ocupație bolșevică din Guvernământul Bucovinei erau dispărute 36.129 persoane, dintre care, 5.018 din orașul Cernăuți, 8.319 din județul Cernăuți, 4.387 din județul Storojineț, 1.467 din județul Rădăuți, 1.996 din zona Herței, 14.942 din județul Hotin¹⁶.

Readucerea, în iulie 1941, a teritoriului, pe timp de un an aflat sub ocupație sovietică, la sânul României, a permis și reîntregirea Eparhiei Bucovinei. Scaunul mitropolitan a fost reasezat la Cernăuți. Sub ascultarea Mitropoliei Ortodoxe Române a Bucovinei au revenit 182 parohii. Din refugiu s-au întors 155 de preoți. Fiindcă nu toate bisericile din teritoriul eliberat erau asigurate cu slujitori ai altarului, 69 de posturi au fost scoase la concurs. În toamna anului 1941 au fost reprimiți și 58 de preoți ucraineni¹⁷. Evident, Biserica iarăși s-a situat „în fruntea strădaniilor pentru înălțarea din temelie a vieții românești din aceste meleaguri cotropite de păgâni”¹⁸. Mitropolitul Tit Sîmedrea a găsit, după cum a declarat la o întâlnire cu credincioșii din satul Stănești, județul Rădăuți, „jale și pustiu, asta a fost stăpânirea bolșevică satanică”¹⁹. În anii grei ai războiului, ultimul mitropolit român al Bucovinei „cu o grijă și dragoste cu adevărat părintească a știut să

¹⁶ *Lucrările Adunării...*, p. 1 și următoarele.

¹⁷ „Calendarul creștin pe anul 1943”, Cernăuți, 1942, p. 42.

¹⁸ „Bucovina”, 20 aprilie 1942.

¹⁹ Adrian Acostăchioaie, *art. cit.*

aline suferințele dreptcredinciosului popor, provocate de aceste calamități, îndreptându-și activitatea pe tărâm bisericesc spre binele neamului și spre întărirea credinței noastre strămoșești”²⁰.

Mitropolitul Tit Simedrea

În martie 1944, Tit Simedrea a fost silit de evenimentele militaro-politice să părăsească pentru totdeauna scaunul mitropolitan de la Cernăuți. Din nou s-a refugiat la Suceava, însă

²⁰ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, 2004, p. 639–640.

titlatura i-a fost păstrată până la 31 iulie 1945. Născut în 1886, el se va stinge din viață la Mănăstirea Cernica, la 9 decembrie 1971. Mitropoliei Bucovinei i s-a dat titlatura de Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului, pe care, până în 1948 o va conduce Emilian Antal. L-a urmat, până în 1950, Sebastian Rusan. La 26 februarie 1950, când a fost modificat Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscopia Sucevei s-a contopit cu Arhiepiscopia Iașilor. În conformitate cu Decizia 117 a Consiliului Național Bisericesc, Sebastian Rusan va deveni arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei²¹.

În primul an de ocupație bolșevică la Cernăuți n-a existat o administrație bisericească. Puținii preoți rămași în teritoriu puteau să slujească în bisericile rămase deschise doar prin îngăduința comitetelor executive raionale. Dacă credincioșii dintr-un sat oarecare își găseau un preot, o delegație a lor pornea spre cutare centru raional, cerând președintelui comitetului executiv aprobarea de a avea un slujitor al altarului. Acea delegație se obliga să plătească regulat „impozitul de credință”, oricât de mare ar fi fost, numai ca lăcașul de închinare Domnului să nu fie închis.

N-a existat la Cernăuți vreo autoritate bisericească nici în primele luni de după cea de a doua „eliberare” sovietică din martie 1944. Abia în iunie 1944, Patriarhia de la Moscova a decis să treacă sub ascultarea sa Biserica Ortodoxă din Bucovina. În acest scop, la Cernăuți n-a fost trimis un ierarh, ci un simplu preot, luat dintr-o parohie din regiunea Sverdlovsk. Acesta se numea Eutimie Kaverninski și era ucrainean de naționalitate. După convorbirea avută cu patriarhul și cu președintele Comitetului în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS Karpov, Eutimie Kaverninski a fost pus la dispoziția mitropolitului ucrainean Ioan. La Kiev acesta a fost numit în iulie 1944 protopop eparhial al parohiilor ortodoxe.

²¹ ASRC, fond R-621, inv. 1, d. 4, filele 17–18.

Episcopul Teodosie I.

Deci, inițial Biserica Ortodoxă din Bucovina a fost coborâtă la gradul de protoierie.

Abia la 25 februarie 1945, Eutimie Kaverninski a fost sfințit la Kiev, cu numele de Teodosie, Episcop al Cernăuților și

Bucovinei²², iar eparhia bucovineană a nimerit sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova

Șirul episcopilor care s-au aflat în fruntea Bisericii Ortodoxe din Bucovina a fost lung și aceștia s-au numit: Teodosie I, Andrei, Eumenie, Grigorie, Damian, Metodie, Teodosie II, Sava, Varlaam, Antonie și Onufrie. Dintre aceștia niciunul n-a fost român, iar limba română o stăpânea doar vlădica Metodie, bucovinean de origine.

După cea de a doua „eliberare” sovietică a actualei regiuni Cernăuți, Mitropolia Bucovinei n-a fost lichidată prin vreun act sinodal emis la Moscova. De iure, ea a mai existat ceva peste jumătate de secol. Dar de facto, o lungă perioadă de timp scaunul mitropolitan n-a fost ocupat. În jurul anului 2000, la Cernăuți au fost înființate chiar două mitropolii ortodoxe, una fiind condusă de Onufrie (Orest Berezovski), și alta, de către Danilo (Danilo Kovalciuk). Onufrie a devenit mitropolit al Kievului și al întregii Ucraine, iar în scaunul mitropolitan l-a succedat mitropolitul Meletie. Mitropolia care îl are în frunte pe Meletie se află sub jurisdicția Patriarhiei Ortodoxe de la Moscova, iar cea păstorită de Danilo – sub ascultarea Patriarhiei Ortodoxe de la Kiev. Cele circa 125 de biserici și 8 mănăstiri în care serviciile divine sunt oficiate în limba română continuă să țină de Patriarhia de la Moscova și faptul acesta este regretabil și trezește o mare nedumerire.

²² Situația Bisericii din Bucovina din 1775 până în prezent, în „Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni”, alcătuit de protoiereul Adrian Acostăchioaei și scriitorul Dumitru Covalciuc, Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 47–50.

Biserica din Prisăcăreni și preoții cunoscuți care au slujit în ea în perioada 1784–1954

Rodica ZEGREA,
bibliotecară

Potrivit consemnației din 1784 a clerului ortodox din Bucovina, în biserica din Prisăcăreni, la care în acea vreme mai umblau și creștinii din satele învecinate Carapciu și Suceveni, slujeau „popa Iacob și popa Ștefan”¹. Tot doi preoți, și anume Simeon Sucevan și Ștefan Rus se aflau la Prisăcăreni și în anul următor 1785².

La începutul veacului al XIX-lea, păstor duhovnicesc al locuitorilor acestui sat de pe Valea Siretului era Grigore Iurevici. Acest slujitor al altarului a ostenit întru ridicarea bisericii noi, construcția căreia a început în 1798 și a fost terminată în 1803. Fiindcă maziul Ilie Grigorcea nu-și onorase cuvântul dat în privința urgentării lucrărilor de construcție a lăcașului de închinare Domnului, Grigore Iurevici a cerut cu insistență Consistorului episcopal din Cernăuți să aplice măsurile convenite ca biserica să fie terminată. El releva în reclamațiile sale că, deși Grigorcea și alți mazili din Prisăcăreni își luaseră obligația de a ridica în centrul satului un lăcaș mai încăpător de închinare Domnului, nu doreau să contribuie cu nimic la construirea acestuia. Preotul Iurevici era încredințat că Consistoriul episcopal din Cernăuți trebuie să solicite intervenția Administrației cercuale a Bucovinei, care avea „o mai aspră poruncă sau tocmai orânduire execuției către acești ctitori a Prisăcărenilor spre săvârșirea începutului”³. Biserica „Sfântul Ioan Teologul” a fost târnosită în 1803 pe timpul când enoria Prisăcăreni se mai află în grija vrednicului preot Grigore Iurevici.

¹ Dumitru Covalciuc, Consemnațiile din 1784 și 1785 ale clerului bucovinean, în „Țara Fagilor”, vol. XXI–XXII, 2013, p. 32.

² Ibidem, p. 38.

³ Teodor Balan, Documente bucovinene, vol. VI, p. 183–184.

Nu știm deocamdată cine a fost după acest preot păstorul duhovnicesc al credincioșilor din Prisăcăreni, dar după absolvirea Institutului Teologic din Cernăuți aici a venit să slujească tânărul Teodor Blajevici. Născut la 23 februarie 1807 în satul Tisăuți de lângă Suceava, acesta a fost hirotonit în 1832. De fapt, o foarte scurtă perioadă de timp a fost preot și la Storojineț. Obținând parohia Prisăcăreni din protoieria Storojinețului, a administrat-o până în 1834⁴. La Prisăcăreni i-a murit soția și, rămas văduv, Teodor Blajevici a intrat în cinul monahal cu numele de Teoctist. Va fi în continuare duhovnic spiritual la Institutul Teologic din Cernăuți, catihet la școala de dascăli, referent și asesor la Consistoriul episcopal, profesor suplinitor la Gimnaziul German de Stat și la Școala preparandială din capitala Bucovinei. A fost propus, în cele din urmă, profesor de limbă română la numitul gimnaziu, însă frații Hurmuzachi l-au preferat pe ardeleanul Aron Pumnul, care venise la Cernăuți din Transilvania, unde era urmărit de autoritățile magiare pentru participarea sa activă la evenimentele revoluționare de la 1848. Între anii 1863-1874, a fost egumen al mănăstirii Dragomirna. În 1877, a devenit mitropolit al Bucovinei și Dalmației, funcție pe care a deținut-o cu demnitate până la 27 iunie 1879, când s-a stins din viață.

Cărturar de înaltă marcă, Blajevici a lăsat lucrări cu caracter religios, o gramatică practică a limbii române, precum și o serie de poezii și fabule semnate cu pseudonimul Teoctist Șoimul⁵.

În 1838, în anul în care a fost hirotonit preot, în parohia Prisăcăreni a fost trimis Vasile Iliuț, născut la 10 august 1806, în Crasna din districtul Storojinețului. Și acestui cleric i-a murit soția în Prisăcăreni. A părăsit, evident, acest sat de pe Valea Siretului și, în 1840, s-a călugărit la mănăstirea Putna sub numele de Veniamin⁶. Din 1847 până în 1878, a fost profesor de religie și de limbă latină la Gimnaziul German de Stat din Cernăuți. Acolo a predat ore de

⁴ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, Suceava, 2004, vol. I, p. 116.

⁵ Ibidem, p. 117.

⁶ Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, vol. II, Editura „Septentrion”, Rădăuți, 2013, p. 295.

religie și elevului Mihai Eminescu, pe când viitorului Luceafăr al poeziei românești orele de română i le preda Ion Gh. Sbiera, nepotul de soră al lui Veniamin Iliuț⁷. În 1878, când s-a pensionat, Iliuț a primit rectoratul seminarului teologic, adică al internatului, în care studenții erau ținuti să trăiască o viață religioasă severă. A murit la 18 ianuarie 1887.

În anii 70 ai secolului al XIX-lea, păstor duhovnicesc al credincioșilor din Prisăcăreni a fost George Filievici⁸. În 1877, la Prisăcăreni a fost trimis ca preot de ajutor Ilie Hostiuc, fiul parohului din satul învecinat Iordănești. Tot în 1877, a fost realizat noul iconostas, toate cheltuielile suportându-le familia Grigorcea, în special boierița Alexandra Grigorcea, care a donat în acest scop suma de 600 de florini. S-au mai operat atunci și unele lucrări de reparație a lăcașului. Însă acele lucrări au fost oarecum sumare, deoarece tălpile de stejar care începuseră să putrezească n-au fost înlocuite, iar zugrăvirea pereților din interior era foarte simplă. Atunci i-a fost schimbat și acoperișul, dar în 1879, parohul Grigorovici sesiza Consistoriul Mitropolitan din Cernăuți că la Prisăcăreni „ar fi cu cale să se construiască o biserică nouă”⁹.

Pe atunci, ca și mai târziu, biserica din Carapciu era o filială a celei din Prisăcăreni. Numărul familiilor din Prisăcăreni era în 1877 de 222, iar cel al locuitorilor – de 765, dintre care 376 bărbați și 399 – femei. Ilie Hostiuc, care fusese numit în acel an preot de ajutor, era născut în 1852 și hirotonit în 1876.

În 1880, Ilie Hostiuc a devenit paroh, iar biserica „Sf. Ioan Teologul” din Prisăcăreni fusese ridicată la rangul de parohie la 26 iulie 1861. În 1886, Hostiuc îl avea ca preot de ajutor pe Ștefan Tomovici, născut în 1852 și hirotonit în 1883¹⁰. Numărul de locuitori ai satului Prisăcăreni era în 1886 de 572. Tomovici n-a stat multă vreme în acest sat. În 1891, în locul lui a venit Ioan Ianovici, născut în 1859 și hirotonit în 1889. Din cei 636 locuitori ai satului

⁷ Ovidia Țopa, *Amintiri din Țara Fagilor*, vol. III, București, 2014, p. 95.

⁸ *Schematismus der Bucovinaer gr.-or. Arhiepiscopal-Diöcese*, 1876, p. 69.

⁹ *Ibidem*, 1877, p. 68.

¹⁰ *Ibidem*, 1886, p. 89.

324 erau bărbați, iar 312- femei¹¹. În 1893, preot de ajutor a fost numit Maximilian Mitric, născut în 1865, iar cantor, în 1898, era Clementie Scripcariu¹².

În 1901, era în biserică aceeași situație ca și în 1898. În 1905, preot cooperator era Ștefan Sbiera, iar cantor – Casian Șindilar. În 1907, îl găsim ca preot de ajutor în Prisăcăreni pe Adrian Lupăștean, născut în 1877 și hirotonit în 1904¹³. În 1910, pe postul de preot cooperator se afla Arcadie Zavadovschi. Prisăcărenii aveau atunci 812, iar Carapciul – 1.463 locuitori. Dascăl în biserica din Prisăcăreni era Teodor Hlușceac, iar în biserica din Carapciu – Vasile Tușinschi¹⁴.

Preoții cooperatori se schimbau atât de des din cauza parohului, care era un om cu multe metehne. Umbla la vânătoare și în zile de duminică, fuma, juca în cărți, trecea pragurile cârciumioarelor și mai era și certăreț. Deci, aceia care veneau să slujească alături de dânsul nu puteau găsi limbă comună cu parohul și plecau în alte părți. În 1911, Ilie Hostiuc nu mai figura în catastifele bisericești ca paroh al bisericii „Sf. Ioan Teologul” din Prisăcăreni. În acest sat pitoresc de pe Valea Siretului în 1912 a fost numit paroh un cleric excepțional și un înflăcărat patriot român – Atanasie Gherman.

Născut în 1873, la Rădăuți, Atanasie Gherman a absolvit în 1897 Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți. Până a veni la Prisăcăreni a mai fost preot cooperator la Mahala și Oprișeni. S-a evidențiat și ca publicist, „înclinat spre pamflet și satiră”, ca un fin „cunoscător al limbii și istoriei naționale”¹⁵. În perioada 1909–1910, Atanasie Gherman fusese redactor al ziarelor cernăuțene „Deșteptarea”, „Dreptatea” și „Foaia poporului”. A fost un mare și sincer prieten al lui Iancu Flondor, un dârz luptător pentru emanciparea națională a neamului românesc din Bucovina, dar n-a ajuns să-și vadă împlinit visul, căci s-a stins din viață la

¹¹ Ibidem, 1891, p. 99–100.

¹² Ibidem, 1898, p. 125.

¹³ Ibidem, 1907, p. 149.

¹⁴ Ibidem, 1910, p. 117.

¹⁵ Emil Satco, *op. cit.*, p. 425.

Rădăuți, în ziua de 7 septembrie 1916.

Atanasie Gherman l-a avut ca preot de ajutor pe Ioan Puiul, care era doctor în teologie. Originar din Pătrăuții Sucevei, acesta fusese hirotonit în 1911¹⁶. Puiul a fost mutat la Ostra, apoi, până în 1924, a fost preot la biserica „Bogdan Vodă” din Rădăuți. În 1929 a urmat cursuri de specializare la Viena și Bonn. A mai fost protopop de Rădăuți și consilier referent la Mitropolia Bucovinei. În 1925, a fost ridicat la rangul de arhipresbiter mitrofor. În 1930, a publicat volumul „Biserica misionară” și tot în același an a editat cartea „Un pelerinaj la Ierusalim”.

În 1913 și 1914, parohia „Prisăcăreni cu Strâmtura și Deleni sau Câmpul Siliciului, Sarghin, împreună cu Carapciu pe Siret cu Hatnii și Opăițeni” a fost administrată în mod exemplar de către cei doi preoți patrioți Atanasie Gherman și Ioan Puiul¹⁷.

După Primul Război Mondial, paroh în Prisăcăreni era Nicanor Văleanu, născut în 1887, preot în 1911 și ridicat în rangul de exarh în 1922. El îl avea ca preot de ajutor pe Ștefan Clenciuc, născut în 1891. Cantor în biserica din Prisăcăreni era Constantin Hadinca, iar pentru cea din Carapciu – Nicolai Marciuc¹⁸. În 1927 în locul lui Clenciuc a venit, ca preot cooperador, Constantin Vasilovici¹⁹, iar în 1930, pe postul de asistent parohial se afla Leon Vataman, născut în 1895 și detașat de la Frățăuții Noi²⁰.

Nicanor Văleanu a fost părinte duhovnicesc al creștinilor din Prisăcăreni până în 1935. În 1936–1937, parohia a condus-o Valerian Lucaciu, în 1938 – Ioan Mitrofanovici, iar în 1939 – Grigorie Sucevanu.

Când teritoriul României a fost sfâșiat de bolșevici, biserica din Prisăcăreni a rămas fără preot. Ea n-a fost, totuși, închisă. Din când în când în ea venea să officieze serviciile divine preotul Simion Ivaniuc, parohul bisericii din satul învecinat Suceveni.

N-a rămas biserica din Prisăcăreni închisă nici după cea de a

¹⁶ Schematismus..., 1912, p. 118.

¹⁷ Emil Satco, *op. cit.*, vol. II, p. 279–280.

¹⁸ Anuarul Arhidiiecei ortodoxe a Bucovinei pe anul 1925, p. 47.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Anuarul Arhidiiecei ortodoxe a Bucovinei pe anul 1927, p. 87.

doua „eliberare” sovietică, din 1944. La 19 septembrie 1944 aici a venit să slujească cantorul bisericesc Vasilii Ivanovici Sidoroc²¹.

La 22 aprilie 1945, episcopul Teodosie Kaverninski l-a numit paroh al bisericilor din Prisăcăreni, Carapciu și Iordăneștii pe ieromonahul Metodie Mânzac. Acesta era născut la 28 octombrie 1914, la Banila pe Ceremuș. După absolvirea celor 7 clase în școala românească, în 1930 a intrat ca ascultător în frățietatea schitului Cosna, iar în 1932, s-a mutat la mănăstirea Creșceatic, unde, în 1942, a primit tunderea în monahism. Până în 1951, el a fost starețul mănăstirii „Sf. Ioan Teologul” din Creșceatic. N-a stat mult timp în fruntea parohiei, căci a plecat la Moscova, unde a absolvit Academia Teologică cu titlul de candidat în științe teologice. A funcționat în continuare ca profesor la seminarele din Moscova și Saratov, apoi ca rector al seminarului din Volyni. În 1962 a fost hirotonit episcop de Volynia, apoi, între 1964–1967, a condus Eparhia Cernăuților și Bucovinei. La 7 octombrie 1967, a fost transferat la Vologda, unde a arhipăstorit până la 2 februarie 1972, iar de aici încolo – la Omsk, unde s-a aflat la 23 octombrie 1974, când a fost asasinat, noaptea, de niște bandiți. Sicriul cu corpul neînsuflețit al ierarhului a fost adus cu avionul în Bucovina. A fost înmormântat în cimitirul din Banila de către episcopul de atunci Sava²².

Deși pe parcursul celor 144 ani de dominație habsburgică în Bucovina, precum și după 1944, în Prisăcăreni s-au așezat cu traiul și numeroase elemente alogene, acest sat de la confluența Siretului cu Sirețelul nu s-a lăsat înstrăinat și și-a păstrat caracterul românesc. Și acest fapt se datorește în primul rând bisericii, în care, limba română a fost și a rămas stăpână, și preoților care au slujit în ea, căci unii dintre ei au și fost patrioți notorii.

²¹ ARSC, f. R-621, inv. 2, d. 44, fila 8.

²² Adrian Acostăchioaei, *Situația Bisericii din Bucovina din 1775 până în prezent*, în *Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni pe anul 1992*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 47–48.

Biserica „Sf. M. Mucenik Mina” care se construiește la Prisăcăreni

Biserica „Sf. Ioan Teologul” din Prisăcăreni

Bravii Bivolari din Culiceni Herței

Dumitru OPRÎȘAN

În 1890, la 18 iulie, exact cu o jumătate de veac înainte ca rușii să cotopească Ținutul Herța, în satul Culiceni, care făcea parte din comuna Tureatca a județului Dorohoi, în familia vrednicilor gospodari Toader și Maria Bivolaru s-a născut al șaselea copil, mezinul, căruia la botez i s-a dat numele de Pintilei.

Băiatul care creștea în casa unui participant la Războiul de Independență din 1877–1878, a umblat la școală, a terminat doar 3 clase primare, apoi le-a fost de ajutor părinților care se îndeletniceau cu plugăritul și creșterea animalelor. Din fragedă copilărie a fost deprins, deci, cu munca la pământ, dar și cu legile omeniei, iubirii de semeni și cu cele ale solidarității umane. A fost învățat să trăiască după preceptele moralei creștine, în evlavie, să respecte datinile, tradițiile și obiceiurile strămoșești, să-și cinstească înaintașii și să sară în ajutorul celor loviți de soartă

Fecior vrednic, chipeș, bun la inimă, stimat în sat pentru comportarea lui cuviincioasă, în 1912, prin Cercul de Recrutare „Dragoș” din Dorohoi, a fost încorporat în armata română. Cu unitatea sa, alături de alți consăteni, a participat în 1913 la cel de al Doilea Război Balcanic. A avut norocul ca niciun glonte vrăjmaș să nu-l atingă și ca teafăr să se întoarcă de peste Dunăre. După campania din Bulgaria din iunie - august 1913 a fost lăsat la vatră, dar nu pentru lungă vreme. În 1914, a fost mobilizat „pentru instrucție” la un regiment din Dorohoi și acasă avea de data aceasta să revină exact peste zece ani. Începuse Primul Război Mondial și trupele erau instruite în vederea unei posibile participări la operații militare.

La 14/27 august 1916, după doi ani de neutralitate, România, alăturată Antantei, care îi promitea satisfacerea dezideratului ei privind desăvârșirea unității statului național, și-a anunțat participarea la război. Intrarea României în război era determinată de dorința eliberării și unirii Transilvaniei și a celorlalte teritorii

locuite de români și stăpânite de Imperiul Austro-ungar. Din cele patru armate românești de operații, trei au fost amplasate pe aliniamentul Carpaților, din nord și până la Orșova, cu direcția de atac spre Transilvania. Participarea României la acel război devenise modalitatea unică de îndeplinire a celui mai mare ideal național, așteptat cu ardoare de întregul neam românesc. La operația de dezrobire a Ardealului a luat parte și soldatul Pintilei Bivolaru din Culiceni Herței. El s-a distins în luptele de la trecătorile Carpaților, spre Transilvania, apoi, în vara anului 1917 a participat la legendarele înfruntări cu diviziile germane la Mărășești, Mărăști și Oituz, divizii care au fost oprite să pătrundă în Moldova.

Pintilei Bivolaru

Pintilei Bivolaru a fost martorul făuririi statului național unitar român, prin Unirea, în 1918, cu România, a Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei. Era mândru de faptul că și-a adus modesta contribuție la actul întregirii neamului românesc în granițele sale firești. Mai era mândru și de faptul că tatăl său, Toader Bivolaru, luase parte la Războiul de Independență din 1877–1878 și care, ca recompensă morală pentru eroismul manifestat în acel război fusese decorat cu Medalia jubiliară „Carol I”.

După mărețul eveniment de la 1 Decembrie 1918, care a semnat încheierea actului de făurire a statului național unitar, Pintilei Bivolaru a rămas în cadrul armatei române. Cu unitatea sa a participat și la campania de răsturnare a regimului bolșevic al lui Bela Kun din Ungaria, ajungând până la Budapesta. N-a fost demobilizat după atâția ani de cătănie, căci România întregită avea nevoie de noi garnizoane în orașele din Ardeal, Basarabia, Bucovina și Cadrilater. Încadrat în Regimentul 3 Grăniceri al Diviziei a VIII-a, divizie care în noiembrie 1918, la solicitarea Consiliului Național Român de la Cernăuți, a intrat în Bucovina pentru a restabili ordinea și pentru a curma acțiunile bandelor bolșevizate, a fost trimis la paza graniței pe Nistru, dinspre bolșevici. Și în armata română a rămas până în 1924. În 1921 „din înaltul ordin al Majestății Sale Regelui Ferdinand I” i s-a conferit soldatului Bivolaru Pintilie din Regimentul 3 Grăniceri „Crucea Comemorativă a războiului 1916–1918” cu baretele: Ardeal, Carpați, 1918–1919.

Iar în mai 1924 soldatul Bivolaru Pintilei a fost decorat cu „Medalia „Victoria” a marelui război pentru civilizație 1916–1921”. După 12 ani de cătănie s-a întors în satul natal, unde, în „Virtutea Legii pentru reforma agrară promulgată la 17 iulie 1921”, a fost în proprietate pe lotul nr. 238, de 2 ha 5.000 mp din moșia Culiceni, fosta proprietate a d. N. Enășescu, situată în comuna Tureatca, județul Dorohoi. Prețul lotului în sumă de lei 3.420, fiind complet achitat, s-a eliberat prezentul titlu definitiv de proprietate”.

A mai obținut pământ și de la părinți când s-a însurat cu Zamfira Rusu, o fată frumoasă, harnică și din buni gospodari. Astfel, fiind posesorul a cinci fâlcii de pământ, a putut să-și

întemeieze o gospodărie-model. Muncea vârtos, de la răsăritul până la asfințitul soarelui, ca să mai poată agonisi paralele trebuincioase pentru cumpărarea altor parcele de pământ, ca să aibă ce le împărți urmașilor la timpul potrivit. Iar Dumnezeu l-a hărăzit cu patru odrasle, pe care le iubea ca pe ochii din cap. În 1924, în familia lui Pintilei și a Zamfirei Bivolaru s-a născut Mircea, în 1925 - Mihai, în 1933 - Olimpia, în 1936 - Octav. Toți deopotrivă au fost din fragedă copilărie deprinși cu munca la pământ și cu legile omeniei. Copiii creșteau ageri, sănătoși și părinții se bucurau cu dânsii, fiindcă mai erau și silitori la învățătură.

Copii lui Pintilei Bivolaru

Cu ajutorul copiilor care le erau de mare ajutor, soții Bivolaru visau să-și lărgescă gospodăria, ca tuturor membrilor ei să le fie tihnit și îmbelșugat traiul. Dar în 1940 vara, sovieticii au invadat ținutul Herța și Culiceni și au nimerit sub ocupație bolșevică.

Pintilei Bivolaru, un om cu frică de Dumnezeu, care n-a pricinuit la nimeni vreun rău, care n-a făcut în viața lui politică și care nu și-a manifestat fățiș ostilitatea față de noua stăpânire, nu s-a refugiat în România și nici n-a fost trecut pe lista neagră a persoanelor din sat care urmau să fie deportate în străfundurile Siberiei sau ale Kazahstanului. A rămas să-și lucreze cu aceeași tragere de inimă pământul, căci el, ogorul, îi asigura existența și era unica sursă a bunăstării familiei. Dar două surori de-ale lui – Casandra și Zamfira – și familiile lor (în total 7 persoane) au fost deportate în Kazahstan și nu s-au mai întors de acolo.

În timpul năvalei bolșevice, fiul său mai mare, Mircea, se afla la lucru, la o rudă din Botoșani. N-a încercat să se întoarcă acasă, la părinți, trecând clandestin peste linia de demarcație. De fapt, Mircea Bivolaru avea să-și trăiască întreaga viață departe de însoritele plaiuri natale. Ce putea să facă altceva un băiat rămas fără protecția părinților? A cerut să fie înrolat în armata română. Și acest tânăr fiu al Culiceniilor a participat la Războiul Reîntregirii până la terminarea lui, luând parte, ca și odinioară bunul său părinte Pintilei Bivolaru, la dezrobirea Ardealului de sub ocupația ungarilor. Și-a căutat, după demobilizare, un loc de muncă și un loc de trai. A locuit în comuna Straja din județul Neamț. În calitate de montator electric a participat la construirea Hidrocentralei de pe Argeș, a Hidrocentralei „Stejarul” de la Bicăz. Împreună cu soția, Niculina, și cu fiul, Adrian, și-a vizitat de mai multe ori rudele rămase la Culiceni, dovadă că nu și-a putut uita plaiurile natale. A decedat la vârsta de 83 de ani și odihna de veci și-a găsit-o în cimitirul din Straja, județul Neamț.

Mihai, cel de al doilea fiu al lui Pintilei Bivolaru, n-a rămas nici el sub ocupație sovietică. La vârsta de 17 ani s-a înscris la Școala de Jandarmi din Bacău. Acea școală a terminat-o odată cu încheierea războiului. Mai întâi a fost șeful postului de jandarmi dintr-o localitate din Maramureș. Când jandarmeria a fost desființată de regimul comunist din România, Mihai Bivolaru și-a continuat serviciul în cadrul unor unități de grăniceri. În cele din urmă a fost transferat la Oradea, deținând funcția de șef de gospodărie într-o unitate militară. La vârsta de 75 de ani, pensionar fiind, a hotărât să-și viziteze rudele din Culiceni și din Cernăuți. A

murit subit, în timpul vizitei, în casa fratelui său, Octav. Rămășițele sale pământești au fost înhumate în cimitirul din satul natal, iar la Oradea i-au rămas soția, Mărioara, și fiica, Cornelia.

După război Pintilei și Zamfira Bivolaru au avut în preajma lor doar doi din cei patru copii ai lor - Olimpia și Octav. Fiind de vârstă înaintată, acești vrednici gospodari n-au fost siliți de către iscoadele regimului comunist să scrie cereri de intrare în kolhoz. Dar nici pământul, pe care l-au lucrat, stropindu-l cu sudoare ani în șir, nu le-a fost lăsat. Nu le-au fost lăsate nici animalele de muncă, nici atelajele, nici uneltele agricole. Cu amărăciunea în suflet a rămas țăranul despuiat de avutul câștigat în parte și prin vitejia manifestată pe fronturile Primului Război Mondial, dar și prin muncă cinstită în perioada interbelică. Uneori, în nopțile ploioase de toamnă și în nopțile lungi de iarnă, când unii gospodari îi treceau pragul pentru a tăifăsuși, Pintilei Bivolaru își deschidea o tainică porțiță a inimii și își dădea pe față gândurile care îl munceau de ani și ani de zile: până când le era sortit herțenilor să rămână în robia bolșevică?

Date privind trecutul satului Stroiești, fostul județ Hotin

Prof. Ludmila ROTARU

Satul care s-a numit în timpurile mai vechi Stroinți, Stroinții, Stroiești pe Prut a fost atestat documentar în anul 1642, pe timpul domniei lui Vasile Lupu. El a făcut inițial parte din ocolul Prutului de Jos al ținutului Cernăuți și în timpul recensământului rusesc din iunie 1774 în el locuiau 28 familii de români, un evreu și un rus. Proprietarii moșiei erau la acea vreme mazilul Ion Volcinschi și alți răzeși¹. Primul proprietar, însă, al moșiei Stroiești a fost Iacob Morar², după care, evident, au urmat alții, în parte rămași necunoscuți.

Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea existau în Bucovina, la hotarul raialei Hotinului, două sate cu numele Stroiești: Stroieștii de Sus și Stroieștii de Jos. Stroieștii de Sus și-au schimbat denumirea în Gogolina, iar Stroieștii de Jos au fost absorbiți de Noua Sulița³. La 1790, acest sat era denumit în documentele oficiale Strojeste de dzos, iar într-un document de la 1821 erau menționați „Stroieștii de Jos”, care acum se cheamă Novoselița”⁴.

La încorporarea părții de nord-vest a Moldovei de către Austria, Gogolina, adică Stroieștii de Sus de odinioară, au rămas în teritoriul răpit, iar Stroieștii de Jos, sat situat în stânga Prutului, a rămas împreună cu Noua Sulița dincolo de cordun, adică între Bucovina și raiaua turcească a Hotinului, înființată în 1713 cu scopul asigurării graniței de nord a Imperiului Otoman și a supravegherii spațiului românesc. Când, în 1812, teritoriul

¹ Pavel Blaj, *Structura populației Ținutului Cernăuți la recensământul rusesc din 1774*, Suceava, f.a., p. 6.

² *Dicționarul statistic al Basarabiei*, Chișinău, 1925, p. 346.

³ Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. II, Editura „Anima”, Iași, 1996, p. 461.

⁴ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, p. 212.

românesc dintre Prut și Nistru a fost anexat de către Rusia, teritoriul ce avea să se numească Basarabia, Stroeștii erau printre cele 17 orașe și 685 de sate ce nimereau sub ocupație țaristă.

Deși, mai ales în perioada 1878–1905 populația Basarabiei a fost supusă unui dur proces de deznaționalizare, deși limba rusă devenise singura admisă în administrație și justiție, deși basarabenii deveniseră martirii rusificării, Stroeștii și-au păstrat caracterul etnic românesc. Acest lucru aveau să-l menționeze mult mai târziu, în 1943, primarul comunei Sulița, Teodor Maricarul și secretarul acesteia, Haralampie Drăgușanu, într-o lucrare monografică rămasă netipărită. Referindu-se la Stroești, care, ca și Marșenița, făceau parte la acea vreme din comuna Sulița, autorii reliefa că satul „este așezat pe o colină, populația lui este pur moldovenească, doar numele unor locuitori în decursul vremii au fost înstrăinate și rusificate. Populația își păstrează originea etnică, graiul și credința”⁵.

O singură mare bucurie au avut-o stroeștenii sub dominația țaristă. Și aceasta s-a întâmplat în 1860–1861, pe timpul țarului Alexandru II, care a înfăptuit reforma agrară. Atunci stroeștenii au fost împroprietăriți cu pământ din moșia boierului Sturza, pe care o moștenise boierul Donici⁶. Numiții boieri au fost considerați drept ctitori ai bisericilor vechi din Sulița, Marșenița și Stroești⁷.

Nu se cunoaște anul când a fost construită biserica din lemn din Stroești, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Conform tradiției orale ea ar fi fost adusă și așezată pe tălpi de stejar dintr-un sat din Bucovina. Prima ei renovare a avut loc în 1834⁸, apoi ea a mai fost supusă reparațiilor capitale și în anul 1896⁹. Cel mai vrednic preot care a slujit în biserică în primii ani după Marea Unire a fost Teodor Apostolescu. Acesta era născut la 12 aprilie 1898 și în 1925, absolvind un seminar teologic, a fost trimis preot în acest sat din stânga Prutului. Acest păstor duhovnicesc al stroeștenilor a avut tot

⁵ Arhiva Regională de Stat Cernăuți, F-48, inv. 4, d. 322, fila 4.

⁶ Arhiva Regională de Stat Cernăuți (ARSC), F-48, inv. 4, d. 322, fila 5.

⁷ Ibidem, f. 9.

⁸ Ibidem, f. 4.

⁹ *Dicționarul statistic al Basarabiei*, Chișinău, 1925, p. 346.

concursul cantorului Nicolae Lupețchi, născut la 9 martie 1843 și care slujea în biserica din Stroiești din 1912¹⁰.

Biserica era veche și neîncăpătoare pentru numărul mereu în creștere de enoriași. De aceea, stroieștenii au hotărât să-și construiască un nou lăcaș de închinare Domnului. În 1938, ei au început colectarea banilor necesari pentru a porni lucrările de construcție. Persoana ce deținea suma respectivă s-a refugiat în România, a depus banii într-o bancă, de unde, în rezultatul evenimentelor dramatice cauzate de invazia bolșevică în Basarabia și în nordul Bucovinei, nu i-a mai putut ridica.

Biserica „Sf. Nicolae” din Stroiești ținea de protoieria Noua Suliței, care cuprinde 24 parohii rurale. Protoieru al Cercului II al Episcopiei Hotinului era în 1925 Dimitrie Crocoș, paroh în Vancicăuți, subprotoieru fiind Grigorie Colacicovschi, paroh în Coteleu. Ioan Goraev, paroh în Malinți, era preot misionar¹¹. Deși în timpul vizitațiilor canonice reprezentanții protoieriei constatau că biserica de lemn din Stroiești se afla într-o stare în care serviciile divine se oficiau în mod anevoios, autoritățile ecleziastice nu se grăbeau să găsească mijloacele necesare pentru ridicarea, în centrul acestui sat, a unui nou lăcaș de închinare domnului. În 1925, Episcopia Hotinului a fost încadrată în Mitropolia Bucovinei, iar aceasta, dispunea de Fondul Bisericesc, pe spesele căruia s-ar mai fi putut construi o biserică.

Problema încadrării noii biserici din Stroiești a fost pusă de către credincioși în fața autorităților civile imediat după alungarea trupelor militare și a administrației sovietice din Basarabia și nordul Bucovinei. Cu aprobarea Guvernământului Provinciei Bucovina, care, pe lângă 5 județe bucovinene, mai includea județul Hotin al Basarabiei și județul Dorohoi din Vechiul Regat, și cu binecuvântarea mitropolitului Bucovinei și Hotinului Tit Simeodrea, problema construirii bisericii din Stroiești și-a găsit rezolvarea. În planul de lucru al comunei Sulița pe anii 1942-1943 era prevăzută și construirea bisericii din Stroiești. Valoarea lucrărilor proiectate era

¹⁰ *Episcopia Hotinului*, Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1925, p. 120–121.

¹¹ *Ibidem*, p. 116.

de 6.500.000 lei. 1.000.000 lei urmau să provină din subvenții, iar la 4.000.000 lei era evaluată munca de folos obștesc. Conform planului elaborat de T. Maricar și H. Drăgușanu, lucrările trebuiau să înceapă în august 1943 și să fie terminate în 1945¹².

În scopul construirii bisericii trebuiau mai întâi de toate procurate materialele necesare și stroyesteții s-au pus vârtos pe lucru. Din dărmăturile clădirilor ce au fost bombardate în Noua Suliță în timpul operațiilor militare din vara anului 1941 ei au scos 90.000 cărămizi¹³. Pe parcursul lunii august a anului 1942 ei au transportat pe viitorul șantier al bisericii acele cărămizi, valoarea acelor lucrări constituind suma de 400.000 lei¹⁴.

Până în momentul „eliberării” din martie 1944 a actualei regiuni Cernăuți de către trupele sovietice, pereții noii biserici au fost ridicați deasupra temeliei până la înălțimea de 4,5 metri, însă până la acoperiș nu s-a ajuns. În primii ani de după război clădirea nefinisată n-a fost înregistrată ca biserică ortodoxă nici la Consiliul Sătesc Stroyesteți, nici la Comitetul Executiv Raional Noua Suliță. Într-o zi conducerea regiunii Cernăuți a fost informată că din inițiativa primarului și a președintelui de colhoz a început acțiunea de demolare a bisericii din Stroyesteți. Acest lucru era inadmisibil și împuternicitul în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul Regional Cernăuți, Proțenko a cerut explicațiile de rigoare de la Bodean, președintele Consiliului Raional Noua Suliță. În adresa de la 7 iunie 1949, lui Bodean i se cerea o lămurire privind cauza care ducea la demolarea bisericii fără consimțământul autorităților regionale¹⁵. Bodean a dat un răspuns prin care justifică necesitatea demolării acelei construcții nefinisate. El declara în scris că biserica a început să fie construită în 1942, „în cinstea izgonirii Armatei Sovietice de pe teritoriul Basarabiei, iar cărămida fusese luată din Noua Suliță, de la clădirile evreilor împușcați de fasciști”¹⁶. Totuși, „opera” de demolare a fost sistată. Însă organele locale au decis ca acea construcție să fie terminată, dar destinația ei

¹² ARSC, F-42, inv. 4, d. 135, f. 38.

¹³ Ibidem, f. 41.

¹⁴ Ibidem, f. 53.

¹⁵ Ibidem, F. R-621, inv. 2, d. 40, f. 50.

¹⁶ Ibidem, d. 37, f. 44.

să fie cu totul alta. Astfel, Gavrilov, secretarul comitetului raional de partid și-a informat superiorii de rang regional că la o adunare generală a membrilor colhozului „Stalin” s-a votat ca acea clădire să fie adaptată pentru viitorul club sătesc, iar clubul va fi terminat prin metoda construcției populare și dat în exploatare în ajunul aniversării a 32 a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie¹⁷.

După o serie de lucrări de adaptare, în toamna anului 1949 noua biserică a fost transformată în club sătesc. Clubul a fost găzduit în această clădire până în 1990, când un grup de gospodari stroieșteni s-a ocupat de colectarea banilor pentru desăvârșirea bisericii rămase neterminată în 1944. Cu eforturile comune ale sătenilor și cu sprijinul eficient al președintelui agrofirmei locale „Spicul de aur”, Ștefan Gligor, biserica a fost terminată. Târnosirea bisericii „Sfântul Ilie” a avut loc în ziua de 2 august 1992, adică după o jumătate de veac de la începerea lucrărilor de construcție.

Este de menționat faptul că în anii 1942–1943, la construcția bisericii au participat toți locuitorii Stroieștilor, în special, premilitarii. În paralel cu zidirea ei, stroieștenii și-au dezvoltat elanul și la amenajarea teritoriului satului. Până la 25 iulie 1942, de pildă, la Stroiești au fost săpate șanțuri în lungime de 2,5 km¹⁸, iar în septembrie același an premilitarii supravegheați de Gheorghe Eftemi, au reparat și pietruit drumul Stroiești-Răchițele, valoarea acestor lucrări fiind de 100.000 lei¹⁹. În 1943, ei au construit un pod pe drumul Stroiești-Noua Suliță, valoarea lucrării constituind suma de 6.000 lei²⁰.

Echipele de constructori care au participat la zidirea bisericii și de reparatori ai drumurilor și podurilor, de amenajare a adăposturilor antiaeriene au fost conduse de șefii de sectoare Gavril Eftemi, Gheorghe Babin, Vasile Sauciuc, Pentelei Cuciureac, Nicolae Eftemi, Mihail Eftemi, Mihail Sauciuc, Florea Cociorvei, Leon Eftemi²¹.

Evident, pe teritoriul satului a funcționat și o școală primară. Învățământul stroieștean să fi început prin 1907. Mai întâi lecțiile

¹⁷ ARSC, F. R-621, inv. 2, d. 37, f. 51-52.

¹⁸ ARSC, F-42, inv. 4, d. 135, f. 41.

¹⁹ Ibidem, f. 65.

²⁰ Ibidem, f. 38.

²¹ Ibidem, f. 13.

le-au fost predate elevilor într-o casă particulară, iar mai apoi, în 1911, în vecinătatea bisericii „Sf. Nicolae” a fost construită clădirea școlii, cu patru încăperi, dintre care una servea drept cancelarie, iar alta era locuința învățătorului superior. În 1913, școala era frecventată de circa 40 copii. Preotul Nicodim Petranici predă lecții de religie. În timpul acestor lecții el i-a învățat pe elevi câteva rugăciuni în limba rusă, deși copiii nu cunoșteau această limbă. Învățătoare superioară era Ludmila Muntean, iar Grigore Penteakov le predă copiilor lecții de muzică și gimnastică. Alte obiecte de studiu erau citirea, scrierea, matematica și științele naturii.

În perioada interbelică școala primară mixtă din acest sat era, ca și anterior, cu două posturi²². În 1929, după recensământ în Stroiești erau de vârstă școlară 77 băieți și 78 fete. Înscriși la învățătură erau doar 60 băieți și 35 fete. Lecțiile le frecventau însă 56 băieți și 20 fete. Director al școlii în 1929 era Aristotel Scripcă, născut la 27 martie 1899, și care susținuse examenul de capacitate în mai 1918, iar cel de înaintare în grad – în 1926. Cel de al doilea post îl ocupa Maria Ciupac, care activa pe tărâm didactic din mai 1918²³.

După 1944, predarea în școala din Stroiești s-a făcut în „limba moldovenească”. Numărul elevilor a fost mereu în creștere, iar învățământul a fost reorganizat pe timpul cât director a fost Năstase Nichiforovici. Din corpul didactic al școlii au făcut parte persoane care au știut să altoiască la șirurile de elevi dragostea de carte și printre acestea s-au aflat Ana Savciuc, Alexei Nichitin, Ivan Metveev, Olga Dohotar, Ion Dohotar. În anul 1969, pe timpul când director era Ivan Lisai, școala a fost reconstruită și, astfel, s-a mărit numărul sălilor de clasă. Deși satul și-a păstrat caracterul etnic românesc, au existat și mai există factori datorită cărora limbii române i se știrbește dreptul de a fi stăpână deplină în această școală. Tendința de asimilare a populației băștinașe, mai întâi de toate, pe tărâmul învățământului se accentuează. E regretabil faptul că lecțiile, în afară de cele de limba și literatura română, le sunt predate elevilor în limba ucraineană. Se spune că aceasta ar fi dorința părinților!

²² *Dicționarul statistic al Basarabiei*, Chișinău, 1925, p. 347.

²³ Em. Săhleanu, *Anuarul învățământului primar în Regiunea XIV Cernăuți pe anul 1929*, p. 192–193.

Stroieștii din stânga Prutului și din imediata vecinătate a centrului raional Noua Suliță sunt o localitate rurală de mărime medie. La începutul anilor 20 ai secolului XX pe teritoriul satului se aflau 200 de case locuite de 217 gospodării, iar numărul de locuitori era de 870 (422 bărbați și 448 femei)²⁴. Pe parcursul unui deceniu numărul populației a crescut simțitor, la Stroiești fiind înregistrați 367 capi de familii și 1.271 de suflete²⁵. În 1943, în Stroiești locuiau deja 1.518 oameni²⁶.

Apoi, în primele două decenii și jumătate postbelice s-a semnalat o descreștere a numărului de locuitori și faptul acesta a fost generat de represiunile declanșate împotriva populației „eliberate” de către regimul totalitar sovietic. În 1968, bunăoară, numărul de locuitori era aici de numai 1.418²⁷. Dar în 1992, s-a înregistrat un spor de populație, căci numărul trăitorilor între hotarele acestui sat din fostul județ Hotin era deja de 1.565. Dintre aceștia, 1.509 s-au declarat moldoveni, 6 – români, 42 – ucraineni, 7 – ruși și 1 era de altă naționalitate²⁸. În prezent numărul locuitorilor este aici de circa 1.600, iar majoritatea covârșitoare a populației continuă să considere că face parte din neamul moldovenesc.

Până când satul a nimerit sub dominație bolșevică, pe teritoriul lui n-au existat decât 2 mori de apă, poștă rurală, o cooperativă agricolă cu o suprafață de 93 hectare de teren arabil, la care în anii războiului s-au adăugat 40 hectare din proprietatea Sterenthal arendate de la Directoratul Românizării din Cernăuți (bunuri rămase de la evrei). Pe baza acestei cooperative a luat ființă în 1945 colhozul „Stalin”, care a cuprins mai apoi toate gospodăriile țărănești.

²⁴ *Dicționarul statistic al Basarabiei*, Chișinău, 1925, p. 347.

²⁵ ARSC, F-48, inv. 2, d. 14, f. 1-11.

²⁶ *Ibidem*, inv. 4, d. 322, f. 5.

²⁷ *Istoria mist i sil URSR. Cernivețika oblasti*, Kiiv, 1969, p. 458.

²⁸ *Almanahul cultural-literar „Țara Fagilor”*, vol. II, Cernăuți-Târgu-Mureș, 1993, p. 53.

Iarmarocul de Sânpetru din Cernăuți

Maria GUȚU,
Arhiva Regională de Stat din or. Cernăuți

Cernăuțul este unul din cele mai vechi târguri moldovenești. Datorită așezării sale geografice, și anume a drumului, care ducea de la Liov peste Cernăuți la Siret și Suceava, el a jucat un rol important în viața politică și economică a vechului Principat moldovenesc. Prima lui atestare o găsim, la 8 octombrie 1408, într-un privilegiu acordat de domnitorul Moldovei Alexandru cel Bun târgoveților din Liov. Din timpuri vechi, datorită raporturilor comerciale dintre Moldova și țările vecine, sub domnitorul Vasile Vodă Lupu, la Cernăuți a luat ființă Iarmarocul de Sânpetru. Timp de trei secole aici s-au ținut târguri anuale sub domnia voievozilor moldoveni. Mai târziu, tradiția a fost menținută de guvernul austriac, cu toate că, printr-o ordonanță imperială din anul 1786, s-a încercat aranjarea altui târg cu hramul sfinților Vasile, Grigore și Ioan. Însă tradiționalul iarmaroc de Sânpetru a supraviețuit, pe când al doilea târg nu s-a menținut mult timp.

Arhiva regională de Stat din regiunea Cernăuți posedă numeroase documente, care oglindesc viața comercială a orașului, cum ar fi: corespondență din anii 1787-1825 cu Guvernatorul Galiciei de a organiza iarmaroace în Cernăuți, Directivele Ministerului Afacerilor Interne cu privire la procedurile târgurilor comerciale la Cernăuți (1869), ordinea de organizare a acestor târguri (1877), Reglementări referitoare la organizarea iarmaroacelor, primit pe 24 aprilie anul 1872 etc.

Și sub stăpânirea austriacă iarmarocul de Sânpetru se petrecea la Cernăuți regulat, cu excepție numai, după cum ne vorbește un document din 1831, în legătură cu epidemiile. El se deschidea cu o solemnitate tradițională. Pe la orele două după amiază, toată populația orașului, negustorii și oaspeții târgului, se adunau în piața din fața Primăriei (azi – piața Centrală) și așteptau să fie coborât din turnul magistratului drapelul iarmarocului cu

imaginea Sf. Petru pe el. La un semnal, șeful poliției comunale apărea cu steagul în mână, înconjurat de polițiști. Muzicanții din piață începeau să cânte, iar mulțimea îl întâmpina cu chiote și urale, în aer zburau pălării. Apoi, șeful poliției pornea înainte cu drapelul în mână, urmat de alaiul cel mare în frunte cu muzicanții. Pe strada Domnească (azi – O. Kobyleanska) și pe străzile învecinate oamenii priveau de la ferestrele deschise, urcau pe acoperișuri, luând cu toții parte la veselie deschiderii iarmarocului. Alaiul se întindea până în piața cea mare din fața judecătoriei și închisorii (azi – piața Soborna). Peste drum de închisoare se găsea clădirea pompierilor. În fața ei era arborat drapelul iarmarocului, care rămânea aici pentru două săptămâni, câtă vreme dura târgul.

În această piață, care la vremea respectivă era mult mai largă, se aflau numeroase construcții din scânduri, unde erau adăpostite mărfurile: veselă, obiecte din sticlă, confecții din lână și piele, arme, clopote etc. Postavurile și mățăsurile erau aduse din Stiria și Lombardia. Pe un loc viran se așeza zgomotosul târg de vite aduse din toate colțurile Bucovinei, din județul Dorohoi și de mai departe.

În oraș, negustorii își închiriau prăvăliile comercianților străini, veniți cu multe și bogate mărfuri. Astfel, întregul oraș se transforma într-un mare iarmaroc. Faima lui s-a răspândit repede în toate părțile Monarhiei Austriece. Se adunau negustorii din cele mai îndepărtate colțuri ale Austriei: Moravia, Silezia, Stiria, Tirol, Lombardia ș.a.

Pe piețele orașului se aflau diferite panorame, scrâncioburi, alte lucruri de distracție pentru vizitatori. Aici veneau circuri mari și vestite, cum era circul lui Dubski. Timp de 14 zile iarmarocul se transforma într-o lungă și veselă serbare populară.

Cu părere de rău, Primul Război Mondial a întrerupt această veche și frumoasă tradiție. După război, în anul 1934, autoritățile cernăuțene, sub conducerea primarului municipiului Cernăuți, d-l Dr. Dimitrie Marmeliuc, și sub patronajul domnului ministru Dr. Ion I. Nistor, au hotărât să dea un nou impuls vieții economice a orașului, reînviind vechea tradiție a iarmarocului de Sânpetru.

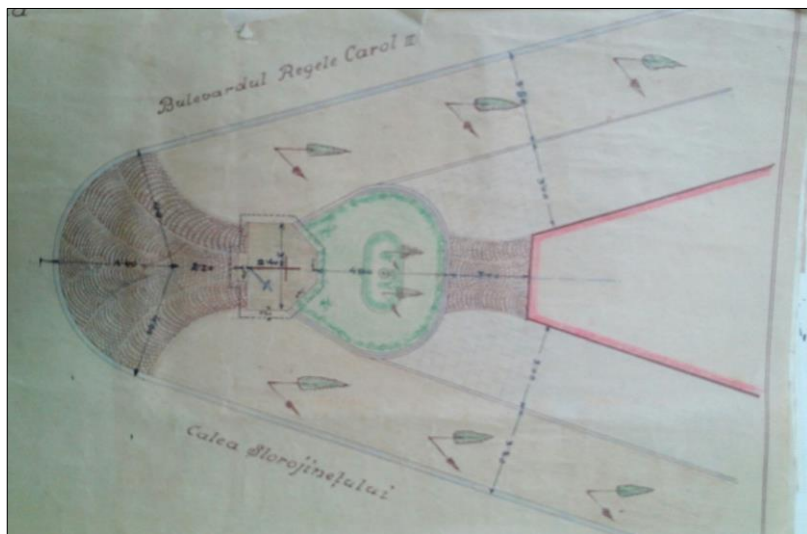
Documentele Arhivei regionale de Stat din or. Cernăuți ne vorbesc foarte detaliat despre pregătirile făcute atunci pentru reușita reorganizării târgului, care avea să se petreacă la 29 iunie 1935 în

ziua Sf. Apostoli Petru și Pavel. Pregătirile s-au început cu reparația și pavarea străzilor, asanarea terenurilor fugitive din unele străzi ale orașului, în cartierul Universității s-au ivit străzi noi, în piețe și scuaruri s-au făcut grădinițe cu flori, s-a reînnoit clădirea Teatrului Național, s-au amplificat rețelele de apă, drumul spre Aeroport s-a transformat într-un frumos bulevard, care purta numele Marelui Voevod Mihai, s-au extins rețelele electrice pentru iluminatul public și particular, electrificându-se cartierele cele mai îndepărtate a orașului etc.

La o ședință din octombrie 1934, în sala mică a Primăriei municipiului Cernăuți, a fost ales un comitet „restrâns”, care „să facă intervențiile necesare” pentru ridicarea unei Troițe, simbolul reînnoirii iarmarocului. Ca președinte al comitetului a fost ales părintele protopop Petru Popescu, vicepreședinte – doamnele Ecaterina Marmeliuc și Rosina Zaharia. Pentru zidirea Sf. Troițe a fost nevoie de doi metri cubi de piatră de granit și cinci metri de lemn de stejar. Acest monument urma să fie înălțat pe bulevardul Regele Carol II (azi – str. Nebesnaia Sotnea), colț cu str. Storojinețului și destinat să „înfățișeze pentru neamul românesc cel mai scump odor de ordin istoric, religios, moral și patriotic” și „va purta icoana Sf. Petru și Pavel, patronii orașului Cernăuți”. Acolo, unde s-a plănuțit a se ridica acest monument se găsea un loc viran, unde creștea un plop uriaș, fiind „defectuos din cauza vechimii sale seculare” și care „poate fi răsturnat în orice moment de furtună”.

În anul următor, 1935, s-a reluat firul tradiției și în ziua Sf. Apostoli Petru și Pavel, la 29 iunie, iarmarocul a fost organizat din nou. Deschiderea oficială s-a făcut sâmbătă, la 29 iunie. Vineri seara, o ploaie torențială părea să împiedice festivitatea, dar sâmbătă dimineața se potolise și serbarea s-a desfășurat în mod normal. La orele 9 dimineața, ca în vremurile de demult, în fața Primăriei din Piața Unirii (azi – piața Centrală) s-au adunat autoritățile, oaspeții și populația. Aici s-a format un cortegiu, care, în frunte cu conducătorii Primăriei s-a îndreptat spre biserica catedrală, unde a fost oficiat un serviciu divin de părintele consilier Șandru însoțit de un sobor de preoți. După terminarea slujbei, toți participanții au străbătut străzile Ștefan cel Mare (azi - Holovna) și Mihai Viteazu (azi - Sadova) până la răscrucea străzilor regele

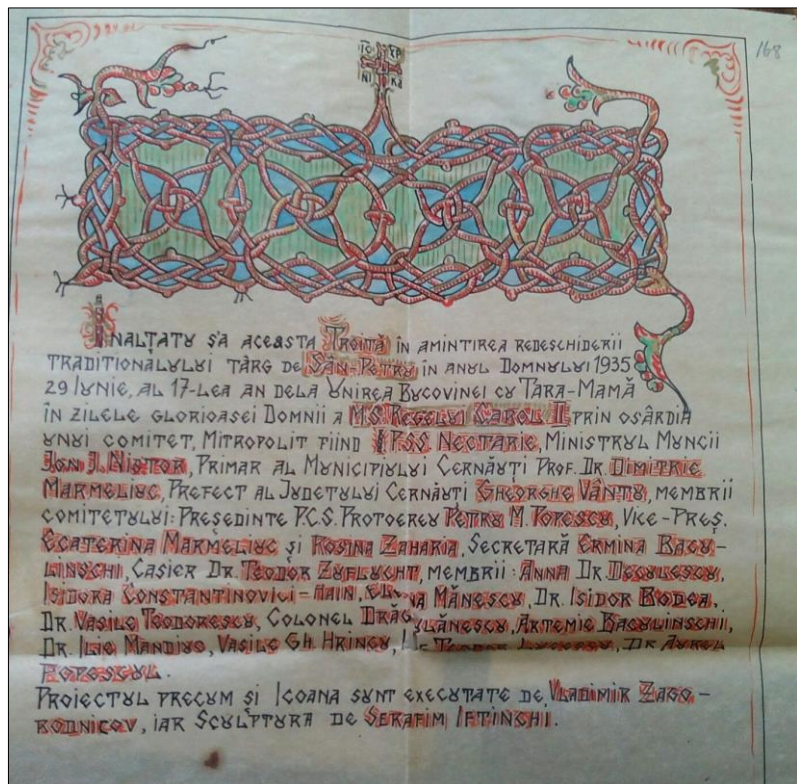
Carol II și Storojinețului, unde s-a sfințit frumoasa și monumentală Troiță, care era menită să amintească de redeschiderea Iarmarocului de Sf. Petru.

Planul de situație al Sf. Troițe

Pe un bloc de granit, din care curgea un izvor, se ridica impozanta Troiță de 8 m înălțime, sculptată cu multă iscusință de meșterul Setafim Iftinchi, un colonist român din Toporăuți. La mijlocul monumentului fu așezată icoana Sf. Apostoli Petru și Pavel, pictată cu măiestrie de pictorul cernăuțean Vladimir Zavorotnicov. Sub icoană au fost sculptate frumoasele cuvinte din Sfânta Scriptură: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase”.

După terminarea acestei solemnități, autoritățile și numeroșii participanți s-au îndreptat spre clădirea liceului real ortodox, unde s-a inaugurat Expoziția industrială din Bucovina.

Documentul

De aici, plecând, domnii miniștri au vizitat numeroase expoziții organizate cu prilejul inaugurării iarmarocului: târgul comercial din piața Grigore Ghica Vodă (azi – piața Soborna), Târgul de lemnărie și olărie din piața Decebal (azi - piața Filarmoniei), Târgul de flori și fructe din piața Vasile Alexandri (azi - piața Teatrului), Târgul de vite din strada Sălciilor (azi – str. Nicopolisca), de produse țărănești, de mașini și unelte agricole, de albinărit, a uzinelor electrice și a serviciilor comunale. Seara, Societatea „Astra Maramureșeană” a dat un concert la Teatrul Național, pe stadionul „Dragoș Vodă” s-au desfășurat serbări sportive.

Denumirea: *Troița și Grădina decorativă*
Strada (Piața etc.) Storojinețului colț cu Bul. Reîntregirii

Sf. Troiță

În cadrul iarmarocului de Sânpetru, la 1 iulie 1935, un mare eveniment în viața culturală a orașului Cernăuți a fost deschiderea Muzeului Regelui Carol II pe strada Mickiewici la care a asistat întreaga elită a orașului. Muzeul avea trei secții: etnografie, istorie, artă, industrie și meserii; expoziție de pictură a Societății artiștilor

din Bucovina; expoziția de fluturi.

La aceste manifestări au participat din partea guvernului miniștrii agriculturii, a comunicațiilor, industriei, comerțului și muncii. Pentru vizitatorii târgului s-a făcut o reducere de 50 % la călătoriile pe calea ferată. Ei aveau posibilitatea să vizioneze diferite reprezentații teatrale și concerte, meciuri de fotbal și tenis, întreceri cu motocicletele și alergări de cai, un mare festival de coruri bucovinene.

Comitetul de organizare a Târgului de Sânpetru la Cernăuți a organizat excursii ieftine de pe 29 iunie și până la 15 iulie 1935 la toate mănăstirile din Bucovina, la stațiuni balneare și în regiunile cele mai pitorești ale Carpaților „cu Autobuze și Taximetre foarte luxoase și confortabile”. Vizitatorii iarmarocului au beneficiat de o reducere de 10 % la toate restaurantele și localurile. Vitrinele de pe străzile principale ale municipiului erau mici expoziții și, la fel ca ele, întreg Cernăuțul s-a transformat într-o expoziție generală, îmbrăcând orașul într-o haină de sărbătoare.

Însă vestitul Iarmaroc de Sânpetru la Cernăuți nu a fost de o lungă durată, tradiția a fost iarăși întreruptă cu venirea Sovietelor în 1940 și începutul războiului. N-a avut o viață îndelungată nici simbolul Iarmarocului, Sf. Troiță, deoarece în anul 1950, după o hotărâre a Comisarului Consiliului de afaceri ale Bisericii Ortodoxe din cadrul Consiliului de Miniștri al URSS, în Cernăuți au fost înregistrate toate capelele și crucile din lemn pentru ca, mai apoi să fie demontate, după cum ne spune documentul; „foarte atent și încet”, deoarece organele locale nu cutezau să facă acest lucru independent.

Au trecut anii. Ucraina a devenit un Stat independent. Cernăuțiul cu încetul își întoarce faima de centru comercial. Prin anii '90 ai secolului trecut s-a decis ca să se restabilească tradiția asociată cu sărbătoarea Sf. Petru și Pavel. De atunci, acest Iarmaroc se petrece în fiecare an pe toate piețele și străzile principale ale orașului, devenind unul din cele mai mari iarmaroace din Vestul Ucrainei. Astăzi târgul de Sânpetru, ca și în vremurile de demult, este o sărbătoare pentru locuitorii și oaspeții orașului Cernăuți, care de obicei durează două zile - sâmbăta și duminica, zile apropiate de sărbătoarea Sf. Petru și Pavel. Din an în an se mărește numărul

participanților și prin reprezentarea lor geografică, aici se adună producători de mărfuri din toată Ucraina, oaspeți din România, Moldova, Polonia. Programul iarmarocului include expoziția - vânzarea de bunuri de larg consum, prezentări de produse ale producătorilor locali și de pe piața internă, ale industriei de construcții, de diferite servicii, produse, meșteșuguri populare, de distracții și evenimente culturale.

Târgul tradițional, în ansamblul său are un mare succes, fiind reînviat într-o formă corespunzătoare timpurilor moderne și noilor cerințe. Târgul de Sânpetru nu se prezintă doar ca o acțiune pur economică și comercială, ci și ca o posibilitate de a oferi publicului valori estetice și culturale. Credem că sărbătoarea Iarmarocului va avea un viitor strălucit și cu fiecare an o să se modifice, vor apărea idei noi, evenimente interesante.

La piață

ÎNVĂȚĂMÂNT

Studenții de la Universitatea din Cernăuți (1875-1919)

Constantin UNGUREANU

Contingentul de studenți

La 4 octombrie 1875 a avut loc inaugurarea oficială a Universității din Cernăuți. Primul ei rector a fost numit profesorul de drept Constantin Tomașciuc. În perioada 1875-1919, Universitatea din Cernăuți, cu limba germană de predare, a funcționat cu trei facultăți: teologie ortodoxă, drept și filosofie. Față de alte universități austriece, la Cernăuți nu a fost deschisă o facultate de medicină.

Autoritățile austriece au sperat și au mizat, că la Universitatea din Cernăuți vor veni la studii nu numai tineri bucovineni, dar și absolvenți ai școlilor secundare din teritoriile învecinate, în special germani din Galiția, estul Transilvaniei și chiar din Imperiul Rus, ucraineni din Galiția sau evrei, care vorbeau limba germană. Acest deziderat s-a realizat doar parțial, iar din cauza sistemului de învățământ încă slab dezvoltat din Bucovina, numărul studenților a crescut foarte lent.

La începutul anului de studii 1875/76, la Universitatea din Cernăuți s-au înscris 158 de studenți, dintre care 82 la drept, 41 la teologie și 35 la filosofie. Din Bucovina erau 99 (63 %) de studenți, iar 49 (31 %) erau originari din Galiția. După confesiuni, 64 (40 %) erau ortodocși, 36 (23 %) mozaici, 34 (22 %) romano-catolici,

14 (8 %) greco-catolici¹. Pe parcursul anului de studii, numărul studenților a crescut până la 209 (120 la drept, 50 la filosofie și 39 la teologie). După limba maternă, 88 de studenți erau germani, 53 români, 38 ucraineni, 27 polonezi, iar după confesiuni – 85 catolici, 70 ortodocși, 50 mozaici, 4 protestanți (vezi tabelul nr. 1). Din cei 88 de studenți, care considerau germana drept limbă maternă, doar 38 (18 % din totalul studenților) erau etnici germani, iar 50 erau evrei.

În primele decenii de funcționare a Universității, numărul studenților a crescut foarte lent. În perioada 1876-1890, la Universitatea din Cernăuți au studiat anual cca 220-280 de studenți, marea majoritate fiind înscriși la Facultatea de Drept. În semestrul de iarnă 1889/90, de exemplu, din totalul de 285 de studenți, 178 (62 %) studiau dreptul, 62 teologie și numai 45 la Facultatea de Filosofie².

Din toate universitățile austriece, la cea din Cernăuți se consemna frecvența cea mai slabă. În anul de studii 1884/85, de exemplu, la Universitatea din Viena studiau 5.157 de studenți, la Praga (în limba cehă) – 1.952, Praga (în germană) – 1.517, Graz – 1.175, Krakovia – 1.025, Lemberg – 1.005, Innsbruck – 797 și la Universitatea din Cernăuți – doar 263 de studenți³.

Din cauza frecvenței slabe a universității, au existat mai multe discuții și chiar propuneri de transferare a acestei instituții superioare de învățământ în alt oraș. Astfel, în 1884, mai mulți profesori austrieci, printre care Budinsky, Loserth, Suppan, Strobl, Tangl (toți profesori titulari la Facultatea de Filosofie), au semnat o petiție, prin care solicitau strămutarea acestei universități în alt oraș din vestul monarhiei. Din fericire, această solicitare nu a fost

¹ *Чернівецький Університет 1875-1995. Сторінки історії*, Чернівці: Рута, 1995, p. 15–16.

² *Die k.k. Franz – Josefs – Universität in Czernowitz im ersten Vierteljahrhundert ihres Bestandes. Festschrift hrsg. von Akademischen Senate*, Czernowitz, 1900, p. 161–167.

³ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774-1918)*, Chișinău, 2015, p. 317.

aprobată, iar universitatea a continuat să funcționeze la Cernăuți⁴.

În ultimul deceniu al sec. al XIX-lea, la Universitatea din Cernăuți au studiat anual cca 310–380 de studenți, adică cu cca 100 de studenți mai mulți decât în deceniul anterior. Această creștere, însă, s-a datorat mai ales studenților de la Facultatea de Drept, pe când la celelalte două facultăți s-a consemnat o stagnare și chiar o diminuare a numărului de studenți (vezi tabelele din anexă). Până la sfârșitul sec. al XIX-lea, la Universitatea din Cernăuți au studiat doar băieți. Abia după anul 1900, la universitate s-au înscris și studente, mai ales la Facultatea de Filosofie.

Frecvența slabă a Universității din Cernăuți se explică prin existența în Bucovina doar a trei gimnazii superioare (la Cernăuți, Suceava și Rădăuți), în situația când 75-80 % dintre studenți erau bucovineni, iar 15-20 % erau originari din Galiția. Până către anul 1900, în medie cca 61 % din totalul studenților au studiat juridica, la celelalte două facultăți revenind câte 20 %. Abia la începutul sec. XX a crescut semnificativ ponderea studenților de la filosofie⁵.

După 1900, în Bucovina s-au deschis mai multe gimnazii pentru băieți (la Cernăuți, Siret, Coțmani, Câmpulung, Gura-Humorului, Storjineț, Vijnița). Creșterea numărului de absolvenți de la școlile secundare a fost cauza principală a măririi rapide a numărului de studenți și la Universitatea din Cernăuți (de la cca 400, în 1900, la peste 1.000, după anul 1910). Chiar dacă în această perioadă a crescut și numărul studenților originari din Galiția, România sau Transilvania, studenții bucovineni au reprezentat constant în jur de 75 % din total.

Contingentul de studenți a fost divers după limba maternă și confesiuni. Deoarece marea majoritate a evreilor din Bucovina erau vorbitori de limbă germană, iar autoritățile austriece nu i-au recunoscut ca națiune aparte, până către anul 1910 aproape toți studenții evrei erau înregistrați germani după limba maternă. Prin

⁴ Mircea Grigoroviță, *Învățămintul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1993, p. 131.

⁵ Hugo Weczerka, *Die „Francisco-Josephina” in Czernowitz. Eine Universität am Ostrand der Habsburger-monarchie*, în *Gelebte Multikulturalität. Czernowitz und die Bukowina*, Frankfurt am Main, 2010, p. 82.

aceasta se explică procentul mare al studenților de la Cernăuți, care indicau germana drept limbă maternă. Ponderea acestora a crescut de la 36 %, în anul de studii 1881/82, la 48 % - în 1895/96, ajungând la 55 % - în 1907/08. Creșterea s-a datorat nu studenților germani, de confesiune catolică sau protestantă, ci studenților de confesiune mozaică, care au ajuns să constituie 39 %, în anul de studii 1907/08. Studenții evrei erau atunci chiar mai numeroși decât românii și ucrainenii ortodocși, care constituiau împreună numai 32 %⁶.

Numărul studenților de naționalitate română a fost pe parcursul întregii perioade mai mare decât al celor ruteni, în intervalul 1884–1900 diferența fiind semnificativă. Abia la începutul sec. XX s-a înregistrat o creștere mai accentuată a numărului studenților, care au indicat ucraineana drept limbă maternă. Până la sfârșitul sec. al XIX-lea, la Universitatea din Cernăuți au studiat anual și cca 20-40 studenți de naționalitate poloneză, ei constituind peste 10 % din total. După 1900, creșterea numerică a studenților polonezi a fost mai lentă, proporția acestora reducându-se până la 5-6 % (vezi tabelul nr. 1).

În anul de studii 1899/1900, când se împlineau 25 de ani de la înființare, Universitatea din Cernăuți era frecventată de 381 de studenți, inclusiv 292 (76 %) la drept, 53 la filosofie și numai 36 – la Facultatea de Teologie. După locul de origine, 287 (75 %) erau din Bucovina, 65 (17 %) – din Galiția, 14 – din alte provincii austriece, 7 – din Ungaria și Transilvania, 5 – din România. Majoritatea studenților erau germani după limba maternă (208 – 54,6 %), urmați de români (91 – 23,9 %), polonezi (38 – 10 %), ucraineni (35 – 9,2 %), 6 sârbi și 3 de alte etnii⁷.

Peste mai bine de un deceniu, în anul universitar 1911/12, la Universitatea din Cernăuți au studiat 1.232 studenți (inclusiv 139 studenți), dintre care 642 (52,1 %) la drept, 386 (31,3 %) la filosofie și 204 (16,6 %) la teologie. După locul de origine, 907 (73,6 %) erau din Bucovina, 195 (15,8 %) – din Galiția, 75 – din România, 11 – din Ungaria. Jumătate din studenți (614 sau 49,8 %)

⁶ *Ibidem*, p. 82.

⁷ *Die k.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz ...*, p. 168.

au recunoscut germana drept limbă maternă, urmași de români (312 – 25,3 %), ucraineni (187 – 15,2 %), polonezi (80 – 6,5 %), 14 sârbi, 11 ruși, 10 bulgari. După confesiuni, 455 (36,9 %) erau mozaici, 450 (36,5 %) ortodocși, 190 (15,4 %) romano-catolici, 88 (7 %) greco-catolici, 37 (3 %) protestanți, 8 armeni catolici, 3 armeni gregorienii⁸.

Proporția mare a studenților de la drept era specifică și pentru alte universități austriece, dar și din România. În 1898/99, de exemplu, Universitățile din Iași și București au fost frecventate de 3.659 studenți, dintre care 1.798 (49,1 %) au studiat dreptul, 663 (18,1 %) – științele, 551 (15,1 %) – medicina, 516 (14,1 %) – la litere și 131 (3,6 %) – teologia. Peste 15 ani, în anul universitar 1913/14, la cele două universități românești au studiat 5.452 studenți, cei mai mulți fiind la drept (3.111 - 57,1 %), urmași de medicină (1.244 - 22,8 %), litere (635 - 11,6 %), teologie (235 – 4,3 %) și științe (227 - 4,2 %)⁹.

La începutul sec. XX, studenții evrei de la Universitate au revendicat să le fie recunoscută naționalitatea și limba idiș, pentru a fi înregistrați ca națiune distinctă de cea germană. Pentru aceasta au pledat în special societățile studențești evreiești *Emunah*, *Hebronia* și *Zephira*. În rezultatul acestor revendicări, Senatul Universității a adoptat la 29 octombrie 1906 o decizie de compromis, prin care se permitea studenților să indice la rubrica „limba maternă” și naționalitatea. Decizia respectivă a intrat în vigoare din semestrul de vară 1907, iar această precizare trebuia să fie luată în considerare în rapoartele și statisticile oficiale ale Universității. Totuși, studenții evrei nu aveau posibilitatea să indice limba maternă idiș, ci trebuiau să opteze în continuare pentru o altă limbă maternă¹⁰.

La 9 decembrie 1907, rectorul în retragere Eugen Ehrlich a prezentat raportul de activitate pentru anul de studii 1906/07, în care, pentru prima dată s-a menționat și numărul de studenți

⁸ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, an II, nr. 2, (5 aprilie 1912), p. 25.

⁹ *Statistica învățământului public și particular din România în anii școlari 1919-1920 și 1920-1921. Partea VII-VIII, Bucovina, București 1924*, diagrama nr. 8.

¹⁰ *Bukowinaer Post*, nr. 1990 (4 noiembrie 1906), p. 4.

mozaici de naționalitate evrei. În semestrul de vară 1907, la Universitatea din Cernăuți au studiat 766 studenți, inclusiv 308 mozaici, dintre care 184 (60 %) au indicat și naționalitatea de evreu. În anul următor, din 320 studenți de confesiune mozaică, deja 241 (75 %) au precizat că sunt de naționalitate evrei. În semestrul de vară 1909, din totalul de 1.003 studenți, cei mai mulți au fost de confesiune mozaici (418) și ortodocși (311), urmați de romano-catolici (167), greco-catolici (65), protestanți (36), precum și 5 armeni catolici și un armean gregorian. După limba maternă, 574 studenți au fost germani, 204 români, 135 ucraineni, 62 polonezi, 8 bulgari, 7 ruși, câte 6 cehi și sârbi, un francez. Din 418 studenți mozaici, 302 (72 %) au indicat că sunt de naționalitate evrei¹¹.

Totuși, o parte din studenții evrei nu erau mulțumiți cu această decizie de compromis, fiindcă nu aveau posibilitatea să indice idiș ca limbă maternă. Societatea studențească *Zephira* a optat pentru recunoașterea deplină a naționalității evreiești, așa cum s-a hotărât anterior la Universitățile din Viena și Lemberg¹². Însă, până la izbucnirea războiului nu s-a mai adoptat o altă hotărâre în cazul studenților evrei. Din această cauză, după anul 1912, în semn de protest, o bună parte din studenții evrei nu au mai indicat germana ca limbă maternă. În semestrul de vară 1912, din 443 studenți mozaici, numai 159 au precizat și naționalitatea de evreu, în schimb la rubrica limba maternă, 267 au indicat germana, 105 – ruteana, 47 – româna, 22 – polona, câte unul – limba maghiară și engleză¹³. În semestrul de vară 1913, din 1.129 studenți, 424 (37,5 %) au recunoscut germana, 302 (26,7 %) – româna, 288 (25,5 %) – ruteana și 82 (7,3 %) – poloneza drept limbă maternă, urmați de 13 sârbi, 8 ruși, 6 bulgari și 6 de alte etnii. După confesiuni, 420 erau ortodocși, 413 mozaici, 160 romano-

¹¹ *Deutschsprachige Quellen zur Geschichte des Bildungswesens der Bukowina um 1900*. Band XIII (*Berichte der abtretenden Rektoren der Universität Czernowitz*), editat de Galina Czeban și Elmar Lechner, Klagenfurt, 2001, p. 66, 72, 81–82.

¹² *Bukowinaer Post*, nr. 2442 (3 octombrie 1909), p. 6.

¹³ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 91–92.

catolici, 99 greco-catolici, 28 protestanți, 7 armeni catolici și doi gregorienii. Totodată, din 413 studenți mozaici, 267 au indicat germana, 102 – ruteana, 24 – polona, 20 – româna drept limbă maternă¹⁴.

Limba ucraineană sau poloneză au indicat-o mai ales studenții evrei din Galiția. După 1912, statisticile oficiale au consemnat o diminuare a ponderii studenților vorbitori de germană (de la cca 54-55 %, la 38 %) și aproape o egalare a celor, care recunoșteau româna sau ucraineană drept limbă maternă. În realitate, ponderea studenților de naționalitate germană era mult mai mică. În ultimii ani din ajunul izbucnirii războiului, Universitatea din Cernăuți a fost frecventată anual de cca 1.200 de studenți (inclusiv peste 100 de studenți), dintre care 37-38 % erau evrei, 24-25 % români, 15-16 % ucraineni, 14 % etnici germani, 5 % polonezi.

Studenții de la cele trei facultăți

Un rol aparte în cadrul Universității din Cernăuți l-a îndeplinit Facultatea de Teologie Ortodoxă, singura de acest fel în Monarhia Austro-Ungară. Deși, oficial, limba de instruire era germana, de facto la Facultatea de Teologie multe discipline au fost predate și (sau numai) în română, cu excepția celor de istorie bisericească universală și de drept canonic. În perioada 1875–1919, la această facultate au activat în total 15 profesori titulari, dintre care 13 români și doi ucraineni. Facultatea de Teologie Ortodoxă a contribuit mult la formarea intelectualității românești și ucrainene din Bucovina.

Pe parcursul existenței Universității austriece la Cernăuți, la Facultatea de Teologie Ortodoxă și-au făcut studiile doar tineri de confesiune ortodoxă, majoritatea fiind de naționalitate română (vezi tabelul nr. 2). La această facultate au studiat nu doar ortodocși români și ucraineni din Bucovina, ci și mulți tineri din România, Transilvania, și chiar din Bulgaria, Serbia sau Dalmația. În primul

¹⁴ *Ibidem*, p. 96.

an de activitate a universității, la Facultatea de Teologie Ortodoxă s-au înscris 39 de studenți de confesiune ortodoxă, dintre care 34 români și doar 5 ruteni. Până în 1880, Facultatea de Teologie a fost frecventată de 43-47 de studenți, toți fiind originari din Bucovina¹⁵.

În anul de studii 1880/81, la Facultatea de Teologie din Cernăuți au venit la studii pentru prima dată 7 tineri din România. Facultatea a fost frecventată atunci de 58 de studenți, dintre care 41 români și 17 ucraineni. În anii următori, numărul studenților teologi a trecut de 70, iar treptat au început să vină la studii la Cernăuți și tineri din Regatul Ungariei, mai ales din Transilvania. Până în anul de studii 1897/98, Facultatea de Teologie a fost frecventată anual de cca 56–66 de studenți. În această perioadă au început să vină la Cernăuți și tineri de naționalitate sârbă, din Bosnia-Herțegovina și Dalmația. În anul de studii 1897/98, din totalul de 59 studenți de la această facultate, 45 erau din Bucovina, 6 – din Ungaria și Transilvania, 5 – din Bosnia-Herțegovina și 3 – din România. Toți studenții erau ortodocși, dintre care 47 români, 8 sârbi și numai 4 ucraineni¹⁶.

În următorii câțiva ani, însă, numărul studenților teologi s-a micșorat și mai mult, în anii 1900-1902 la această facultate fiind înscriși doar 35-37 de studenți. În semestrul de iarnă 1900/01, la Facultatea de Teologie au studiat numai 35 de studenți (20 din Bucovina, 6 – din Ungaria și Transilvania, doi – din România, restul – din Bosnia-Herțegovina și Dalmația), inclusiv 26 români, 7 sârbi și doar un singur ucrainean. Au urmat câțiva ani de creștere rapidă a numărului studenților teologi de la Universitatea din Cernăuți. Deja în anul de studii 1906/07, la Facultatea de Teologie au învățat 107 studenți, dintre care 70 bucovineni, 22 – din Ungaria și Transilvania, 9 – din România. După limba maternă, 69 de studenți erau români, 25 ucraineni, 6 sârbi și 7 de alte etnii¹⁷.

La Facultatea de Teologie din Cernăuți au studiat și mulți tineri din România. Numărul studenților teologi din Vechiul Regat

¹⁵ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ ...*, p. 414.

¹⁶ *Die k.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz ...*, p. 161–162.

¹⁷ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ ...*, p. 414.

s-a mărit brusc în ultimii ani de stăpânire austriacă, atingând cifra maximă în anul de învățământ 1911/12, când, la Facultatea de Teologie își făceau studiile 204 studenți, dintre care 99 (48,5 %) din Bucovina, 72 (35,3 %) din România și 10 din Ungaria, dintre care 135 români și 45 ruteni. Tot atunci, 24 de studenți proveneau din alte țări ortodoxe din Balcani, majoritatea fiind de naționalitate sârbi sau bulgari¹⁸.

Până la sfârșitul stăpânirii austriece, cea mai bine frecventată a fost Facultatea de Drept. Marea majoritate a studenților de la această facultate au fost vorbitori de limbă germană, o bună parte fiind de confesiune mozaică. Deja la sfârșitul primului an de studii, la Facultatea de Drept studiau 120 studenți (58 catolici, 42 mozaici, 18 ortodocși și doi evanghelici), dintre care 65 vorbitori de germană, 21 ucraineni, 20 polonezi și doar 11 români. În deceniile următoare, ponderea studenților de la juridică a depășit cu mult celelalte două facultăți. În ultimii ani din ajunul războiului, peste 600 de studenți din Cernăuți au studiat la juridică. Cam jumătate din studenții acestei facultăți erau de confesiune mozaică. În anul de studii 1909/10, bunăoară, din 604 studenți de la drept, 494 erau originari din Bucovina, iar 96 erau veniți din Galiția. După confesiuni, 290 (48 %) erau mozaici, 172 (28,5 %) catolici, 124 (20,5 %) ortodocși și 17 protestanți, iar după limba maternă – 393 (65 %) germani, 86 (14,2 %) români, 62 (10,3 %) ucraineni și 56 (9,3 %) polonezi (vezi tabelul nr. 3).

La Facultatea de Filosofie, numărul studenților s-a dublat în primii cinci ani de studii (de la 50 – în 1875/76, la 104 – în 1879/80). În următorul deceniu, însă, numărul studenților de la această facultate s-a diminuat constant, iar în perioada 1886-1900, la filosofie s-au înscris anual mai puțin de 50 de studenți. În schimb, la începutul sec. XX a crescut brusc numărul studenților de la Facultatea de Filosofie, inclusiv a studentelor. Deja în anul de studii 1901/02, la filosofie s-au înscris 107 studenți, iar peste doi ani s-a depășit cifra de 200. În ultimii ani din ajunul războiului, această facultate a fost frecventată anual de peste 300 de studenți, datorită creșterii rapide a numărului studenților români, ucraineni și

¹⁸ *Oesterreichische Statistik*, ediție nouă, vol. XI, Wien, 1915, caiet III, p. 2–5.

evrei, majorându-se și numărul celor originari din Galiția. Cifra maximală de studenți s-a înregistrat în anul de studii 1912/13, când Facultatea de Filosofie a fost frecventată de 409 studenți (inclusiv 112 studenți), dintre care 309 erau originari din Bucovina, iar 90 din Galiția. După confesiuni, cei mai mulți studenți erau mozaici (173 – 42,3 %), catolici (122 – 29,8 %) și ortodocși (106 – 25,9 %), iar după limba maternă, 190 (46,4 %) erau germani, 101 (24,7 %) ucraineni, 87 (21,3 %) români, 27 (6,6 %) polonezi (vezi tabelul nr. 4).

Burse și subvenții pentru studenți

Studiile la Universitatea din Cernăuți erau cu plată, doar un număr mic de studenți erau scutiți parțial sau în întregime de plata taxelor. În 1885/86, din 265 studenți, 57 (21 %) au fost scutiți de plata taxelor universitare, iar 20 (7 %) au achitat doar jumătate din taxă. Peste două decenii, în semestrul de iarnă 1906/07, din 799 studenți, 157 (20 %) nu au plătit taxe de studii, iar 62 (8 %) au achitat doar jumătate din sumă¹⁹.

Mărirea taxelor de studii nu era stabilă, având o tendință de creștere. În 1890/91, taxa pentru învățămant a fost de 60 florini la Facultatea de Filosofie și 30 – la cea de Drept. În semestrul de iarnă din anul respectiv, valoarea totală a taxelor de studii, achitată de studenți, a constituit 4.488 florini. În semestrul de vară 1904, studenții de la drept și filosofie au achitat pentru studii suma totală de 13.061 coroane, iar studenții teologi au plătit pentru Fondul Bisericesc 857 coroane²⁰.

Fiind cea mai mică universitate austriacă, situată la periferia de est a Monarhiei Austro-Ungare și la distanță mare de alte centre universitare, era nevoie de susținerea financiară a tinerilor

¹⁹ Vasil' Botušans'kyj, Halyna Čajka, *Die Studenten der Universität Czernowitz zur Zeit der österreichisch-ungarischen Monarchie (1875-1918)*, în *Glanz und Elend der Peripherie. 120 Jahre Universität Czernowitz*, editat de Ilona Slawinski și Joseph P. Strelka, Bern-Berlin-Paris-Wien: Peter Lang, 1998, p. 154.

²⁰ Чернівецький Університет. 1875-1995 ..., p. 27.

bucovineni, majoritatea din familii sărace, pentru a-i convinge să vină la studii la Cernăuți. Deja în primii ani de funcționare a Universității s-au creat mai multe burse, pentru a-i stimula pe cei mai talentați studenți și a ajuta pe cei cu venituri modeste. Au fost înființate diferite burse studențești, finanțate de stat, de autoritățile provinciale, de fundații și persoane particulare, sau chiar de însuși împăratul Franz Josif.

La 13 noiembrie 1875, a fost emisă o decizie împărătească, prin care se instituiau 6 burse ale împăratului Franz Josif, a câte 300 florini, pentru cei mai vrednici studenți din Cernăuți. În 1879, cu ocazia aniversării nunții de argint a familiei împărătești, s-au mai creat 3 burse imperiale a câte 300 florini pentru studenții din Cernăuți. Încă în 1873, cu ocazia aniversării a 25 de ani de la instalarea împăratului Franz Josif, Dieta Bucovinei a adoptat o decizie de creare a 3 burse universitare împărătești în valoare de 200 florini pentru studenți originari din Bucovina. La 29 aprilie 1875, Dieta Bucovinei a mai înființat 6 burse provinciale a câte 100 florini pentru studenți bucovineni. Toate aceste burse se acordau anual celor mai talentați studenți, fără deosebire de naționalitate sau confesiune²¹.

Încă din anul 1850, pentru studenții de naționalitate ucraineană, care erau înscriși la o facultate de drept sau filosofică din Imperiul Habsburgic, erau puse la dispoziție 20 de burse în valoare de 105 florini fiecare. Aceste burse erau destinate în principal pentru studenții ruteni greco-catolici de la Universitatea din Lvov. După înființarea Universității la Cernăuți, împăratul a adoptat la 23 septembrie 1875 o decizie de transferare a 10 burse către studenții de origine ucraineană de la noua universitate. Transferarea acestor burse s-a realizat în decursul a trei ani. Pentru obținerea acestor burse se organiza în fiecare an concurs, solicitanții urmând să prezinte informații despre starea materială, reușita la învățătură și locul de studii²².

În primii ani de activitate a Universității s-au creat și mai multe burse private ale unor persoane bogate sau ale unor foști mari

²¹ *Die k.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz ...*, p. 153-154.

²² *Чернівецький Університет. 1875-1995 ...*, p. 25-26.

proprietari de pământ, care între timp au decedat. Unele burse puteau să le obțină studenții de diferite naționalități sau confesiuni, altele erau destinate cu precădere unei anumite categorii de studenți. Astfel, fostul mare proprietar Anton Zaduwrowicz a declarat prin testament dorința de a crea două burse a câte 250 florini, care să fie acordate unor studenți armeni, de confesiune catolică sau gregoriană. La fel prin testament, Christof Prunkul a întemeiat două burse de câte 200 florini pentru studenți de origine armeană. După moartea preotului Dimitrie Siretean din Vicovul de Sus, a fost fondată o bursă de 113 florini, destinată cu precădere studenților ortodocși de naționalitate română²³.

În 1876, s-a constituit o asociație de sprijinire a studenților bolnavi sau cu alte probleme. O perioadă îndelungată, președinte al acestei societăți a fost profesorul Friedrich Kleinwächter. Grație contribuției diferitor persoane și instituții, deja în anul 1876 s-au acordat 26 de burse studențești în sumă totală de 3.840 florini. În anii următori s-au creat și alte burse, astfel că, în anul universitar 1880/81 s-au acordat 22 burse pentru studenții de la drept și 17 pentru cei de la filosofie. În 1892, deja 49 de studenți au obținut burse în sumă totală de 8.689 florini²⁴.

Până la sfârșitul sec. al XIX-lea, anual, peste 30 de studenți de la drept sau filosofie au beneficiat de diverse burse, la care se adăuga și un număr însemnat de studenți teologi, care erau susținuți de către Fondul Bisericesc. În anul universitar 1895/96, din totalul de cca 370 de studenți, 36 (4 teologi, 18 de la drept și 14 de la filosofie) au obținut burse în sumă de 8.682 florini, iar 10 doctoranzi au primit suma de 1.372 florini. În afară de aceasta, 43 studenți și doi doctoranzi de la teologie au fost subvenționați de către Fondul Bisericesc din Bucovina²⁵. Totuși, raportat la numărul total de studenți, doar foarte puțini obțineau burse. În 1884/85, la 263 studenți au revenit 27 burse, iar în 1890/91 – 32 la 310 studenți, adică erau asigurați cu burse ceva mai mult de 10 % din totalul

²³ *Die k.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz ...*, p. 154–155.

²⁴ *Ibidem*, p. XLV, LV, LXVII.

²⁵ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 13.

studenților²⁶. Situația era mai bună la Facultatea de Teologie, unde în 1895/96, din 56 studenți, 47 au obținut burse ori subvenții în principal din partea Fondului Bisericesc.

După anul 1900 s-a mărit numărul de burse pentru Universitatea din Cernăuți, mai ales pentru Facultatea de Filosofie, care era foarte slab frecventată (în 1898/99 – doar 42 studenți). În anul universitar 1899/1900, doar 31 de studenți (6 teologi, 18 juriști și 7 filosofi) au obținut burse în sumă de 15.104 coroane, iar pentru 7 doctoranzi s-a acordat suma de 4.150 coroane²⁷. Peste doar trei ani, în anul de studii 1902/03, deja 61 de studenți (11 de la teologie, 19 de la drept, 30 de la filosofie) și 7 doctoranzi au obținut burse în sumă de 36.529 coroane. Baniile respectivi proveneau din fonduri de la stat (5.890 coroane) sau provinciale (2.200 coroane), din fundațiile pentru burse ale unor persoane particulare (5.418 coroane), din trei burse împăratești Franz Josif (1.800 coroane), de la Fondul Bisericesc din Bucovina (7.700 coroane), iar 13.301 coroane și 4.000 franci se alocu din alte fonduri din afara Bucovinei²⁸.

La începutul sec. XX s-a rezolvat parțial și problema asigurării celor mai săraci studenți cu locuri de cazare la Universitate. Cu ocazia aniversării a 25 de ani de la înființarea Universității, profesorul Alfred Halban a venit cu inițiativa construirii unui cămin studențesc la Cernăuți. În decembrie 1899 s-a constituit un grup de inițiativă din 14 personalități (profesori universitari, directori de licee, consilieri provinciali și locali), transformat ulterior într-un comitet în frunte cu Alfred Halban, care a pledat pentru construcția căminului. La 14 ianuarie 1900 a avut loc la primăria din Cernăuți prima ședință a comitetului respectiv, iar ulterior s-au identificat surse financiare pentru acest cămin²⁹.

La 21 iunie 1902, s-a pus piatra de temelie a viitorului cămin, iar peste mai puțin de un an, la 12 mai 1903, construcția clădirii a fost finisată. Costurile totale pentru construcția căminului

²⁶ *Чернівецький Університет. 1875-1995 ...*, p. 27.

²⁷ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 32.

²⁸ *Ibidem*, p. 42.

²⁹ *Die k.k. Franz-Josephs-Universität in Czernowitz ...*, p. 157–159.

studentesc s-au ridicat la 51.902 coroane. Comunitatea orășenească a oferit în acest scop pe gratis un teren în valoare de 5.700 coroane, iar pentru ridicarea clădirii, instalarea electricității, a sistemului de apă și canalizare s-a cheltuit 41.368 coroane, iar pentru lucrările interioare s-au utilizat 4.834 coroane. În acest cămin au fost cazați inițial 20 de studenți, în anii următori capacitatea căminului ridicându-se la 32 de locuri³⁰. La 1 noiembrie 1906, în incinta căminului s-a deschis o cantină studentască (*Mensa academica*), înființată cu sprijinul a două fundații private. Deschiderea căminului și a cantinei studentești i-a ajutat pe mulți studenți săraci să-și poată continua studiile la universitate.

În ultimul deceniu din ajunul războiului, deși numărul studenților din Cernăuți a crescut constant, doar un număr redus de studenți (cca 41–47 anual) au beneficiat de burse. Într-o situație mai bună era Facultatea de Teologie, unde anual 50 de studenți bucovineni studiau datorită sprijinului din partea Fondului Bisericesc, iar o parte din studenții străini au obținut burse pentru a veni la studii la Cernăuți. În anul de studii 1912/13, Fondul Bisericesc a subvenționat studiile a 50 de teologi bucovineni, alți 32 de studenți au beneficiat de cazare în căminul studentesc, 47 (17 de la drept și 30 de la filosofie) au obținut burse în sumă de 21.203 coroane, iar 6 teologi străini primeau burse de peste hotare, în valoare de 10.900 coroane³¹.

Societăți studentești supranaționale și germane

Universitatea din Cernăuți s-a remarcat și prin viața studentască interesantă, care a existat la această instituție. Odată cu înființarea universității au început să se constituie și primele societăți studentești, prin care Cernăuțiul s-a transformat treptat într-un centru al vieții studentești multinaționale, într-un fel de „Heidelberg al Estului”. Prima societate academică *Austria* s-a constituit la 17 octombrie 1875. Culorile asociației erau negru-

³⁰ *Deutschsprachige Quellen ...*, Band XIII, p. 42.

³¹ *Ibidem*, p. 97.

auriu-negru, iar deviza societății suna „Neînfricat și onest”.

La 26 octombrie 1875, cu sprijinul rectorului Constantin Tomașciuc a luat ființă asociația *Sala de lectură academică*, culorile tradiționale ale căreia erau auriu-negru-auriu, iar lozinca glăsuia astfel: „Pentru împărat și imperiu! Pentru adevăr și cunoaștere!”. Ambele asociații studențești au fost supranaționale, cuprinzând studenți de diferite etnii și confesiuni³².

La 15 mai 1876, s-a înființat asociația *Gothia* cu deviza „Unul pentru toți! Toți pentru unul!”. Culorile acestei asociații erau verde-alb-auriu. Peste un an, la 13 mai 1877, s-a creat asociația *Alemannia* sub lozinca „Prietenului mâna – dușmanului fruntea”. Culorile tradiționale ale *Alemanniei* erau negru-albastru-auriu. După o perioadă de suspendare, între 1885 și toamna anului 1887, societatea *Alemannia* și-a reluat activitatea. Scopul acestei societăți studențești a fost de a reuni tineretul studios din Cernăuți într-un cerc de prieteni, cu aceleași preocupări și interese³³.

Chiar din primii ani de existență a Universității din Cernăuți, s-au constituit și societăți studențești pe principii etnice sau confesionale. La 10 iulie 1877, s-a înființat un club al studenților germani, din care a rezultat 10 ani mai târziu, la 8 noiembrie 1887, asociația *Arminia*. Culorile *Arminiei* erau negru-roșu-auriu, asociația având ca lozincă „În mână germană – apărare strălucită”. La 5 decembrie 1903 ia ființă asociația *Teutonia*, ale cărei culori erau similare cu ale asociației *Arminia*, iar lozinca ei suna: „Uniți și puternici, germani în adevăratul sens al cuvântului”. După anul 1910, ambele societăți studențești germane și-au avut sediul în incinta „Casei Germane” din Cernăuți³⁴.

La 31 ianuarie 1891, s-a înființat asociația catolică *Unitas*,

³² Mihaela-Ștefăniță Ungureanu, *Societăți studențești germane din Bucovina înainte de Primul Război Mondial*, în *Analele Bucovinei*, 2/2004, p. 346.

³³ Anton Norst, *Alma mater Francisco – Josephina. Festschrift zu deren 25jährigen Bestande*, Czernowitz: Pardini, 1900, p. 113-114, 116.

³⁴ Hans Prelitsch, *Student in Czernowitz. Die Korporationen an der Czernowitzer Universität*, în *Buchenland. 150 Jahre Deutschthum in der Bukowina*, p. 360–363.

care avea scopul să-i cuprindă pe studenții romano-, greco- și armean-catolici. În această societate au activat studenți germani, polonezi, ucraineni, armeni. La 27 octombrie 1906, studenții catolici germani s-au desprins din această societate academică și au format societatea germano-catolică *Frankonia*. Culoarele ei au rămas alb-negru-auriu ca și la *Unitas*, iar lozinca în limba latină glăsuia „Pro fide et patria”³⁵.

Societăți studențești românești

Din inițiativa lui Teodor Stefanelli (fost membru al Societății „România Jună” de la Viena), la 10 decembrie 1875 s-a înființat prima Societate a studenților români *Arboroasa*, numită astfel în memoria boierului Luca Arbore. Primul comitet al societății a fost format din Gherasim Buliga, Ciprian Porumbescu, Ion Topală, Zaharie Voronca, Gheorghe Popescu și Ilarie Onciul. Din 54 studenți români, 44 au intrat în Societatea *Arboroasa*. Membrii societății purtau panglici tricolore roșu-galben-albastru și o căciulă roșie. *Arboroasa* avea un imn propriu, compus de Ciprian Porumbescu pe versurile lui Teodor Stefanelli, *În țara mândră a fașilor*. Societatea organiza serate muzicale, conferințe, baluri și excursii, dispunea de un local cu o bibliotecă și o sală de lectură, unde existau mai multe ziare și reviste românești din Transilvania și România. *Arboroasa* a stabilit legături de colaborare cu societăți studențești românești din Viena („România Jună”), Budapesta („Petru Maior”), Paris („Uniunea română”), München („Uniunea română”), Iași („Clubul studenților universitari”), Blaj („Inocențiu-Clainiana”)³⁶.

Însă, în toamna anului 1877, societatea a fost dizolvată, iar conducătorii ei (Ciprian Porumbescu, Zaharia Voronca, Constantin

³⁵ Rudolf Wagner, *Vom Moldauwappen zum Doppeladler: ausgewählte Beiträge zur Geschichte der Bukowina; Festgabe zu seinem 80. Geburtstag*, Augsburg: Hofmann, 1991, p. 257.

³⁶ Simina-Octavia Stan, *Societăți culturale românești din Bucovina până la Primul Război Mondial*, în *Analele Bucovinei*, anul XI, 2/2004, p. 338–339.

Morariu, Orest Popescu, Eugen Siretean) au fost arestați. Drept motiv a fost invocat faptul că societatea a primit o subvenție din partea ministrului învățământului din România, iar la 12 octombrie (la 100 de ani de la decapitarea domnului Grigore al III-lea Ghica) comitetul Societății *Arboroasa* a trimis la Iași o telegramă în semn de solidaritate la dezvelirea bustului domnului martir. Studenții arestați au fost învinuiți de înaltă trădare față de statul austriac. Arestarea studenților a provocat proteste în România și în Transilvania, dar autoritățile austriece nu au cedat și i-au acționat în judecată. După 11 săptămâni de închisoare preventivă, cei 5 studenți ai *Arboroasei* au fost declarați nevinovați și au fost eliberați³⁷.

În 1878, membrii societății dizolvate, în frunte cu Dimitrie Onciul, s-au constituit într-o nouă societate studențească – *Junimea*, care a preluat programul național al *Arboroasei*. Printre membrii fondatori ai *Junimei* au fost Ilarion Onciul, George Popescul, Ciprian Porumbescu, Teodor Bujor și Ioan Dan. Membrii societății purtau o panglică roșu-galben-albastru, culori așezate orizontal, una peste alta. Lozinca societății a fost: „Uniți să fim în cugete – uniți în Dumnezeu!”. Până în 1900, președinți ai Societății *Junimea* au fost personalități cunoscute în Bucovina, precum Dimitrie Onciul, Ciprian Porumbescu, Severin Procopovici, Lazăr Vicol, George Popovici, Aurel Onciul, Eusebie Popovici, Isidor Stefanelli, Florea Lupu, George Toma, Alexandru Hurmuzachi, Grigore Filimon, Radu Grigorcea, Dorimedont Popovici, Ioan Cuparenco, Vasile Burduhos, Ion Nistor, Teofil Tarnavski ș.a.³⁸.

Junimea a fost cea mai longevivă și mai influentă asociație a studenților români de la Universitatea din Cernăuți. Ea a avut o activitate rodnică, a organizat manifestări culturale, conferințe literare, baluri, serate dansante, activități teatrale, concerte. Multe personalități politice și culturale și-au început activitatea la *Junimea*. La inițiativa membrilor Societății *Junimea*, din 1904 a început să apară revista „*Junimea Literară*”. În cursul existenței

³⁷ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, ediție și studiu biobibliografic de Stelian Neagoe, București: Editura Humanitas, 1991, p. 231–232, 240–248.

³⁸ Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina ...*, p. 117–118.

sale, Societatea academică *Junimea* a avut în rândurile sale un număr mare de membri emeriți și de onoare, atât din Bucovina, cât și din Vechiul Regat sau Transilvania, printre care cunoscuți scriitori, savanți, profesori, artiști, preoți, personalități politice, reprezentanți ai familiilor nobiliare³⁹.

La 23 august 1880, unii membri ai *Junimei* au părăsit societatea și au înființat, la inițiativa lui Ștefan Cocinschi, o societate militantă *Bucovina*, care prin portul și activitatea sa a avut un pronunțat caracter progerman. Prin crearea acestei societăți se urmărea scopul de a combate tendința unor studenți români de a participa la activitatea unor societăți străine militante, atrași de organizarea fastuoasă a acestora. Către sfârșitul anului 1909, unii membri ai Societății *Bucovina* au format, după același principiu, o nouă societate militantă – *Moldova*. Membrii ambelor societăți purtau panglici tricolore, dar care se deosebeau prin formă. La Societatea *Bucovina*, panglica tricoloră avea culoarea roșie sus, cu chenar roșu și chipiu tot roșu, iar membrii Asociației *Moldova* purtau panglici tricolore cu albastru în sus, chenar albastru și chipiuri albastre. Ambele asociații au luptat pentru idealul național, dar au adoptat forma exterioară tradițională a societăților studentești germane⁴⁰.

O parte din membrii *Junimei*, în frunte cu Liviu Marian, au constituit, la 21 mai 1905, Societatea academică *Dacia*. Primul comitet al Societății *Dacia* a fost format din Liviu Marian (președinte), Filaret Doboș (vicepreședinte și controlor), Dimitrie Logigan (secretar și casier), Simion Ivanovici (bibliotecar), Vasile Marcu și Teodor Balan (membri în conducerea societății). În anii următori, membrii fondatori au fost aleși și președinți ai Societății *Dacia*, iar mai multe personalități marcante (baronul Alexandru Hurmuzachi, profesorii Nicolae Iorga, Sextil Pușcariu, preotul Constantin Morariu, directorul Daniel Verenca) au devenit membri de onoare⁴¹. Majoritatea membrilor acestei societăți proveneau din

³⁹ Anghel Popa, *Societatea academică "Junimea" din Cernăuți*, în *Revista Istorică*, tom VI, nr. 5–6, București 1995, p. 543–544.

⁴⁰ Simina-Octavia Stan, *op. cit.*, p. 340–341.

⁴¹ Filaret Doboș, *Societatea academică română „Dacia”. 25 de ani de*

familii de țărani și și-au propus drept scop a-i sprijini pe țăranii români, mai ales pe cei din satele mixte, româno-ucrainene. Centrul acestei societăți se afla la Gimnaziul Ortodox din Suceava. Societatea *Dacia* a organizat și a condus un număr mare de locuitori de la sate la expoziția națională de la București din 1906. Meritul *Daciei* a fost și organizarea la sate a *arcășiilor*, prin care s-a cultivat și întărit conștiința națională a țăranilor bucovineni⁴². Societatea *Dacia* a susținut noul curent democratic, reprezentat de Aurel Onciul și Florea Lupu.

Studentii teologi au avut o societate proprie, înființată la 23 noiembrie 1884, cu sprijinul mitropolitului Morariu Andrievici. Ea se numea Asociația academico-teologică pentru literatură, retorică și muzică bisericească *Academia ortodoxă* și consta din două secțiuni: una literar-retorică și una muzicală. Membrii asociației purtau o panglică în culorile tradiționale românești, iar cântecul asociației era un text religios compus după muzica lui Isidor Vorobchievici. Până în 1900, la conducerea *Academiei ortodoxe* s-au aflat personalități cunoscute, precum George Șandru, Vasile Găină, Toader Balan, Atanasie Gherman, Nicolae Cotlarciuc, Valerian Șesan ș.a.⁴³

În cursul existenței Universității, aproape toți studenții români s-au înscris și au activat în una din asociațiile studențești existente. Cât timp *Junimea* a fost unica societate românească, ea a jucat un rol hotărâtor în viața publică. După înființarea altor societăți academice, a existat o concurență și o colaborare benefică, dar și perioade de neînțelegeri. Toate societățile studențești românești au optat pentru cultivarea spiritului național și susținerea membrilor său, au dispus de câte o bibliotecă și sală de lectură, dar fiecare asociație a avut și specificul său de activitate. *Junimea* a pus accentul pe cultivarea membrilor pe terenul literar, *Dacia* a urmărit scopul de luminare a maselor populare, mai ales de la sate, *Bucovina* și *Moldova* au avut un caracter conservator de organizare

viață studențească (21.V.1905–21.V.1930), Cernăuți, 1930, p. 20–22, 27, 31, 42–43.

⁴² Mircea Grigoroviță, *Învățăământul în nordul Bucovinei ...*, p. 168–169.

⁴³ Anton Norst, *Alma mater Francisco-Josephina ...*, p. 112–113.

și au atras atenția la dezvoltarea sportului, iar *Academia ortodoxă* îngrijea de pregătirea specială a membrilor săi. În toamna anului 1908, din cei cca 190 studenți români de la Universitate, 75 erau membri ai *Junimei*, 55 – în *Academia ortodoxă*, 25 – în *Bucovina* și 21 – la *Dacia*⁴⁴.

Societăți studențești poloneze, ucrainene și evreiești

Cea mai veche societate studențească poloneză a fost *Ognisko*. La început această societate a activat în cadrul asociației *Sala de lectură academică* și abia din 1884 s-a constituit într-o societate separată. Scopul principal al respectivei societăți era de a-i feri pe tinerii polonezi de procesul de deznaționalizare. Doritorii de a se înscrie în această societate trebuiau să susțină un examen de admitere la istoria și literatura poloneză. În jurul Societății *Ognisko* s-a unit majoritatea intelectualilor și a clerului catolic polonez. Culorile tradiționale ale societății erau roșu-auriu-alb. În anul 1910, unii membri au părăsit *Ognisko* și au înființat, după modelul societăților germane, corpul polonez *Lechia*. Membrii acestei societăți militante purtau panglici roșu-albastru-alb și colaborau mai ales cu societățile românești *Bucovina* și *Moldova*, precum și cu societățile academice germane. Membrii *Lechiei* constituiau și nucleul societăților sportive poloneze *Polonia* și *Gwiazda*⁴⁵. Sediul societăților studențești *Ognisko* și *Lechia* se afla în „Dom Polski” (Casa poloneză).

În anul înființării Universității s-a constituit și prima societate studențească ucraineană *Sojus*. Această societate, care și-a ales culorile distincte albastru-auriu-albastru, și-a propus scopul de a ridica spiritul național al membrilor săi. Profesorul Ștefan Smal-Stocki a fost unul din principalii susținători ai acestei societăți. În 1900, o parte din membrii societății *Sojus* au constituit asociația *Moloda Ukraina*, care a optat pentru emanciparea națională, dar și

⁴⁴ George Tofan, *Societățile studențești*, în *Viața Românească*, an III, nr. 12/2008, p. 440.

⁴⁵ Rudolf Wagner, *Von Moldauwappen zum Doppeladler ...*, p. 259.

pentru solidaritatea tuturor ucrainenilor, care locuiau în Rusia țaristă, Galiția, Bucovina și Ungaria. În Austro-Ungaria, ucrainenii erau oficial recunoscuți ruteni, iar o activitate politică a studenților în cadrul asociațiilor academice nu era tolerată de autorități. Din această cauză, deja în 1902, *Moloda Ukraina* a fost dizolvată, în același an fiind creată o altă asociație studențească ucraineană *Sici*. Societățile ucrainene își aveau sediul în „Norodnii Dim” (Casa ucraineană). În 1910 și 1913, s-au constituit încă două societăți academice ucrainene, *Zaporoje* și respectiv *Ciornomore*, acestea însă s-au afirmat mai mult în perioada interbelică.

Până în anul 1891, studenții evrei nu au înființat societăți academice proprii, ci au activat mai ales în cadrul Asociației *Sala de lectură academică* sau, mai puțin, în alte societăți germane. La 14 iulie 1891, însă, studenții evrei în frunte cu Mayer Ebner au înființat prima Societate studențească evreiască *Hasmonăa*. Membrii acestei asociații și-au propus drept scop de a ridica conștiința națională la studenții mozaici, precum și de a cultiva și propaga limba și literatura ebraică. Societatea *Hasmonăa* a luptat împotriva asimilării etnice și lingvistice, culorile asociației erau roșu-violet-verde și o șapcă violetă, iar lozinca a fost „Pentru bunăstarea și onoarea poporului”. Cel mai proeminent reprezentant al acestei societăți a fost Mayer Ebner, care, în 1897, a participat la congresul sionist de la Basel, după Unire a fost ales senator în Parlamentul României, iar după repatrierea în Israel a continuat să fie un membru activ al Asociației, în 1951 prezentând o cuvântare festivă cu ocazia aniversării a 120 de semestre de la înființarea Societății studențești *Hasmonăa*⁴⁶.

O societate evreiască cu scopuri asemănătoare a fost *Hebronia*, membrii căreia purtau culori verde-roșu-auriu și o șapcă verde. Din unele surse reiese că, societatea *Hebronia* s-a înființat la 2 aprilie 1899⁴⁷. Într-un studiu dedicat special acestei asociații se constata că, la 21 martie 1900 s-a creat o societate studențească *Hebronia* la Viena și abia peste patru ani, în 1904, s-a activat

⁴⁶ Adolf König, *Geschichte der J.N.A.V. „Hasmonăa“ in Czernowitz*, în *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Bd. I, p. 113-115.

⁴⁷ Rudolf Wagner, *Von Moldauwappen zum Doppeladler ...*, p. 260.

asociația cu același nume la Cernăuți. Deviza *Hebroniei* a fost „Cu vorbă și rezistență pentru onoarea evreilor”. *Hebronia* s-a implicat activ în mișcarea sionistă și a optat cu perseverență pentru recunoașterea națiunii evreiești la Universitatea din Cernăuți⁴⁸.

În noiembrie 1900, s-a constituit Asociația studențească evreiască *Humanitas*, membrii căreia au purtat la piept o panglică de culoare aurie-verde-aurie. În curând asociația a ajuns să aibă peste 20 de membri. Primul președinte al Societății *Humanitas* a fost Arnold Fischer, urmat de Philipp Fleischer. *Humanitas* a avut o perioadă scurtă de activitate, deja în 1903 s-a dizolvat, iar membrii săi au aderat la *Hebronia* sau *Emunah*, biblioteca fiind preluată de *Hebronia*⁴⁹.

La 3 iunie 1903, un grup de studenți evrei în frunte cu Werner Weidenfeld a creat Societatea academică evreiască *Emunah*. Membrii asociației se distingeau prin panglica de culoare aurie-violetă-aurie. Și această asociație studențească s-a implicat activ în mișcarea sionistă și a avut o contribuție importantă în lupta pentru recunoașterea națiunii evreiești la Universitate. Din 1909, membru de onoare al societății *Emunah* a devenit profesorul universitar Leon Kellner, acesta fiind o personalitate marcantă a evreilor din Bucovina. *Emunah* a activat și în perioada interbelică, iar după război, mulți membri ai săi au emigrat în Israel. La 4 iulie 1953, *Emunah* a aniversat în Israel 100 de semestre de la crearea societății⁵⁰.

Încă la 24 octombrie 1897, s-a constituit Societatea academică *Zephira*. Culorile specifice inițiale ale acestei asociații au fost alb-albastru, mai târziu, membrii săi au purtat o panglică de culoare albastru-auriu-albastru. *Zephira* a fost, de asemenea, o societate bine cunoscută în rândul studenților evrei, fiind activă și pe parcursul întregii perioade interbelice. În sfârșit, la 23 octombrie

⁴⁸ Josef Mosberg, *Geschichte der J.N.A.V. „Hebronia“ in Czernowitz*, în *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Bd. I, p. 121–122.

⁴⁹ Erich Neuborn, *Jüdisch-nationaler akademischer Leseverein „Humanitas“*, în *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Bd. I, p. 120.

⁵⁰ H. Sternberg, *Geschichte der J.N.A.V. „Emunah“ in Czernowitz*, în *Geschichte der Juden in der Bukowina*, Bd. I, p. 117–119.

1918, cu doar puțin timp înainte de unirea Bucovinei cu România, se constituia la Cernăuți încă o societate studențească evreiască cu denumirea de *Heatid*. Lozinca asociației era „Pentru libertatea și onoarea evreilor”, culorile distincte fiind verde-argintiu-negru. *Heatid* a activat deja în perioada existenței Universității românești la Cernăuți.

În perioada 1875–1918, la Universitatea din Cernăuți au funcționat în total 25 de societăți studențești, dintre care 4 (*Austria*, *Sala de lectură academică*, *Gothia* și *Alemannia*) au avut un caracter supranațional, iar în Societatea *Unitas* (1891-1906) au activat studenți catolici de diferite naționalități. Celelalte societăți academice au funcționat pe criterii etnice. Au existat 3 societăți studențești germane (*Arminia*, *Teutonia* și *Frankonia*, ultima cu caracter catolic), 6 românești (*Arboroasa* [doar până în 1877], *Junimea*, *Bucovina*, *Dacia*, *Moldova* și *Academia ortodoxă*), 3 ucrainene (*Sojus*, *Zaporojie* și *Ciornomore*), 2 poloneze (*Ognisko* și *Lechia*) și 6 evreiești (*Hasmonăa*, *Hebronia*, *Zephira*, *Humanitas*, *Emunah* și *Heatid*)⁵¹. După 1918, doar câteva din societățile enumerate s-au desființat (*Austria*, *Sala de lectură academică*, *Sojus*), restul au continuat să funcționeze pe parcursul întregii perioade interbelice, până în 1938, când au fost desființate prin decret-regal.

Modelul de activitate a societăților studențești din Cernăuți a fost preluat din tradiția universitară germană, existentă și în Austria. Viața studențească de la această universitate a avut însă un specific, unic în felul său, fiindcă studenții români, germani, poloni, ucraineni și evrei s-au constituit și au activat în societăți academice pe criterii etnice. Prin intermediul societăților studențești, reprezentanții fiecărei naționalități și-au putut păstra identitatea națională și forma idealurile naționale, iar prin colaborarea cu alte societăți studențești s-au creat punți de legătură pentru o mai bună cunoaștere a limbii, culturii și tradițiilor popoarelor conlocuitoare.

⁵¹ Hans Prelitsch, *Student in Czernowitz...*, p. 358–360; Franz Hieronymus Riedl, *Die Universität Czernowitz als völkerverbindende Institution 1875-1919*, în *Der Donauraum. Zeitschrift des Forschungsinstitutes für den Donauraum*, 15 Jg., Wien, 1970, p. 222–223.

Mai multe societăți studențești (dintre cele românești numai *Bucovina* și *Moldova*) au avut un caracter conservator de organizare, membrii fiecărei societăți purtau uniforme specifice, șepci și panglici distincte de diferite culori. Cu ocazia anumitor festivități, conducătorii unor asemenea societăți purtau costume specifice și săbii, se respectau anumite ritualuri și se organizau dueluri studențești. Cel mai important eveniment studențesc era *comersul*, adică o întrunire organizată de fiecare societate cu ocazia deschiderii anului universitar. La aceste *comersuri* erau invitați rectorul universității, profesori universitari, personalități politice și publice, precum și societățile studențești prietene. Festivitatea se desfășura într-o atmosferă solemnă, se rosteau discursuri omagiale și saluturi din partea celorlalte societăți studențești, se interpretau cântece și se organizau dueluri studențești⁵². Cu alte ocazii, societățile studențești organizau baluri, serate, șezători culturale, la care participau studenți de diferite etnii. Astfel, forma de organizare și de colaborare a societăților studențești din capitala Bucovinei a fost una de apartenență la Europa Occidentală și a constituit un model de conviețuire interetnică și interconfesională.

Tabelul nr. 1. Studenții de la Universitatea din Cernăuți

Anul școlar	Nr. prof	Total stude nți	După origine		După limba maternă				După confesiune			
			Buc.	Gal.	germ	româ ni	ruteni	polo ni	catoli ci	ortod ocs	evang	mozai ci
1875/76	29	209			88	53	38	27	85	70	4	50
1879/80	39	259	167	72	107	64	45	42	107	90	7	55
1884/85	41	269	184	45	112	101	31	16	61	122	6	75
1889/90	40	285	215	50	120	99	35	27	81	124	9	70
1894/95	39	370	289	50	177	104	40	34	97	135	10	124
1899/00	42	381	287	65	208	91	35	38	86	112	13	169
1904/05	54	673	491	130	361	159	73	41	148	217	26	280
1909/10	58	1054	821	161	572	239	144	72	256	348	35	414
1912/13	72	1194	881	203	455	313	312	76	289	435	28	440

⁵² Vladimir Trebici, *Relațiile dintre societățile studențești române și germane de la Universitatea din Cernăuți ca model de înțelegere interetnică*, în *Analele Bucovinei*, 2/1997, p. 284.

Surse:

- 1875/76 – 1879/80 – date selectate din *Statistisches Jahrbuch* pentru anii 1875, p. 12–13; 1879/80, p. 16–21.
- 1884/85 – 1912/13 - date selectate din diferite volume ale revistei *Oesterreichische Statistik*: vol. 16 caiet 2, p. 2–5; vol. 28.4, p. 2–5; vol. 51.1, p. 2–5; vol. 68.3, p. 2–5; vol. 79.3, p. 2–5; ediție nouă, vol. 7.3, p. 2–5; vol. 14.3, p. 2–5.

Tabelul nr.2. Studenții de la Facultatea de Teologie Ortodoxă

Anul școlar	Nr. pr of	Total stude nți	După origine					După limba maternă				orto- docși
			Bucovi na	Român ia	Unga ria	Serbi a	Croaț ia	româ ni	ruteni	sârb i	alții	
1875/76	7	39						34	5			39
1879/80	8	47	47	-	-			33	14			47
1884/85	7	77	67	2	7	-	-	58	18	-	-	77
1889/90	6	62	57	1	3	-	-	51	9	2	-	62
1894/95	7	57	47	1	5	-	-	44	7	6	-	57
1899/00	8	36	24	3	5	-	1	29	1	6	-	36
1904/05	11	85	54	7	13	-	-	54	10	8	13	85
1909/10	9	145	94	28	10	-	3	95	34	6	10	145
1912/13	10	195	106	61	9	4	3	122	53	12	8	195

Surse:

- 1875/76–1879/80 – date selectate din *Statistisches Jahrbuch* pentru anii 1875, p. 12–13; 1879/80, p. 16–21.
- 1884/85– 912/13 - date selectate din diferite volume ale revistei *Oesterreichische Statistik*: vol. 16 caiet 2, p. 2–5; vol. 28.4, p. 2–5; vol. 51.1, p. 2–5; vol. 68.3, p. 2–5; vol. 79.3, p. 2–5; ediție nouă, vol. 7.3, p. 2–5; vol. 14.3, p. 2–5.

Tabelul nr. 3. Studenții de la Facultatea de Drept

Anul școlar	Nr. pro f	Total stude nți	După origine		După limba maternă				După confesiune			
			Buc.	Gal.	germ	româ ni	ruteni	polon i	catoli ci	ortod ocs	evang	mozai ci
1875/76	10	120			65	11	21	20	58	18	2	42
1879/80	10	108	58	44	53	13	16	26	56	21	1	30
1884/85	12	137	87	31	80	32	9	9	42	36	4	51
1889/90	12	178	132	36	93	42	23	18	63	55	5	54
1894/95	12	264	205	46	162	41	23	32	83	53	9	115
1899/00	11	292	224	57	179	47	29	34	69	58	11	153
1904/05	13	364	277	76	238	52	27	36	88	66	15	194
1909/10	16	604	494	96	393	86	62	56	172	124	17	290
1912/13	17	590	466	113	265	104	158	49	167	134	20	267

Surse:

- 1875/76–1879/80 – date selectate din *Statistisches Jahrbuch* pentru anii 1875, p. 12–13; 1879/80, p. 16–21.
- 1884/85–1912/13 - date selectate din diferite volume ale revistei *Oesterreichische Statistik*: vol. 16 caiet 2, p. 2–5; vol. 28.4, p. 2–5; vol. 51.1, p. 2–5; vol. 68.3, p. 2–5; vol. 79.3, p. 2–5; ediție nouă, vol. 7.3, p. 2–5; vol. 14.3, p. 2–5.

Tabelul nr. 4. Studenții de la Facultatea de Filosofie

Anul școlar	Nr. pro f	Total		După origine		După limba maternă				După confesiune			
		stu den ți	stude nte	Buc .	Gal.	germ	româ ni	ruteni	polo ni	catoli ci	ortodo cs	evan g	mozai ci
1875/76	12	50				23	8	12	7	27	13	2	8
1879/80	21	104		62	28	54	18	15	16	51	22	6	25
1884/85	22	55		30	13	32	11	4	7	19	10	2	24
1889/90	22	45		26	14	27	6	3	9	18	7	4	16
1894/95	20	49		37	4	15	19	10	2	14	25	1	9
1899/00	23	49	4	39	8	29	15	5	4	17	18	2	16
1904/05	30	176	48	160	54	123	53	36	5	60	66	11	86
1909/10	33	231	74	233	65	179	58	48	16	84	79	18	124
1912/13	45	297	112	309	90	190	87	101	27	122	106	8	173

Surse:

- 1875/76–1879/80 – date selectate din *Statistisches Jahrbuch* pentru anii 1875, p. 12–13; 1879/80, p. 16–21.
- 1884/85– 912/13 - date selectate din diferite volume ale revistei *Oesterreichsche Statistik*: vol. 16 caiet 2, p. 2–5; vol. 28.4, p. 2–5; vol. 51.1, p. 2–5; vol. 68.3, p. 2–5; vol. 79.3, p. 2–5; ediție nouă, vol. 7.3, p. 2–5; vol. 14.3, p. 2–5.

O școală de elită în învățăământul românesc din Nordul Bucovinei la 200 de ani de existență

Ștefan BROASCĂ

De pe la începutul anilor 60 ai secolului trecut, în zonele populate de români din Nordul Bucovinei devine foarte cunoscută Școala Medie №10 din Cernăuți, adică „Școala de la Roșă” sau „Internatul de la Roșă”, după cum îi spuneam noi, cei ce învățam acolo, copii de țărani de prin împrejurimile urbei și de prin părțile Herței, dar și ale Hlibociei, Noua-Suliței, ba chiar și din Basarabia. Au îndrăgit această școală și băhrineștenii care, de obicei, își trimiteau copiii să facă carte la Tereblecea, unde s-au școlit în exclusivitate mai toate generațiile postbelice de elevi din această localitate de frontieră, inclusiv frații și surorile mele mai mari. Nu știu de unde și cum a devenit atât de atractivă pentru băhrineșteni această școală, însă primii care au descins aici, și neamurile lor erau tare mândri de ei, au fost Petru și Gheorghe Ungureanu (nu erau frați) cu doi ani mai devreme de a absolvi școala de 8 ani din satul nostru de baștină. Acești Ungureanu s-au dovedit a fi tare buni la matematică și, în general, erau foarte lăudați de majoritatea profesorilor, iar în special, de Moisei Lvovici Ițcovici, profesor la disciplina respectivă, care ni-i dădea drept exemplu de cel puțin cinci ori pe zi. Și, de fapt, așa a ținut-o cu laudele toți cei trei ani cât m-am școlit și eu pe acolo, amintindu-ne, desigur nu numai nouă, consătenilor lor, care eram doar într-o clasă vreo patru, ci tuturor celorlalți, că dacă ne vom comporta ca ei, apoi vom ajunge și noi la fel de departe, adică vom avea șansa să devenim studenți la universitate, după cum erau pe atunci cei doi băhrineșteni, primul la Chișinău și celălalt la Cernăuți. Probabil, anume prestația de elevi silitori veniți aici cu o anumită bază de pregătire din școala noastră de opt ani l-a convins pe directorul Victor Ivanovici Covalciuc, dar și pe alți profesori, să ne aprecieze pe noi toți cei care i-am urmat din această localitate îndepărtată de la marginea imperiului sovietic demni de a fi dascăliți la Școala Medie №10 din Cernăuți, cu toate

că absolvenții din Băhrinești reprezentau în zonă o rezervă aproape obligatorie de completare a claselor a noua de la Tereblecea și Carapciu și puteau fi respinși fără nici o problemă și absolut întemeiat de a fi înscriși la internatul de la Roșa. Totuși, noi eram acceptați aproape în totalitate, cu doar unele excepții, însă pe atunci nu ne prea păsa de astfel de considerente.

Dar s-a întâmplat ca în anul de grație 1963, când subsemnatul și-a încheiat cu mai mult sau mai puțin succes prima etapă a instruirii sale și era mai mult decât convins că următoarea nu se putea produce în altă parte decât la Roșa, care, în închipuirea consătenilor mei, dar probabil și în a mea însăși, reprezenta unul dintre cele mai mari centre de școlire din această parte a lumii. Însă numărul aspiranților de a-și continua studiile la Roșa devenea pe an ce trecea tot mai mare, adică cu mult peste capacitatea internatului (de circa 50–60 de paturi pentru toate cele trei clase IX–XI), care nu-i mai putea adăposti pe toți cei ce sperau să se înscrie aici. De aceea, directorul școlii luase hotărârea de a organiza un concurs pentru a-i tria nițel pe numeroșii претенdenți ce se înghesuiau la porțile instituției. Afluxul mare de doritori de a-și continua studiile l-a determinat pe Victor Covalciuc să organizeze adevărate selecții, prin susținerea unor probe la disciplinele școlare principale. Astfel, a trebuit să facem față pe nepregătite unor „examene de admitere” improvizate ad-hoc la algebră și limba franceză. Și trebuie să vă spun că m-am aflat, spre fericirea mea, printre cei norocoși, ceea ce mi-a insuflat oarecare încredere în propriile forțe, dar și mai multă mândrie pentru școala de unde proveneam și, bineînțeles, pentru cea în care numai ce ajunsesem. Era doar primul meu examen trecut în viață de sine stătător. Când veneam sâmbetele acasă, la Băhrinești, consătenii mei care circulau atunci la Cernăuți doar cu trenul până la Vadul-Siret, iar de acolo pe jos, mă întrebau mirați de unde vin de unul singur, fiindcă eram cam sfiriguit și mic de statură, și din cauză că cele opt clase le terminasem mai devreme decât contingentul meu, deoarece în clasa întâia am reușit să merg de șase ani și nu cu cei de seama mea, eu le răspundeam fără prea mare entuziasm, cumva plictisit, că de la școală de la Roșa și atunci urmăream pe furiș efectul produs asupra interlocutorilor mei, fiindcă deja eram instantaneu privit cu alți ochi, dacă nu admirativ, cel puțin cu curiozitate și aprobare, adicătelea, da, tipul valorează

ceva. Anume din asemenea atitudini discrete și tacite am înțeles, mai târziu, ce reprezenta școala de la Roșă pentru românii noștri, care era valoarea ei adevărată și prețuirea sinceră de care se bucura din partea oamenilor simpli. Și acel sentiment m-a însoțit în viață pentru foarte mulți ani și mi-a determinat în mare măsură tot ceea ce gândeam și simțeam față de această școală și anii pe care i-am petrecut acolo.

Faimă școlii, însă, i-au adus mai întâi dascălii și, poate, mai târziu învățăceii, adică absolvenții, fiindcă de aici provin multe nume cunoscute. Colectivul pedagogic din acea perioadă era într-adevăr alcătuit din profesori foarte experimentați și culti, în majoritate de origine evrei, care au trecut în perioada interbelică prin înalte școli românești, posedând o bună cunoaștere a limbii și culturii române, spiritul cărora se străduiau să le insufle, voit sau nevoit, elevilor lor. Cred că anume acest nucleu într-un colectiv de altfel destul de eteroclit, din care profesorii de origine română erau minoritari (anume din Roșă era doar profesoara de chimie Domnica Ivanovna Gorduna, acum nonagenară și unica supraviețuitoare a acelui colectiv), deoarece pe lângă evrei mai erau și rusofonii (ruși, ucraineni, ba și un polonez), a determinat formarea identității noastre etnice, desigur pornind de la rădăcinile pe care le aveam fiecare din noi în satele de obârșie pur românești, a individualizat școala de la Roșă în ansamblul celorlalte școli din oraș prin caracterul ei deosebit, într-un fel chiar nițel exotic, ceea ce ținea, de fapt mai mult de specificul și spiritul național destul de evident pe atunci al suburbiei în general. Roșenii țineau mult la tradițiile lor, la portul format sub influența nemților cu care au trăit alături vreo două secole și care se deosebea radical de cel cu care eram deprinși noi, cei de la țară, și din care cauză eram numiți de ei, orășenii, nu fără un anumit dispreț binevoitor, pur și simplu „țărani”. Acești țărani, însă, la carte erau mult mai ageri decât mândrii orășeni, ceea ce nici nu-i afecta prea tare, fiindcă viitorul lor de după școală de fapt era predestinat să completeze echipele de zugrăvi ale părinților și fraților lor mai mari, meserie care le dusesese vestea foarte departe de meșteri neîntrecuți. La fel de celebre erau și femeile, preocupate îndemânatic, care mergeau la piețele din centrul orașului pe jos, urcând drepte și semețe dealul spre biblioteca universitară cu coșurile sau căldările cu marfă pe cap, adică cu legume, fructe și

flori, fără însă să le țină cu mâinile. Balansau cu multă abilitate printre mașini, când traversau străzile, ca niște artiste adevărate de circ, reușind ba și să converseze între ele. Astfel le-am memorizat mai târziu, când eram deja student, urmărind cu admirație acest fascinant spectacol, care însă, cu timpul s-a pierdut ireversibil, re trăind nostalgic în acest fel anii petrecuți acolo, la internatul nostru instalat într-un vechi conac boieresc, după cum credeam noi, cu o curte largă și o livadă mare ce, din păcate, nu aparținea școlii.

Printre cei mai buni profesori pe care i-am avut vreodată a fost mult regretata doamnă Raisa Davidovna Fainboim, la limba și literatura moldovenească (pe atunci), care poseda cunoștințe profunde și stăpânea o frumoasă și cultă limbă românească și un fond bogat de cuvinte, mai având și darul de a transmite acele cunoștințe elevilor, și care a exercitat o influență profundă asupra mea, determinându-mi în mare măsură alegerea profesiei viitoare. La orele de literatură, care, spre deosebire de școala de astăzi din actualul stat ucrainean, erau poate cele mai numeroase din toate disciplinele incluse în programul școlar de 11 ani, câte trei-patru ore pe săptămână, învățam pot să spun de toate, adică în afară de obiectul propriu-zis, în primul rând istoria și cultura neamului, într-un mod mai fragmentar, dar totuși substanțial, fiindcă manualele conțineau capitole extinse despre cadrul istoric și social al epocilor literare, în special referitoare la cronicarii din secolele XVI–XVII și la scriitorii clasici din secolele XVIII–XIX. Anume la aceste ore afluam câte ceva despre istoria României – Unirea Principatelor, Războiul de Independență etc., raportându-le și la starea noastră de atunci, a românilor din Nordul Bucovinei și Basarabia, pentru ca să ajungem în cele din urmă și în mod inevitabil la concluzia unității de neam, unitate „răstignită” pe harta imperiului sovietic „eliberator”, ca să folosim expresia lui Vasile Tărășanu, un absolvent notoriu al acestei școli. Profesoara noastră poate că nu urmărea premeditat să ne inoculeze anume o asemenea viziune asupra istoriei, însă aceasta se constituia firesc și de la sine, iar Rasia Davidovna cel puțin nici nu încerca să ne convingă de altceva, deoarece vedeam de la distanță că limba română, fără să fie limba ei maternă, reprezenta pentru ea o adevărată pasiune pe care o slujea destoinic, cu dragoste și demnitate. Cu toate acestea, majoritatea profesorilor de la școala №10 continuau să fie rusofoni,

adică chiar în cadrul școlii vorbeau între ei în limba rusă, cu atât mai mult acasă, iar copiii lor nu știau o boabă românește, dimpotrivă erau chiar protejați cumva de influența... străină a părinților lor. Ne dăm seama acum că acești părinți, adică profesorii noștri evrei, au avut de trăit o dramă, desprinzându-se brutal de limba și cultura română la o vârstă destul de înaintată și încercând de multe ori cu disperare să se adapteze într-un nou climat sociolingvistic, străduindu-se acum din răputeri să le creeze cel puțin propriilor odrasle un loc mai avantajos în viață, dar, după cum se va dovedi mai târziu, au eșuat dramatic, fiindcă anume acești copii au alcătuit în anii 70–80 grosul emigranților din Uniunea Sovietică spre Israel.

În afara procesului de învățăământ propriu-zis, Raisa Fainboim își antrena elevii în diferite activități artistice, înainte de toate, în cadrul cercului de teatru școlar. În fiecare an, din cei trei petrecuți pe băncile școlii de la Roșă, am participat la montarea a câte unei piese din dramaturgia românească, bineînțeles că în regia profesoarei noastre de limba și literatura maternă. Unele spectacole se prezentau pe scena Casei de cultură din suburbie și îmi aduc foarte bine aminte de succesul răsunător pe care l-am avut noi, artiștii școlari, la locuitorii români din Roșă, cu drama lui B.P. Hașdeu „Răzvan și Vidra”, în care am jucat, împreună cu Vasile Tărățeanu, rolurile hoților din ceata de haiduci a lui Răzvan. Au urmat „Chirița în Iași” de Vasile Alecsandri, o comedie de Constantin Condrea... Mai activau și alte cercuri, de declamatori, bunăoară etc. Se organizau întâlniri cu scriitori de la Chișinău – cu poetul Liviu Deleanu, cu prozatorul Aureliu Busuioc care venise la Cernăuți la premiera ecranizării romanului său „Singur în fața dragostei”... Din păcate, inimoasa profesoară Raisa Davidovna Fainboim s-a stins fulgerător din viață, doar la doi ani după ce am absolvit această școală, în urma unui cancer necrușător.

O personalitate la fel de integră, dar și un mare sufletist a fost și profesorul de matematică Moisei Lvovici Ițcovici. Se știe că matematica nu constituie nici pe departe o pasiune generală, ci doar cea a unui cerc mult mai restrâns de elevi și, de regulă, profesorul se ocupă în mod special anume cu aceștia, adică cu tocilarii, acordându-le mai toată atenția sa, împărtășindu-le fără rezerve propriile cunoștințe și iscusința de a rezolva problemele și ecuațiile

cele mai înspăimântătoare pentru majoritatea celor prezenți în bănci. Avea și Moisei Lvovici această slăbiciune, nu tăgăduim, însă era la fel de grijuliu și cu ceilalți, în orice caz nu pierdea curajul nici în fața celor mai rămași în urmă dintre noi, dacă vedea că manifestam sau pur și simplu simulam măcar cât de puțin interes pentru matematică. Personal, eram considerat de colegi drept un preferat al științelor umaniste, adică înclinat cu deosebire spre literatură, istorie sau geografie, deși nu-mi erau antipatice nici algebra și nici geometria. Din contră, aș zice că pentru această din urmă disciplină școlară chiar simțeam o anumită atracție, deseori zăbovind, mai mult dintr-o ambiție emulativă, decât de plăcere cu preferații profesorului, asupra diferitelor probleme și exerciții dintr-o culegere extrașcolară specială. Moisei Lvovici avea metodele sale subtile de a încuraja asemenea preocupări de sine stătătoare, așa că tam-nisam m-am prins și eu în această cursă, auzind atâtea laude la adresa foștilor și actualilor săi elevi, căroră, chipurile, nu trebuie să le dai nimic de mâncare, ci doar să-i pui să rezolve probleme peste probleme pe care le găseau în nu știu ce culegeri din afara programei școlare. Astfel, m-am apucat și eu de treabă și în câteva luni reușisem să dau gata la rând jumătate din problemele conținute într-un manual destul de voluminos, înscriind soluțiile, după cum ne îndrumase profesorul nostru, într-un caiet special, pe care domnia sa îl verifica din când în când să se convingă de justetea rezolvărilor și de faptul că mergeam pe calea cea dreaptă. Însă de la un timp entuziasmul începu să se risipească, iar îndoielile că o asemenea preocupare ar fi cea mai plăcută și mai dragă sufletului meu mă copleșeau tot mai insistent, până când într-o bună zi mi-am zis că ajunge s-o fac pe deșteptul și ar fi mai bine să revin la lecturile mele dinainte ale romanelor așa-zise „științifico-fantastice” ale lui Aleksandr Beleaev și celor cu pieile-roșii de Fenimore Cooper sau Mayne Reid, chiar cu riscul de a-l supăra pe inimosul meu mentor... Dar, spre stupoarea mea, o asemenea decizie fu primită cu o absolută bunăvoință, ceea ce pe mine mă cam dezaxase puțin, însă acceptai cu bucurie să-i predau caietul, în care înscrisesem cu atâta osârdie rezolvările unei sumedenii de probleme, după cum mă rugase în mod surpinzător la capătul aventurii mele matematiciste...

Trecură anii, cum se spune, vreo douăzeci la număr. Subsemnatul trudea de zor la „Zorile Bucovinei”, când într-o bună

zi se înfățișează la mine în birou bătrânul profesor Moisei Ițcovici, de acum pensionat, cu pecetea vremii pe chipul său întotdeauna binevoitor, bucurându-se enorm de faptul că dăduse anume peste cel căutat, ca să-mi mărturisească apoi stânjenit că venise cu o problemă personală. Pe atunci, ziariștii de la presa regională de partid mai puteau rezolva și probleme cotidiene, adică de viață și nu doar cele de geometrie. Era pe la începutul epocii gorbacioviste, când cetățenii sovietici prinseseră gustul de a călători în afara imperiului și făceau nopțile de gardă pe la instituțiile de resort pentru a obține un pașaport de străinătate, de care aveau nevoie în primul rând pentru a pleca cu trocul în Iugoslavia sau Polonia, dar și pentru dreptul de a schimba la bancă rublele pe valută. Începuse marea goană de înavuțire a viitorilor capitaliști. Dar bietul meu profesor avea cu totul alte griji, nu-i permitea nici sănătatea și nici firea să se dedea unor asemenea ocupații, ba și capitalismul nu constituia pentru el vreo noutate, fiindcă trăise în acele condiții o mare parte din viață, așa că nu prea împărtășea euforia generală, dar nici nu intenționa să emigreze în Israel, ceea ce făceau acum liber consăngenii săi, ci pur și simplu voia să viziteze, după cum o făcuse înainte vreme de atâtea ori, presimțind de acum că ar putea fi pentru ultima dată, România, și anume Galațiul, orașul copilăriei sale, unde rămăseseră cele mai frumoase amintiri, dar și mormintele părinților săi de care îngrijise în tot acest răstimp cu multă dragoste și pioșenie filială. Din păcate, nu i-am putut fi de mare ajutor, de acest fapt eu întristându-mă mult mai tare decât el însuși, cel puțin așa se străduia să mă convingă că stau lucrurile. Peste câteva zile veni din nou la redacție afișând de departe o mină voit comică, ștregărească într-un mod absolut înduioșător și anunțându-mă din capul locului că vrea să-mi facă o surpriză, după care scoase din geantă un caiet și mi-l puse grijuliu pe birou: „Îl recunoști, mă întrebă cumva victorios, este caietul tău de geometrie!”. Bineînțeles că-l recunoscui. Era chiar el, caietul pe care profesorul mi-l rechiziționase după relația mea amoroasă cu matematica. „Uite, îmi zice părintește, dar cu tristețe și nostalgic, erai bun și la matematică!”... Acum acest caiet este pentru mine poate cea mai palpabilă amintire despre „școala de la Roșă”.

Nu se cuvine nici într-un fel să-l ometem din aceste însemnări fugare pe directorul școlii din acea perioadă – Victor Ivanovici

Covalciuc, fiindcă a fost, chiar și dacă mult controversată, o personalitate într-adevăr puternică, un pedagog de istorie și științele sociale foarte priceput și un administrator neîntrecut, lăsând în urmă foarte multe lucruri bune pentru această școală și, în special, pentru noi, cei care stăteam la internat, veniți de aiurea de prin satele regiunii. Era originar din Basarabia, provenind dintr-o localitate de pe lângă Bălți, fiind consătean și chiar, mi se pare, coleg la Facultatea de Drept de la Iași, cu Vasile Coroban, cunoscut cercetător literar, șeful Sectorului de Teorie Literară al Academiei de la Chișinău și conducătorul meu de teză la aspiratură. Cu toate acestea, ei nu se prea înghițeau, din considerente politice. Nonconformistul și liber cugetătorul Coroban, care era și un fierbinte patriot al neamului românesc, îl disprețuia pe consăteanul său pentru servilismul acestuia față de regimul sovietic. Nici localnicii, adică roșenii, nu-l prea iubeau, fiindcă se certa mereu cu ei ba pentru biserică, care era chiar în coasta școlii sau invers, ba pentru că atentau la recoltele de cartofi, coacăze sau alte legume, care erau cultivate pe terenurile aparținând școlii, acestea fiind situate printre gospodăriile lor și vecinii uneori mai încurcau haturile. Trebuie avut în vedere faptul că, aceste recolte reprezentau pentru alimentația „interniștilor”, adică a noastră, un adaos foarte important, fiindcă finanțarea școlii în această privință se făcea și pe atunci destul de deficitar, cu atât mai mult că eram în perioada de criză a pâinii înainte de debarcarea lui Hrușciiov de la putere și începutul epocii brejneviste. De aceea, bietul director se străduia în fel și chip să ne asigure o hrană acceptabilă cât de cât, apelând și la contribuția părinților noștri, care, în funcție de cum rodiseră culturile în anul respectiv, trebuiau să aducă la școală și o anumită cantitate de cartofi, ceapă sau altceva pentru buna întreținere a odraslelor lor, lucru pe care îl făceau fără crâcnire. Cu toate acestea, pericolul desființării internatului de la Roșă plana în permanență deasupra-ne, iar la un moment dat se hotărâse definitiv, chiar pe la mijlocul anului de învățământ, prin 1964 sau 65, închiderea lui, ceea ce ne induse pe noi toți, profesori și elevi, într-o stare de șoc și de deznădejde. Desigur, pe atunci nu puteam bănui toate motivele unei asemenea decizii, dar la baza acesteia stăteau fără nicio îndoială și considerente politice, ba probabil că acestea erau singurele valabile, deoarece faima de care se bucura școala noastră

în zonele regiunii locuite de români, de unde erau recrutați cei mai buni elevi, nu era văzută cu ochi buni de autoritățile ce aveau sarcina colonizării sovietice cât mai rapide a ținutului ocupat doar cu douăzeci de ani în urmă. Și anume, în acea perioadă bântuiau zvonurile că Nordul Bucovinei care, chipurile, fusese încorporat imperiului sovietic doar pentru un răstimp de două decenii, urma să fie retrocedat din nou României. Și se pare aceste zvonuri nu erau lipsite de un anumit temei, lucru de care erau foarte încrezuți roșenii, ei umblând deja prin suburbie și ochind casele pe care urmau să și le revendice după ce evenimentul respectiv se va fi săvârșit. Din păcate n-a fost să fie... Salvarea școlii, însă, a survenit în ultimul moment de la Moscova, în urma unei scrisori adresate personal lui Leonid Ilici Brejnev de către liderul komsomolist al școlii, Costică Gociu, scrisoare bineînțeles ticluită în taină nu fără știrea și implicarea directorului. Demersul de ultimă speranță a avut, totuși, un efect aproape nescontat care nu numai că a salvat școala în ultimă instanță, dar a și determinat peste câțiva ani construirea unui nou local, de acum sub conducerea unui alt director – Ivan Dimitrievici Grinciuc. Victor Ivanovici își pierduse postul de director până la urmă tot din cauza localnicilor, care, veșnic îl terorizau cu diferite plângeri în mai toate instanțele posibile, ceea ce i-a rănit orgoliul foarte tare și l-a afectat pentru tot restul vieții sale, deoarece ținea cu toate fibrele ființei la această școală. Și putem doar să ne imaginăm supliciile morale pe care le-a suportat ani la rând după pensionare, când era nevoit să muncească, pentru a-și întreține familia, ca vânzător de bilete la baia publică feminină din Roșă, iar „oponenții” fostului director își savurau victoria văzându-l zi de zi în această poziție umilitoare. Își revenise doar mult mai târziu, când obținut în cele din urmă un apartament la oraș și își părăsi căsuța de la Roșă. În ultimii ani ai vieții îl vedeam la fel de robust, drept și impozant. Cu statura sa impresionantă și vocea-i răsunătoare venea la redacția „Zorilor Bucovinei”, solicitând publicarea istoriei școlii de la Roșă, pe care o scrisese el însuși cu multă dragoste. Din păcate, au văzut lumina tiparului doar câteva fragmente. Personal, îi rămân foarte îndatorat și pentru faptul că mi-a salvat într-un fel viitorul de student, deoarece conducătorul de clasă, Ivan Ivanovici Boiko, îmi scrisese o asemenea caracterizare la absolvirea școlii, ca și altor câțiva din colegii mei,

cu care puteam să mă prezint nu la universitate, ci direct la un penitenciar de infractori juvenili, caracterizare pe care durul și nemilosul director mi-a rescris-o în secret, prezentându-mă drept un adolescent normal, ce-i drept, cu anumite complexe ale vârstei, dar în mod sigur absolut nepericulos pentru societate.

Am evocat doar câteva figuri din impresionanta galerie a profesorilor de la Școala Medie № 10 din Cernăuți, dar este de datoria noastră, a foștilor elevi, să-i amintim, cât e posibil, pe mai mulți din ei, pentru că fiecare își are legenda proprie a vieții și într-un mod sau altul, într-o măsură mai mare sau mai mică, au influențat propriile noastre vieți. Bunăoară, Alexandru Lvovici Parnas, profesorul de limba franceză, din aceeași diasporă evreiască, cu studii făcute în Franța, ironic și subtil, întotdeauna elegant îmbrăcat, foarte galant cu fetele din clasele mari, ne trata pe noi, băieții gălăgioși de la țară, de sus, ca omul care trăise o viață în alte sfere, inaccesibile pentru cei de teapa noastră, dar cu o afecțiune nedisimulată, folosind întotdeauna când ne cataloga pe noi, copiii de la sate, expresia sa preferată de „get-beget coada vacii”, fapt care ne înveselea la nebunie când o auzeam. Până la urmă, această expresie i-a rămas de poreclă și nimeni nu-i zicea altfel decât „get-beget coada vacii”. A emigrat în Israel, iar în timpul cât își perfectă actele și aștepta verdictul de emigrare a fost silit să părăsească școala noastră și să facă vreo doi ani naveta într-un sat din apropierea Hlibociei.

L-am amintit deja pe Ivan Ivanovici Boiko, conducătorul meu de clasă și profesor de literatura rusă. Un veteran de război contuzionat, de etnie ucrainean, beteag de un ochi, cunoscut de toată lumea cu porecla de „Chioru”. Era, cu siguranță cel mai nesuferit personaj din școală, deși probabil în sufletul său era un om bun, dar care tindea cu tot dinadinsul, fiind un devotat fiu al partidului și al statului sovietic, să ne educe pe noi, fiii de țărani români dintr-un teritoriu aflat până nu demult într-o altă țară, capitalistă, acum „eliberată”, iar unul dintre „eliberatori” fiind chiar el. „Chioru” intenționa cu sinceritate să formeze din noi cetățeni la fel de fideli și la fel de orbi în acest devotament, cum era însuși. Lucru care nu-i prea reușea, fiindcă toate strădaniile sale sentențioase din timpul orelor de literatură și de educație patriotică se zdrobeau zadarnic de indiferența noastră, noi neluându-le deloc

în seamă și repudiindu-le intuitiv dintr-un instinct al victimelor care erau părinții noștri, fiindcă aceste eforturi de spălare a creierilor nu aveau alt scop decât justificarea marilor nedreptăți ce li s-au făcut după ce au fost rupți de patria lor. Din această cauză, dar și pentru faptul că refuzam cu îndărătnicie să devenim niște idolatri „ideinici” ai celui mai drept și echitabil stat în care trăiam în mod ingrat, nutrea față de noi, băieții clasei, o ură aproape nedisimulată, considerându-ne niște brute incorigibile, nedemne de o viață mai bună, capabili de orice rele. În schimb, pe lângă fetele cele mai frumoase se gudura ca un satir respingător, cel puțin în viziunea celeilalte jumătăți de clasă, cărora încerca să le atragă în permanență simpatia cu câte o bomboană sau un măr. Păcatul lui, dacă ar fi să judecăm cu alți ochi, consta în credința sa chioară față de idealurile declarative ale acelei societăți, pe care se forța să le urmeze cu sinceritate, considerând de datoria lui sacră să creeze din noi piese de nădejde ale sistemului. Prăbușirea subită a imperiului sovietic doar peste două decenii vădește că într-adevăr era ceva putred în acel sistem, dar deocamdată încă nimeni nu ne-a convins că ar putea clădi ceva mai bun și mai durabil, iar tranziția în care ne bălăcim exasperați de tot atâta timp pare a fi fără sfârșit, iar luminița de la capătul tunelului pe care noi într-un timp credeam că o întrezărim, acum suntem mai mult decât siguri că în actualul stat ucrainean am pierdut-o definitiv și ireversibil.

FILOLOGIE

Structuri discontinue în sintaxa limbii vorbite: acuzativul suspendat

*Felicia VRÂNCEANU,
Universitatea Națională „Iuriy Fedkovici”
Cernăuți*

Studierea limbii vorbite este un domeniu dificil de abordat din cauza imposibilității stabilirii unor criterii fixe de analiză a materialului. Este deosebit de important să precizăm încă de la început care sunt criteriile utilizate în analiza limbii vorbite sau mai precis trebuie să stabilim că studiul limbii vorbite nu presupune o analiză a particularităților dialectale sau a abaterilor de la norma limbii literare. Studiul limbii vorbite se extinde pe o arie mult mai largă ce trebuie să includă, dincolo de analiza de tip clasic a unei limbi, elemente de sociolingvistică, de pragmatică, de psiholingvistică, de analiză conversațională ș.a. Date fiind particularitățile limbii vorbite, această abordare dintr-un alt unghi decât cel clasic este mai mult decât necesară. Sintaxa limbii vorbite nu se referă numai la unități, funcții și relații sintactice; ea presupune, în același timp, și identificarea unor strategii utilizate de vorbitor pentru transmiterea mesajului dorit. Or, clasicele elemente ale sintaxei (unitățile, funcțiile și relațiile sintactice) se subordonează acestor strategii.

Caracterul segmentat al unor enunțuri aparținând limbii vorbite este motivat de ceea ce numim caracteristica principală a oralității: produs al unor relații directe între participanții la actul

comunicării. În literatura de specialitate acest caracter segmentar este numit discontinuitate, adică *absența continuității între două sau mai multe componente ale unei structuri, în planul formei și/sau în planul conținutului*¹. În continuare ne propunem a analiza o serie de structuri ce prezintă această particularitate la nivel sintactic (nu interesează aici discontinuitatea morfematică sau cea lexematică). În comunicare, vorbitorul utilizează unitățile lexicale cu anumite valori semantice, gramaticale și/sau stilistice. Aceste unități lexicale intră în diverse relații sintactice care pun în valoare informațiile transmise de lexemele respective. Se realizează în acest mod actualizarea informației. În comunicarea orală, sistemul relaționar nu mai este la fel de riguros ca în limba literară (limba standard), limba vorbită (în special limbajul popular și familiar) realizându-se în condiții particulare: coprezența mijloacelor de expresie mixte, verbale, nonverbale și paraverbale, caracterul imediat al comunicării orale, caracterul subiectiv al comunicării orale (emoționalitatea comunicării, tendința de a imita etc).

O consecință a caracterului spontan al comunicării orale este modificarea de către vorbitor a proiectului sintactico-semantic inițial. Ca urmare, în limitele unui enunț se regăsesc două unități comunicaționale, una dintre ele (prima în ordinea cronologică a enunțării, cu valoare de nume-subiect, termen regent etc), rămânând suspendată, fără continuare în enunț. În cadrul acestei prime structuri, relațiile dintre unitățile componente nu mai au finalitate (nu se mai materializează în funcții sintactice). Impresia de ansamblu este cea de caracter fragmentar al enunțului. Elementele componente ale enunțului nu mai interrelaționează sintactic, de aici lipsa caracterului unitar al comunicării. Aceste construcții sunt numite de specialiști „*structuri anacolutice*”. Anacolutul este așadar un fenomen de natură sintactică, mai precis relațională.

Formele anacolutului sunt foarte diverse. O serie de structuri sunt rodul neintenționat al factorilor ce determină particularitățile limbii vorbite, altele stau sub semnul intenționalității, conformându-se unei anumite strategii inițiate de vorbitor în vederea realizării

¹ Merlan, Aurelia, *Sintaxa și semantica-pragmatica limbii române vorbite. Discontinuitatea.*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1998, p. 28.

comunicării. În varianta orală a limbii, structurile anacolutice sunt frecvent rezultatul distrugerii relației de dependență unilaterală dintre un termen regent și termenul subordonat/termenii subordonați. Prin întreruperea relației de dependență, termenul subordonat rămâne fără regentul de care depinde în structură continuă. De cele mai multe ori, subordonatul este un acuzativ, motiv pentru care termenul suspendat este numit în literatura de specialitate *acuzativus pendens*.

În textele de limbă română vorbită analizate, am identificat câteva subtipuri ale acestui tip de structură discontinuă. Nu ne vom opri asupra celor care au fost deja analizate în lucrările care au tratat această temă decât în cazul în care am considerat necesară o nouă clasificare a lor.

1. Suspendarea unui acuzativ exprimat printr-o parte de vorbire care în structura continuă are funcție sintactică

1.1. Acuzativul suspendat în structuri-clișee

Fiind utilizate în mod frecvent, o serie de enunțuri, rod al activității de comunicare, devin automatisme în vorbirea cotidiană. Acestea sunt așa-numitele *structuri-clișee*. Este vorba despre formule de introducere, de salut, de adresare sau de răspuns etc. În componența unor astfel de structuri, identificăm și acuzative suspendate. Conform principiului minimului efort (vorbitorul simplifică la maximum enunțul pe care îl realizează, renunțând la elementele pe care nu le consideră obligatorii în transmiterea informației dorite), regentul nu se mai exprimă, ceea ce produce o discontinuitate în discurs.

Identificăm mai multe tipuri de astfel de structuri:

a) acuzativul suspendat al prezentării opiniei

(1) În ideea mea, a fost ca această emisiune să se adreseze unei sfere foarte largi.

Subliniind că va urma prezentarea propriului punct de vedere, vorbitorul începe cu un acuzativ, care este, de fapt, componenta unui proiect sintactico-semantic abandonat de vorbitor în favoarea altuia, pe care îl consideră mai adecvat transmiterii mesajului dorit:

(2) *În ideea mea lucrurile au stat astfel: această emisiune să se adreseze unei sfere foarte largi.*

Vorbitorul începe comunicarea cu un acuzativ prepozițional, însă strategia comunicațională inițială este abandonată, rezultatul fiind o structură caracterizată prin discontinuitate, produs al interferenței dintre două structuri continue, așa cum reiese și din următoarea schemă:

În ideea mea lucrurile au stat astfel: această emisiune să se adreseze unei sfere foarte largi.

Ideea mea este ca această emisiune să se adreseze unei sfere foarte largi.

În ideea mea, a fost ca această emisiune să se adreseze unei sfere foarte largi.

b) acuzativul suspendat în replica dialogală

(3) — *Palatu-l știți, nuu?*

— *Palatu culturii, nu? Spre Podu Roș.*

— *Da, Mitropolia, Palatul, spri Podu Roș.*

(4) — *Dar stau câteva ore... stau care cei bolnavi di astm.*

— *Undi-n mină?!*

— *Laa... Da. La Târgu Ocna.*

(5) — *Toți absolut ne-am discațat, ne-am îmbracat ca di varî.*

— *În aeroport?*

— *Nu, din hotel.*

Observăm că toate cele trei enunțuri de mai sus aparțin vorbirii dialogate. Se cuvine a menționa aici că unii specialiști au considerat necesară identificarea în astfel de contexte a unei noi unități sintactice: replica dialogală. În schimbul de informații dintre un locutor și un interlocutor, identificăm de multe ori o succesiune de întrebări și răspunsuri. De cele mai multe ori în răspuns nu se

mai reia și verbul din enunțul-întrebare, ci numai termenul care interesează pe cel interlocutor. În această situație, ceea ce apare ca răspuns este de fapt un rest de propoziție, de cele mai multe ori – acuzative al căror termen regent nu mai este exprimat.

1.2. Acuzativul suspendat prin confundarea referentului termenului regent

Apariția în poziția de termen regent a unui verb polisemantic, poate să genereze o confuzie în utilizarea elementelor care contactează un raport de subordonare în structura respectivă. Vorbitorul nu face distincția între diferitele sensuri pe care le poate avea verbul respectiv în enunțuri distincte, motiv pentru care apar enunțuri de tipul:

(6) *Puteam să-l spun că dumnealui este lacom.* (TR)

Acuzativul suspendat este forma neaccentuată a pronumelui personal de persoana a III-a singular, masculin -l. Structura discontinuă este provocată de utilizarea incorectă a verbului *a spune* (interesează aici sensurile: 1. «a pârî» - *Te spun mamei.* și 2. «a afirma» - *Spune numai ce vrea el.*), care are o singură valență pentru acuzativ cu funcție sintactică de complement direct («acoperită» în acest caz de forma pronominală amintită). În exemplul dat însă apare și o propoziție subordonată completivă directă pe lângă același termen regent.

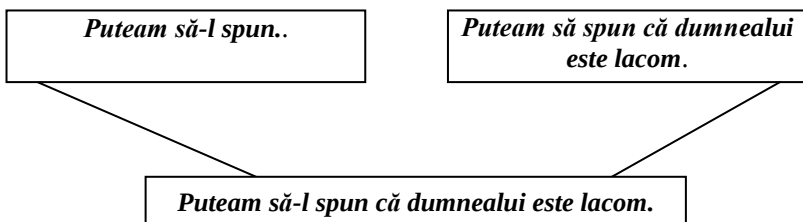
Pentru sensul 1. («a pârî») enunțul (interesează în cazul de față numai grupul verbal) se construiește după modelul:

verb + acuzativ substantival prepozițional / pronominal ne-/prepozițional	
predicat	complement direct

În cazul în care verbul are sensul 2 este valabil modelul:

verb + acuzativ substantival/pronominal nedefinit ne-/prepozițional	
predicat	complement direct

Schema următoare redă modul de producere a structurii discontinue (prin intersectarea a două strategii comunicaționale, construite după două modele distincte, prezentate mai sus):

În primul enunț (*Puteam să-l spun.*) verbul situat în poziția de regent este utilizat cu sensul de «a pârî», în timp ce în al doilea enunț (*Puteam să spun că dumnealui este lacom.*) el are sensul «a afirma». Din confuzia celor două contexte în care poate să apară verbul respectiv, a rezultat o structură de tip discontinuu cum este cea pe care am analizat-o.

1.3. Acuzativul suspendat prin incidență

În acest tip de structuri identificăm două planuri ale comunicării: planul comunicării propriu-zise și planul comentariilor. Intersectarea celor două planuri cauzează distrugerea relației de dependență unilaterală dintre un regent și un subordonat, termenul subordonat rămânând suspendat ca în exemplul:

(7) *Avem mulți sportsmeni redutabili la care, față de colegii lor de peste hotare, ei câștigă puțin.*

Comentariul pe care vorbitorul îl consideră foarte important (*față de colegii lor de peste hotare*) produce o «ruptură» în structura continuă, astfel că în locul unei structuri de tipul *Avem mulți sportsmeni redutabili la care veniturile sunt foarte mici.* (nu analizăm aici probleme de ordin lexical și morfologic specifice limbii vorbite), apare o structură discontinuă (7).

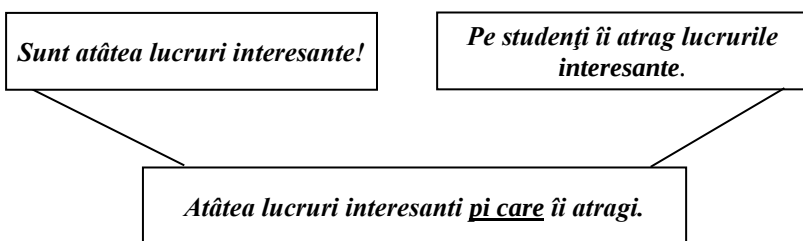
2. Suspendarea unui acuzativ exprimat printr-o parte de vorbire care în structura continuă are funcție dublă: marcă a unor raporturi sintactice și funcție sintactică

2.1. Acuzativul suspendat prin confundarea regentului

Atâtea lucruri interesante pi cari îi atragi. (TM)

Ca pronume, relativul **care** face referire la un nume (substantiv). Vorbitorul utilizează însă acest pronume fără a crea suportul pe baza căruia interlocutorul să-și dea seama cine este referentul la care trimite relativul precedat de prepoziția **pe** (adică, nu reactualizează substantivul prezentat într-o propoziție anterioară). Ceea ce produce confuzia este utilizarea ulterioară a unui pronume în cazul dativ, și nu în cazul acuzativ, așa cum ar cere legea dublării (*care? îi*).

Și de această dată, enunțul ce permite identificarea acuzativului suspendat este rezultatul intersectării a două strategii comunicaționale:

Enunțul, în structura continuă, ar fi trebuit să fie următorul:

Sunt atâtea lucruri interesante care îi atrag pe studenți.

Analizat în afara contextului în care apare, enunțul dat este total lipsit de sens. Numai în contextul dat se poate identifica un conținut semantic al enunțului în cauză, motiv pentru care putem afirma că în sintaxa limbii vorbite, analiza oricăror particularități nu se poate realiza fără a apela și la studiul factorilor extralingvistici care influențează în permanență actul comunicării.

Un acuzativ suspendat tot prin lipsa acordului între cele două pronume care ar trebui să facă referire la același nume apare și în următorul enunț (în care este suspendat un termen ce în structura continuă are funcție sintactică):

(8) *Pi unii cu jumătăți di an li-o dat drumu.*

De data aceasta, primul termen nu este un relativ, ci un pronume nehotărât, precedat de asemenea de prepoziția **pe**. Nici în acest caz nu este clar cine este referentul la care fac trimitere cele două pronume, motiv pentru care unul dintre ele (primul în ordinea cronologică a realizării comunicării, respectiv, pronumele nehotărât) rămâne în afara proiectului sintactico-semantic al enunțării. În acest caz, suspendarea acuzativului prepozițional are ca motiv și utilizarea ulterioară a unui verb care, nu are valență de acuzativ care să desemneze beneficiarul acțiunii, ci de dativ (a da *cuiva?* verb + D).

* * *

De cele mai multe ori, identificarea unei structuri discontinue, este îngreunată de asemănarea ei cu o structură continuă. Propunem în continuare câteva criterii de analiză a unor astfel de structuri:

1. Compatibilitate/incompatibilitate semantică (de conținut): verbul pe lângă care apare acuzativul nu are valență pentru un nume în acest caz (substantiv sau substitut al acestuia). Verbul nu exprimă o acțiune care să se exercite în mod direct asupra unui obiect, ființe etc.

2. Compatibilitate/incompatibilitate gramaticală (de formă): verbul are deja un acuzativ care «acoperă» valența respectivă; nici unul din cele două acuzative nu este exprimat printr-o formă neaccentuată a unui pronume personal; se cuvine a menționa că în cazul în care se identifică două acuzative într-un enunț, unul dintre ele fiind exprimat printr-o formă pronominală, între ele nu se stabilește o relație de coordonare (ca în cazul părților de propoziție de același fel), ci o relație de tip special – numită de specialiști «dublare» sau «reluare» (*L-am văzut **pe autorul** acestor versuri*). În

acest caz se verifică existența acordului: în gen, număr și caz – dacă identificăm o pereche de tipul *pronume + substantiv* (***l-am văzut pe autor***) și în persoană, gen, număr și caz – dacă identificăm o pereche de tipul *pronume + pronume* (***l-am văzut pe el***).

Bibliografie:

Aurelia Merlan, *Sintaxa și semantica-pragmatica limbii române vorbite. Discontinuitatea*. Editura Universității „Al.I.Cuza”, Iași, 1998.

Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, *Conversația: structuri și strategii. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*, București, Editura ALL, 1995.

Felicia Vrânceanu, *Inovații și strategii comunicaționale*, în vol. *Limba română vorbită în Ucraina*, Leipziger Universitätsverlag, 2004, pp. 105–116.

Mihai Eminescu în traducere ucraineană: abordare ritmică

*Motto: „Traducătorul prozei este un sclav,
iar traducătorul poeziei e un rival.”*

Cristina PALADIAN

Pornind de la afirmațiile că orice traducere este o trădare ori utopie, întotdeauna s-a constatat că traducerea unei opere literare e imposibilă, fiindcă traducerile sunt infidele originalului și au pretenția de a muta o expresie în alta. Mai întâi Goethe afirmase că e aproape imposibil de a transmite o frază semnificativă și caracteristică dintr-o limbă în alta în așa fel, încât să aibă același efect. Jose Ortega emite teza conform căreia e utopic să crezi că două cuvinte aparținând unor limbi diferite indică același lucru. Benedetto Croce teoretizează ideea întractabilității operei literare, fiindcă traducerea se face în spiritul traducătorului. Roman Jakobson declară că „poezia prin definiție este intraductibilă”. Iar poetul francez Paul Valéry nu acceptă traducerea poeziei sub nici un aspect susținând că poezia, atunci când este tradusă, încetează a fi opera celui care a scris-o, devenind o nouă versiune a versurilor sale.

Deși traducerile au fost declarate imposibile, s-a tradus și se traduce întotdeauna, efectuându-se în așa mod exportul literar. Traducerile au un rol esențial în relațiile dintre popoare și culturi, având scopul de a transmite mesajul cultural din textul inițial, mai ales al literaturilor mici, care nu beneficiază de o limbă de circulație universală. Traducerea e o operație dificilă și pierderile sunt inerente procesului de traducere. De aceea, sarcina traducătorului este de a produce „un echivalent poetic” al textului sursă. În acest sens se impun o serie de tehnici și metode de traducere care presupun recuperarearea mărcilor semnificative ale originalului.

Traducerea artistică presupune traducerea prozei și traducere poetică. Dacă primul caz presupune „interpretarea generală” a textului, poezia, cum susținea Voltaire, trebuie tradusă în poezie, ținând cont că traducătorul unui poet va fi mereu un creator original.

În cazul traducerilor poetice, Roman Jakobson afirmă că „textul poetic este cel în care funcția poetică predomină față de celelalte funcții ale limbajului, funcția poetică fiind cea care se caracterizează prin proiectarea axei paradigmatică (asociații sonore, semantice, ritmice, aliterații, accente) pe axa contiguității sau a sintagmei” [7; 24].

În acest sens, reproducerea operei poetice în altă limbă presupune tehnica „echivalenței formale” (corespondența numărului de strofe și numărului de versuri în original și în traducere) și tehnica „echivalenței ritmice sau dinamice” (respectarea în traducere a schemei ritmice a textului sursă). La aceste două se adaugă tehnica „echivalenței metrico-funcționale” (structura traducerii care să corespundă originalului atât prin imitarea formei, cât și prin funcția pe care o poartă în sistemul de versificație al limbii traducerii).

Ținând cont de afirmațiile lansate, vom încerca să interpretăm traducerea poeziei „Sara pe deal” de Mihai Eminescu în limba ucraineană la nivel prozodic. Înainte de a trece la analiza traducerii credem necesar să facem observațiile de rigoare privind structura poeziei.

„Sara pe deal” e o operă cu o structură prozodică dificilă și mult discutată de teoreticienii versului românesc. Au fost lansate mai multe păreri asupra tiparului prozodic al textului. Părerea comună privind ritmul poeziei este că fiecare vers este compus dintr-un coriamb „┐┐┐┐┐”, 2 dactili „┐┐┐ ┐┐┐” și 1 troheu „┐┐” (G. Ibrăileanu, D. Caracostea, M. Brătucu). Cercetătorul A. Voica concretizează că emistihul I al versului este un coriamb alcătuit conform regulilor clasice troheu + iamb) [12: 223–224]. Iar Leonid Curuci numește o astfel de structură logaedică, subliniind că poetul a construit logaezi liniari alcătuiți din un coriamb în primul emistih și trei metri dactilici în al doilea emistih [3: 91].

Ladislău Galdi susține că versurile din „Sara pe deal” se înscriu în cadrul dodecasilabului trohaic, dar, din punct de vedere al cezurii, reprezintă trei metri diferiți: 7, 5 sau 4, 3, 5; 6, 6 și 4, 4, 4 [6: 221–222].

Mihai Bordeianu lansează ideea poliritmiei versului clasic și în realizările ritmice ale poeziei propune următoarea schemă: versurile 1 și 2 – coriamb + dipodie dactilică + troheu versul 3 – coriamb + coriamb + peon III, versul 4 – peon IV + iamb+ peon III. Iar în următoarele versuri identifică metri amfibrahici și un mesomacru [1: 106–107].

Ion Funeriu, identificând cezura după silaba a patra a versului, constată că silabele marcate de accent sunt: 1, 4, 1, 4, 7, ceea ce înseamnă că poezia e scrisă într-o variantă dactilică [5: 134]. Mai târziu Mihai Dinu susține că partajarea accentelor în vers indică o variantă a tiparului dactilic și concretizează că dactilul, ca, de altfel oricare picior metric, poate cunoaște și ipostaze trunchiate, catalectice sau dublu catalectice [4: 105]. De fapt, structura dactilică a versului a fost confirmată și de G.Călinescu care, fără să-și motiveze prozodic ideea, susține că „Sara pe deal” este scrisă într-un vers dactilic foarte curios care aduce aminte de invențiile nebunatice ale lui Platen [2: 304].

Propunem schema ritmică a poeziei:

1. Sara pe deal bucuimul sună cu jale,
 $\underline{1001} \parallel \underline{10010010}$
2. Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
 $\underline{1001} \parallel \underline{10010010}$
3. Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
 $\underline{1001} \parallel \underline{10010010}$
4. Sub un salcâm, dragă, m-aștepți tu pe mine.
 $\underline{0001} \parallel \underline{10010010}$
5. Luna pe cer trece-așa sfânta și clară,
 $\underline{1001} \parallel \underline{10010010}$
6. Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
 $\underline{1001} \parallel \underline{10010010}$

7. Stelele nasc umezi pe bolta senină,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
8. Pieptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină.
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
9. Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
10. Streșine vechi casele-n lună ridică,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
11. Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐┐┐┐┐└┐
12. Valea-i în fum, fluieri murmură-n stână.
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
13. Și osteniți oameni cu coasa-n spinare
 ┐┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
14. Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
15. Clopotul vechi împle cu glasul lui sara,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
16. Sufletul meu arde-n iubire ca para.
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
17. Ah! În curând satul în vale-amutește;
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
18. Ah! În curând pasu-mi spre tine grăbește:
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
19. Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
20. Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.
 └┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
21. Ne-om răzima capetele-unul de altul
 ┐┐┐┐└ || └┐┐┐└┐┐┐└┐
22. Și surâzând vom adormi sub înaltul,
 ┐┐┐┐└ || ┐┐┐┐└┐┐┐└┐

23. Vechiul salcâm. Astfel de noapte bogată,

└┐┐└┐ || └┐┐└┐┐└┐

24. Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

└┐┐└┐ || └┐┐└┐┐└┐

Se observă lesne că structura metrică a poemului este cu totul particulară și reprezintă tiparul unei organizări sintactice neobișnuite, precum și a unei selecții lexico-semantică foarte atente. Trebuie să evidențiem că poezia lui M. Eminescu se bazează pe calitățile sonore ale limbii române, gândul poetic fiind nedespărțit de melodie. Versul are un colorit național și este compus în mod special pe principiul armoniei muzicale.

Versul se încadrează perfect în structura ritmică a dactilului, având o cezură fixă care împarte versul în două emistihuri asimetrice. Situația partajării accentelor atestă prezența unor „varietăți ritmice” în versurile 4 – „Sub un salcâm”, 13 – „Și osteniți”, 21 – „Ne-om rezima” și 22 – „Și surâzând”, unde, deși schema ritmică cere ca prima silabă să fie purtătoare de accent, identificăm silabe atone. Astfel de devieri de la matricea ritmică „ideală” se numesc „substituiți ritmice”, admise de G. Tohăneanu [11: 225–243] și M. Dinu [4: 45], prezența cărora, aproape neperceptută de cititor, nu diminuează armonia ritmică a textului, ci, dimpotrivă, rupe monotonia secvenței poetice și conferă varietate ritmului. Versul este compus din două emistihuri inegale. Primul emistih este alcătuit din doi metri dactilici, din care al doilea metru este dublu trunchiat, adică având amândouă silabe neaccentuate inexistente. Al doilea emistih este alcătuit din trei metri dactilici, având clauzula catalectică, adică ultimul picior dactilic este la fel trunchiat de o silabă. Precizăm că tiparul metric al versului se constituie ținând cont de accent și orice picior metric (cu excepția iambului, anapestului și al peonului IV) cunoaște și ipostaze trunchiate și dublu trunchiate, catalectice și dublu catalectice.

Cele expuse ne permit să constatăm că structura poeziei „Sara pe deal” se încadrează în schema pentametrelui dactilic. Formula ideală a versurilor ar fi: └┐┐└┐ØØ || └┐┐└┐┐└┐Ø, unde Ø este silabă vidă.

La nivel formal identificăm o structură alcătuită din șase catrene, rimă împerecheată, feminină. Subliniem că rimele eminesciene se evidențiază prin perfecțiune și armonie structurală.

În limba ucraineană poezia a fost tradusă de Nina Matviiciuc sub genericul „Вечір у полі” („Sara în câmp”):

1. Вечір у полі. Сопілка журливо співає,
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐
2. Розбуджує зорі й отари в кошару скликає.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐
3. Джерела шебечуть у листі густім та зеленим.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐
4. Ти при акації стала – чекаєш на мене.
└──┐└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐
5. У небі з-між хмар молодик визирав ясноликий,
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
6. А з-поміж листя – коханої очі великі.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
7. Зорі вологі, здалось, пройнялися вже сумом.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
8. Ти посмутніла, в очах голубів задума.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
9. Плинуть хмарки понад клени старі та горіхи.
└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
10. Місяць, як човен, пливе у селі понад стріхи.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
11. Тихо скрипить журавель над цямринням
криниці. └──┐└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐
12. Грає сопілка, і варта у полі димиться.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
13. Йдуть косарі, свої коси поклавши на плечі,
└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐
14. З поля приносять утому і зоряний вечір.
└──┐└──┐└──┐ || └──┐└──┐└──┐└──┐└──┐└──┐

15. Дзвони старі сумовито гудуть у тумані.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
16. Серце моє, як вогонь, пломеніє в коханні.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
17. Ах, уже скоро у сні заніміє долина.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0} \parallel \underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
18. Ах, уже скоро до тебе, кохана, прилину.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0} \parallel \underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
19. Нічка мине і так скоро настане світання.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
20. Чи покажу тобі всі заповітні бажання?..
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
21. Голову схилиш мені на притомлені груди.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0} \parallel \underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
22. Нас, молодих, тільки вранішнє сонце розбудить.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
23. За вірне кохання, за ніч оцю літню багату
 $\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0} \parallel \underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$
24. Варто життя до останньої краплі віддати.
 $\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1} \parallel \underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}\underline{0}\underline{1}\underline{0}$

Comparând tiparul traducerii cu structurile prozodice specifice textului sursă constatăm că modul de realizare a traducerii s-a efectuat în sistemul prozodic al originalului, adică în versificație silabo-tonică. La nivel linear traducerea este identică cu compoziția gândită de Mihai Eminescu: în traducere ucraineană poezia este structurată în șase catrene, 24 de versuri, rima este împerecheată, feminină.

La nivel metric și ritmic atestăm, însă, mai multe constrângeri prozodice. Textul traducerii se încadrează în tiparul ritmic al pentametrelui dactilic. În traducere, însă, versurile 2, 3, 5 și 23 au o structură amfibrahică, iar versul 9 – trohaică, ceea ce constituie 20,3 % din text. O astfel de trasare a schemei accentuale pune la îndoială identitatea dactilică a ritmului poeziei. Pentru

eliminarea acestei ambiguități, M. Dinu propune teoria diagnosticii matematice care ar facilita identificarea ritmului versului [4: 206–215]. Argumentul forte în recunoașterea ritmului în care este scrisă poezia derivă din formula matematică a ritmurilor, dacă în opera poetică 75 % de versuri se înscriu în un anumit tipar ritmic, atunci ritmul poeziei este cu certitudine același [8: 56]. Prezența versurilor amfibrahice pot fi explicate, dacă admitem prezența anacruzei variabile. Anacruza numim o silabă ori un grup de silabe care preced primului ict și sunt facultative din punct de vedere metric. Din perspectivă prozodică asemenea silabe potențează regularitatea ritmică a versului. În poezia ucraineană prezența versurilor cu anacruza variabilă este o metodă frecventă în formarea ritmurilor alcătuite din metri trisilabici. Considerăm că, și în cazul poeziei „Sara pe deal”, traducătoarea a aplicat metoda compoziției ritmice potențate de poziția anacruzei, menținând astfel regularitatea ritmului dactilic. Astfel, versurile 2, 3, 5 și 23 pot fi calificate drept versuri dactilice cu anacriză monosilabică. Partajarea accentelor dovedește existența unor varietăți ritmice ale tiparului dactilic: în versul 6 primul metru este aton, iar în versul 8 identificăm că al patrulea metru dactilic e înlocuit cu un troheu.

Mult mai imprecisă este plasarea cezurii. În textul traducerii cezura este mobilă și apare în interiorul celui de-al doilea metru, de obicei după a doua silabă. Poziții în care cezura apare conform originalului după silaba a patra fixăm doar în șase versuri: 13, 15, 16, 19, 22 și 24, însă nici aici metrul dactilic nu este catalectic. În cezura metrii dactilici sunt acatalectici, adică corespund tiparului teoretic al metrului dactilic și nu au silabele vide ca în formula gândită de M. Eminescu.

Astfel, deși din punct de vedere metric traducerea se înscrie în tiparul metric al pentametruului dactilic, tiparul ritmic este absolut diferit. Aceste divergențe diminuează din calitatea esențială a poeziei „Sara pe deal” – efectul eufonic, sugestia muzicală și farmecul ei ritmic.

Traducerea unui text poetic are menirea de a reda muzica originalului său, mai exact acea muzică a originalului, pentru care limba națională are o predilecție deosebită. S-a constatat în mai multe rânduri că poezia este acel ceva, care nici în limba în care a fost

creată nu are o echivalență exactă și nu dispune de alte mijloace pentru a se reproduce.

Cercetarea traducerii efectuate de Nina Matviiciuk pune în evidență faptul că e greu de transpus pe un tărâm străin opera lui M. Eminescu. Atestăm pierderile efectuate la nivel formal, structura ritmică fiind mai puțin aproape de textul-sursă. Transferul de mesaj în limba ucrainenă este liber, ținându-se cont doar de dominantă artistică a metrului și a echivalenței la nivel linear. S-au produs schimbări inevitabile în modelul ritmic. Probabil obiectivul esențial al traducătorului a fost dorința de a reda cu mai multă acuratețe natura vocabularului, expresivitatea, exactitatea și semantica textului-sursă.

Referințe critice:

1. Bordeianu, Mihai, *Versificația românească*, Editura Junimea, Iași, 1974.

2. Călinescu, George, *Opera lui Mihai Eminescu*, Editura Minerva, București, 1976.

Curuci, Leonid, *Poetica lui Eminescu*, Ed. Paragon, Chișinău, 1996.

3. Dinu, Mihai, „*E ușor a scrie versuri...*” *Mic tratat de prosodie românească*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2004.

4. Funeriu, Ion, *Versificația românească*, Editura Facla, Timișoara, 1980.

5. Galdi, Ladislau, *Introducere în istoria versului românesc*, Editura Minerva, București, 1971.

6. Jakobson, Roman, *O lingvisticskih aspectah perevoda în Voprosi teorii perevoda v zarubejnoi lingvistike*, Moskva, 1978, p. 16–24.

7. Jirmunski, Victor, *Teoriya stiha*, Editura: Sovetskiy pisateli, Leningrad, 1975.

8. Lotman, Iurii *Lecții de poetică structurală. Poezia și proza*, Editura Univers, București, 1970.

9. Marcus, Solomon, *Poetica matematică*, Editura Academiei, București, 1970.

10. Tohăneanu, George, *Ritm dominant, substituiri ritmice, ritm secund* în George, Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 225–242.

11. Voica, Adrian, *Reverii sub tei*, Editura Floare albastră, București, 2006.

SĂNĂTATE

Istoricul constituirii Societății Medicale „Isidor Bodea” din Cernăuți

Dragoș OLARU

Societățile, asociațiile și fundațiile cu caracter cultural, științific și social-umanitar reprezintă un capitol important în viața spirituală a oricărei națiuni, mai ales atunci când activitatea acestora se desfășoară în condiții politice mai puțin favorabile unei anumite etnii. Pentru românii din Nordul Bucovinei, care a fost desprinsă cu forța, în anul 1775, de la trupul matern al Moldovei, aceste condiții nefaste s-au prelungit nespuse de mult, cu excepția perioadei interbelice, când, în urma Primului Război Mondial Bucovina revine la matca sa, în hotarele firești ale Regatului României. Această dezvoltare benefică a fost oprită în mod brutal prin ocupația sovietică din 1940/1944. Au urmat represuniile, deportările, foametea organizată din 1946–1947, colectivizarea forțată, lichidarea proprietății private, deznaționalizarea populației băștinașe etc. A fost întreruptă evoluția și dezvoltarea firească a provinciei în cadrul statului român, impunându-se pentru multe decenii un sistem social-economic străin intereselor populației și un regim politic totalitar, represiv. Trebuie să menționăm că ocupația sovietică a fost marcată de o politică antiromânească premeditată în aceste teritorii ocupate dintre Nistru, Siret și Prut, care i-a vizat înainte de toate pe reprezentanții de frunte ai societății civile și ai clasei politice autohtone, de multe ori fără deosebire de naționalitate.

Restructurarea gorbaciovistă de la mijlocul anilor 80 ai secolului trecut a încurajat intelectualitatea din ținut, care a perceput această slăbire a presiunii ideologice drept un așa-zis „moment al adevărului”, pentru a reveni în cele din urmă la izvoarele naționale, la valorile adevărate ale neamului ce au fost atât de mult reprimare în primul deceniu de după război, la aspirațiile firești ale unui popor scindat prin forță. Rezultatul acestei mișcări orientate la renașterea spiritualității naționale a culminat cu constituirea, la 28 mai 1989, în Sala Sinodală a fostei Reședințe Mitropolitane, a Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți.

La scurt timp, s-au desprins din secțiile acestei Societăți și alte formațiuni românești: Societatea Științifico-Pedagogică Republicană „Aron Pumnul”, Societatea Cultural-Bisericească „Mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici”, Societatea Românilor (Moldovenilor) din regiunea Cernăuți – victime ale represiunilor staliniste „Golgota”, Societatea Doamnelor Române din regiunea Cernăuți, Alianța Creștin-Democrată a Românilor din Ucraina, Clubul Cultural-Sportiv „Dragoș-Vodă” ș.a. Fiecare din aceste societăți, la timpul său, a jucat un rol însemnat în lupta pentru recunoașterea și respectarea drepturilor românilor din regiune și din Ucraina, au contribuit la dezvoltarea anumitor relații și contacte profesionale, la favorizarea dialogului între societatea civilă românească și autorități. Subliniem faptul că aceste societăți încep să apară în condiții foarte dificile și nesigure, cu mult timp încă înainte de prăbușirea reală a totalitarismului în fosta U.R.S.S.

Anul 1991 a fost, incontestabil, anul schimbării pentru spațiul sovietic, deoarece transformările demarate la mijlocul anilor 80, adică restructurarea și publicitatea gorbacioviste, s-au soldat cu crearea unor asociații civice analogice cu cele din Cernăuți pe cuprinsul întregului imperiu sovietic, iar în cele din urmă au provocat prăbușirea U.R.S.S. și au dus la apariția unor noi state independente. Formarea statului independent Ucraina a scos în evidență cu deosebită acuitate un întreg complex de probleme care-și căutau rezolvare de mai multă vreme. Numeroasele nemulțumiri ale diferitelor grupuri etnice, acumulate pe parcursul mai multor decenii de dictatură, au răbufnit și în Ucraina. Deși autoritățile

centrale de la Kiev au depus eforturi care vizau restabilirea unui climat de concordie națională, încurajând și sprijinind procesele de renaștere națională a minorităților, pe plan local comunitatea românească întâmpina multe greutăți și obstacole artificiale, deseori create intenționat de unele forțe ostile schimbărilor democratice și de grupări naționaliste ucrainene radicale.

Tot în această perioadă, situația economică se degrada pe zi ce trecea, se producea o prăbușire dezastruoasă a bunăstării populației, o scădere a salariilor și apariția șomajului, factori care au stârnit valuri de nemulțumire în sânul maselor largi ale oamenilor. Multe categorii profesionale se străduiau să facă față acestor dificultăți, să se opună fenomenelor de criză și să găsească o ieșire din impasul în care se aflau prin crearea unor societăți, asociații, fundații sau reuniuni profesionale. Specialiști în diferite domenii de activitate, reprezentanți ai diferitelor etnii conlocuitoare din Ucraina (români, poloni, evrei, bulgari, armeni, greci) s-au orientat spre crearea unor organizații profesionale, dar și cu caracter național, sperând ca astfel să poată obține ajutoare și susținere orientată din partea instituțiilor similare, breslelor profesionale din țările lor de origine, în care economia mergea mai bine datorită reformelor aplicate la timpul oportun, iar știința și sfera socială erau mult mai bine dezvoltate.

Astfel, de la începutul anilor 90 ai sec. XX, adică imediat după Revoluția din decembrie 1989, se înfiripează și primele legături între românii din regiunea Cernăuți și frații lor din patria istorică România. Aceste legături s-au concretizat și prin diferite invitații care parveneau de aici pentru conaționali din Ucraina pentru a participa la diferite manifestări culturale, profesionale și mai puțin politice, contacte ce cu timpul au devenit deosebit de intense.

Dacă ne referim la primii medici, care s-au preocupat de colegii lor din Cernăuți, atunci trebuie să-l menționăm pe medicul radiolog Gheorghe Abusean de la Spitalul de Oncologie din Brașov, care în anul 1993 a organizat un simpozion de radiologie și a ținut neapărat să-i invite și pe colegii de breaslă din fosta capitală a Bucovinei istorice. Invitația a ajuns întâmplător, transmițându-se din mână-n mână, la narcologul cernăuțean Ion Broască, care, deși

nu era specialist în radiologie, a hotărât să onoreze această invitație. La simpozionul din Brașov, domnul Ion Broască a avut posibilitatea să cunoască mai mulți medici din București, Constanța, Iași, Timișoara etc. și să înnoade relații care mai târziu s-au dovedit a fi destul de fructuoase.

Tot în vara lui 1993, un grup de medici din Cernăuți (Ion Broască, Maria și Nicolae Gaisan) participă la cursurile Școlii de vară de la Deva, organizate de Domnica Livescu, originară din comuna Ropcea, Storojineț. În luna septembrie a aceluiași an, Ion Broască a participat la Primul Congres de Somatoterapie din Piatra Neamț, organizat de Cornelia Vulpe, șefa Secției de Psihiatrie a Spitalului Județean de Urgență Piatra-Neamț.

În aceeași toamnă Spitalul Clinic Universitar „Socola” din Iași a organizat o întrunire a medicilor de pe ambele maluri ale Prutului, intitulată Iași-Chișinău, la care a participat din partea medicilor cernăuțeni doctorul Ion Broască.

La 10–12 noiembrie 1993, dr. Ștefan Tudor, președintele Ligii Internaționale a Românilor, organizează la București prima Reuniune a Medicilor Români și de Origine Română de Pretutindeni, la care au participat oaspeți din Germania, Franța, Ungaria, Italia, Israel, Republica Moldova și Ucraina. Cernăuțul de această dată a fost reprezentat de medicii Ion Broască și Constantin Olaru, președintele A.C.D.R.

O altă delegație din Cernăuți, formată din medicii Eduard Cristescu, Ion Broască și jurnalistul Ștefan Broască, a participat în 1994 la lucrările Congresului Psihiatrilor Liberi din România. În același an, la Constanța s-a desfășurat ediția a II-a a Reuniunii Medicilor Români și de Origine Română de Pretutindeni, la care a fost invitată și o delegație din Ucraina alcătuită din 6 persoane, printre care s-au numărat și medici cernăuțeni.

De asemenea, medicii din Nordul Bucovinei au participat și la cea de-a III-a ediție a Reuniunii Medicilor Români și de Origine Română de Pretutindeni, care și-a desfășurat lucrările la Sinaia în anul 1995 și la care a participat medicul stomatolog Pavel Amihălăchioae, doctorul în medicină Petru Mândrescu și medicul narcolog Ion Broască.

În urma acestor relații cu colegii de breaslă din străinătate a

apărut ideea de a se fonda și la Cernăuți o asociație a medicilor, în cadrul căreia membrii acesteia să poată comunica și întâlni cu confrăți din străinătate, în primul rând din spațiul spiritual românesc, să-și poată împărtăși reciproc din secretele muncii lor, să se bucure de succesele fiecăruia din ei, să facă schimb de experiență, de informații profesionale, perfecționându-și astfel măiestria și devenind în acest mod mai puternici, pentru a putea arăta lumii valorile de care dispun românii de pretutindeni.

Astfel, în toamna anului 1995, la Cernăuți, într-un cerc destul de restrâns de medici, începe să circule ideea organizării unei asociații profesionale a medicilor de etnie română. La 13 noiembrie, a avut loc prima întâlnire a acestui grup de medici (Ion Broască, Gheorghe Scrândiță, Petru Mândrescu, Maria Gaisan și Eduard Cristescu). După dezbateri prelungite s-a ajuns la consensul de a se constitui drept un grup de inițiativă în vederea elaborării unui proiect de statut. La o următoare întrunire deja s-a pus în discuție proiectul elaborat în vederea întemeierii unei viitoare Societăți a Medicilor Români din Nordul Bucovinei. În presa de limbă română din Cernăuți au apărut și câteva anunțuri prin care toți lucrătorii medicali din regiune erau invitați să se includă în discutarea proiectului de statut propus, precum și să participe la adunarea generală de constituire a preconizatei societăți, care urma să fie convocată.

Această inițiativă a medicilor cernăuțeni a stârnit imediat un viu interes în diverse cercuri ale intelectualității cernăuțene, atât a celei române, cât și a celei ucrainene. Majoritatea românilor au susținut cu entuziasm demersul grupului de inițiativă și au urmărit cu mare interes desfășurarea în continuare a evenimentelor, deși trebuie să mărturisim că au fost și unele persoane, care și-au manifestat anumite rezerve și un oarecare scepticism în ceea ce privea reușita acestei întreprinderi curajoase. O poziție preponderent negativă au avut-o și unele grupări politice ucrainene, care erau susținute fără echivoc de autoritățile oficiale ale regiunii. Astfel în ziarul local „Molodâi bukovinei”, din 26 ianuarie 1996, chiar în ajunul anunțate-i adunări de constituire a societății, apare pe prima pagină, sub semnătura lui Vasil Stefanet, un atac dur împotriva grupului de inițiativă, respingându-se în principiu ideea

fondării unei societăți profesionale pe criterii etnice. După debitarea unui șir de aberații, una mai absurdă decât alta, V. Stefanet dă în vileag faptul că O. Gruško, șeful Direcției Regionale a Ocrotirii Sănătății, era, fără îndoială, „*categoric împotriva atragerii medicilor în asociații naționale*”. Chipurile, acest lucru ar fi reprezentat o politizare nepermisă a medicilor de naționalitate română. Același O. Gruško mai afirma că la Cernăuți ar fi existat deja o societate a medicilor, care exprima interesele și satisfăcea necesitățile tuturor specialiștilor din acest domeniu. Nu putea fi vorba, probabil, decât de o societate fantomă, căci despre existența sau activitatea ei nu se cunoștea nimic la data respectivă, după cum a rămas absolut anonimă și până astăzi, când se împlinesc deja două decenii de activitate a Societății „Isidor Bodea”. Erau de fapt aceleași metode de intimidare și descurajare, folosite nu o dată de forțele retrograde postsovietice, animate de această dată și de ideea unui naționalism șovin apărut după obținerea independenței Ucrainei, împotriva mișcărilor democratice de orientare modernă, progresistă și vădit proeuropeană a comunităților minoritare din acest nou stat. Numai timpul, care a trecut de atunci și până astăzi, activitatea prodigioasă și benefică a Societății au mai temperat spiritele și au arătat de partea cui a fost atunci dreptatea.

Merită să menționăm aici că în ținutul nostru exista deja o tradiție a societăților medicale încă din perioada austriacă și cea românească din anii interbelici. Deși Universitatea din Cernăuți n-a avut o facultate de medicină specializată, totuși, în cadrul ei, chiar de la înființare, s-a susținut pe lângă Facultatea de Filosofie un curs al învățământului farmaceutic, care a activat și în primii ani din perioada românească. Alături de absolvenții universității cernăuțene, ca magiștri în farmacie, la spitalele din Cernăuți și din alte orașe ale Bucovinei și-au desfășurat activitatea sute de medici, specializați în diferite domenii, cu studii terminate la prestigioase universități europene din Viena, Berlin, Praga, Paris, București, Cluj ș.a.

Mulți medici, originari din Bucovina, au contribuit din plin la dezvoltarea diferitelor ramuri ale medicinei românești. Amintim aici pe Bacinschi Nicu, Berariu Traian, Ilasciuc Ioan, Lupu Teofil, Pauliucu-Burlă Vespasian, Percek Arcadie, Piticariu Ilie, Rojniță

Gheorghe, Volcinschi Ioan. Bucovinenii Ioan Ilasciuc și Mihai Zotta, ultimul pe atunci protomedic al orașului Iași, precum și marele cărturar de la Herța Gheorghe Asachi, alături de cunoscutul medic de formație germană Iacob Czihak, au fondat în 1830 „Cercul ieșan de citire medicală”, transformat în 1832 în „Societatea Doftoricească Moldo-Romanică” – prima societate medicală și cea mai veche societate științifică din Moldova.

De asemenea, în perioada interbelică la Cernăuți își desfășurau activitatea „Asociația Generală a Medicilor din România”, „Societatea Medicilor din Bucovina”, „Colegiul medicilor” și „Asociația personalului sanitar auxiliar titrat”. Deținem mai multe informații despre activitatea „Societății Medicilor din Bucovina”, care, în 1936 l-a avut președinte pe dr. Leo Meidler. Într-o ședință din 28 februarie 1936, președintele anunța că Societatea a reușit să aducă la Cernăuți „savanți proeminenți ai străinătății”, dar și pe un „distins savant al țării noastre” – medicul bucureștean Nicolae Minovici, care a ținut în capitala Bucovinei un șir de conferințe. Tot în această ședință, dr. L. Meidler îndemna pe medicii bucovineni să intre în rândurile Societății pentru a o face mai puternică și mai productivă: „De pe frontispiciul acestei case trebuie să fâlfâie steagul colegialității.”

În același an (13–16 decembrie), Societatea a reușit să aducă la Cernăuți un grup de 11 medici ieșeni în frunte cu decanul Facultății de Medicină dr. Grașoski. Conferințele ținute în sala Teatrului Național, la Casa medicilor și în sala festivă a Primăriei s-au bucurat de un mare succes.

Interesant este faptul că până în 1936, Societatea își ținea ședințele în limba germană, iar procesele-verbale erau redactate de asemenea doar în această limbă.

După schimbările politice din 1938 (instaurarea dictaturii carliste), activitatea Societății a fost sistată. În timpul războiului (1941–1944) în capitala Bucovinei s-a înființat „Colegiul medicilor români din Cernăuți” care, de fapt, continua activitatea fostei societăți medicale și era condusă de dr. Ion Nandriș. Colegiul avea o secție științifică, în cadrul căreia în prima vineri a fiecărei luni se făceau comunicări în sala bibliotecii Spitalului Central, rezumatele cărora se publicau în paginile revistei „Bucovina medicală”.

Am făcut această scurtă incursiune în istoria societăților medicale din ținut pentru a sublinia faptul că Societatea Medicilor Cernăuțeni, înființată în anul 1996, nu a apărut pe loc gol, ci a fost, de fapt, o revenire la tradițiile medicale de altădată.

La 28 noiembrie 1995, a avut loc cea de a doua întâlnire a grupului de inițiativă, la care s-a luat hotărârea de a se organiza această Societate, stabilindu-se luna ianuarie 1996 ca dată a adunării de constituire. De asemenea, s-a discutat proiectul Statutului care urma să fie adoptat în cadrul acestei adunări constitutive. S-au făcut propuneri ca viitoarea societate să reprezinte o filială a Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”. Președintele grupului de inițiativă, narcologul Ion Broască, a înaintat către Prezidiul Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” chiar un demers special în acest sens, promițând că Asociația Medicilor va participa activ la toate manifestările organizate de Societate. Această variantă a fost însă respinsă de organele de justiție din regiune ca fiind nevalidă pe motivul că, potrivit unor tălmăciri oficiale ale legislației ucrainene, o asociație poate funcționa numai sub egida unui grup de formațiuni asociate și nu sub egida unei unice formațiuni civice, după cum era Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”. O altă obiecție exprimată de oficialitățile cernăuțene, cu care conlucrea grupul de inițiativă, era legată de numele lui Isidor Bodea. Grupului de inițiativă i se impunea insistent să renunțe la ideea de a se atribui noii societăți numele lui I. Bodea și să caute o altă personalitate medicală („mai potrivită”), al cărei nume să-l poarte viitoarea formațiune publică. Pentru medicii cernăuțeni această problemă patronimică era foarte importantă și principială sub mai multe aspecte, de aceea din partea lor s-au depus eforturi susținute pentru alcătuirea unei biografii convingătoare a lui Isidor Bodea, prin care să se dovedească autorităților, într-un mod minuțios documentat, aportul important pe care l-a avut medicul bănățean în dezvoltarea medicinei din Bucovina, precum și despre alte merite deosebite care i se cuvin în chip de netăgăduit medicului Isidor Bodea ca patriot și edificator al orașului de pe Prut. În cele din urmă autoritățile au putut fi convinse și au cedat, înlăturându-se astfel cu succes încă un obstacol, pus mai mult artificial, în calea înființării Societății

Medicilor Cernăuțeni.

După o pregătire îndelungată și minuțioasă, grupul organizatoric a hotărât ca, la 28 ianuarie 1996, să se convoace Conferința de constituire a preconizatei societăți, la care să se pună în discuție proiectul de statut și, eventual, să se facă alegerea conducerii societății.

În cuvântul de deschidere, care a fost rostit de medicul narcolog Ion Broască – președintele grupului de inițiativă, s-a făcut o analiză a stării grave prin care trecea societatea civilă din Ucraina, sistemul de ocrotire a sănătății, situația lucrătorilor medicali și ce-i mai important – a cetățenilor bolnavi, pacienților diferitelor instituții medicale. În străinătate activează diferite organizații obștești, asociații, societăți, în care se întrunesc specialiști în diferite domenii pentru a-și crea condiții mai bune de lucru, pentru perfecționarea profesională, pentru protecția drepturilor sociale și profesionale.

Organizarea unei Societăți pe criterii profesionale ar contribui mult la o comunicare mai largă cu asociații medicale similare atât din țară, cât și din străinătate, la o cunoaștere adecvată a performanțelor în medicină obținute în alte țări prin participarea la congrese tematice, conferințe, simpozioane etc. Raportorul a subliniat, că în cazul când se vor acumula mijloace bănești suficiente de la viitorii membri ai societății, dar și de la sponsori, se va putea organiza participarea medicilor bucovineni la cursuri de perfecționare profesională. Sistemul de ocrotire a sănătății se afla în pragul unor schimbări radicale, a subliniat raportorul, se prevedea dezvoltarea medicinei private, în care vor putea activa cu succes numai specialiștii de înaltă calificare, iar nivelul acesteia se poate obține și prin perfecționarea medicilor în cadrul unor societăți profesionale.

În urma dezbatelor, Conferința a supus la vot următoarele puncte:

- 1) constituirea Societății;
- 2) Societatea să poarte numele medicului Isidor Bodea;
- 3) Adoptarea Statutului Societății și
- 4) Alegerea conducerii Societății. Primele 3 puncte supuse la

vot au întrunit o majoritate de voturi (20 – pentru, 0 – contra, 3 –

abțineri).

Astfel Societatea a fost constituită drept Societatea Medicală „Isidor Bodea” din regiunea Cernăuți, fiind adoptat și Statutul acesteia. Președinte al Societății a fost ales medicul narcolog Ion Broască, iar Prezidiul a fost alcătuit din următoarele 7 persoane: Ion Broască, Gheorghe Scrândiță, Petru Mândrescu, Eduard Cristescu, Maria Gaisan, Pavel Amihălăchioae și Ion Crețu. În Comisia de cenzori au fost incluși Nicolae Gaisan, Traian Rostoțchi și Rodica Amihălăchioae.

Odată cu desfășurarea conferinței de dare de seamă, care a avut loc în ajunul noului an 1997, exact la 11 luni de la cea de constituire, pentru Societatea „Isidor Bodea” s-a încheiat etapa de inițiere, constituire și înregistrare a acestei organizații obștești din regiunea Cernăuți, care s-a dovedit a fi o etapă nu numai dificilă, dar și cu mari satisfacții pentru medicii români din ținut, aceștia convingându-se de viabilitatea și necesitatea creării unei asemenea formațiuni publice.

În darea de seamă prezentată la conferință, președintele Ion Broască s-a referit pe larg la activitatea desfășurată de membrii Societății în primul ei an de existență și greutățile pe care le-au avut de întâmpinat în timpul înregistrării juridice. S-au trasat și principalele direcții pe care urmau să activeze în viitor membrii Societății: înființarea de noi filiale în raioanele regiunii, organizarea unui simpozion al medicilor în regiunea Transcarpatia, participarea la manifestări științifice și cursuri de perfecționare în Ucraina și în străinătate, sărbătorirea primei aniversări de la constituirea Societății, a zilei de naștere a lui I. Bodea și Zilei medicului.

În luările de cuvânt au fost abordate și alte aspecte legate de viața Societății, cum ar fi protecția juridică a medicilor (C. Olaru), participarea împreună cu Asociația Științifico-Pedagogică „Aron Pumnul” la cea de-a 180-a aniversare de la fondarea Școlii Medii № 10 din Cernăuți (A. Constantinovici), prezentarea la televiziunea regională în limba română din Cernăuți a unui ciclu de emisiuni de popularizare a cunoștințelor și deprinderilor medicale și de ocrotire a sănătății, participarea la Simpozionul internațional de medicină de la București „Medicii la sfârșit de veac” (Gh. Scrândiță), valorificarea spațiului oferit de către ziarul „Concordia” în paginile sale pentru materiale privind medicina și activitatea Societății (S. Gociu), crearea

Clubului medicilor și informarea regulată a cetățenilor despre ultimele noutăți în domeniul farmacologiei, colaborarea cu Direcția de Ocrotire a Sănătății Botoșani în vederea obținerii literaturii de specialitate (M. Gaisan), dificultățile în obținerea de licențe pentru medici (N. Gaisan), ocrotirea mormântului și instalarea unei plăci comemorative pe casa în care a trăit I. Bodea, primirea și distribuirea ajutorului umanitar (C. Olaru) ș.a.

Acum, la două decenii de activitate, se poate afirma cu destulă îndreptățire că Societatea Medicală „Isidor Bodea” constituie o prezență palpabilă în viața comunității românești din Nordul Bucovinei, acumulând cu modestie și perseverență tot mai multă experiență și o binemeritată reputație la colegii lor de breaslă atât din Ucraina, cât și la cei de peste hotare. Activitatea multilaterală și contribuția însemnată a Societății la popularizarea în sânul populației românești din regiune a cunoștințelor medicale, ridicarea nivelului sanitar al populației, perfecționarea profesională a cadrelor medicale, valorificarea trecutului medical al Bucovinei și stabilirea unor relații de colaborare cu societăți similare din Ucraina și străinătate a fost înalt apreciată de mai multe instituții din țară. Bunăoară, Comitetul de Stat al Ucrainei în chestiunile Naționalităților și Migrației din Kiev i-a conferit președintelui Societății, doctor Ion Broască, o diplomă de onoare pentru contribuția însemnată adusă la *„renașterea și dezvoltarea culturii românești în Ucraina, dezvoltarea istoriei medicinei din Bucovina”*. De asemenea, Administrația de Stat Cernăuți, Departamentul Regional al Ocrotirii Sănătății au apreciat în repetate rânduri activitatea Societății, decernându-i Diplome de Onoare și diverse mențiuni. Cu Diplome de Excelență, de Onoare și Merit pentru *„merite deosebite în promovarea limbii, culturii și spiritualității românești”*, pentru *„merite deosebite în dezvoltarea relațiilor bilaterale româno-ucrainene”* a fost apreciată activitatea Societății și de către Consulatul General al României la Cernăuți. În anul 2008, în cadrul lucrărilor celei de-a VIII-a Reuniuni internaționale a medicilor români, Consulatul General al României la Cernăuți i-a conferit președintelui Societății, doctor Ion Broască, placheta aurită „Mihai Eminescu”.

*Președintele Societății, I. Broască la întâlnirea cu absolvenții
Universității de Medicină din Chișinău, 2001.*

*Medicii cernăuțeni I. Broască, P. Mândrescu și Gh. Scrândiță la
ediția a XV-a a Sesiunii științifice a Uniunii Medicale Balcanice,
Iași, 28–30 aprilie 1999.*

Participanții la cea de-a V-a Reuniune a medicilor români de pretutindeni în fața Palatului Național din Cernăuți, 27 mai 2004.

Un grup de participanți la adunarea aniversară a unui deceniu de activitate a Societății în vizită la Spitalul de Psihiatrie din Cernăuți, 11 noiembrie 2005.

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC

Încununat de trei jubilee

Maria ANDRIEȘ

Nu știm cum se va descurca doctorul Ion Broască în acest 2016 și cum va face cu cinste față sărbătorilor ce-i dau năvală. Tocmai trei jubilee (care sunt ele vom afla în continuare) i-au venit galop unul după altul. Și toate trei într-un singur an, și toate pline de importanță nu doar pentru el, ci și pentru cei din jur – colegi de facultate și de profesie, adepți de idei și idealuri, prieteni, rude, și, desigur, draga sa familie. Or, mai întâi de toate, el este un familist exemplar. Dar această calitate o afișează mai puțin, fiindu-le cunoscută celor din vecinătatea casei și vilei sale de vară, care îl văd îngrijind de pomii din livadă, lucrând prin grădină, alături de energica-i soție Nadia...

Vine nepoftită vârsta senioratului.

„Mi-a fost întotdeauna interesant să trăiesc, să învăț, să muncesc... merg cu inima împăcată înainte spre tinerețea ori, mai bine zis, copilăria bătrâneților, care începe odată cu trecerea hotarului de șaizeci de ani”, îmi spunea dl Ion Broască în interviul solicitat la jubileul sexagenar. În pragul unui nou jubileu, m-am interesat dacă ar putea spune și acum același lucru. Răspunsul a fost nu atât de optimist ca zece ani în urmă: „*Astăzi totul e mai greu – de trăit, de muncit, dar și de învățat parcă n-aș mai avea nevoie, deși omul cât umblă pe pământ, dacă vrea cu adevărat să trăiască, trebuie să învețe din propria experiență și de la alții.*”

Întotdeauna ni se pare că înainte mult mai este. Și această credință ne dă puteri să trăim, să ne bucurăm de ce avem în ziua de azi, de ce-am lăsat în urmă. Ion Broască, atât în urmă, cât și în față,

are destule împliniri pentru a intra cu inima împăcată deja în cohorta seniorilor, după cum se exprimă el despre noul său statut. Până nu demult, cât a fost în viață mătușa sa Leontina, se putea considera încă un vlăstar tânăr al arborelui familiei. La 10 martie s-a sfârșit drumul pământesc al celei mai de demult rude – sora tatălui său, care în curând avea să-și rotunjească veacul. Nu i-au ajuns exact două luni până la suta de ani. Leontina era ca o relicvă a mult suferindei familiei, din care 17 membri au fost deportați și și-au găsit sfârșitul în chinurile foametei, în stepele Kazahstanului. Neamurile deja se pregăteau să-i sărbătorească la 10 mai centenarul. Dar Dumnezeu i-a pregătit sărbătoarea în ceruri.

Parcă n-ar trebui să existe motive de tristețe când pierzi o ființă, chiar foarte dragă și apropiată, la o vârstă atât de înaintată. Totuși, l-am văzut pe dl Ion abătut de tristețe, înainte de drumul ce trebuia să-l facă a doua zi în satul natal Bahrinești – la înmormântarea ultimei sale mătuși. De când a fost distrusă casa părintească (un nepot moștenitor a construit alta nouă în locul ei) nu-l atrage baștina cu răscolirea dorului de mai înainte. Merge de două-trei ori pe an la mormintele părinților, ori cu prilejul unor evenimente de familie. Îi pare rău după casa unde a crescut și visa să „îmblânzească” fierul, așa cum făcea tatăl său la focul din fierărie. Când el a apărut pe lume, părinții se obișnuiseră deja cu granița ce le-a despărțit gospodăria. Neputincios să se opună, tatăl său se consola cu faptul că i-a rămas măcar mica covălie, după ce sovieticii au mutat sârma ghimpată cu câteva sute de metri mai spre România. Deși nu mai era a sa, ci a kolhozului, covaliul Mihai Broască lucra ca mai înainte, oamenii veneau cu fel de fel de trebuițe. Ion era mâna lui dreaptă, bucurându-se de laudele tatei. Bucățele de metal călit cădeau pe jos. „Îmi sfârâia pielea la tălpi când călcam din neatenție pe ele, umblam toată vara cu călcăiele ștampilate, dar eram tare mândru când tata mă lăsa să meșteresc singur un cuțitaș ori alt obiect”, își amintește dl Ion de peripețiile din copilărie.

Odată cu slăbirea de puteri a tatălui său s-a distrus și covălia. I-a rămas acolo, în vreo așchie de metal rătăcit prin iarbă, și visul copilăriei. Dar dragostea de muncă, deprinsă de acasă, a purtat-o cu sine pretutindeni, reușind să realizeze cam tot ce se cuvine unui bărbat. A coborât din apartamentul de la etajul cinci în casa construită cu puterile sale, a sădit o întreagă livadă de pomi roditori

și, ce-i mai important, a dat viață la doi fii care-i poartă numele, iar cel mai mare continuă drumul profesional al părinților, lucrând ca medic anestezist.

De veghe la „măsura păharului”

Al doilea jubileu demn de marcat pentru Ion Broască este legat de activitatea sa profesională pe parcursul a 45 de ani. De la absolvirea Institutului de Medicină din Chișinău și până în timpul de față practică aceeași specialitate. Drept că, la început a lucrat la un spital de psihiatrie din raionul Orhei, însă în acea perioadă narcologia nu era separată de psihiatrie, și, în genere, alcoolismul nu era considerat boală. La Cernăuți a venit în 1975, când, la spitalul de psihiatrie de aici s-a deschis o secție de tratare a alcoolismului. Concomitent, timp de doi ani a participat la înființarea dispensarului narcologic, unde lucrează până în timpul de față. Aflându-se printre fondatorii acestui așezământ medical care va rotunji patru decenii, la anul va avea din nou prilej de sărbătoare. Pentru doctorul Ion Broască nu există diagnosticul „alcoolic” sau „narcoman”, el își numește pacienții delicat – „dependenți”. Spune că, din păcate, pe specialiștii de profilul său nu-i paște pericolul să rămână șomeri, chiar dacă vodca va dispărea definitiv, încă vreo 50 de ani vor fi persoane „dependente”. Și mai rău e că în ultimul timp această boală îi afectează pe tineri. Cu 45 ani în urmă, când și-a început cariera, „dependența” de alcool se forma după 20–30 ani de beție. Acum, e de ajuns doi-trei ani să te ții de păhărel și te pomenesti în mocirla degradării. Din fericire, această boală se tratează – „împinși din urmă” de rude, după cum se exprimă dl Ion, însă, obligatoriu, cu consimțământul pacienților... Unele femei, însă, confundă medicina cu vrăjitoria, scriindu-i doctorului: „Vă trimit fotografia soțului, vă rog, tratați-l”.

Din cele trei date importante, dl Ion a putut să-mi spună cu precizie doar cum își va sărbători 45 de ani de la absolvirea facultății. O dată la cinci ani pleacă la Chișinău, la întâlnirea cu colegii de facultate, care vin de prin toate colțurile Moldovei, din Ucraina, România. Ultima dată s-au adunat vreo sută de persoane, avându-l în mijlocul lor și pe fostul rector Vasile Anestiade, decedat de curând.

Reanimând prestigiul medicilor români din Bucovina

Mai apropiat de inimă și cu mai multă bucurie, Ion Broască pășește spre jubileul de 20 de ani de la fondarea Societății Medicale

„Isidor Bodea” – pentru că e cel mai tânăr și înnobilat de fapte folositoare pentru români. Totodată, această activitate i-a deschis noi drumuri și prietenii, l-a îmbogățit cu experiență profesională. De fapt, întâi au fost drumurile, invitațiile la simpozioanele medicilor din România, după care a apărut ideea constituirii acestei societăți. Prima invitație datează din 1993, la un congres al medicilor desfășurat la Brașov, după care au urmat întrunirile anuale de la Iași, participarea la numeroase reuniuni, organizarea unor întâlniri interesante la Cernăuți. Delegați din România și Republica Moldova au participat la activitățile Societății conduse de Ion Broască, inclusiv la manifestările de rezonanță pentru comunitatea noastră, cum a fost dezvelirea plăcilor comemorative ale ilustrelor personalități medicale – Isidor Bodea, pe clădirea spitalului regional de copii; Octavian Cheorghian, pe edificiul fostei Maternități din Cernăuți, Constantin Țurcan, la Spitalul de psihiatrie din Cernăuți. Din inițiativa dr. Ion Broască a apărut volumul „Mic dicționar de medici români din Bucovina”, alcătuit de scriitorul Dumitru Covalciuc, care i-a fost coleg în primul an la medicină.

Oamenilor mai puțin interesați de medicină le-aș recomanda să-l provoace pe Ion Broască la discuții despre drumețiile sale prin lume. Are o hartă imensă în bagajul amintirilor, cele mai vibrante emoții răscolindu-i pelerinajul la locurile sfinte, în Israel. S-a închinat la mormântul Mântuitorului, a urcat pe Golgota, întorcându-se refăcut sufletește și povestindu-le celor de acasă: *„Parcă ești alt om când te întorci de acolo. Cel mai mult m-a impresionat faptul că nu simțeam crucea pe umeri când urcam pe Golgota. Deși era destul de grea, îmi părea că mă trage în sus, că mă duce Crucea pe mine.”* Tot în acel an, a mai avut o mare bucurie, în familia lor întâmplându-se un adevărat miracol – întâlnirea cu una din supraviețuitoarele exilului din Kazahstan. Până atunci, toți credeau că din cele 17 rude deportate a supraviețuit numai cumnata Parasca. Dar după aproape 70 de ani, a dat semne de viață o verișoară – Valeria, fiica Ștefaniei, cea mai mică din cele patru fete ale lui Ion și Ecaterinei (bunicii medicului Ion Broască). Această incredibilă istorie cercetată și trăită de el în amănunte, îi face mai ușoară crucea ce îi este dat s-o poarte pe Golgota neamului său.

Deportările în masă ale locuitorilor din ținutul Herța în anul 1941

*Petru GRIOR,
directorul Centrului de Cercetări
Istorice și Culturale din Cernăuți*

După masacrele sângeroase de la Lunca și Varnița, intrate în istoria plină de durere a regiunii Cernăuți ca unele dintre crimele odioase din prelungul șir de fărâdelegi săvârșite de puterea sovietică împotriva băștinașilor peste cotropitul colț de țară de la poalele Carpaților a coborât păcatul altei tragedii, planificate de către călăii de la Kremlin. În primăvara anului 1941, a apărut Directiva Comitetului Poporului pentru Securitatea de Stat al URSS, care prevedea aplicarea măsurilor necesare în direcția „curățirii Republicii Ucrainene de elementul antisovietic”. Conform indicațiilor de la Moscova, lucrătorii organelor represive din regiunea Cernăuți au urgentat procesul de acumulare a informațiilor referitoare la băștinașii meleagurilor voievodale. În luna mai, acești copoi ai regimului totalitar, cu suflete pline de ură și dușmănie, aduși din toate colțurile fostului imperiu sovietic pentru promovarea unei politici de deznaționalizare și rusificare a populației românești, au ajuns la concluzia că principalul „element antisovietic” îl constituiau rudele „trădătorilor patriei”. În categoria „trădătorilor patriei” au fost incluși locuitorii ținutului, care, începând cu ziua de 28 iunie 1940, pătrunși de năzuințele spre libertate, au încercat să ajungă ilegal în România. Unii au avut norocul să treacă hotarul instalat de sovietici, alții au nimerit în mâinile grănicerilor, fiind condamnați de Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS la diferite termene de închisoare. Rudele lor din actualele raioane Herța, Hliboca, Noua Suliță, Storojineț și din orașul Cernăuți au apucat drumul calvarului spre Republica Autonomă Sovietică Socialistă Komi, ținutul Krasnoiarsk, și regiunea Kirov din Federația Rusă. Referindu-se la dezmățul stalinist, ziarul de

afirmare românerască „Bucovina”, care a apărut la Cernăuți din 14 iulie 1941 până la 1 martie 1944, va scrie la finele lui iulie 1941 următoarele: „În a doua jumătate a lunii mai au năvălit asupra satelor noastre nenumărate camioane, însoțite de milițieni, care au ridicat mii de familii românești și anume din acelea, care aveau câte pe cineva trecut în România. Bărbați tineri și bătrâni, femei de toate vârstele și copii au fost închiși, aproape ermetic, în vagoane... fără apă, cei mai mulți fără mâncare și duși, Dumnezeu știe unde. Unii, care au avut norocul să scape pe drum, au mărturisit că după zece zile nu mai rămăsese nici jumătate din acele ființe nenorocite. S-au înădușit, sau au murit de boli, de foame și de sete pe drum.”

Deportările din mai, efectuate sub conducerea celor 724 de reprezentanți ai organelor sovietice de represalii și activiști ai Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei, în timpul cărora au fost duși în neagra străinătate românii din nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și Ținutul Herța, au constituit o repetiție pentru viitoarele deportări ale locuitorilor din teritoriile ocupate de trupele Armatei Roșii. Astfel, în data de 8 iunie 1941, a avut loc ședința comună a Biroului comitetului regional Cernăuți al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei și Comitetului executiv al Consiliului regional Cernăuți, în cursul căreia este discutată problema desfășurării operațiunii de deportare „în locurile îndepărtate ale Uniunii Sovietice a familiilor trădătorilor patriei, moșierilor, fabricanților, membrilor activi ai partidelor contrarevoluționare, comercianților mari și altor elemente contrarevoluționare și criminale”. În hotărârea adoptată la această ședință se menționa: „Luând în considerație faptul că problema deportării din regiune a elementelor contrarevoluționare constituie o importanță primordială, comitetul regional al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei și comitetului executiv al Consiliului Regional ordonă secretarilor comitetelor orășenești și raionale ale Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei și președinților comitetelor executive orășenești să acorde o atenție deosebită procesului de pregătire și desfășurare a deportărilor, conform indicațiilor Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei și Consiliului Comisarilor Poporului al

Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene.”

În scopul îndeplinirii poruncilor superiorilor de la Kiev, conducerea regiunii a întocmit planul de acțiuni pentru efectuarea viitoarelor deportări. El prevedea ca în ziua de 8 iunie, șeful Direcției regionale Cernăuți a Comisariatului Poporului pentru Securitatea Statului, căpitanul Trubnikov, să țină o consfătuire cu participarea șefilor secțiilor raionale ale amintitului comisariat, analizându-se toate amănuntele operațiunii boleșevice. La 9 iunie, o asemenea consfătuire trebuia să fie organizată de Zeleniuk, secretar al Comitetului regional Cernăuți al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei, la care devenea obligatorie prezența secretarilor Comitetelor orășenești și raionale ale partidului și președinților Comitetelor executive raionale și orășenești ale puterii sovietice. Pentru ridicarea „elementelor contrarevoluționare”, s-a planificat mobilizarea unui număr considerabil de comuniști și comsomoliști, la dispoziția lor fiind puse camioanele și căruțele necesare. Concomitent, în cele 14 raioane ale regiunii s-au deplasat trimișii Comitetului regional al partidului, autorizați cu puteri nelimitate. Ei au luat sub control procesul de pregătire a viitoarelor deportări în masă.

Conform planului de efectuare a operațiunii de deportare, raionul Herța a fost împărțit în „sectoare de activitate”. În primul sector intrau localitățile: Herța, Movila, Târnauca, Probotești, Lunca, Satu Mare (Pilipăuți), Țănteni, Hreățca. În cel de-al doilea au fost incluse satele: Culiceni, Tureatca, Puieni Regat, Puieni Bucovina, Mihoreni, Mogoșești. Al treilea cuprindea localitățile: Buda Mare, Buda Mică, Pasat. Ultimul sector încadra satele: Horbova, Bănceni, Godinești, Mamornița, Lucovița, Cotu Boian, Molnița. Pentru escortarea osândiților din sectoarele indicate, au fost create 57 de grupe operative, ale căror membri vor primi instrucțiunile necesare în ajunul deportărilor.

În scrisoarea adresată organelor sovietice de resort în aprilie 1989, evreica Rașela Leibovici, născută la 10 ianuarie 1928, în orașul Herța, scria: „În noaptea de 12 spre 13 iunie 1941, în ajunul orei trei, eu m-am trezit din somn, fiindcă în ușa casei noastre au bătut cu putere. Părăsind dormitorul, am întâlnit trei bărbați, dintre care doi erau îmbrăcați în uniforme militare, iar unul în

haine civile. Tustrei vorbeau rusește. După ce ne-au făcut cunoștință cu niște hârtii, conținutul cărora nu l-am înțeles, ni s-a ordonat să ieșim în curte cât mai repede. Mama a luat un coșuleț, unde a pus o pâine și ceva zahăr. În stradă ne aștepta o căruță, în care am urcat, îndreptându-ne spre gara feroviară din Noua Suliță. Ajungând la destinație, am fost încărcăți într-un vagon pentru vite, unde se aflau peste 40 de oameni. Am numărat circa 50 de vagoane, ticsite cu lume, așteptând să pornească spre locuri necunoscute. După săptămâni în șir, suferind de foame și sete, am ajuns în orașul Tobolsk. Tatăl a fost dus în altă parte, murind în 1943.” Rașela a fost deportată în Siberia împreună cu mamă-sa, Clara Leibovici, iar tatăl ei negustorul Morîț Leibovici, născut în 1885, apucă drumul spre Republica Atonomă Sovietică Socialistă Komi, unde a ajuns la 1 septembrie, același an, fiind înțemnițat în lagărul stalinist din cătunul Vojael. Consfătuirea specială de pe lângă Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS, prin decizia nr. 5-M, din 20 ianuarie 1943, îl condamnă la 8 ani de închisoare, învinuindu-l de faptul că în perioada interbelică a fost „membru al unui partid contrarevoluționar român”. Peste o lună după anunțarea sentinței, la 13 februarie, evreul, care, până la venirea „eliberatorilor” în Ținutul Herța a fost proprietarul unei mari prăvălii, având depozite de vinuri și mătăsuri, obținând anual un venit de 5 milioane de lei, a murit de foame, fiind înmormântat în pământul înghețului veșnic.

În acea noapte de groază și durere, în casele locuitorilor din Ținutul Herța, incluși de zbirii regimului totalitar în „lista neagră” a „elementelor contrarevoluționare”, care iau naștere în regiunea Cernăuți la începutul lunii iunie 1941, conform indicațiilor Comisariatului Poporului pentru Securitatea Statului, ei au ridicat 1.373 de oameni, dintre care 1.090 de români, 125 de evrei, 31 de ucraineni, 4 ruși, 2 nemți, un polonez și 120 de persoane, a căror naționalitate nu este indicată în documentele de arhivă. Încărcați în 18 camioane și 534 de căruțe, osândiții au pornit spre garile feroviare din Noua Suliță și Hliboca. Bărbații, în număr de 432 de persoane, vor fi arestați, despărțiți de familii și „internați în lagăre speciale ca apoi să fie condamnați pentru crime contrarevoluționare. Dar mulți dintre ei n-au ajuns să fie judecați, căci deținuții mureau

de foame, de frig, mizerie, batjocură și torturi. 360 de femei și 581 de copii au apucat drumurile taigalelor siberiene și al stepelor pustii ale Kazahstanului, unde 219 vinovați fără vină au rămas să-și doarmă somnul veșnic.

Pe data de 18 iunie 1941, Grușețki, primul secretar al Comitetului regional al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei, raporta lui Nikita Hrușciov, prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist (bolșevic) al Ucrainei despre „efectuarea cu succes a deportării din regiunea Cernăuți a elementelor contrarevoluționare”. În informația adresată Kievului se menționa că la operațiunea de deportare, împreună cu reprezentanții Direcției regionale a Comisariatului Poporului pentru securitatea Statului, au participat 3.000 de comuniști și comsomoliști. Pentru transportarea celor 2.279 de familii ridicate în noaptea infernală, au fost mobilizate 269 de camioane și 2.803 căruțe. Raportorul sublinia faptul că din regiune, în „zilele de 14–15 iunie au pornit eșaloanele cu 7.720 de deportați”. În cifra indicată a intrat și numărul persoanelor deportate din localitățile Ținutului Herța.

Documentar

Tabele de persoane internate în lagăre și de persoane deportate în Siberia din coloniile românești I.G.Duca-Iurcăuți și Nistoreni-Toporăuți, din fostul județ Cernăuți

A. I.G. DUCA

Nr.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Naționalitatea	Profesia
1.	Lucescu Titus	1915	român	agricultor
2.	Lucescu Zamfira	1906	româncă	agricultoare
3.	Lucescu Gheorghe C.	1930	român	
4.	Lucescu Valerian C.	1933	român	
5.	Lucescu Nestor C.	1935	român	
6.	Lucescu Eleonora C.	1937	româncă	
7.	Lucescu Elena C.	1939	româncă	
8.	Lumicovschi Petru	1886	român	agricultor
9.	Lumicovschi Gavril P.	1922	român	agricultor

10.	Lumicovschi Saveta P.	1926	româncă	
11.	Lumicovschi Lucreția P.	1928	româncă	
12.	Lumicovschi Aurelia P.	1932	româncă	
13.	Lumicovschi Maria P.	1934	româncă	
14.	Lumicovschi Aurel P.	1936	român	
15.	Lumicovschi Trandafira Gr.	?	româncă	agricultoare
16.	Magdici Toader	1914	român	agricultor
17.	Moloci Elena	1876	româncă	agricultoare
18.	Ozarchevici Gheorghe N.	1924	român	
19.	Ozarchevici Maria T.	1879	româncă	agricultoare
20.	Ozarchevici Nicolae Gh.	1874	român	agricultor
21.	Ozarchevici Rozalia N.	1922	româncă	agricultoare
22.	Ozarchevici Viorica N.	1920	româncă	agricultoare
23.	Popescu Elena V.	1905	româncă	agricultoare
24.	Popescu Ilarion C.	1882	român	agricultor
25.	Popescu Minodora Gr.	1886	româncă	agricultoare
26.	Popescu Ion L.	1897	român	agricultor
27.	Popescu Octavia I.	1927	româncă	
28.	Popescu Lazăr I.	1936	român	
29.	Popescu Dragoș. I.	1938	român	agricultor
30.	Popescu Ion I.	1940	român	
31.	Popovici Saveta I.	1914	româncă	agricultoare
32.	Popovici Vasile Nistor	1936	român	
33.	Popovici Rodica N.	1939	româncă	
34.	Prelipcean Irina G.	1913	româncă	agricultoare
35.	Prelipcean Maria Leon	1934	româncă	
36.	Prelipcean Elena L.	1937	româncă	
37.	Prelipcean Lucreția L.	1941	româncă	
38.	Prelipcean Vasile I.	1896	român	agricultor
39.	Prelipcean Areta I.	1900	româncă	agricultoare
40.	Prelipcean Elena V.	1926	româncă	
41.	Prelipcean Maria V.	1930	româncă	
42.	Prelipcean Calina V.	1932	româncă	
43.	Prelipcean Vasile V.	1935	român	
44.	Prelipcean Ana V.	1937	româncă	
45.	Prelipcean Frăsina V.	1939	româncă	
46.	Prutean Gavril P.	1886	român	agricultor
47.	Prutean Catinca Iason	1894	româncă	agricultoare
48.	Prutean Veronica G.	1921	româncă	agricultoare

49.	Prutean Constantin G.	1928	român	
-----	-----------------------	------	-------	--

NOTĂ. Căpii familiilor arestate și condamnate la ani grei de detenție, pe motive politice, ai familiilor deportate în adâncul imperiului roșu, ca și alți capi de familie care au primit în 1925 câte 5 hectare de pământ în raza comunei Iurcăuți, ce făcea pe atunci parte din județul Zastavna, pentru a întemeia acolo colonia românească „I.G. Duca”, erau originari din localitățile rădăuțene Badeuți (marea majoritate), Marginea, Horodnic, Volovăț, dar și din orașul Rădăuți. Deportarea acestora a avut loc în temei în ziua de 10 iunie 1941. „Triunghiul operativ” al Direcției Comisariatului Poporului pentru Securitatea de Stat a URSS în regiunea Cernăuți le-a adus învinuirea că erau rude ale „trădătorilor patriei”. Adică un membru sau câțiva membri ai familiilor respective erau refugiați în România sau au încercat să treacă clandestin frontiera.

Potrivit unor informații oficiale în lagărele staliniste și-au găsit sfârșitul următoarele persoane din colonia „I.G. Duca”: Elena Moloci (la 14 decembrie 1941, în regiunea Sverdlovsk), Nicolae Ozarchevici (la 2 octombrie 1942, tot în regiunea Sverdlovsk), Gavril Prutean (în 1953, în regiunea Tiumen), Ilarion Popescu (la 9 septembrie 1949 în regiunea Omsk).

Despre celelalte persoane din colonia „I.G. Duca” internate în lagăre sau exilate în Siberia nu deținem deocamdată informații.

B. NISTORENI-TOPORĂUȚI

1.	Andruseac Toader	1894	român	agricultor
2.	Andruseac Varvara	1892	româncă	agricultoare
3.	Andruseac Domnica T.	1920	româncă	agricultoare
4.	Andruseac Dumitru T.	1926	român	
5.	Andruseac Reveca T.	1928	româncă	
6.	Antimie Gheorghe	1900	român	agricultor
7.	Antoniuc Iurie	1899	român	agricultor
8.	Bilici Dochîța	1912	româncă	agricultoare
9.	Bilici Gheorghe V.	1932	român	
10.	Bilici Dumitru V.	1935	român	
11.	Bilici Frăsina V.	1936	româncă	
12.	Bilici Saveta V.	1939	româncă	

13.	Bilici Dumitru	1883	român	agricultor
14.	Bujdei Trifon	1885	român	agricultor
15.	Burlă Calistrat	1880	român	agricultor
16.	Cârciu Ilie	1898	român	agricultor
17.	Cârciu Lucreția	1905	româncă	agricultoare
18.	Cârciu Gheorghe I.	1925	român	
19.	Cârciu Valeria I.	1931	româncă	
20.	Cârciu Aurora I.	1936	româncă	
21.	Cârciu Viorel I.	1925	român	
22.	Chelba Gheorghe	1893	român	agricultor
23.	Chelba Paraschiva	1910	româncă	agricultoare
24.	Chelba Trandafira Gh.	1935	româncă	
25.	Chelba Dumitru Gh.	1940	român	

NOTĂ. În documentele care au însoțit acțiunile de reabilitare a acestora în baza Legii Ucrainei „Cu privire la reabilitarea victimelor represaliilor politice în Ucraina” din 17 aprilie 1991, nu sunt indicate numele persoanelor decedate în locurile în care au fost deportate. În schimb, sunt menționate numele celor care au murit în lagărele sovietice. Astfel, în lagărele de dincolo de munții Ural au murit: Gheorghe Antimie (la 27 aprilie 1942, în Republica Autonomă Komi), Iurie Antoniuc (la 4 august 1942, în Celeabinsk), Dumitru Bilici (în august 1942, în Republica Autonomă Komi), Trifon Bujdei (în 1942, în regiunea Tiumen), Elena Bujdei (în 1945, în regiunea Tiumen), Calistrat Burlă (dispărut fără urmă în Siberia), Ilie Cârciu (la 31 ianuarie 1944, în Republica Autonomă Komi), Gheorghe Chelba (în 1948, în regiunea Tiumen). Capii de familii care au primit pământ în raza comunei Toporăuți, în baza unei dispoziții ministeriale cu privire la reromânizarea regiunii transputene a Bucovinei, erau originari din satele rădăuțene Frătăuții Vechi, Vicovu de Jos, Vicovu de Sus, Satu Mare, precum și din orașul Rădăuți.

Tabelele au fost întocmite pe temeiul unor documente ce se păstrează în fondurile Arhivei de Stat a regiunii Cernăuți.

Umbra tristeții ne mai învăluie

Viorica SCHIPOR

Familia lui Gheorghe și Odochiei Gheorghian din Pătrăuți de Jos, fostul județ Storojineț, era numeroasă. Acești gospodari harnici și de viță bună aveau nouă odrasle. Și munceau vârtos ca să le poată asigura viitorul. Dar au venit în 1940 sovieticii și „eliberarea” a nenorocit această familie de vrednici români. Unul dintre copiii soților Gheorghian, Vasile, a adormit într-o colibă lângă care ardea un foc. Coliba s-a aprins și băiatul, netrezindu-se la timp, ca să se salveze, a ars de viu. Apoi, în 1941, la începutul verii, un alt băiat al lor, Toader, care avea 14 ani, s-a dus împreună cu copiii Iliuță Fedorean, Maria Baciuc și Aspazia Zmoșu în pădure la cules fructe. Cutreierând pădurea, copii s-au rătăcit și s-au pomenit în zona de frontieră. Simțind că erau urmăriți, cei doi băieți s-au ascuns, iar copilele au fost aduse de grăniceri la casele părinților. Învinuiți că băieții ar fi trecut granița, fugind în România, părinții lui Toader și a lui Ilie au fost deportați.

În timp ce Gheorghe și Odochia Gheorghian și șapte copii ai lor – Nicolae, Petru, Ileana, Lucreția, Simion, Constantin și Ion – erau escortați de enkavediști în lungul drum spre Siberia, Toader a ieșit din ascunzătoare. Băiatul dorea să afle ce se întâmplă la casa lor, dar în drum spre sat a fost împușcat de grăniceri.

Ajuns la locul exilului, Gheorghe Gheorghian, capul familiei deportate, s-a îmbolnăvit și a decedat. Nevasta sa, Odochia, a rămas să poarte grija celor șapte copii mărunți și subțiați de foame. Ca să nu moară de foame, i-a hrănit cu țistari, șobolani, șerpi, paie mărunțite, diferite buruiene, piele de încălțăminte veche. Odată, când moartea le bătea la fereastra barăcii, careva dintre copii s-a ridicat și, ținându-se de pereți, a ieșit să vadă cum răsărea soarele. A găsit un câine pierit și cu greu l-a adus în baracă. Biata mamă l-a fiert, copiii au mâncat și, unul câte unul, dacă și-au astâmpărat puțin foamea, au pornit în căutarea hranei.

Într-o iarnă geroasă, cu troiene mari, Odochia Gheorghian și-a lăsat copiii în baracă, zicându-le s-o aștepte, că, la întoarcere, le

va aduce ceva de-ale gurii. Zadarnic au așteptat-o. A căzut pe undeva femeia, biruită de viscol, și nu s-a mai întors. Copiii, șapte la număr, au rămas și fără tată, și fără mamă. S-au ținut ei de familia lui Constantin Fedorean, dar și membrii acesteia trăiau în cea mai cumplită mizerie. În cele din urmă, copiii lui Gheorghe și Odochia Gheorghian au fost luați la un orfelinat, dar și acolo viața le era amară. N-aveau milă de la nimeni și nici limba rusă n-o cunoșteau năpăstuiții copii.

După un timp, unul dintre copii, Constantin, a reușit să fugă din acel orfelinat. Îmbrăcat în straie care ușor îl puteau trăda, copilul se ascundea pe unde putea, dar în timp de noapte se furișa spre calea ferată. A reușit să se urce într-un tren, dar în gări se ascundea iarăși, să nu fie observat și înhățat de milițieni. Într-o gară i-a auzit pe niște oameni vorbind românește. S-a ținut de dânșii până a ajuns în Bucovina. Bunul Dumnezeu l-a ajutat să-ți revadă cărările copilăriei. Dar speranța ce i-a călăuzit pașii spre casa părintească a fost amăgitoare. A găsit doar locul pe care fusese casa lui Gheorghe Gheorghian. Bunicul său, Grigore, rămas fără întreținători, își luase în casa lui un străin, pe care nu l-a putut scoate când i-a venit nepotul din Siberia. De amar, bătrânul a închis ochii, iar nepotul a rămas pe drumuri. Cereza sărmanul adăpost pe la neamuri și pe la cunoscuți. În sat aflase că prin hotărârea unui funcționar din Hliboca și cu aprobarea autorităților locale, casa lor a fost demolată. Materialul de construcție a fost transportat la Hliboca, iar ferestrele au fost văzute în curtea primarului din Pătrăuții de Jos.

Fiind viță de oameni gospodari și muncitori, Constantin Gheorghian s-a însurat cu Elena Baciș și ambii soți, trudind din greu, și-au ridicat o gospodărie frumoasă. Mult timp s-a străduit Constantin să afle câte ceva despre soarta fraților și surorilor rămase în orfelinat. A putut da doar de urma lui Nicolae, care se căsătorise în Siberia și care murise într-un spital, a lui Ion, fratele mezin, stabilit cu traiul în regiunea Moscovei. Dar despre soarta surorilor Ileana și Lucreția, a fraților Petru și Simion n-a putut afla nimic. Cu obida în suflet, s-a stins din viață la 54 de ani năpăstuitul copil de odinioară, Constantin Gheorghian din Pătrăuții de Jos.

Drama familiei noastre

*Vasile MITRIC,
pensionar din or. Suceava*

Am bătut la poarta vieții în 1937, în ultima zi a lunii decembrie. Părinții mei, Ștefan și Măriuca Mitric, buni gospodari din Crasna Putnei, sat din fostul județ Storojineț, situat la poalele Carpaților, alți copii n-au avut. Și aceasta din cauză că năvala bolșevică din vara anului 1940 i-a silit să părăsească plaiurile natale, să apuce drumurile bejeniei și să înfrunte lipsuri de tot felul. Aveam doi ani și jumătate când mama și tata au hotărât să treacă, prin munți, în România. Tata cunoștea bine potecile pe unde se mai putea strecura peste frontiera trasată de sovietici, așa că grănicerii nu ne-au simțit furișarea spre teritoriul rămas liber. Tata avea un frate mai mare, pe care îl chema Zaharia. El n-a vrut să-și părăsească avutul și casa și nu ne-a urmat în refugiu. Cu el a rămas și bunica Zenovia.

Timp de un an am locuit vremelnic în orașul Rădăuți. Ne-am întors la cuibul nostru după ce hoardele bolșevice au fost alungate din nordul Bucovinei. Pe unchiul Zaharia, pe soția lui, pe cei trei copii ai lor, precum și pe bunica Zenovia nu i-am mai găsit. Fuseseră, bieții de ei, deportați în iunie 1941 în străfundul Rusiei. Din Crasna Putnei au fost ridicate atunci și duse la pierzanie 146, iar din Crasna Ilschi – 211 persoane. Mult mai târziu aveam să aflăm, că în vârstă de 84 de ani, bunica și-a găsit sfârșitul undeva în regiunea lacului Baikal. Cei rămași cu zile aveau să se întoarcă în Crasna pustiită de ruși abia după șase-șapte ani de lungi suferințe.

N-am rămas sub sovietici nici în 1944. Atunci împreună cu noi au plecat în refugiu două surori și un frate de-ai tatei, precum și

familia bunicului meu după mamă Bruja. De data aceasta drumul nostru a fost mult mai lung și mai anevoios, căci ne-am oprit într-o comună din părțile Făgărașului. În toamna anului 1948 ne-am stabilit cu traiul în localitatea suceveană Pârteștii de Sus, unde am urmat clasele I-IV, ca apoi să continui învățătura la școala din comuna Cacica. Tata și-a găsit de lucru la o mină de cărbuni din Iacobenii. În 1949 a fost arestat. I s-a adus învinuirea că ar fi făcut propagandă împotriva orânduirii comuniste. După șase ani de detenție, adică în noiembrie 1955, cazul a fost rejudecat la Tribunalul Militar din Suceava și, astfel, i-a fost ridicată pedeapsa. Reieșea că a stat șase ani după gratii fără să se fi făcut cu ceva vinovat în fața regimului politic de atunci din România. Fiind copil de deținut politic, am avut și eu de multe ori de suferit. Tata a revenit la Pârteștii de Sus, unde am stat până în 1959.

Cu rudele rămase în Crasna am pierdut legătura. Cât mai era în viață un verișor de-al meu, pe nume Toderică, mai știam ce se întâmpla pe acolo. Acum, octogenar fiind, nu mă mai încumet să fac un drum, prin vamă, ca să-mi vizitez baștina. Și mă las sfâșiat de dorul de a călca, fie și o singură dată, pe locurile unde am văzut lumina zilei.

A înregistrat Ciprian BOJESCU

Aurora

Gheorghe FRUNZĂ

Mărfarul stătea pe o linie moartă în gara feroviară Adâncata. Și cu toate că vagoanele murdare erau tixite de lume, în jur nu se auzea nici un sunet, de parcă și văzduhul amorsea. Numai din când în când din măruntaiele mărfarului răzbătea câte un „u-a-u” de prunc, dar imediat amuțea ca și când cineva îl sugruma. Soarele dogorător de iunie încinsese metalul vagoanelor, făcându-i pe cei dinăuntru să se sufoce.

În cutia de metal rău mirositoare erau zăvorâte peste două sute de persoane, de la sugaci până la moșnegi cu plete albe. Fiecare familie ocupase un locușor pe podea sau pe cele două rânduri de polițe-paturi. Familia băiețașului nimeri sus, exact în dreptul unei ferestruici. Și cu toate că ferestruica avea gratii din sârmă ghimpată, el era cel mai fericit, fiindcă avea și puțin aer, dar și că putea să privească printr-un ochiuleț al ei la ceea ce se petrecea afară.

Cineva, de afară, trase înciudat zăvorul, apoi ușa se deschise cu un hodorogit metalic prelung, provocând senzația căderii unor bulgări înghețați pe capacul sicriului coborât în groapă. În vagon își făcură apariția vreo cinci inși înarmați, în frunte cu un ofițer.

— Cine-i Tocariuc? întrebă răstit ofițerul.

De pe polița de jos se ridică un bărbat de statură mijlocie, chipeș, ținându-și capul sus, cu demnitate.

— Luați-l! Urmă o scurtă poruncă și, cât ai zice pește, omul a și fost perchezitionat. Apoi soldații îi suciră mâinile la spate, i le legară cu o sârmă și-l târâră spre ușă. Nevastă-sa și patru fetișoare se repeziseră, bocind, după el:

— Unde-l duceți, păgânilor?!

Fuseseră îmbrâncite cu putere și numai una din fete reuși să-și cuprindă tatăl și să-l sărute cu nesaț. Un soldat o lovi cu patul armei în piept și fetișoara căzu în genunchi. Dar în aceeași clipită se agăță de picioarele tatălui, ținându-se strâns de ele, de parcă

presimțea că nu-l va mai vedea niciodată. Soldații, muncindu-se cu ea, reușiră în cele din urmă să-l scoată pe Tocariuc din vagon. Ușa se închise greoi, cu un scârțâit jalnic, ce parcă ștergea pentru totdeauna urmele acelui gospodar.

Fetișoara, fără să plângă, se urcă pe polița de sus și-l rugă pe băiețașul ce urmări mut acea scenă de barbarie bolșevică:

— Dă-mi voie să mă uit printre gratii, poate că-l mai văd pe tata...

Își lipi fruntea de sârma ghimpată și mult timp stătu nemișcată. Apoi zise cu voce scăzută:

— Oh, nu l-am mai zărit... Oare unde l-au dus?

Băiețașul își înfipse privirea în ea. Avea în față un îngeraș în carne și oase. O întrebă cu jale:

— Te doare?

Ea duse mâna instinctiv la piept, unde fusese lovită, și murmură:

— Mai tare îmi pare rău după tata...

— Dar de ce l-au luat?

— A fost primar pe timpul românilor.

— Din ce sat sunteți?

— Din Davideni. Dar voi?

— Din Igești.

— Pe mine mă cheamă Aurora. Dar ție cum îți zice?

Băiețașul îi spuse. Și nu-și mai putea rupe ochii de la ea. Ea tăcu o habă de vreme, apoi îl întrebă:

— Ești flămând?

— N-am mâncat de alaltăseară. Ne-au scos din casă după miezul nopții.

Fata coborî de pe poliță, se apropie de familia ei, apoi reveni și puse în mâna băiețașului o felioară de pâine. Acesta se bucură, dar îi era rușine s-o înfulece în văzul lumii, căci zeci și zeci de ochi îl așteptau. Încleștă dinții cu atâta înverșunare, încât îi trosniră fălcile și, pe furiș, îi strecură mamei sale bucățița de pâine.

Timp de optsprezece zile și nopți, cât au fost în drum, familiile lor s-au împrietenit. La gara din Aktiubinsk, când coborâră din mărfaș și când îi porniră într-o direcție necunoscută cu căruțele, băiețașul adormi. Deschise cu greu ochii și nu-și putea da seama

unde se afla. Mirosea a pelin, în față avea un perete văruiat pe care alergau sute de ploșnițe. De slăbit ce era, nu putea mișca niciun deget. Se auzi un scârțâit răgușit de ușă și în față îi apăru Aurora. Încerca să-i zâmbească, să-i spună ceva, dar nu reușea. Fata se lăsă în genunchi și îi puse o mână pe frunte.

— Te-ai întors? Credeam că nu te mai trezești. Două săptămâni ai căzut în neștire...

Atingerea mâinii ei gingașe și glăscioru-i dulce i-au întors băiețașului graiul, i-au dezlegat limba:

— Unde-i mămuca? Unde-i tatăl?

— La lucru în colhoz. Și eu tot lucrez. Abia am sosit din câmp. Ceilalți vor veni mai târziu.

— Tu ești mare...

— Vei crește și tu, ai timp. Bine că n-ai murit...

Îl năpădiseră lacrimile. Plângea de ciudă că era mic și neputincios, că-i erau buzele crăpate de febră, că-l dureau mădularile. Aurora îi ștergea cu podul palmei obrajii înlăcrimați. La un timp îi zise:

— Mă duc acasă.

— Departe? Se întrebă băiatul de frică să nu dispară acea rază de lumină.

Fata zâmbi drăgălaș și arătă spre podeaua care despărțea bordeiașul în două:

— Suntem vecini.

— Ai fost îngerul meu păzitor?

Tăcerea devenise atât de adâncă, încât se auzea foșnetul provocat de ploșnițele ce se târau pe sub pelinul așternut pe jos. Apoi veni un glas cu adevărat îngeresc, de undeva de departe, parcă din adâncul universului:

— Voi fi alături de tine... Tu nu vei muri... Te voi păzi...

Pe urmă, câte zile au mai avut părinții lui de trăit pe pământ, îi tot aminteau: „Pe tine te-au întors din mormânt Dumnezeu și Aurora.”

Fericirea băiatului nu avea margini, doar avea alături o ființă atât de scumpă. Uitase de foamea care-i secătuia ființa, de frigul care-l pătrundea până în măduva oaselor. Dar în același timp era nemaipomenit de amărât din cauza că n-avea pe el barem o pereche

de pantaloni, barem o cămașă și ceva de încălțat, Umbla cu niște izmene peticite, purta pe pielea goală o vestă de lână veche și, de încălțări nici vorbă!

Vârșnicii lucrau în colhoz, dar nu puteau nici prin muncă de robi să-și asigure existența. Vara primeau opt sute de grame de pâine și niște ciorbă, iarna, însă, erau siliți să se spetească fără plată. Brigadierul însemna, chipurile, undeva zilele lucrate. Muncea și Aurora alături de cei vârstnici, căci avea în jur de șaisprezece ani. Dimineața când ieșea din bordei, numaidecât îi făcea băiețușului un semn de încurajare cu mâna ori cu capul, ori cu o mișcare a sprâncenei. Seara, oricât de obosită și flămândă ar fi fost, trecea pragul cu zâmbetul ei senin, ce semăna cu un răsărit de soare într-o zi de primăvară. Pe un ton șugubăț întreba:

— Sunteți vii? Încă n-ați înghețat?

Întoarsă de la lucru, Aurora își dezbrăca pufoaica zdrențuroasă și pantalonii matlasați, lua pe ea ceva mai „femeiesc”, vorba ei, își piptăna părul bogat și pornea „în ospeție”. Atunci întunecosul și blestematul de bordeiaș se umplea parcă de o lumină cerească. Pentru băiețuș clipele acelea erau deosebit de scumpe. Sufletul se mai ținea în corpul lui istovit de foame și mizerie numai pentru clipele când o va vedea iarăși pe zâna sa, pe Aurora.

Iarna anului 1943 fusese deosebit de cumplită. Vifornițele nu conțineau câte o săptămână. Într-o seară cu viscol năprasnic băiețușul stătea în fața sobei care nu se mai încălzea niciodată și arunca câte o mână de paie în foc. Veni și Aurora lângă el. Nu scosese nici o vorbă. Cândva ea cuprinsese căpușorul băiețușului și-l strânse cu putere la pieptul ei...

Viscolul se potoli puțin pe la revărsatul zorilor. Aceasta o stabiliseră vârstnicii după șuieratul vântului în burlane. La una din familiile înghesuite în bordei se mai păstrase un ceas deșteptător. Acest ceas era cea mai mare comoară a bucovinenilor exilați în acel sat din nordul Kazahstanului. Era cel mai de preț obiect rămas încă neschimbat pe o strachină de tărâțe sau pe un pumn de coji de cartofi. Ceasornicul era un fel de simbol al vieții fericite de cândva, pe când exilații erau la baștină, stăpâni în țara lor, oameni cu

căpătâi, cu pământ și cu case, liberi și stimați, când munceau și se hrăneau pe sine și mai hrăneau și țara. Ceasornicul îi îndemna pe cei vii să se mai ridice o dată, fie chiar și pentru ultima dată, din bârlogul de paie înghețate și să încerce să mai respire. Celor morți de foame, frig și mizerie tic-tacul ceasornicului le înlocuia dangătul de clopote.

Băiețașul urmărea în gând ticăitul ceasornicului, ce-și continua anevoiasa cărare a timpului, când licări scânteia firavă a opaițului, tot atât de slabă și gata să se stingă ca și viața celor exilați. Se mișca perdeaua și Aurora se furișa încetinel spre ușă. În prag se reținu ceva mai mult ca de obicei. Întoarse capul și-l înfășură pe băiețel cu o privire ocrotitoare. Mișcă de câteva ori buzele, nu rosti, însă, nici un cuvântel. Ușa se închise cu zgomot în urma ei și băiețașul rămăsese să se întrebe ce șoptiseră buzele fetei. Dar cine putea să-i răspundă?

Spre seară viforita se răsculă din nou. Vântul urla cu înverșunare, mânând nori de zăpadă pe o întindere fără de margini. Palele enorme de omăt se îmbulzeau, se transformau în adevărate talazuri, ce băntuiau fără opreliște, căci nu întâlneau în calea lor nici copaci să le mai potolească, nici văgăuni în care să se afunde. Întunericul coborî dens și amenințător. Clipele se scurgeau încet. Mama și surorile Aurorii nici nu priveau una la alta, temându-se parcă să nu-și trădeze gândurile. Numai Mărioara, surioara cea mai mică, scâncea neîncetat. Fiecare dintre locatarii bordeiului își dădea în felul său cu părerea:

— Numai să ajungă copila cu sania cu paie la fermă. Acolo va sta până s-a ostoi vântul...

— De nu s-ar fi rătăcit, sărmănica...

— Să dea Dumnezeu!..

Băiețașul ciulea urechile, inima îi tresălta la fiecare sunet. El nu pierdea speranța că ușa se va deschide și că din clipă în clipă în cadrul ei va apărea Aurora. În noaptea aceea el se jurase de sute de ori că numai cum pașii ei vor răсна în pragul bordeiului, îi va ieși înainte și numaidecât îi va săruta mâna, acea mână, care i-a netezit obraji, când zăcea în toropeală, acea mână care nu demult îi strânse căpușorul la piept. Se va repezi el, așa cum e pipernicit și zdrențuros, o va lua de mână, nu-i va păsa de vârstnici, numai de-ar

veni odată...

Undeva pe la amiază tatăl băiețușului și încă un exilat întrară tăcuți și sfârșiți de oboseală în bordei.

— Unde-i fata?! Ce-i cu Aurora?!

— E afară...

— De ce nu intră?!

— Faceți-i loc lângă perete, așterneți paie pe jos.

Bordeiul se cutremură de țișete și bocete.

— Oameni buni, zise tatăl băiețușului, fata trebuie pregătită... până ce n-a înțepenit definitiv. Dumneata ce ai mai „femeiesc”, cum zicea Aurora? se adresa el către mama fetei.

— Am o cătrînță și o cămașă brodată...

— S-o împodobiți ca pe-o mireasă. Doar nu suntem păgâni s-o ducem în păcătoșeniile astea de straie staliniste.

— Dar cu ce o încălțăm?

— N-are nimeni nimic.

— I-am face niște ciupici, dar n-avem din ce.

Băiețușul se ridică din culcușu-i de paie, își dezbracă vesta de lână și i-o întinse unei femei, zicând:

— N-o pot suferi pe pielea goală, căci tare mă mănâncă...

Amurgea. Primenită Aurora a fost așezată pe așternut de paie. Nu s-a găsit la nimeni nici un muc de lumânare. La capul fetei fumega doar opaițul. Cei care locuiau în bordei s-au lăsat cuprinși de o tăcere adâncă. Din când în când își strâneau doar pumnii. Băiețușul se târî cu plapuma în cap și se așeză chiar lângă Aurora. Mama scotoci ceva prin boarfele fetei, apoi îi întinse băiețușului ceva de o albeață sclipitoare:

— Ia-o, îl îndemnă, e bluza Aurorei.

Băiețușul o îmbracă fără tăgadă și o căldură îi învăluie corpul. Îngenunchind lângă Aurora, îi sărută mâna dreaptă. Sărutul fusese prelung, curat și nevinovat ca lacrima de prunc. Bordeiul iar se cutremură de o explozie de bocet. Și nu numai bordeiul, ci tot pământul acela blestemat și uitat de Dumnezeu gemu de durere.

Viforul mai frământă cumplit întinsurile kazahe și Aurora mai stătuse o săptămână alături de cei vii. Băiețușul tot timpul se uita la ea, blestemându-i în gând pe cei care i-au nedreptățit: pe soldatul care o bătuse pe Aurora, pe cel care-i legase mâinile și îl

îmbrâncise din vagon pe tatăl ei, pe acei care îi ridicaseră pe toți de la casele lor și îi aduseră în deșertul pierzaniei. Și pe Stalin îl blestemă, ca pe cel mai mare peste seminția afuristă a bolșevicilor.

Vreo trei zile trudiseră câțiva bărbați la săpatul gropii în pământul înghețat. Când groapa, în sfârșit, fusese gata, cineva se întrebă cu durere:

— Cum să arunci pământ peste o așa frumusețe de fată?

Și acel cineva scoase noaptea o ușă de la un grajd de vite al colhozului și din ea sclipui un fel de sicriu. Veni și ziua despărțirii. Toată suflarea din bordei se puse în mișcare. Băiețașul căzu în genunchi, lângă îngerul său și iarăși, ca și la prima noapte de priveghere, îi sărută mâna. Palidă ca ceara, Aurora tot semăna a mireasă. Cosița-i aurie, trecută peste umărul stâng, îi ajungea până la genunchi. Cu dinții încheștați, băiețașul blestema tot neamul barbar care strivise o floare atât de frumoasă.

Ieși desculț în urma sicriului. Merse prin zăpadă după zâna lui bună și nimeni nu-i zise nimic. La un moment dat se opri. După ce își rătăci privirile prin întinsurile înzăpezite, se întoarse la bordei.

După înmormântare, tatăl băiețașului povesti cazul unui paznic colhoznic. Iar paznicul îi spusese că fata sosi cu sania de paie din câmp, desjugă boii, îi legă la iesle apoi se pornise spre casă. Paznicul ar fi reținut-o, căci vântul și viscolul turbau afară, dar fata nu s-ar fi lăsat înduplecată.

Aurora fusese găsită la vreo trei sute de metri de bordei. În jurul bordeiului se deslușeau multe urme. Probabil că rătăcise și, înfruntând stihia, se așezase să-și mai tragă sufletul. Așa o găsiseră, zgribulită, cu genunchii la bărbie. Înghețase biata fată.

După ani și ani, când băiețașul de atunci ajunsese om matur, el tot zicea unde era locul și momentul: „Doamne, câte crime au pe conștiința lor călăii lui Stalin! Dacă ar fi numai moartea Aurorei, una singură, tot n-ar avea iertare. Or, dânsa putea să fericească un bărbat, să nască copii frumoși și cuminți, care să continue neamul omenesc”. Toată viața fostul băiețaș român din exilul kazah fusese cu inima neîmpăcată că n-a putut s-o răzbune pe Aurora.

Finalul fericit al unei dureroase drame de familie

Maria TOACĂ

Nebănuite, misterioase sunt căile Domnului. Mai ales pentru cei ce nu-și pierd speranța și cred neabătut că, așa cum ne spune una din Pildele lui Solomon, *„Cărrile omului sunt înaintea Domnului și El ia seama de toate căile lui.”* O istorie de viață, care bate filmul, dar și o dovadă vie că orice e cu putință când pașii omului sunt însoțiți de vrerea Domnului, am auzit în ziua de 7 mai 2016, de la doamna Luminița Boboc din Târgu-Mureș. Acea sâmbătă din Săptămâna Luminată, când ne salutăm cu „Hristos a înviat!”, va rămâne în cronica familiei ei, fiind transmisă din generație în generație ca mărturie a miracolului Învierii. A visat o viață să-și găsească sora, ce părea pierdută fără urmă și-i era cunoscută doar din povestirile tatălui. Și a găsit-o chiar în prima vizită la Cernăuți.

S-ar putea crede că toate evenimentele ce au făcut-o ca pentru prima dată să ia calea spre Cernăuți au fost subordonate apropierii acestui miracol. Mai întâi de toate, a intervenit decizia neordinară a Conducerii Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina de a desfășura conferința de dare de seamă la Cernăuți. Nu mai puțin importantă la apropierea finalului fericit al unei dureroase drame de familie este și implicarea activă a doamnei Luminița Boboc, profesoară de română la Colegiul Național „Alexandru Papiu-Ilarian”, în activitatea Asociației de tineret „Dacii Liberi”, care au sosit cu mesaje de încurajare și daruri de carte pentru semenii lor din ținutul nostru. Un rol aparte l-au jucat și relațiile cu doamna Rodica Puia, un adevărat ambasador al târgumureșenilor la Cernăuți sau viceversa – al bucovinenilor la Târgu-Mureș.

Oricum am numi-o, n-am greși, căci această doamnă e legată cu trup și suflet de pământul părinților, de mormintele rudelor sale, ajutându-i și pe alții să regăsească urmele neamului pierdut prin hățișurile unor destine nefaste, așa cum i-a fost dat tatălui Luminiței

Boboc să-și poarte resemnat povara suferințelor. Părintele Luminiței, Teodor Sandiuc, mult timp a tăcut, încercând să uite cine este și de unde vine. Însă zadarnice i-au fost eforturile, căci rănila provocate de ruperea de glia natală și tot ce lăsase în urmă au sângerat până la moarte. Nu i-a povestit prea multe fiicei Luminița, aduse pe lume la o vârstă destul de înaintată, când împlinise 53 de ani. Dar chiar puținul împărtășit cu precauție de tatăl ei din cele mai răscolitoare pătimiri ale trecutului său a fost de-ajuns ca fiica să-și piardă liniștea, să înceapă căutările – întâi doar cu gândul, cu dureri de inimă, apoi cu pași reali spre găsirea unui himeric cătun Zeleneu de lângă Brusnița, raionul Coțmani. Mai târziu, a găsit susținere și de la soțul ei, inginerul Florian Boboc, ambii fiind de origine din Drăgășani, județul Vâlcea, dar stabiliți cu serviciul și traiul, după absolvirea facultăților, la Târgu-Mureș. Încurajându-i căutările, bărbatul a însoțit-o și în prima călătorie în nordul Bucovinei.

„Am două rădăcini – una la Drăgășani, iar alta, cea din partea tatei este aici, pe undeva aproape de Cernăuți, începu dna Luminița neverosimila ei istorie. Tatăl meu, Teodor Sandiuc a văzut lumina zilei, după cum atestă certificatul de naștere, la Zeleneu, Coțmani, în 1918, părinții săi, adică bunicii mei, numindu-se Emanuel și Anastasia. Din câte am înțeles din povestirile sale, la vârsta de 30 de ani a fost deportat în Siberia și a pierdut legătura cu familia. Posibil să fi fost exilat din cauza refugierii unor rude în România, căci după mulți ani, circa un sfert de veac de la stabilirea la Drăgășani, tata s-a întâlnit cu surorile sale din Brașov. Din câte am putut afla, știu că au fost șase frați în familia Sandiuc și că înainte de a fi deportat tata, cu prima sa soție au avut o fiică, Domnica. N-am închipuire cum și când a ajuns în România, dar mi-e cunoscut că în 1954 se afla deja în Țară. Până la revoluția din 1989, la noi nu se vorbea despre aceste drame. Probabil, tata avea frică să ne spună tot adevărul, temându-se mai mult pentru viitorul nostru. Eu am apărut pe lume în 1961, iar când puteam înțelege ce s-a întâmplat în trecut, când am redobândit libertatea și posibilitatea de a întreprinde acțiuni pentru găsirea rudelor, nu aveam de la cine afla informația necesară... Mi-l amintesc pe tata mereu trist, cred că suferea din cauză că a fost nevoit să-și abandoneze prima familie. Aveam vreo șapte-opt ani, când mi-a

arătat o fotografie veche, cu tinere în haine naționale, spunându-mi că una din ele este sora mea Domnica.”

Dornică de a ajunge la rădăcina părintelui din nordul Bucovinei, Luminița n-a abandonat gândul de a face singură „săpături” în arhiva atât de precară a familiei Sandiuc. O vagă speranță că sora ei Domnica trăiește la Zeleneu avea de la scriitorul și istoricul Dumitru Covalciuc, întotdeauna săritor la nevoie, pe care l-a cunoscut la Târgu-Mureș, prin intermediul dnei Rodica Puia. De câteva ori a fost aproape de aceste locuri, până la Rădăuți, nereușind, însă, să ajungă la Cernăuți. *„De data aceasta, dna Rodica Puia, a insistat să mă aducă la dumneavoastră. A aflat povestea mea în urma unor activități desfășurate împreună la Colegiul nostru. A rămas foarte emoționată, tulburată... Înainte de a veni încoace le-am povestit și elevilor mei cu ce vis mă pornesc la drum. Ei au fost foarte sensibili, au adunat 20 de cărți, au scris scrisori frumoase, cu propuneri de solidaritate și solicitări de prietenie pentru copiii de aici, doritori de a lua legătura cu tineri din Târgu-Mureș”, mi-a povestit dna Luminița.*

În calitate-i de mesager al dorinței elevilor ei de a așterne punți spre Cernăuți, doamna profesoară mi-a arătat câteva scrisori estetic ornate. Desigur, copiii sunt disponibili să comunice prin rețelele de socializare, însă în rândurile scrise pe hârtie, după părerea lor, se simte căldura sufletului. Iată un fragment din scrisoarea semnată de Denisa Cătinel, elevă la Colegiul Național „Alexandru Papiu Ilarian”, vârsta 15 ani: *„Nu știu cum te cheamă sau câți ani ai, dar vreau să știu că sunt mândră de curajul de a rămâne român acolo. Vreau să știți toți de acolo, care vă simțiți înstrăinați, că noi ne gândim mereu la voi, chiar dacă nu vedeți asta.”*

N-am avut timp suficient pentru a vorbi și pe această temă, căci dna Luminița își propuse să ajungă la baștina tatălui ei: *„Vreau să mă încarc de energia locului, să știu că am pășit pe pământul unde s-a născut tatăl meu.”* Ca talisman avea câteva fotografii vechi și copia certificatului de naștere al părintelui ei. Dintr-o fotografie îi zâmbea o tânără gătită în costum național românesc. Luminița era decisă s-o găsească în acea zi pe Domnica – s-o îmbrățișeze sau, dacă a plecat la Domnul, să-i aprindă o lumânare la

mormânt.

A doua zi, duminică, la Crasna, unde s-a desfășurat o comemorare a martirilor, aveam să aud de la Dumitru Covalciuc că s-a întâmplat un miracol: Luminița Boboc și-a găsit rudele la Zeleneu, și nu o soră, ci chiar două. Așteptăm ca fericita doamnă, înrudită prin rădăcini paterne cu toți bucovinenii, să ne povestească mai multe detalii despre cum s-a întâmplat această minune.

Soții Boboc la Cernăuți

Fotografie veche cu rudele din Bucovina

Preludiul celui de al doilea refugiu

Ciprian BOJESCU, publicist

Când bunii și neuitații mei părinți, Ioan și Florentina Bojescu, s-au refugiat în România din teritoriul răpit de bolșevici în rezultatul notelor ultimative din 26–27 iunie 1940, eram un prunc de un an și o lună. Așa că nu puteam să țin minte împrejurările dramatice în care am fost siliți să părăsim încântătoarea noastră baștină de pe Valea Siretului. Atunci, familia noastră s-a stabilit temporar într-o localitate rădăuțeană, ca, la o adică, mai lesne să se poată întoarce acasă. Tata a obținut o slujbă, a avut deci o leafă din care a putut să ne întrețină. Statul român a manifestat o mare grijă față de refugiații din Nordul Bucovinei și din Basarabia, nelăsându-i fără adăpost și fără mijloace de existență.

Când a sunat ceasul dezrobirii, ne-am întors la Iordănești din fostul județ Storojineț. Tata a fost angajat secretar, apoi și ca notar la Primăria din sat și, în acea calitate, a participat cu elan la înfăptuirea măsurilor care țineau la readucerea populației locale ce s-a aflat sub ocupația bolșevică pe fâgașul renașterii naționale. Tot tatei i-a fost încredințată și întocmirea listelor cu persoanele dispărute și deportate în adâncul URSS-ului din raza comunei Iordănești.

Restabilirea administrației românești în nordul Bucovinei a fost benefică sub toate aspectele. În primul rând, s-a avut grijă ca populația să fie asigurată cu produse alimentare și cu mărfuri de larg consum. În acest scop, Primăria Iordănești a făcut demersurile necesare în privința transportării din regiunile sudice ale României și din Basarabia a unor cantități de porumb. Evident, din unitățile comerciale de pe teritoriul satului nu trebuia să lipsească gazul lampant, sarea, zahărul, crupele, săpunul etc., iar toate acestea trebuiau vândute populației la prețuri convenabile, și nu la prețuri de speculă.

La începutul anului 1944, când unitățile armatei române se retrăgeau de pe Frontul de Răsărit înspre hotarele țării, neliniștea a

pus din nou stăpânire pe locuitorii acestui sat cu populație majoritar românească. Fiecare om matur înțelegea că pericolul reocupării Nordului Bucovinei era eminent. În fața unei asemenea situații dezastruoase, lumea trebuia să se salveze din timp din calea puhoiului bolșevic. În calitatea sa de notar comunal, tata a fost chemat la Pretura din Storojineț, unde a fost îndemnat să întocmească tabelul cu personalul primăriei care urma să se evacueze, incluzând membrii familiilor de funcționari de tot felul. Mai târziu, tata avea să-mi mărturisească că pe acel tabel au fost trecute 3 persoane de la Primăria Iordănești și 6 membri ai familiilor acelora, cărora li se permitea să ia cu dâșii bagaje în greutate totală de 540 kilograme. Pe acel tabel tata nu s-a înscris, declarând că prefera să rămână în satul natal. Tata, ajutat de primarul Iordăneștilor, Grigore Bilan, a mai întocmit și tabelul cu materiale de mare valoare și animale de rasă care se evacua. Astfel, din Iordănești în interiorul României urmau să fie transportate bagaje în greutate de 2.134 kg, o ladă cu arhiva Primăriei în greutate de 94 kg, precum și 3 tauri de rasa Pinzgau.

Totodată, tata a întocmit, la 7 martie 1944, și lista populației civile din Iordănești care s-ar fi refugiat în momentul când trupele sovietice ar fi ajuns la Nistru. Pe acea listă au fost trecuți 230 capi de familie, 645 membri ai acelor familii, în total 875 suflete, care puteau să ia lucruri în greutate totală de 52.500 kilograme. Sub o eventuală ocupație în Iordănești rămăneau 290 capi de familie, 935 membri ai acelor familii, ceea ce însemna 1.225 suflete. În conformitate cu listele întocmite, aproape o jumătate din populația comunei și-ar fi părăsit locurile de baștină numai ca să nu nimerească sub ocupația sovietică. De la Pretura Plasei Storojineț Primăriei Iordănești i s-a indicat în mod special ca din arhiva care se evacua în nici un caz să nu lipsească dosarele cu fișele iordăneștenilor masacrați în ziua de 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă.

Este de menționat faptul că listele cu numărul populației civile din plasa Storojineț, care s-ar fi refugiat în România în cazul când unitățile Armatei Roșii ar fi trecut Nistrul, era de 22.649, iar greutatea bunurilor ce le era permisă s-o ia cu ei eventualii bejenari constituia 1.358.940 kg. Nu este vorba de populația întregului județ Storojineț, ci doar de plasa Storojineț!

Nici chiar o bună jumătate din familiile trecute pe tabelul cu posibili refugiați n-a plecat la sfârșitul lunii martie a anului 1944 în România. Viscolul ce s-a dezlănțuit în acele zile era atât de puternic, nămeții erau atât de mari, încât nu se putea ieși din case. Apoi gospodarii iordăneșteni nu-și puteau părăsi vetrele, avutul agonisit cu trudă și mormintele înaintașilor. Tatăl meu, Ioan Bojescu, ultimul notar comunal al Iordăneștilor, a rămas în sat. Nu putea lăsa casa, pământul, animalele, inventarul agricol, că tot ce avea la acea vreme era rodul muncii sale din anii tinereții. Gospodăria și-o avea pe malul drept al Siretului, în așa-zisul Cot al lui Blându. Casa și acareturile ce le avusese după ce s-a însurat, le-a spulberat Siretul, când a ieșit odată, furios, din maluri. A trudit din greu ca să-și dureze pe acel loc o gospodărie nouă. Munca și chiverniseala au stat la baza propășirii economice a familiei, așa că nu putea să le abandoneze pe toate și să pornească în necunoscut, mai ales că îndurase calvarul primului refugiu din anul 1940.

Ninsorile s-au molcomit, drumurile au fost deszăpezite, dar tata nici gând nu avea să plece din sat. Avea alte griji, cele legate de lucrările agricole de primăvară. Abia când s-a zvonit că primarii, notarii comunali din timpul stăpânirii românești, foștii membri ai partidelor politice au început să fie arestați, tata s-a hotărât să treacă în România. Putea în orice moment să fie denunțat de vreo coadă de topor că a „colaborat cu ocupanții fasciști”, și într-un asemenea caz ar fi fost ridicat și aruncat într-un lagăr de dincolo de munții Ural. Frontiera era deja trasată și bine păzită și peste linia de demarcație se putea trece doar clandestin. Nu-i trebuia tatei călăuză, căci cunoștea bine locurile pe unde s-ar mai fi putut strecura „dincolo”. A luat cu el doar câteva lucruri de preț, documentele ce n-au fost evacuate, iar pe mine, care aveam doar cinci anișori, m-a băgat într-o traistă și, ca să nu plâng în timpul trecerii peste graniță și să nu ne simtă grănicerii, mi-a dat un „ceai” din căciulii de mac. Am dormit buștean și norocul a fost de partea noastră. De data aceasta, drumul bejeniei ne-a dus tocmai în Banat, în comuna Voislova din județul Caraș-Severin, de unde, peste un timp, ne-am întors în partea de sud a Bucovinei, stabilindu-ne aici pentru totdeauna.

Pierdut în văpăile războiului

Viorica SCHIPOR-PIȚU

Născut în anul 1918, în Pătrăuții de Jos din fostul județ Storojineț, Toader Grijincu, fiind încorporat în armata română, a fost trimis în toamna anului 1942 pe Frontul de răsărit. L-a păzit Cel de Sus de primejdii și, în 1944, s-a retras cu unitatea sa în România. A urmat armistițiul de la 23 august și militarilor proveniți din Nordul Bucovinei li s-a permis să se întoarcă pe la vetrele lor. Toader Grijincu a pornit imediat spre casă, căci îl ardea dorul de soția sa, Eufrosina, și de cei doi prunci – Vlăduță și Ecaterina. La noua frontieră, la numai 6 kilometri de satul natal, l-a oprit o patrulă de grăniceri. Grănicerii sovietici l-au băgat într-o coloană de foști militari români, care se întorceau în partea reocupată a Bucovinei.

Acea coloană a fost escortată prin Pătrăuții de Jos, pe drumul ce trecea pe lângă casa lui Toader Grijincu. Din mers, a zărit-o pe Eufrosina cu micuța Ecaterina în brațe. Biata femeie n-a fost lăsată să se apropie de soț. Ochii îi erau scăldați în lacrimi. Ajuns în dreptul ei, Toader i-a șoptit: „Așteaptă-mă, degrabă o să mă întorc.”

N-a fost să fie așa. Încadrat într-o unitate a Armatei Roșii, Toader Grijincu a fost mânat iarăși pe front. A avut prilejul să dezerteze, dar, într-un asemenea caz, ar fi fost împușcat, iar cei rămași acasă ar fi fost deportați în Siberia. Scurtă i-a fost șederea într-o cazarmă. Unitatea sovietică din care făcea parte a fost într-o zi ridicată ca să participe la o acțiune ofensivă de pe teritoriul Poloniei. În timpul forțării râului Vistula a fost grav rănit. După ce sovieticii au trecut acel râu, Toader Grijincu a fost internat într-un spital de campanie. A mai trăit doar câteva zile și a fost înmormântat în cimitirul din localitatea poloneză Kasemirța. De acolo a venit știrea că Toader Grijincu a murit pe front. Plicul, însă, nu i-a fost înmânat Eufrosinei, ci președintelui consiliului sătesc.

Primarul de atunci n-a înștiințat-o pe Eufrosina că era văduvă de război, fiindcă nu voia ca familia ei să fie scutită de predarea obligatorie la stat a cotelor exagerate de cereale și de achitarea altor dăjdii împovărătoare.

Doar peste câțiva ani a aflat Eufrosina că, în calitatea ei de văduvă de război, avea dreptul de unele înlesniri. Din 1952, copiii ei au început să primească de la stat câte 28 ruble pe lună.

Multe greutăți au căzut pe umerii firavi ai Eufrosinei. Părinții ei, oameni în vârstă, fiind bolnavi, trebuiau îngrijiți. Copiii creșteau fără tată și trebuiau purtați la școală. Apoi, mai era scoasă la munci istovitoare în colhoz și se spetea pe lanuri pentru o plată mizeră. S-a zbatut femeia să le dovedească pe toate, dar greutățile au învins-o. S-a stins din viață, ca o lumânare, la vârsta de numai 34 de ani.

Vrând să cinstească memoria tatălui, fiica Ecaterina, în etate atunci de 45 de ani, s-a hotărât să plece, împreună cu soțul său Constantin, în Polonia. Au ajuns la Kasemirța și și-au îndreptat pașii spre cimitir. L-au cercetat în lung și în lat, dar n-au găsit morminte ale ostașilor sovietici căzuți în anii 1944–1945. Un polonez, care locuia în preajma cimitirului, interesându-se ce căutau, le-a spus că au existat morminte ale militarilor sovietici, însă ele au fost lăsate o bună bucată de vreme în totală paragină. El le-a mai mărturisit că într-o zi au venit niște soldați ruși, au făcut săpături, au luat osemintele deshumate și au plecat într-o direcție necunoscută...

Cu mult amar în suflet s-a întors Ecaterina din Polonia. Ea, născută în 1943, nici nu și-a cunoscut tatăl. Spera că-i va găsi mormântul, pe care să aprindă o lumânare și să depună un buchet de flori, însă românul nord-bucovinean Toader Grijnicu nici în pământ străin n-a fost lăsat să-și doarmă somnul de veci.

Ioan Boroș - erou căzut la Herța

Alexandru PLATONOV

Nu vom uita niciodată tragedia pe care a suferit-o poporul român ca urmare directă a odiosului pact Ribbentrop-Molotov, dar puțini sunt la curent că în dimineața zilei de mâine se împlinesc 76 de ani de când la Herța a avut loc un episod aproape necunoscut de mulți dintre noi. Calvarul pe care l-au avut de suferit locuitorii ținutului nostru în perioada celui de-al Doilea Război Mondial a început odată cu uciderea premeditată a căpitanului Ioan

Boroș de către soldații sovietici în urma forțării graniței nordice a țării de către Armata Roșie. În ziua de 28 iunie 1940, armata sovietică a intrat în Basarabia și în Nordul Bucovinei, fără a mai respecta termenul de evacuare de patru zile. Mai mult decât atât, la 29 iunie, trupele sovietice au pătruns și în fostul ținut Herța – pe atunci parte a județului Dorohoi – care, în întreaga lui istorie nu s-a aflat niciodată sub vreo stăpânire străină. Ținutul Herța a facut parte în mod neîntrerupt din Moldova vreme de 500 de ani, apoi din România până în 1940, iar soldații sovietici au încălcat flagrant acordul și au anexat acest teritoriu. Ca dovadă a acestui fapt vreau să fac publice niște notițe din jurnalul de operații al Regimentului 16 Artilerie din care făcea parte Bateria I, comandată de I. Boroș, publicate de Paul Lăzărescu în cartea sa «Herța-ținut de basm și vis al copilăriei mele» București, 2009.

«29 iunie 1940. Este ora 4:45. Un zgomot asurzitor de care de luptă se aude pretutindeni. De sus, alene, ploaia mărunță cade mereu. Oarecare neliniște printre ostași. Nu se știe nimic, nu se primise nici un ordin de la Divizie. Puțin mai târziu ne aduce vestea tristă un sergent ce a fugit din Herța desculț, că au intrat acolo rușii

cu arme motorizate de circa 40 care de asalt. Bateria I care avea misiunea de a susține detașamentul de întârziere maior Marcoci, imediat ce carele au sosit la Herța două din ele au atacat-o...»

La orele 4 dimineața, două tancuri sovietice au intrat în oraș și i-au cerut căpitanului Boroș să le predea tunurile bateriei. Acesta a încercat să le explice rușilor prin intermediul unui soldat basaraben care cunoște limba că teritoriul apărut de bateria sa de tunuri nu făcea parte din teritoriul cedat URSS-ului (deoarece nu era parte nici a Basarabiei și nici a Nordului Bucovinei). După aceasta, căpitanul a încercat să facă legătura telefonică cu divizia. În timpul acesta comandantul secției 2, sublocotenent de rezervă Dragomir Alexandru a făcut căpitanului Boroș un semn negativ cu mâna, adică să nu predea bateria. La gestul acesta, sovieticii au deschis focul, ucigându-l pe loc. Alături de el, au mai fost uciși sublocotenentul (r) Alexandru Dragomir (născut în 1914, la Focșani, de profesie avocat) și soldatul Iancu Solomon (născut în 1918 la Moinești, de etnie evreiască) care a încercat cu corpul său să-și salveze căpitanul. Răniți de focuri de arme automate au fost: serg. Mititelu Gheorghe, serg. Iștoc Gheorghe și soldat Spoială Vasile.

În procesul-verbal al Regimentului 16 Artilerie din 29 iunie 1940 sunt consemnate următoarele: „În dimineața zilei de 29 iunie 1940, la orele 4, localitatea Herța a fost ocupată de armata rusă, cu elemente mecanizate. La această dată, Bateria I era instalată pe poziție în Herța, sprijinind un detașament de infanterie. Două din cadrele de luptă ce intraseră în localitate au apărut în poziția Bateriei și au cerut ca Bateria să se predea. Căpitanul Boroș a încercat să parlanezeze cu rușii, însă ei au tras focuri de armă și de pistoale omorându-l pe loc, căzând la datorie între ostașii și tunurile Bateriei sale.”

Trupurile soldatilor uciși au putut fi transportate în Dorohoi, unde au avut parte de slujbe religioase. Capitanul Ioan Boroș a fost înmormântat cu onoruri militare.

El a devenit primul ofițer român căzut eroic în perioada celui de-al Doilea Război Mondial. Din proprie inițiativă și prin jertfa supremă, a salvat onoarea Armatei Romane, care, în împrejurările grave de atunci și fără voia ei, a trebuit să abandoneze fără luptă, Basarabia și Nordul Bucovinei. A fost singurul copil al soților Ioan și Maria Boroș stabiliți la Bacău, tatăl său fiind unul dintre crescătorii de

oi stabiliți în zonă. Ioan Boroș a urmat cursul inferior al Liceului din Bacău, Liceul Militar din Iași și apoi Școala Militară de Ofițeri de Artilerie. După absolvirea școlii de ofițeri în anul 1927, este înaintat în gradul de sublocotenent, iar după ce devine cadru militar activ, este avansat locotenent (1931) și căpitan (1938). După ce o perioadă a predat ca profesor la un liceu militar, capitanul Ioan Boroș preia comanda uneia dintre cele mai puternice unități militare de pe teritoriul județului Bacău: Bateria 5 de tunuri din cadrul Regimentului 16 Artilerie Bacău, unitate care se afla dislocată în partea de nord a județului Dorohoi, care cuprindea la acea vreme cinci orașe (Dorohoi, Darabani, Herța, Mihăileni și Săveni).

În vara anului 1941, după numai un an de ocupație sovietică, Ținutul Herța a fost eliberat de Armata Română. În orașul Herța a fost construită o troiță în amintirea celor trei eroi. S-a ținut o slujbă de pomenire într-o școală din Herța, la care au participat: guvernatorul militar al Bucovinei, generalul Corneliu Calotescu, văduva lui Ioan Boroș și fiica acestuia, Ioanița, în vârstă de un an căreia generalul Calotescu i-a înmănat o cruciuliță pe care scria: „De la tatăl tău.” În 1995, din inițiativa domnului Gheorghe Pavel și a Societății „Golgota” pe locul vechii troițe a fost construită alta, pe care ieri împreună cu prietenii am reușit să o renovăm un pic pentru prima oară în ultimii ani.

Ioan Boroș și subalternii săi vor rămâne pentru totdeauna niște eroi adevărați pentru locuitorii Ținutului Herța.

... pe locul vechii troițe a fost construită alta ...

Încă o cruce a durerii și-a înălțat martirii sub cer și pe pământ românesc

Felicia NICHITA

Printre cei 56 de martiri, „vânați” cu forța, încarcerați, apoi încărcăți în vagoane pentru vite și duși în neagră străinătate ca să se piardă urma neamului românesc din Bucovina cedată și înstrăinată de Țară, nimiciți, în 1944–1945, de regimul barbar sovietic în lagărele morții de pe țărmurile lacului Onega, în Siberii de gheață, care nu au nici morminte, nici cruci la căpătâi, dar care au „revenit”, în sfârșit, după 71 de ani, la baștină, doar prin numele dantelate cu lacrimi în piatră, pe această cruce a durerii neamului românesc, e și numele bunelului meu după tată, Nicolae NICHITA al lui Gheorghe.

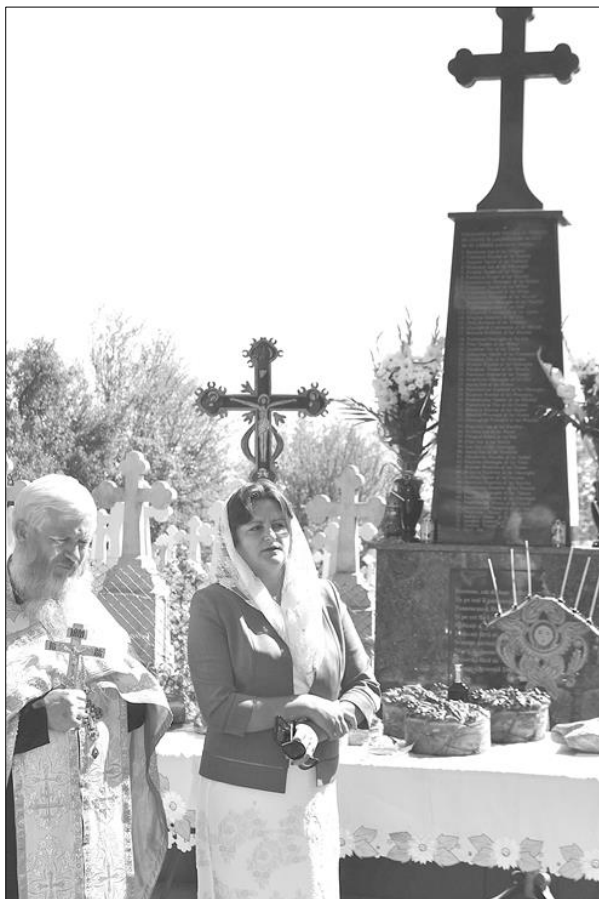
Înălțat sub cer și pe pământ românesc, în pridvorul sfântului locaș de închinare – Biserica „Sfântul Ierarh Nicolae „din comuna Voloca pe Derelui, prin osârdia preacucernicului paroh Ioan Gorda, protopop de Hliboca, și a enoriașilor, a rudelor care sincer își plâng părinții, frații, decedați în chinuri cristice de foame, ger și muncă silnică, la inițiativa dl Ilie Popescu, președintele Societății Regionale „Golgota”, care a și „pus” primele 500 de grivne la temelia Troiței, simbolicul monument ce de acum înainte le va înveșnici eroilor nemurirea, le va aminti volocenilor, îndeosebi celor tineri, de trecutul sângeros, îndemnându-i la neuitare, să-și amintească întotdeauna de pagina neagră și sângeroasă a tristei și dramaticei noastre istorii, ca numele martirilor ce și-au jertfit viața la altarul credinței și iubirii de Neam să nu zacă în bezna uitării, ca asemenea tragedii să nu se mai repete. Or, la această sfântă datorie i-au îndemnat preacucernicii părinți Ioan Gorda, Vasile Paulencu, parohul Bisericii din Crasna, Dumitru Tocar, parohul Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Hrușăuți, după oficierea slujbei de pomenire de către un sobor de alese fețe bisericești din raionul Hliboca (fostul Adâncata) și din Rădăuți, România, în frunte cu

protopopul de Hliboca. La păstrarea memoriei celor distruși fără vină și îngropați în pustiuri în gropi comune, s-au referit Gheorghe Predii, șeful ARS Hliboca, Petro Panciuk, președintele Consiliului Raional Hliboca, lideri ai societăților național-culturale românești din ținut, oaspeți din România.

Cu un pios elogiu le-a înveșnicit martirilor neamului nemurirea distinsul diplomat român, Excelența Sa Eleonora Moldovan, Consulul General al României la Cernăuți, care, în acea zi de conotație istorică a fost prezentă la înălțarea monumentului simbolic în această comună de vrednici români, unde înflorește graiul matern și iubirea de Patria-mamă: „E un moment de înălțare aici, la Voloca – comunitate demnă în toate, atât în păstrarea credinței, cât și a tradițiilor - în memoria acelor care ne-au adus libertatea, rugăciunea pentru eroii neamului, pe care suntem datori să-i respectăm și să-i comemorăm, fiindcă prin jertfa lor am ajuns aceste clipe, această libertate de a ne ruga în limba noastră maternă, de a ne păstra identitatea. Doar în credință ne putem păstra valorile creștine, identitare și naționale. Prin acest monument sfânt, prin această Troiță istoria și viitorul nostru sunt împreună. Nu putem avea un viitor adevărat fără trecut. Acești oameni pomeniți azi aici nu sunt și nu vor fi uitați. Sacrificiul lor rămâne veșnic. Îi mulțumesc din suflet părintelui protopop Ioan Gorga, enoriașilor. Să mulțumim și autorităților ucrainene pentru sprijinirea acestui proiect frumos, care a ajuns, în sfârșit, și în Voloca, deși mă așteptam ca Voloca să fie primul sat unde sunt înălțate asemenea monumente importante întru înveșnicirea jertfei celor care au pătimit departe de casele și familiile lor. Eroii care sunt pomeniți nu mor niciodată, iar uitarea este cel mai mare păcat.”

Printre cei cu răni încă sângerânde în inimi, care își plâng rudele omorâte de odiosul regim comunist, după „eliberarea”, în 1944, a Nordului Bucovinei, o lumânare la Troiță întru veșnicia eroilor au aprins Ion Sauciuc, tatăl său Toader fiind arcănit de slugoii regimului sovietic și dus cu forța la Onega, unde a murit de foame, fără tată rămânând 4 copii; Varvara Creangă, tatăl căreia, Nichifor Onofreiciuc al lui Leonte, a murit eroic în luptele de la Tighina, în 1943, făcând parte din corpul armatei române, ea rămânând orfană de părinte la vârsta de doar 2 anișori; Maria

Nichitovici, bunelul după mamă, Procopie Paulencu a Toderesei și socrul dnei Silvica Paulencu, care a fost dus forțat la Onega, s-a întors de 36 kg și îl hrăneau cu lingurița, căci era sleit de putere, încât nici nu putea ține lingura în mână; Viorica lui Toader al lui Petrea, ruda sa, Ion Isar murind la Onega etc.

Exceleța Sa, Consulul General al României la Cernăuți, Eleonora Moldovan și protopopul raionului Hliboca Ioan Gorda la dezvelirea Troiței.

Dincolo de orice, de-acum înainte și martirii comunei Voloca au numele înveșnicit în neuitare la baștină. Or, la Troița eroilor ce s-au jertfit pentru continuitatea neamului vor veni nepoții și strănepoții cu o floare, vor aprinde o lumânare, căci anume grație eroilor trăim pe acest pământ sfânt, după cum a accentuat și părintele Ioan Gorda: „O lumânare, o rugăciune de pe buzele noastre ne va aduce aminte că au fost, sunt și vor fi întotdeauna între noi. Să nu se mai repete asemenea tragedii, să piară tot răul dintre noi. Nu doresc s-o ridic în slăvi, însă, sincer vorbind, de când în fruntea Consulatului General al României la Cernăuți se află dna Eleonora Moldovan, suntem mai ocrotiți, în fiecare sat din ținut apare câte o cruce sfințită prin sângele martirilor noștri. Îi aducem sincere mulțumiri pentru susținere și ajutorul acordat în rezolvarea problemelor românilor din nordul Bucovinei.”

Societatea „Golgota” – 25 de ani de activitate fructuoasă

Felicia TOMA

*„E TRIST SĂ FII ÎN CASA TA STRĂIN”
„... Românie Mare
Privește către soare,
Că lăcrimează cineva.
O pasăre răpită
Cu forța și rănită
E sora Basarabia...”
Și Bucovina mea...*

Mi-am asumat cutezanța să intervin în conținutul acestui înălțător imn din sferile dragostei de Patrie ce poartă amprenta durerii înstrăinării de Țară a Basarabiei, dar și a multipătimitelor noastre Bucovine, cedate și răpite. Or, amarul înstrăinării s-a prelins din lacrimile de ceară ce au picurat în veșnicia martirilor sacrificați pe crucea Golgotei neamului românesc, care au murit de foame și ger în neagră străinătate, în închisori și gulaguri staliniste, aprinse în colacul „parastasului” de Ion Boacă, președintele filialei din Culiceni a Societății „Golgota”, la Conferința Internațională, organizată cu ocazia aniversării a 25 de ani de activitate a Societății „Golgota” a românilor din Ucraina. Mai bine zis, lumânările au luminat prin lacrima neuitării celor prezenți la simpozion. Tradițional, precum toate manifestările din ultima perioadă a Societății „Golgota”, și cea din 17 septembrie curent, a fost inaugurată cu „Tatăl nostru”, cu cântece patriotice, interpretate cu suflet de un grup de copii ai Ansamblului Folcloric „Perla”, condus de Iurie Levcic, președintele Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești, însoțiți de vicepreședintele Gheorghe Stratulat și directoarea Școlii Populare de Artă și Civilizație Cernăuți, Svetlana Ursu.

Tinerii urmași ai „Daciei creștine” au topit inimile celor prezenți la simpozion prin înălțătorul suflu patriotic al cântecelor interpretate, încât, la un moment dat, ascultându-i, am avut senzația că s-a spus tot ce ne doare, că nimeni nu mai are ce adăuga la durerile unui neam vitregit și înstrăinat de Patria-mamă: *„E trist să ai o țară dezbinată,/E trist să fii în casa ta străin,/Iar fratele să-ți stea rănit la poartă,/Ca un Cristos, căzut între păgâni.../Nu mai suportăm jugul ce ni-l pun/Cei lipsiți de neam,/Hai să ne ridicăm/Și să-nfăptuim Unirea!”*

Aplaudându-i cu căldură sufletească pe mesagerii Daciei străbune, care au fost menționați la mai toate festivalurile la care au participat, atât în România, cât și în alte țări, consulul Edmond Neagoe a ținut să remarce prezența încântătoare a membrilor Ansamblului „Perla” la cea de-a II-a ediție a Festivalului de Folclor „Prahova iubește Basarabia”, unde s-a luat decizia ca anul viitor să se schimbe titulatura festivalului, care, grație acestor tineri ambasadori ai cântecului românesc, de acum se va numi – „Prahova iubește Basarabia și Bucovina”. Convins că aceste inestimabile valori ale culturii noastre vor perpetua, distinsul diplomat de la Consulatul General al României la Cernăuți, referindu-se și la activitatea președintelui Octavian Bivolaru nu ca un laudatio, ci și ca o persoană implicată în mai multe acțiuni organizate și de celelalte societăți național-culturale ale românilor din Bucovina istorică: *„Avem un moment de omagiere a activității Societății „Golgota” ce de-a lungul timpului s-a străduit să pună în lumină realitatea crudă a istoriei, a durerii fără de sfârșit a românilor din Nordul Bucovinei. Golgota românilor a fost pe întreg teritoriul țării, dar, adevărul e că aici ea a cunoscut niște valențe incredibile. Sângele, lacrimile ce au scâldat acest pământ, au dus, fără doar și poate, la mântuirea poporului român, care a rămas fidel culturii, tradiției strămoșești, dar și comemorării eroilor neamului, pentru că cine cunoaște și își cinstește trecutul, acela are într-adevăr prezent și va avea și viitor, fiindcă aceasta duce la păstrarea identității românești. Cinstirea trecutului, eroilor, amintirea, scoaterea la lumină a celor evenimente dramatice din trecut, pe care mulți le-ar dori uitate, este la fel de importantă, precum promovarea și conservarea valorilor naționale ale poporului*

românesc, asemenea activității de apărare a limbii române în momente de grea cumpănă.” Urându-i dlui Octavian Bivolaru sănătate, să găsească „acea mână dreaptă care să preia în viitor destinul Societății „Golgota”, excepționalul diplomat român a adresat mulțumiri și presei, care nu numai e prezentă la toate manifestările organizate de societățile culturale, dar face ca ele „să rămână realmente în istorie, să străbată granițele către sufletul românilor, oriunde s-ar afla”: „Împreună cu Vasile Răuț și Nicolae Toma, redactorul-șef al „Zorilor Bucovinei”, un ziar în fața căruia îmi scot întotdeauna pălăria pentru faptul că există și luptă pentru românism aici, în zonă, ne-am străduit odată să-l conducem spre casă pe Octavian Bivolaru, deși dânsul insista în mod eroic să parcurgă o distanță apreciabilă pe jos. Iată câtă dragoste pentru aceste valori sacre are dl Octavian Bivolaru și cât de mult se străduiește să le promoveze!”

În memoria celor ce au purtat pe umeri
povara istoriei însângerate

Octavian Bivolaru, președintele Societății „Golgota” a românilor din Ucraina, din modestie, probabil, s-a referit mai mult la istoria fondării și la schimbarea denumiri, decât la cei 25 de ani de activitate fructuoasă a asociației, când, cu ajutorul unor oameni de bună credință, au fost înălțate 40 de monumente, 31 de paraclise, au fost scoase din anonimat nume ale eroilor, organizate conferințe și parastase în memoria celor ce au purtat pe umeri povara istoriei însângerate a românilor înstrăinați. Tot în acea zi a avut loc lansarea cărții „Durerea Memoriei”, vol. II.

De altfel, prin osârdia domnilor Octavian Bivolaru și a pedagogului Octavian Voronca, la sediul Societății „Mihai Eminescu” a fost vernisată o expoziție de fotografii, dedicată activității de 25 de ani a Societății „Golgota”, ultimul referindu-se la cele 4 valuri de deportări, conștientizând că cel mai groaznic și înfrorător a fost cel din 13 iunie 1941, când mii de români bucovineni nevinovați, împreună cu familiile, fiind considerați „dușmani ai poporului sovietic”, au fost ridicați, transportați la gară

și încărcăți în vagoane pentru vite și duși în neagră străinătate ca să li se piardă urma. Dl Octavian Voronca a făcut o prezentare succintă a celui de-al II-lea volum al cărții „Durerea Memoriei”, opinând pentru statutul de popor deportat al românilor din Bucovina, statut de care beneficiază tătarii din Crimeea, iar profesoara Elena Purici a propus să se facă un apel către Rada Supremă a Ucrainei privind acordarea drepturilor descendenților regimului totalitar la despăgubirile morale și materiale, urmașilor celor persecutați din motive politice, exilați, luați prizonieri, internați în spitale de psihiatrie, strămutați în alte părți, exterminați în închisori etc. Ilie Popescu, președintele „Societății Regionale „Golgota”, a amintit încă o dată de faptele sale generoase și munca depusă la înălțarea celor 8 cruci în memoria românilor bucovineni ce și-au dat viața pentru libertate, pentru Țară, pentru triumful adevărului istoric. Ilie Avasiloaie, președintele filialei Societății „Golgota” din Ținutul Herța, Vasile Băcu, președintele Societății „M. Eminescu”, s-au referit la activitatea Asociației, iar Alexandru Platonov, vicepreședintele Fundației Raionale „Gheorghe Asachi”, Herța, și-a expus viziunea privind îngrijirea troițelor-monument de către tânăra generație.

Nicolae Toma, redactorul-șef al bisăptămânalului „Zorile Bucovinei”, președintele Societății Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți, alături de sincerele felicitări, l-a asigurat pe președintele Octavian Bivolaru de sprijin și ajutor din partea ziariștilor publicației ce, pe parcursul celor 25 de ani, au fost alături de Societatea „Golgota”, prezentând în presă toate evenimentele organizate.

Societatea „Golgota” a fost de-a lungul anilor susținută și ajutată de Societatea „Arboroasa”, mai bine zis, de președintele ei, scriitorul și istoricul Dumitru Covalciuc: „Societatea „Golgota” a apărut cu 5 luni înainte de a se prăbuși Uniunea Sovietică. Ce știa tineretul? Noi nu știam nimic, considerându-ne cei mai fericiți și deodată aflăm despre atâtea crime! «Golgota», pe parcursul anilor, a fost atât de activă, a fost cea mai importantă și continuă să lucreze.... Împreună, Societățile «Golgota» și «Arboroasa» au stabilit listele pe sate ale celor deportați, întemnițați, ale celor martirizați. De exemplu, almanahul «Țara Fagilor», care a început

să se publice din 1992, a ajuns la 7 mii de pagini de durere a românilor bucovineni. Despre ceea ce-am scris noi s-au editat cărți în România, fără să fie amintiți autorii articolelor. Nimeni nu ne-a cerut permisiunea. E foarte dureros acest fapt. Noi spunem că Fântâna Albă este Katynul românilor. Studiind niște documente, am descoperit unde a murit floarea românilor din Bucovina, cei duși în 1940 – primarii, notarii – toți în lagărele morții din Komi, din Karelia, la Onega etc. Katynul Bucovinei este la Vicika, unde, în spatele gării au fost aruncați și îngropați 2 mii de români. Noi nu vorbim despre cei care au scăpat de la Onega și au fost duși în Armenia la munci silnice în cariere de piatră, la exploatarea de cupru, la construcția drumurilor și au murit. Noi nu vorbim despre strămutările românilor în regiunile Herson și Zaporijja ce au durat până în 1952, fiind încărcăți cu familii întregi, cu vite și duși... Iar eu când am nimerit în lagăr, în 1972... Am stat sub pământ, în lagărul de psihiatrie, la frontieră cu Iranul. Dacă șeful lagărului, care era evreu, nu absolvă Universitatea din Cluj și nu știa românește, eram mort. Societatea «Golgota» este mare, lucrativă, dl Octavian Bivolaru e modest și n-a spus totul ce-a făcut.”

Dumitru Covalciuc a dat citire numelor activiștilor Societății „Golgota”, care, pe parcursul acestor 25 de ani s-au înălțat la ceruri și care au făcut foarte mult ca adevărul istoric să triumfe și să fie cunoscut – răposații Gheorghe Pavel, Lazăr Furnică, Vasile Ilica, Mihai Izmicher, Sain Mândrescu, Magdalena Morar, Alexandru Davidean, Ștefan Motrescu, Ion Posteucă, Nicolae Avasiloiu, Ștefan Ciocoboc, Elena Fedoreac, Gheorghe Frunză, Ion Voronca, Constantin Rotaru, Ilie Salahor, Nicolae Hanchevici, preoții Adrian Acostăchioaie, Mihai Ivasiuc, Vladimir Borcea, Boris Țapu, Gheorghe Zmoșu, Mihai Sternioală etc., remarcând: „Preoții au fost întotdeauna cu noi. În 1991 au sfințit Tricolorul, pe care l-am arborat. Acum, la adunările noastre nu vezi nici unul...” La propunerea scriitorului, în memoria celor care au cunoscut atrocitățile regimului totalitar sovietic s-a păstrat un minut de reculegere.

„Aici, la Cernăuți, sunt mai români...
se trăiește mai românește”

În opinia colonelului Nicolae Nicolovici, membru de onoare al Societății „Golgota”, reprezentant al Asociației Cadrelor Militare în Rezervă din Rădăuți, însoțită de Diploma de Excelență, Societatea „Golgota” e ca „un copac mare, care trebuie să aibă ramuri – urmași, care vor păstra vie memoria martirilor neamului, ca tragediile să nu se mai repete: *„Când spui Golgota – înseamnă suferința, când spui Eminescu – înseamnă cultură. Când vedem ce se întâmplă și astăzi în jurul nostru, riscăm să mâncăm din aceeași pâine amară.”*

Salutul din Patria istorică l-a adus și Ion Burciu, adjunct al președintelui Fundației Pro Rădăuți-Bucovina, reprezentant al Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina, mulțumind pentru „trăirea momentelor înălțătoare de spirit românesc” aici, în Bucovina: *„Am senzația că aici sunt mai români, decât la mine, acasă. Aici, la Cernăuți, se trăiește mai românește.”*

Laudele, elogierile, au venit și din partea celor doi reprezentanți ai Administrației Regionale de Stat Cernăuți, cu sprijinul financiar al căreia s-a desfășurat Conferința – Oleksandr Șkuridin, adjunct al conducătorului aparatului, și Viktor Griga, șef de secție, desemnând cu diplome conducerea Societății „Golgota”, care s-a bucurat și de prezența președintei filialei „Golgota” din suburbia Roșă, Maria Timcu, activiștilor Alexandra Jar din Mihoreni, Ion Timciuc din Cernăuți, soților Silvia și Dumitru Ghivireac din Herța, medicului Ion Broască, președintele Societății „Isidor Bodea”, arhivistului Dragoș Olaru etc.

Apreciind activitatea editorială și modestia dlui Octavian Bivolaru, dna Maria Toacă, redactor-șef adjunct al „Zorilor Bucovinei”, secretara Societății Jurnaliștilor Români Independenți din regiunea Cernăuți a specificat: *„S-au spus lucruri importante aici, dar s-a vorbit și vrute și nevrute. Vorbele, însă, se uită, numai ceea ce este scris rămâne în timp. Are o mare însemnătate străduința lui Octavian Bivolaru de a aduna în pagini de carte tot*

ce s-a scris despre activitatea societății «Golgota», conduse de dumnealui, precum și despre românii care au trecut prin calvarul deportărilor. Cele două volume, îndeosebi ultimul, ale «Durerii Memoriei» sunt o mărturie documentară a suferințelor românilor din ținutul nostru, o veritabilă oglindă a activității «Golgotei», reflectate pe parcursul a 25 de ani, mai ales, în paginile «Zorilor Bucovinei». Or, după cum au menționat și antevorbitorii, majoritatea materialelor din al doilea volum sunt preluate din «Zorile Bucovinei». «Durerea Memoriei» este o carte trăită și de noi, jurnaliștii de la acest ziar, care am fost martori și ne-am adus contribuția la apariția ei. Meritul alcătuitorului este că a găsit un sponsor în străinătate, generos și foarte modest (nici nu dorește să-i fie menționat numele), care i-a finanțat editarea celor două volume. Astfel, avem și noi bucuria de a ne vedea schițele, reportajele despre evenimente tragice din trecut și suferințele neamului adunate în pagini de carte. E un vechi deziderat al nostru, rămas nerealizat din cauza lipsei de mijloace financiare. Or, în acești 25 de ani colecția «Zorilor Bucovinei» a adunat o voluminoasă «Carte neagră» a neamului. Referitor la aspectul grafic al volumului II, mi se pare că s-a cam făcut risipă de spațiu, poate și din cauză că la ziar suntem mereu în criză de spațiu. Nu pot să trec cu vederea că sub reportajul meu, «Fericii sunt făcătorii de pace», publicat în «Zorile Bucovinei» în mai 2010, drept semnătură stă «Libertatea Cuvântului». Nu cred că s-a făcut intenționat, o fi o greșeală a celor care au lucrat la tipărirea cărții. Oricum, pentru posteritate important este să cunoască martirajul prin care au trecut românii noștri, păstrându-și identitatea în pofida tuturor încercărilor. E foarte important ca «Durerea Memoriei» să ajungă în școli, să pătrundă în inimile tinerei generații, care, mare ni-i speranța, va cunoaște aceste tragedii doar din cărți și rememorările supraviețuitorilor.”

În cadrul conferinței dl Vasile Răuț a dat citire adresării Societății „Golgota” a românilor din Ucraina privind reîntoarcerea denumirilor istorice ale localităților din nordul Bucovinei și Ținutul Herței, au fost aleși noi membri în consiliul de conducere al Societății „Golgota” a românilor din Ucraina – Maria Toacă-

Andrieș (vicepreședinte), Alexandru Platonov, Octavian Voronca, Vasile Răuț, Adriana Lupu, Vladimir Acatrinei.

O secvență de la Conferința jubiliară a Societății „Golgota”

Prezidiul Conferinței jubiliare

POESIS

Vasile TĂRÂȚEANU

Din duh prea curat

Voi fi sau nu voi fi fiind
precum am fost
nainte de-a mă naște?

După ce-am ars de tot
putea-voi să mă aprind
ca flacăra din ceruri
În noaptea de paște?

Voi fi sau nu voi fii fiind
Precum nu sunt
și cin' m-o recunoaște?

Că sunt așa cum sunt
Într-un străvechi colind –
Un Duh Prea Curat
peste sfintele moaște.

Cu harul tău

Stau în fața ta
dezgolit de suflet
șuieră cuvântul
a pustiu în noapte

Dezbrăcat de gând
copac fără-de frunze
dorul tău trimită-mi
rugăciuni în șoapte

De le-auzi, părinte
fă să se întâmple
precum cer acum
pe o cale sfântă

Cu-adevărul care
liber mă va face
Tu cu Harul Tău
mă-nveșmântă

Când bruma

Din nou în toamna asta
sunt trist și mohorât
că bătrânesc devreme
și nici nu știu cu cât,

că sora mea cea verde
Îngălbenind pe ram

nu va putea să-mi țină
anii buieștri-n ham.

Și s-or pierde-n cețuri
În nesfârșiri de ploi
cu bruma s-or așterne
pe câmp și pe zăvoi.

La fel și eu cădea-voi
cu fruntea în pământ
cu dinții încleștați
În ultimul cuvânt...

Dezmoștenire

Mai întâi ne-au luat pământul
Apoi casele

Acum încearcă să ne ia
cuvântul
și oasele

Ne-au mai rămas
doar sufletele roi
Înrămate-n
cearcăne de ploi

De-ale vieții

A-ți susține părerile în fața celor ce n-au părerii
e tot atât de inutil ca și poemul acesta
care nu poate înlocui aerul
nici apa
nici

Codrul de pâine necesar celui ce flămânzește
 palma de pământ pe care să pășească
 și-o casă bătrână în care
 să-aibă
 loc

De muncă sau de odihnă veșnică atunci când
 firul vieții lor se va subția din torsul lui
 la oră de zi sau de noapte
 răsucindu-se-n
 gol

A-l dăruia celor ce n-au nevoie de dânsul acum
 și nu se știe dacă vor putea vreodată
 să citească bucuroși cu sufletul
 printre rândurile
 lui

Este egal cu un suicid la început de primăvară
 când dragostea de viață dă în clocot
 iar limba maternă a gândului
 Încolțește-ndurerată
 acum

A-i declara rivalului tău că nu ți-i dușman, ci
 prieten, e mai mult decât o victorie
 Un simplu joc de cuvinte
 ar pune începutul
 unei liniștitoare
 păci.

Sistem de apărare

Moto:

Ei săpau și nu mai auzeau:

Nu se făceau înțelepți, nu născocceau niciun cântec,

Nu-și închipuiau niciun fel de limbă, ei săpau.

Paul Celan

Din volumul „Roza nimănu”, 1963

Eu sap,
tu sapi,
noi săpăm
Sapă și ei – prietenii noștri.

Astfel pământul dintre noi
se transformă într-o plasă de paiangen,
Pentru că eu sap,
tu sapi,
noi săpăm.
Pentru că sapă și ei, potrivnicii noștri.

Oriunde te îndrepti:
la stânga,
la dreapta,
Înainte,
Înapoi
Dai de trașee
Între ei și între noi.
Pentru că eu sap,
tu sapi,
noi săpăm,
Pentru că sapă și ei – neprietenii noștri.

Și cum ne apărăm unii de alții –
scunzii de înalții,
cei flămânzi de cei ghiftuiți,
Înlăcrimații de cei împietriți,
cei iubiți de cei neiubiți,
urâții de frumoși,
frumoșii de urâți,
nu se știe câte,
nu se știe câți...
Eu sap,
tu sapi,
noi săpăm
sapă și ei – concurenții noștri.

Astfel încât,
Îngropați pân-la glezne,
până la brâu,
până-n gât
circulăm pe drum deschis, sau interzis,
prin galerii subterane,
antirusești sau antiamericane.

Nu ne oprește
nici vântul,
nici ploaia,
nici neaua,
Dăm îndârjiți mai departe
cu sapa
cu târnăcopul,
cu cazmaua.

Și tot așa prinși în hora morții
de al vremii șuvoi
nici nu auzim,
nici nu simțim
cum sapă viermii tranșee în noi.

Patru cântece triste

La Alba Iulia-n cetate
Inima lui
Printre clopote bate

Și așa trasă pe frunte
Cușma lui,
E creastă de munte

Două faruri pe mare
Ochii lui
Scrutează larga zare

Ca s-o vadă întreagă
Țara lui
Cea mult prea dragă

Căci acuma la Hotin
Nu mai vezi
Casele cu flori de crin

Numai tufe de pelin
Numai tufe de pelin

II.

Printre dușmani cântitori
Fulger ce despică nori
Și cum altul nu-i ca el
Să-i dăm sabie de-oțel

Barba lui în vânt zbârlită
E-o pădure desfrunzită
Cu mustățile cărunte
sparge vale, taie munte

Sub un deal de iarbă tuns
Parcă-i capul lui ascuns

Parcă-i capul lui ascuns...

III.

Tropot lung dinspre Ardeal
Nechezat de mândru cal

Dinspre alt capăt de lume
Calul lui scăldat în spume

Nu-l oprește iarba, fânul
Că-și tot caută stăpânul

Frâul ca să i-l struneze
Spre cetăți cu metereze
Toate câte-o fi pe-afară
Să le adune iar în țară

De la munte pân la mare
În aceleași largi hotare

După pohta ce-a pohtit
Neamul să-l știe-ntregit.

IV.

Bate vânt dinspre răsură
N-avem oameni pe măsură

Ca Mihai sau ca Ștefan
Mircea Vodă sau Bogdan

Ca atâția alții-n care
Se zbat vechile hotare

Sângerânde, 'ncătușate
În acorduri și tratate

Peste noi toate-ncheiate
Peste noi toate-ncheiate...

Dezacorduri

Așa cum sunt bune sau rele
Întâmplările-mi toate
se întrec între ele

Așa cum am fost și cum sânt
În lume toate-s o apă
și toate-un pământ

Încerc să aflu: bine sau rău
și-n loc de urcușuri
descopăr un hău

În beznă acuma caut lumină
și fața-mi prea tristă
pe loc se-nsenină

Că nu-s ca la prima vedere:
lacrima nu totdeauna
exprimă durere

Și lumea nu-i ceea ce pare
ea bate mătânii la șefi
și scuipă-n altare.

Mă uit la antihristul plebeu
cel fara de Țară și
făr de Dumnezeu

El limba o lasă la încercare
și își iubește Țara
cea fără de hotare

De suntem dați acum uitării:
nici țara-i a noastră,
și nici noi ai țării

Mie-mi pasă!

De-asupra limbii materne
o ghilotină
strălucește-n soare

De pe tăișul ei decapitate
râuri de sânge
cad peste cuvinte
Când vreau să le rostesc
mi se îneacă
gura într-o mare
de lacrimi...

Ilie Tudor ZEGREA

Piramidele singurătății

Lui Nichita Stănescu

Se subțiază gheața la Poluri, bătrâne, gheața –
această bibliotecă a memoriei melancolicului nostru Pământ,
cu viețile și legile împăraților osificate, trase la față,
cu tablita lui Mendeleev tăbăcită de ploaie și vânt.

Se subțiază memoria lumii (probabil există motive!),
În înălțimile cerului câte o stea cu plâns amarnic
iese din scutecele norilor și se lipește de mine ca o sugativă.

Unde ești, mamă, să mă faci din nou mic, cât mai mic?

Toamna, în regatul ei aburit cu țuică de prune,
developează singurătățile unor sentimentale cariatide
suspendate ciudat, între realitate și ficțiune.

E Duminică și limbile clopotelor curg, aproape fluide.

La geamul poetului flutură zdrențele unui poem din alt veac
cu iluzii și idei leșinate ca frunzele-n timpul secetei,
În văzduh – o conspirație a metaforelor stil elegiac

cu regale vânători de trandafiri și cu oxizi din coada cometei.

Cineva cotrobăiește prin Univers, sparge sertare:
războaie, calendarele Maya, găuri negre comprimând Galaxia,
iar mai jos – Piramidele Singurătății – pietrele noastre unghiulare,
construcții apărute odată cu Dumnezeu și cu Poezia...

Viața poetului repovestită de agentul secret

... Pe stradă trecea poetul cu bereta trasă pe ochi,
cu trupul lipit de ceața ce-l însoțea întotdeauna
(o, ceața avea o poveste a ei, suspectă,
și-i ținea loc de pardesiu și umbrelă)...

Deci, trupul lui, angajat cu ziua ca un birjar,
Îl ducea aproape nevăzut și neauzit
și doar urmele lăsate prin metafizică
puteau fi citite pe drumul Damascului.

Viața poetului cusută de negura nopților
cu ață mai neagră ca privirile Morții
sau ca semnele literelor bătute de mașina de scris...

Cine să-i numere ridurile singurătății pe față,
cicatricele din pereții celor două ventricule
și datoriile la serviciile comunale?..

Trecea poetul aproape nevăzut și neauzit
și dispărea în ceață precum se va evapora
și acest poem pierdut de el într-o noapte...

Noli me tangere

„*Iisus i-a zis: „Nu te atinge de Mine căci încă
nu M-am suit la Tatăl Meu...”*.
Sfânta Evanghelie după Ioan, cap. 20, 17.

— Au ce-i cu pustiul din privirile-acestea pierdute?
Și ce e cu mine și cu viața mea, Îngere?

Îmi răspunse tăcerea cu foșnetul ierbii pe foste redute
și corul antic ce repeta inspirat: noli me tangere!...

Colbul îmi strânge glezna piciorului ca o cătușă,
urmele sunt gata-gata să sângere.
Voci răgușite, leșinate ca apa-n cenușă,
îmi șoptesc încet la ureche: noli me tangere!...

Ziduri tăcute macină-n taină pierdutele noastre victorii
arcuind razele lunii într-o dublă răsfrângere
și tăcerea lor unge osia morții cu viață și glorii...
Dar brusc ne somează o voce: noli me tangere!...

Dintr-un poem genial sare magnificul Corb În zadar...
După ce cercetase totul, inclusiv ora de stingere,
și în timp ce nota ceva cu vârful aripei pe o filă de calendar,
ceasul din turnul primăriei bătu răgușit: noli me tan-ge-re!...

Mâine... mâine, ce-o să-nțeleagă lumea din aventura noastră?
Și iar te întreb, ce e cu viața aceasta, Îngere,
Când vocea mea, chiar vocea mea îmi strigă la fereastră:
Noli me tangere!... Noli me tangere!... Noli me tangere!?

* * *

Oare cum o fi fost copilăria Morții, dacă a fost?
Azi îmi deapănă zilele cu un gest anost:

Una la dreapta, două – aruncate peste umărul stâng,
Căutând nu știu ce, așteptând...

Ferestrele camerei mobilate cu Singurătate
Dau spre tristele vieți ale poezilor de altă dată,

Spre iliade, odisei și, uneori - spre războaie de sute de ani...
(Cine știe dacă nu chiar noi am rămas atunci orfani...)

Ca în fața unui tablou mă descopăr aproape mort,
Tors pe fusul Durerii ca o ață de tort.

Și nu știu dacă ceea ce am făcut are vreun rost...

Oare cum o fi fost copilăria Morții, dacă a fost?..

Singurătatea din adâncul oglinzii

Astăzi am scos la plimbare
singurătatea din adâncul oglinzii.

În jur era ca în ziua a treia
când Dumnezeu a despărțit apele de uscat,
lumina nerușinată a decoltatelor becuri
ba îmi lungea umbra,
ba îmi scurta viața
și, făcându-mi cu ochiul,
cerceta contururile corpului tău aproape fluid.

În ultimul timp dintre toți vecinii
doar Toamna îmi mai face vizite neprotocolare,
bătându-mă pe umăr, prietenește:

„Să știi că strigătul Morții
e mult mai lung și mai dureros
decât însăși moartea,
și trădarea/pierderea unui prieten
e mai grea ca acest strigăt...”

Și de fiecare dată în acest loc
frază i se curma brusc
iar apele oglinzii se tulburau,
se t-u-l-b-u-r-a-u...

Arcadie OPAIȚ

Pedestru în legiunea romană

Când vei înțelege cine ești
și cine te înconjoară
Îngerul îți va pune funia la gât
măinile la gură și curioși veți aștepta
cine se va încumeta să-ți dezbată
taburetul de sub picioare
Nu va trece mult timp
până va da peste tine un orb
Găsit acasă printre străini
numai el va ști ce a vrut
numai el va plânge de ce n-a văzut
cum Mesia ți-a luat de pe ochi
monedele cu chipul regelui fugar
În care poți face găuri
și introduce în ele raze de soare
să le porți la gât până la Înviere

Când visul se stinge
te vezi pedestru în legiunea romană
cu arginți în buzunar
pe care poți cumpăra de la Moise
doar o lingură de apă...

Lumea înspăimântată din oglinzi

Cât mă preling printre cuvinte
atâta sunt
Ceasornicele-mi vând secunde
la preț redus
Ceru-mi scapă-n pălărie
câte-o stea
Tiranul soare mi le stinge
Clepsidra mă momește
Tumultul dragostei dispare
Plecăciunile mă vor amant
Pământul – pat
Îl calc cu talpa ca pe-un rob
El tace
De-l scuip nu-îchide ochii
Lasă retina să lucească
dar când mă las în doi genunchi
În fața unei doamne
și cad în rugăciune lungă
mă-împunge
și-mi propune să-i smulg sânii
să-i pun sub cap
să-i fie poeziei bine
În lumea înspăimântată din oglinzi

Sfășiate de ritmul drăcesc

Femeie
aruncă-ți din spate totul ce-i mort
numără-ți viețile din pânțele
dă-le nume de flori
și atunci
cioburile dragostei
păstra-vor amintirea vechiului culcuș

În care și acum
se zbat sentimentele mari
sfâșiate de ritmul drăcesc
de altfel
ura va deveni tunar
realizând gol după gol
În porțile noastre înfundate cu ameteți
fără să țină cont
de șoapta ce calmează furtunile
când flecăresc în grai stricat
fac creștături cu securea pe inimi
mărșăluiesc cu zgomot
Între a fi
și un doi trei
un doi
unu

Aborigenii tribului viața

Copil în fașă
Regină goală-ai fost
la balul vieții
și iarăși ai să fii
când toamna se va întoarce-n muguri
Ca altă dată-i aștepta
urmele mele să apară pe zăpadă
să-ți aștearnă sub picioare
alineate-ntregi în care
au să-și găsească locul
și carii din podele
iar vântul încâlcit în gene
În lacrimi va scălda
numele-ți nomad

Îți amintești cum luna
curioasa

ne privea prin geam
când doi fiind
ne transformam în unu
golul din tine se umplea cu-al meu
tunând și lăcrimând de spaimă
și acela unu
a fost să fim noi doi
aborigenii tribului Viața

Până la revenire în sfericitate

Am schițat cu privirea
o cădere celestă
Cu genele am miruit-o
după cum din neascultarea unui om
cei mulți au fost făcuți păcătoși
Pe-o frunză-am pictat o iarnă neprihănită
A venit un stângaci și-a deslușit-o
ce-i puritate
Deși mâna i se împotriva
din ea a lăsat doar o pată solară
un fel de sentință a vremuirii

Crezându-ne sacerdoți
ne trăim închinările
În numele mamei și-a vocii
care ne cârpește și-acum timpanele
apropiindu-ne de-o inefabilă
neostenită poveste de dragoste
ce va dăinui
până la revenire în sfericitate

Spicul sacrificat

Noaptea-și descheie nasturii
Trupu-i prodigios se strecoară în noi
Îmbrâncind nevinovăția sufletelor
Scoate păcatele la mezat
la prețul tumultului
Schimbă culoarea zăpezii
grația spadei pe gâtul dușmanului
care-și permite să creadă
că am fost săgetați de un gând dureros
de-a trăi din cerșit
și suntem gata să îmbătrânim

Iar noi de la Hristos încoace
pregătindu-ne pentru îmbălsămare
ne creștem spicul pe frunte
săgeata Domnului îl ocrotește
să ne rămână urmă
o pată mică de tot
pe malul abrupt al buzelor
și dacă vreți
pe partea opusă a soarelui

Paraschiva ABUTNĂRIȚEI

Doar în limba română

Rătăcită pe mare de-aș fi, în furtună,
Aș striga SOS doar în limba română
M-ar auzi vânturile, valurile
S-ar apropia de mine malurile
M-aș regăsi pe-un pământ,
chiar dacă nu acolo mi-e vatra,
tot în limba română
mi-ar șopti florile, piatra.
Tot în limba mamei
ce mi-a lăsat-o de preț moștenire
m-aș regăsi între oameni,
m-aș regăsi în iubire.

Și oriunde aș fi rătăcit
departe de glia străbună
mi-aș păstra comoara de preț:
sfânta mea limbă română.

Durere

În Moldova, chiar la Vama
La un ceas târziu de seară
Cum îmi dau eu bine seama
Cenacliștii se-adună.

E istoria de vină?
Cine-i cheamă să se-adune
E iubita Bucovină
Numai ea le poate spune

Câți bocanci străini călcară
Peste mândra ei grădină
Cum vrăjmașii o furară
De-a rămas, de-atunci, străină.

Chiar și astăzi, de un veac
Plâng în cimitir străbunii
Nimeni nu-i găsește leac
N-o aduce-n poala mumii

Poate n-o rămâne-acolo
Cât români vor fi sub soare...
Pân' se v-antâmpla minunea
Bucovina azi ne doare.

Starea poeziei

Poeții aceștia pletoși și târzii
Scrijelind cuvinte pe nisip sau pe piatră
Poeții aceștia sunt niște copii
Înlemniți în povești cu „a fost odată...”

Și-odată acesta poate fi-va cândva
Când o spiță de roată încâlcită-n cuvinte
Se va zbate, va fierbe, va urla, va mușca,
și din zbuciumul ei va țâșni înainte.

Se va naște atunci poezia, cântând,
Oglindindu-se-n ea veacul nostru bolnav
De sub dărele aspre vom vedea scăpărând
În lumină, iubirea, împletind fir suav.

Octombrie

Frunze. Verzi, galbene, arămii
clădite peste amintiri
În speranța altei veri
Din care a rămas un fir

Nori singuratici
rătăciți pe cer nedecis
simfonie gri

Vânt nebun din nord
În culori spulberate
zăpezi de vis

Cohorte de nori
peste apusul pierdut...
iubirea-n cioburi.

De toamnă

„Ce n-am trăit la timp,
nu mai trăim niciodată.”

Octavian Paler

Dacă ți-am fost sau nu iubită

Tu vei afla că nu mai știu,
În parc, pe-o bancă părăsită
De ne-am vedea cândva, târziu.
Vom depăna fugare clipe
În ton cu frunza risipită.
Dacă ți-am fost sau nu iubită
Va spune-un corb zvâcnind aripe.
Smulgându-i timpului pustiu
Un bob de soare, o clipită,
Un gând fugar îmi spune: știu
Că-n altă viață, fericită
Am fost și ți-am rămas iubită.

Avertisment

Se mișcă lumea, val cu val
Și cad guvernele de-a dura
Ne tot îndepărtăm de mal
Și se întinde, hădă, ura.
 Plutim, ca barca, pe ocean
 În jur rechinii stau la pândă
 Și nu găsim nici un liman
 Pornesc furtuni, ca să ne prindă.
Doar un catarg ne-a mai rămas
E propria noastră ființare.
De nu-l susținem, ceas cu ceas,
Vom naufragia pe mare.

Silvia CABA-GHIVIREAC

Numai credința...

Prin zgura vremii caut o sclipire,
Un fir de bucurie, doar un fir...
În veacul ce s-a scurs, plătându-mi fire
A pătimit necazuri fără șir.

În lungul valvârtej de zile sumbre,
Ce-n suflet peste vremi au iureșit,
Vreau să discern luminile de umbre,
Dar, vai, doar umbre văd la nesfârșit!

Memoria le deapănă arare
Și înțeleg: pe-al pătimirii drum,
Numai credința Ta mi-a dat vigoare,
Prin Tine, Doamne, mă mai țin și-acum.

Nu, nu mă plâng! Așa mi-a fost destinul:
Să-ndur, să lăcrimeze ochii mei.
Când apărea o rază de lumină,
Veneau vâlvoi nori grei din urma ei.

Calea ființei

Mi-e calea ființei vegheată
De-al Capricornului rost
Și-n anii trăiți nu o dată
De soartă lovită am fost.

N-am cunoscut hodină
În alcov din raze țesut;
A veacului meu brigantină
Prin multe furtuni a trecut.

Dar răzbit-am mereu spre zare
Și-n năprasnă am rezistat,
Fiindcă n-am urzit răzbunare
Și mi-e cugetul nepătat.

Dumnezeu le vede pe toate
Și pe toate le pune-n cântar,
Numai El face-n lume dreptate,
Numai El, cu eternul Său har.

Enigma vieții

E-o mare fericire chiar prin sine
Dumnezeiasca șansă de-a trăi.
Tămada și durerea sunt vecine
Și una fără alta nu pot fi.

E traiul nostru-n veac ca o furtună,
Cu vânt și ploaie-n vălmășag intens.
În spațiul lui adesea se-mpreună
Și făptuiri ce merg în contrasens.

Acum, rănit adânc de-un nu știu cine,
Te tragi pe loc în eul tău durut,
Dar tot atunci și alinarea-ți vine
De unde poate nici nu ai crezut!..

Enigma vieții nimeni n-o cunoaște -
Ea-i taina cea mai mare pe pământ:
Cu ea în suflet fiecare naște,
Cu ea în suflet pleacă în mormânt.

Aprinde candela...

Oricât de grea ți-ar fi clipita
Prin care treci pe-acest pământ,
Să nu afurisești ursita,
Căci dată ți-i de Domnul Sfânt.

Aprinde candela credinței
Și roagă-te-n genunchi, cu foc:
Doar olmurile pocăinței
Aducătoare-s de noroc.

Stârpește spinul disperării
Din holda sufletului tău:
E trecător ca valul mării
În lumea asta orice rău.

De vrei plenara împlinire
S-o simți în ceasul cel solar,
Prin trudă fără contenire
Să-ți rostuiești al vieții dar.

Când bezna neagră te-nconjoară,
Când cerul ți-e-ncărcat de nori,
Nu te-ndoi că-n prour iară
Se vor aprinde dalbii zori.

Și-apoi pe bolta diafană
Al zilei făt-frumos arar
Se va-nălța fără prihană,
Nestăvilit și demnitar...

Iar sfera noastră pământeană
Se va roti testamentar.

La ceasul florilor de liliac

La ceasul florilor de liliac
Mă-ntorc în anii mei de tinerețe
Și parcă-n amintire-mi se desfac
Ciorchinii de lumină și tandrețe.

La ceasul florilor de liliac
Mă umplu de-o nespusă fericire
Și parcă toate-n juru-mi se prefac
Într-o poveste plină de iubire.

La ceasul florilor de liliac
Inima mea regrete-amare toarce
Și trebuie cu gândul să mă-mpac
Că tinerețea nu se mai întoarce.

La ceasul florilor de liliac
Mi-alung, mi-alung emoția deșartă,
Căci știu: un impecabil zodiac
Din zorii vârstei ne decide soarta.

Baștină

Temei de viață, sfântă obârșie,
Meleag al visurilor mele pure,
Azurul tău mi-a legănat, zglobie,
Copilăria cu priviri de mure.

Tu-mi ești tãmadã inimii, la greu,
Reazem colindului de ani prin vreme,
Din glia ta îmi sorb mereu-mereu
Balsamul bucuriilor supreme.

Vãzduhul tău în adieri de mir,
Dãinuitor de-a pururi, peste ere,
Cu bunii mei din veacuri îl respir
Și-mi dă și robustețe, și putere.

Temei de viață, sfântă obârșie,
Meleag al visurilor mele pure,
Azurul tău mi-a legănat, zglobie,
Copilãria cu priviri de mure.

Grãdina

Tu ești cu mine pretutindeni,
Tãrãm de dor și de povești.
Te port în inimă și nimeni
Nu știe cât de scumpă-mi ești.

Prin iarba ta mi-au rămas pașii,
Vrãjiții pomi ți-am admirat.
Când se-mbrăcau în alb cireșii,
Erai ca visu-ntruchipat.

Goldanii, nucii și călinul,
Spre hatul verde aplecați,
De-o viață unii lângă alții,
Creșteau frumoși, ca niște frați.

Iar vișineii, prinși în horă
Cu briza lină, ce-adia,
Rozalbi se legănau la soare
În clipociri de peruzea.

În fața casei, trandafirii
Pe straturi dalbe înfloreau
Și risipeau în jur zefirii
Arome ce mă îmbătau.

Spre bine înălțând speranțe,
Duișorii maci vărsau culori
De purpură și de cinabru,
Cu care se stropeau la zori...

Acum, când iar mă-ntorc la tine,
Mă cearcă-un gând îndurerat:
Vai, nu mai ești ca altădată,
Vai, nu mai ești cum te-am lăsat!

Au mai rămas doar niște vișini
Și-un nuc bătrân și abătut.
Uscat ți-i chipul și te macini,
Și nu știu cum să te ajut.

E prea târziu. Ce mai pot face
Să te salvez cât de puțin?..
Să crească pomii tăi în pace —
Cu-acest gând bun la tine vin!

Doresc din nou, grădină dragă,
Să reînvii la locul sfânt —
Nepoții mei să te mai vadă
Pe-al stră-strămoșilor pământ.

Cireșii

Cei doi cireși — frumoasa mea poveste,
O scumpă amintire din trecut...
Pe locul vostru azi nimic nu este:
V-au nimicit, v-au ars, ați dispărut.

Mă-ntorc la voi cu gândul și cu dorul...
Ce drăgălași, îmi amintesc, erați!
Creșteți alături, străjuind răzorul:
Înalți, rotați, umbroși, ca niște frați.

Înmugureați, apoi dădeați în floare –
Veșmânt ales, alb-verde, îmbrăcați.
Iar când cireșele zâmbeau la soare,
Hăinuță verde-roșie aveați.

Plăcute clipe din copilărie...
Zburat-au toate în al vieții larg.
Dar le păstrez suava amintire,
Căci țin nespus la tot ce mi-a fost drag.

Copilă, eu veneam la strâns cireșe,
Voi brațele spre mine le plecați.
Vă admiram ciorchinile din creștet,
Când crengile încet le legănați.

În toamnă, frunza voastră aurie
Treptat-treptat vă părăsea vâlvoi
Și-n iarna rece, cu omăt pe glie,
Voi apăreați, sărmanii, iarăși goi.

Amar-amar mă doare lipsa voastră,
Iertați-mă că nu v-am ocrotit!..
Pruncă eram, când am plecat de-acasă;
Când m-am întors, nu v-am mai regăsit.

Rămâneți, dragii mei. Doar amintirea
Va fi mereu alătura de voi,
Căci vremea se petrece cu grăbire
Și nu se mai întoarce înapoi...

Pădurea mea, sălaș de
freamăt verde

Pădurea mea, sălaș de freamăt verde,
Prin tine iar făptura mi se pierde.
Întorsu-m-am sub bolta-ți fermecată,
Pe unde pașii m-au purtat odată.

La margine de sat, în larg de zare,
Ți-ntinzi limanul tău de încântare...
Aici, în cei mai fragezi ani ai mei,
Am strâns brânduși, viole, ghiocei...

Aicea, în tărâmurile tale,
Mă ațineam adeseori din cale,
Ca să-ți admir imperiul de smarald
Și-n umbra ta de vrajă să mă scald.

Ești basmul vieții mele — o minune
Cu dulci ecouri de-ntâmplări străbune,
O cronică-a istoriei herțene,
Lăcaș de feți-frumoși și cosânzene.

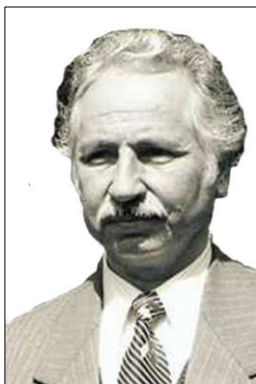
În veacul meu de lungă zbuciumare,
Mereu îmi aflu tihnă și-alinare
Sub faldul tău de frunze și de ramuri,
Pădurea mea cu fluturânde flamuri.

Sunt un fir de iarbă-n rouă

Sunt un fir de iarbă-n rouă
Pe al plaiului imaș.
Apele cerești mă plouă,
Cu ninsoare pe din două,
Dar cresc, verde și gingaș,
În acest vrăjit sălaș.

Vrut-au vânturi să mă-ndoaie,
Să mă scoată din pământ;
Năpăditu-m-au puhoaie,
Cu pietrișuri și noroaie,
Ci, prin vremuri, nu m-au frânt
Și rămas-am precum sânt.

Mă înalț spre-al vieții soare
Din țărână, leat de leat;
Nu mă tem nici de dogoare,
Nici de-a apelor vârtoare.
Și-nverzesc nestrămutat,
De natură privegheat.

George L. NIMIGEANU

Nedumerire

Doamne,
oare ce nume poartă singurătatea...
în care stau... și ascult... cum
roua nopții face... din munte... pustiu ?...

Pentru că, simt...
cum... în pustiul acela,
fără de somn, pașii mei ostenesec...
încă de la Facerea Lumii...

Și... Doamne... în fiecă clipă... aud
cum... sufletul meu... îmbătrânește...
mereu... cu câteva milenii...
cum... și lumina îmbătrânește...
cu câte o viață...
pe frunzele căzătoare ale îngândurărilor mele...

Că eu, pe frunzele căzătoare ale gândului,
caut pricinile... în care... cuvintele...
în ele însele,
prind... să se împiedice... de mine...

neștiind, neînțelegând,
din care parte a speranței
Ochiul Tău, Doamne, - veșnic treaz -
ca pe un fiu rătăcit... mă privește...

Chiar dacă inima

Chiar dacă inima e locul în care,
luminându-Se, luminându-mă,
a stat Dumnezeu...
pe firul vieții mele, nodul cel mare,
din întâmplare, dacă... îmi sunt eu...

în Cartea Eternă - care și-n mine se scrie -
fiindu-mi... o literă - și moartă și vie -
ecou... Cuvântului... ce duce știre
de Adevăr, de Noimă, de Menire...
prin sârg de taină...
prin asemuire...
viața... să nu-mi dea semn că e pustie...
și nici că moartea e... ză-dăr-ni-cie !...

Că... Dumnezeu, ascuns privirii,
vorbindu-mi... doar în Limba Nemuririi...
ca pe o foaie albă de hârtie,
pe viața mea, Cuvântul Său... și-L scrie
când rană dureroasă... când Lumină...
cu câte-un semn... ceresc... la rădăcină...

Izvoarele... stingându-mi-se...
mor... pe când, întru Cuvânt,
în Adevăr cobor...
călcând - cu Sfânta Viață - pe morminte...
prin moarte... drumuind... în cele sfinte...

Lumina lumii

Ni s-a dat întâi lumina ochilor... Nemărginirea
s-o aducem mai aproape, pipăind-o sfânt, cu gândul,
s-o luăm în stăpânire... să ne fie... cu folos!...

Mai apoi, sub tălpi, țărâna a rodit întru uimirea
sufletului... și-n iubire, mai presus de moarte... vieții...
Domn, ne-a fost trimis Hristos!

Dar păgânii, hăituindu-l, urii ni L-au dat... și morții...
schingiindu-ni-L... cum nimeni nu fusese schingiuit,
până pe Golgota... unde... L-au jertfit... pe crucea urii...

S-a cutremurat pământul... noapte s-a făcut în lume...
și... ne-a cotropit durerea... Și, în veac, s-a ntins amarul
și s-a întronat în lume ura... „fără-de-măsurii”...

Însă EL, călcând cu moartea pe-ale Morții Sale trepte,
sub imboldul Sfânt al Vieții, a pășit peste momânt,
dovedind, deopotrivă, că-I și Om și Dumnezeu...
Și-arătându-Se lui Toma... luminatu-ne-a de-a pururi,

Calea Dreaptă prin Credință s-o păzim cu prețul vieții,
an de an, clipă de clipă... Și la bine... și la greu !...

Oare... prețul vieții noastre îl plătim cum se cuvine?...
cât, în rostul vieții, Domnul... ca pe fiii săi... ne ține?

Iluminare

Ferestre largi deschide gându-n cer;
sufletu-n bucurie dă în floare,
stră-luminat de Sfânta Sărbătoare
a Lui Iisus... Lumina, vestitoare,

ne înveșmântă-n tainica minune
a-ntoarcerii din moarte-a Lui Hristos,
dându-ne-n grijă Rostul Sfânt al Crucii...
și... Drumul prin Credință... - cu folos,

Vii... licărind... în Adevărul clipei...
„pe care „ți-o adaugi... când o scazi”-
aminte să luăm... „c-avem în față,
de-a pururea, doar... ziua cea de azi”...

Icoană vie-n inimă-ntronându-L
- pe Cel Care „pre moarte”... a călcat,
cu Moartea Lui... spălând păcatul lumii -
binevestiți: „Hristos... a înviat...”

Lumină din LUMINĂ - duceți veste
gândul cel bun... care în slavă suie !...
Cu toți ai noștri, să luăm Lumină!...
Că... mai înaltă bucurie... nu e !...

În poem cuvintele

Știu,
în poem, cuvintele dezbracă înțelesurile
de hainele lor de lucru... și
de la o întrebare la alta, punți rostuiesc...

să nu ne rătăcim... de noi înșine...
zidurile... tăcerii dintre lucruri... pipăindu-le...

cum pipăie orbii... cu vârful picioarelor,
drumurile pe care își rătăcesc zilele...

Poemul respiră adânc, înțărmurind
întâmplările trecerii prin cuvânt...
cu mult mai numeroase decât aparențele...

umbra cuvântului multiplicând conotațiile -
colacii de salvare...
când înotăm printre incertitudinile zilnice...

Imaginați-vă... că în poem
nu s-ar întâmpla nimic din cele câte, totuși,
se-ntâmplă...
și că, între cuvinte și înțelesurile lor,
lumina ar șterge orice pată de umbră...

Ce sens ar mai avea... rana vieții ?...
Sângele nostru fierbinte... ar mai spăla, oare,
în moarte...
pragurile... celor sfinte?...

Cale

Dacă, în gând, ești mai liber decât
în pustiurile simțurilor,
știi oare... că... nu prin zbor... ci...
prin cântec pasărea suie în cer ?...

... chiar dacă... și gândul și cântecul
lacăte... vieții... îi sunt ?...

Și... chiar dacă, în piețele publice, ziua
vinde sarea durerilor noastre...
pe când... noaptea din noi
temple îi înalță... minciunii...

Pentru că...
pasărea visului
numai prin cântec suie în cer...

cel care nu cântă,
visând...
nu poate umbla... pre moarte călcând...

Puterea de a fi

Sap... cu sufletul... în cuvinte...
deseori, dând... de iezero cerești... și...
de cuptoare nebănuite...
din care scot - calde încă -
pâinile vieții...

Și
însetat și flămând, beau și mănânc...
timp în care... vremile vremuiesc și curg...
ca și cum aş coborî... în prezent...
tocmai din viitoarele vieți
ale Limbii Materne...

Știu... că în ceruri...
cum și-n adâncul pământului...
hotare fără de margini... au...
cuvintele mamei...

Oare ce putere omenească
le-ar putea știrbi... dacă
nici moartea nu poate ?...

Fericit... cel care, într-o viață de om,
reușește să facă... un pas... doar... un pas...
ostenind... cu Adevărul Limbii Materne pe umeri...
întru Lumina Adevărului Etern
înflorind...

Rodica PUIA

„Rediviva”

Aici și acum, pe românesc pământ,
venim din adâncuri de neam,
la cumpăna ce toarce destin,
să strângem în pumni mai tare
grâul ce încă doarme-n așteptare,
ca aruncându-l în brazda adânc
tăiată,
și peste oamenii ce ne așteaptă,
să trezim ușor visul semințelor.

„Reîntregirea”

Se șterg stigmatetele uitării
durute pietrele vorbesc
redeșteptând sufletul nostru
din umbre ce nu putrezesc.

Unirea aștepta în germene
străvechi virtuți române
Sub scânteieri de vifor și de cremene.

Acest liant al împlinirii
osmozelor din ancestral
aceste lungi întrepătrunderi
dialogând transcedental

Cu idealul de „iubire”
sub pana marilor rapsozi
căci scris a fost să nu rămână
fraterne-țări la antipozi.

„Iubirea mea, iubire...”

Carol, iubirea mea iubire...
auzit în cântecul sferelor
Înainte de a te ști
dăinuind în sufletul Lumii
-mpacă-mă cu taina Lunii.

Nu mai păstra în tine
secretul jertfei și-acel ascuns
al Gândului Sămânț-a Lumii-n tine
Încă nepătruns
de o iubire doar Iubire
sufletul mi-l luminează
Luminează-mă!

Domnul meu, iubirea mea,
Nesfârșitul meu, rămâi,
Mi-ai fost lacrimă de stea
semnul de speranță,
Domnul meu, iubirea mea.

„Timpul”

Avem lucida conștiință a timpului
A tăcerilor melodiilor cosmice
Lucida conștiință a limitelor
Peste care doar Timpul se aude trecând

Să redimensionăm totul:
spațiul
materia
timpul
să ieșim din perfide tipare
să fugim din capcanele morții

„Ecou în timp”

Pe un drum între munți,
Răsări un convoi.
După straiete albe,
Un șir de eroi.
Dar oamenii aceia în alb
tăceau,
Aveau jar în priviri
Și pașii dureau.
Mireasmă de fag îi însoțea.
Erau umbre vii,
luminate de o stea.
Se auzi un glas, deși păreau nouă.
Suntem cărăuși și ducem rouă.
Aprindeți făclii din flacăra
vieții!
Strigați!
Înalte, glasurile voastre
prevestescă visatul răsunet!
Treziiți-vă Români!

Elena APETRI

Lasă-mă

Lasă-mă în cartea necitită,
Lasă-mă unde se pune punct,
Lasă-mă rezervă de-mprumuturi,
Lasă-mă pe buze cu-n sărut...

Lasă-mă în visul de fecioară,
Lasă-mă spre anotimpul nins,
Lasă-mă pământului povară,
Lasă-mă cu geamul neînchis.

Lasă-mă în praful unei zile,
Lasă-mă gonită de dușmani
Lasă-mă pe mâine amintire,
Lasă-mă bogată fără bani.

Lasă-mă în doina strămoșească,
Lasă-mă să cad, să mă ridic,
Lasă-mă în vorba românească
Lasă-mă scrisoare într-un plic...

Lasă-mă cu fața la icoană,
Lasă-mă în mâini la Dumnezeu,
Lasă-mă copiilor tăi mamă,
Lasă-mă mereu în gândul tău...

Amestec și clepsidră

amestec de dor și-mppliniri
amestec de frunză și floare
amestec de răni și iubiri
amestec de vis și ninsoare
amestec de zâmbet viclean
și lacrimi ucise de lacrimi
amestec de sânge și neam
de voluptate și patimi
amestec de zori și de seară
de cuget țărână și fiară
amestec de cruce
amestec de pom
amestecuri mii
adunate în
OM
amestec de
cer și mormânt
de aripi în zbor
răstignite-n cuvânt
amestec de rele și bune
amestecuri de rugăciune
amestec de fii și părinți
amestec de îngeri și sfinți
amestec de mine și tu
amestec de „da” și de „nu”
amestec de ce-a fost și va fi
de negru de alb și de gri
amestec de slavă și fapte
amestec de viață și moarte
.....
Amestec amestec de toate

Gheorghe UNGUREANU

* * *

la urma urmei
30 de-arginți
e o sumă prea mică
pentru o lume sinucigașă
pusă în bătaia puștii
de însăși veșnicia

* * *

cu mine mai erau câțiva la număr
0
sau poate mulți de
0
fără mine erau mulți de
0
sau poate numai
1
cel sătul e mai flămând decât foamea
cel flămând și el
împreună
încălțând amintiri
noi
străine de
noi
călcăm aplecați
printre farfurii de porțelan italian
pe degete
nu cumva să trezim mîța plouată
care dă din coate

chioară ca...
dar
mama mă-sii
suntem și noi trimiși
să hrănim o frică de moarte
și nu îndrăznească fiecare
să ne netezească de pomană

* * *

frumoasă ca soarele
rotundă ca hora
coaptă de mama
bunica
străbunica
stră ...
Din roua frunții
din strigăte de bătalie
în două cu drojdii de lux

stă pe-un prosop
încăierată de guzgani
mari
clonțați
vineți
beți
proști
fărâmituri ici
fărâmituri colo
excremente peste tot ...
atât
sămânța va crește bine
odată

* * *

mi-aș cere iertare
sunt mut astăzi

mi-aș mângâia fruntea
sunt rău astăzi

mi-aș rupe din zile
sunt bun astăzi

mi-aș închina ode
sunt surd astăzi

mi-aș dărui stele
sunt mic astăzi

mi-aș face prieteni
sunt orb astăzi

fericire???

dar mâine???

* * *

e sătulă și umbra de atâta zid
e sătul și zidul de atâtea umbre schimonosite
săriți unii peste alții
le-am spus
prindeți-vă-n horă
ha! ha!
horă cu zid și umbre!
ha! ha!
săriți
sărrriiți
treziți-ne și pe noi
n-avem nici pic de VIAȚĂ
n-avem nici pic de MOARTE
e-atâta umbră pe/și atâta zid

DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI

Nicolae MINTENCU

Baladă

Alergând, măicuță, vei auzi
Cum plânge vântul
Și cântările amorțesc;
Vei vedea cum iarba se ofilește.
Să ne dai de știre,
Să ne faci un semn.
Și, dacă vei găsi fluierul de fag
Ce mult zice cu drag,
La cari fiu-ți duios cânta,
Să ne dai de veste, -
Să cânte balada.
Deschide-ți durerea, mamă,
Năzdrăvanei mioare.
Ea te va călăuzi în lunga căutare, -
Așa vei da de urmele fiului pierdut.

Păstorul mioriței

*În memoria fostului meu profesor
universitar Grigore BOSTAN*

Ai păstorit Miorița
La poale de Carpați,
Ai zidit ca și Manole
Lăcaș sfânt pentru frați.

Ai stropit cu lacrimi teiul -
Pentru Mihai copac sfânt -
Și ai sorbit din a lui floare
Mierea acestui pământ.

Vei trăi cât bradu-n munte,
Vei trăi cât verde-i plaiul...
Versul tău inimi adună
Și ne îndulcește Graiul.

Numele tău

Această îmbinare de cuvinte
Visează să fie încrucișată în arbori,
Să fie turnată în forme fixate
Pe coroana unei zile
Dogorâte de soare.
Acest nume cu aripi de înger
Umple golul nopții mele
Cu cântec de privighetoare,
Deșteaptă auzul singurătății
Pe piscurile veșniciei.
E numele stelei ce i-a dat viață
Marelui Eminescu.

Dragostea de țară

Strop cu strop de rece rouă
Naște-o dimineață nouă;
Apa rece de sub munte
Descrește trista frunte.

Zâmbetul ce zboară-ntruna
Inimi sincere adună;
Graiul nostru ca o fragă
Îndulcește-o lume-ntreagă.

Neamul meu un nume poartă,
Poate-nvinge cruda moarte.
Patria ce-i ca o mamă
La peptu-i dulce ne cheamă.

Iartă-mă, dragoste!

Farmecul nopții umple căsuța mea, iedera-mi bate cu
dragoste-n geam.

Misterul dragostei mă ia de mână
S-ascult privighetoarea cum cântă pe ram.
Mult mi-i dragă luna pe cer rumenită
Și arde plăpând ca o lumânare.
Arome de crin la tine mă cheamă,
Dragostea mi-i la ultima chemare.
Râuri de stele pe cer semănate
Îmi zâmbesc cu un licăr înduioșat.
Să-mi alini sufletul de dor sfâșiat.
Trezește-mă, iubirea mea păgână,
Și mă aruncă în mreaja fiorului tău...
Iartă-mă, că zeci de ori te-am ocolit, -
Plătesc tribut în fața lui Dumnezeu.

Rugă

Privesc spre cer
Să-ți văd chipul curat și albastru,
Te caut printre Luceferi,
Să-ți adun zâmbetul ochilor senini,
Glasul domol și îngăduitor,
Ca și al tatălui meu.
Miros de tămâie și smirnă
Plutesc prin Univers,
Aromându-mi urcușul.
Pe roata timpului etern
Coboară Iisus pe Terra
Și-mi stropește buzele
Ofilite de fum cu apă
Sfântă și veșnică
Izvorâtă din inima Ta.

Maria BOGESCU

Stai, creștine, și gândește

Stai, creștine, și gândește
Unde mergi așa zorit,
Moartea cruntă te pândește,
Iar tu ești nepregătit.

Lasă-averea și moșia,
Vin' la Domnul tău cel Sfânt.
Măine, poate, cine știe
De mai ești pe-acest pământ.

Petrecuta-i multă vreme
În rușine și păcat.
Scoală-acum și părăsește
Trecutu-ți întunecat.

Haide, căci Iisus te cheamă
Ca să vii la al Lui sân.
Primitor e ca o mamă
Și te scapă de-orice chin.

Stai și te gândește bine,
Nu e vreme de pierdut.
Focul iadului te-așteaptă,
De te-abaiți din calea dreaptă.

Inima larg ți-o deschide,
La Cuvântul lui Iisus,
Căci El este Domnul Slavei,
Împăratul Cel de Sus.

De-ai luat pe umăr crucea

De-ai luat pe umăr crucea
Și-ai pornit la drum cu ea,
Du-o, du-o cu răbdare
Și din cruce nu tăia.

De-ai luat pe umăr crucea
Și-ai pornit cu ea în sus,
Du-o până pe Golgota,
Tot mereu după Iisus.

De-ai luat pe umeri crucea
Și-ai pornit pe drum spinos,
Nu-ncerca să scapi de dânsa
Și să n-o târăști pe jos.

Nu-ți alege singur crucea
Cum îți place ori cum vrei;
Ea e punte ce ne duce
În dumnezeiescul rai.

Crucea trebuie purtată
Printre spini și suferinți,
Că așa a dus-o Domnul
Și urmașii Lui cei sfinți.

Înainte, tot cu crucea,
Înainte, tot mereu.
Domnul ne va da putere
S-o purtăm și când ni-i greu.

Rodica STRUGARI-ZEGREA

Piața sentimentelor uitate

A fost un vis sau o realitate?
Acum eu nu mai pot să înțeleg.
Poate aproape sau poate departe,
În gând, în basm, în viață sau în vers
Am dat de o piață neobișnuită
Cu vânzători lipsiți de ochi și glas,
Ce marfa își vindeau neprețuită
Sau numai umbrele ce-n suflet le-au rămas.
Voind să aflu ce se vinde-n piață,
Sfiosă, printre rânduri mă primblam.
Poate n-am fost destul de îndrăzneță
Ca să întreb. Dar nu înțelegeam...
Piața aceasta neobișnuită
Avea început, dar nu avea sfârșit.
Și, când am înțeles care era enigma,
Eu m-am întors spre locul de unde m-am pornit.
Da, sentimente se vindeau la piață,
La care oamenii demult au refuzat, -
Speranțe ce au fost distruse sau uitate
Sau cineva în fierbințeală le-a trădat.
Un vânzător cu ochi mereu închiși
Vindea speranța de a-și păstra tot frumusețea,
Iar altul, cu glas slab, cu părul nins,
Se tânguia că-l părăsește tinerețea.
Unul spera că se va-mbogați
Tot înșelând, purtând în inimă minciuna.
Lipsită de un templu, speranța-l părăsi.
A hotărât s-o vândă cu visul împreună.
Alt vânzător, având și glas, și ochi,
Vindea speranța de-a-ntâlni iubirea.

Am înțeles că era surd și orb
Și-a nimerit la „Nufăr” în robie.
Dar m-am întors grăbită spre intrare
În piața ceea fără de sfârșit,
Când o speranță m-a uimit prea tare, -
Ea singură pe sine voia-a se dărui.
Am întrebat-o-ncet: „De ce? Răspunde-mi!
De ce îți este rău fără stăpân?
Vrei – mergi la mare, vrei – te duci la munte
Și nu mai trebuie la nimeni să te-nchini!”
Speranța mi-a răspuns: „De multe ori
Obstacole noi întâlnim în cale
De diferite forme și culori,
Pe care nu le treci nici cu parale.
Te-ai înșelat. Nu-mi caut un stăpân,
Ci un drumeț, ce poate fi prieten.
Cu el în doi să plângem, să ne-nveselim
Sau poate în tăcere să stăm numai alături”.
Eu m-am apropiat și am luat speranța
Și am ascuns-o-n suflet, puțin s-o încălzesc.
Ea mi-a șoptit: „Voi fi de azi drumeață,
Pe cea mai grea cărare am să te însoțesc.”
Și cu speranța-n suflet eu am ieșit din piață
Unde se vând speranțele ce se transformă-n lut,
Care au fost trădate, strivite, marginalizate
De negustori ce sunt și orbi, și surzi și muți.

Miros de mere coapte

Miros îmbătător de mere coapte
Și rândunele pregătite pentru zbor...
Frunzele cad. În aer plutesc șoaapte,
Iar stoluri de cucoare se-avântă sus, sub nori.

Un vulturaș planează în înalțuri
Și jertfă caută aice, pe pământ.

Se culcă ierburile-n triste falduri
Și licuricii luminițele își sting.

Și nouri negri se cârduiesc încet,
Atât de-aproape de pământ, atât de-aproape!
Îți pare c-ai putea să-i strângi la piept,
Să zbori cu ei, ca o fantomă-n noapte,

Să te ridici ca-un vis înaripat
Ușor, ușor, pe-o scară nevăzută
Și să găsești tărâmul fermecat
Ce-n zâmbet îți preschimbă durerea care-i mută.

De-acolo, în genunchi, ca să implor
Să nimicească Domnul invidia și rugina,
Să deie viață nouă la coarde de viori
Și poduri de lumini la rugăciuni senine,

Să curețe izvorul de viață dătător
De îngâmfare falsă și rece deznădejde,
Să dea speranță vie celui rătăcitor
Și ca „sindromul Cain” să nu ne fie lege.

Dar seara nevăzută prea brusc s-a contopit
Cu plânsul dureros al stelei muritoare...
Un meteor de gheață visarea mi-a strivit.
Plâng visurile-ascunse-n metafore amare...

Miros de mere coapte atât de-mbătător...
Și frunze aurii îmi cad ușor în palmă.
Sub pașii singuratici îmi mai șoptesc cu dor
Doar rime ce miros-a mere și a toamnă!

E noapte, e ploaie, e toamnă

E noapte, e ploaie, e toamnă...
O cafea rece. Somn întrerupt.
Și visele prinse-n capcana,
La care cheia s-a pierdut demult.

E noapte, e ploaie, e toamnă...
O carte deschisă. E-o către-a cuiva.
De multe ori dorința-i ca o povară, -
Vrei s-o respingi, dar nu te lasă ea.

E noapte, e ploaie, e toamnă...
Cuvinte fragede, născute-n îndoieli.
Și fapte dăruite de pomană,
Ce s-au uitat, ca ziua cea de ieri.

E noapte, e ploaie, e toamnă...
Și întuneric dincolo de geam.
Au fost priviri ce le păstrez ca o comoară
În verdele sufletescului ram.

E noapte, e ploaie, e toamnă...
E sufletul în versuri rătăcit,
Iar clipa ba-i dulce, ba e amară.
Și o cafea ce iarăși s-a răcit...

Lumânarea lui Diogene

Diogene umbla cu lumânarea
În amiaza mare prin oraș.
Căuta răspuns la întrebarea:
Unde e omul? Și în ce lăcaș?

Au trecut de-atuncea mii de ani...
S-au schimbat orașele și lumea. –
Puțini prieteni, tot mai mulți dușmani.
Cu crezământ puțini spun rugăciunea.

Și trist e că nu arde lumânarea.
Cugetători ca Diogene nu mai sunt.
Mulți caută în viață-ndemânarea
Și nu se caută doar „Omul” pe pământ.

S-a stins în veacuri sure lumânarea.
În întuneric Diogene-a obosit!
O faptă mică, o tragedie mare...
„Căutați Omul!” aș voi să strig.

* * *

Urme. Umbre. Siluete.
Pagini scrise de caiete...
Întrebări fără răspuns.
Zâmbet în lacrimi ascuns.

Îndoieli. Cuvinte goale...
Obstacole, verticale.
Curcubeu fără culori.
Amar în nectar de flori.

Cântec falnic de viori.
Viscole cu dalbe flori...
Naștere, viață și moarte
Pe o pagină de carte...

Mare, munte, râu, pustiu.
Sub omăt ghiocel viu...
Zăpadă pe frunze verzi...
Toamna – iarnă în livezi.

Ploaie, lacrimă, suspin...
Pelin, garofițe, spin.
Prietenii fără regalii.
Dorințe și integrale.

Vise, de te trec fiori.
Turme fără de păstori...
Adieri și amăgeli.
Zi de mâine, zi de ieri.

Vară rece, iarnă caldă...
Ziua neagră, noaptea albă.
Scrisori ce n-au fost trimise...
Noi trăim? Ori toate-s vise?

Masă rotundă

Gheorghe GORDA

Într-o primăvară, când natura sub val de căldură destrăma țara, am mers cu mere la Inturist. Marfa se cântărea cu ochi triști. Am dat câteva, alese, de pofta unei mirese și am rămas, neluat în seamă, până un rus, voinic și ursuz, mi-a devenit vecin, cu-n borcan de vin și fleacuri într-o năframă. M-am stăruit să-l apropiu cu farmece și glume. A rămas demnitate de popă pân-am plătit o posoacă de poșârcă, curat-otravă amară, de nimica, pe care i-am aruncat-o la picioare. Ura sacă și acrå i-a stins-o taina sacră a unui beci cu butoaie și cu rude de Șeremetievo: „Ți hlopeț, vo! S toboi mojno drujiti...” Mi-a spus că-i de sub Moscova, fost maistru la filatura de bumbac, unde volocenii i-au fost pe plac.

Și cum nu făceam parale, ne-am pus pe taclale. Așa ne-a trecut de urât pân-a venit Moș Tărăță c-o carte rară. Am răsfoit-o. Era o comoară! Vecinul i-a turnat un pahar și-a ascuns-o-n sacoșă... Apoi s-au scurs moșii. Patru la număr. I-am văzut cu ani în urmă, cu stele mari pe umăr, trecând țațoși pe Strada Domnească... Atunci – Dumnezeu să te ferească! – în norocul lor cel orb te striveau ca pe un microb! Acum s-au așezat sub tejghele, pe scânduri vechi, de podele, și unul a zis, cu durere de cap: „Toarnă în pahare, Policarp!”. Cu băutura în mâini, din mătrăgună și tutun, au aflat că-s român... „Nu-s pe lume oameni mai buni!” – s-au repezit să-mi spună, ducând otrava la gură. Le-am dat geanta cu mere și am zis că am o plăcere să le fac o cinste pentru că mai există... Am trecut în fugă strada și le-am întins pe loc nada: bere, vin, vodcă și coniac, cârnaț, brânză, pește și colac... Parcă nu le văzuseră de un veac! Au rămas năuciți, apoi și-au înțolit firea-n vechea nesimțire.

Eu le turnam în pahare, așteptând ora cea mare. Ciugulind din bucate, ispășeau păcate: „A murit subit Van Vanâci...” „Cine a fost la mormânt?” „Groparii...” „Și Ivan Petrovici mai era ieri pe aici. Amu cică-i în morgă, rahatul!...” „Cine-l îngroapă?”

„Voiencomatul!...” „În cimitirul cel nou după anul nou s-au cuibărit două-ș doi veterani de război!” „Ajunge rândul și la noi...” Policarp, sorbind din coniac, a dat din cap: „Palâci, te-am știut optimist! Știu o văduvă fără noroc. Ai putea trăi cu ea la un loc...” „N-am pe nimeni lângă mine... Dacă-i suflet curat, îi las toată averea!.. Un palat, pot spune, pe 28 iunie! Și garaj cu limuzină...” „Ce nu fac, tăicuță, pentru tine... Dă-mi adresa și de mâine-i calină...” „Poate mai știți una făr-de prihană?” Moș Tărăță, beat criță: „Îți dau, batiușka, una pe-o sută de grame... E dulce ca o mamă!...” „Sunt răstignit ca Hristos!.. Rudele-nstrăinate s-au stins departe și, singur cuc, aștept moartea în huc.” „Viața trebuie trăită frumos, cu rost și folos, ca omul ista făr-de seamă care face astăzi pomana”, - m-a măgulit Policarp cu păharele în cap. Apoi și-a pus averea într-o cutie, cutia – într-o năframă și a părăsit piața pustie cu borcanul în mână și sudălmi de mamă...

Am cernut cu veteranii toată neghina anilor. Când le turnam în pahare, mi-au pus întrebarea: De ce-ai făcut „rastrata”? E pentru tata?..” De pe briciul sorții le-am răspuns cu emoție: „E-n memoria lui Aleksandr Rostorguiev, comisar mort la Arcul de la Kursk, rămas necunoscut, doar cu fotografia în analele Bătăliei... A fost tatăl nașei mele de cununie... Sunt ahotnic de-ntâmplări legate de soarta românilor și a României. Doresc ca din această secundă să înjghebăm aici o masă rotundă cu întrebări și răspunsuri... Și ele toate se cer unse!...” Ivan Ieremeici, chip de cronici cu rânjet de fiară în ochii de chinez, s-a făcut titirez de supărare: „Tu, puștiule, crezi că patru pahare sting o cumplită povară?” „Pentru astăzi ajunge, dar vă aduc și mâine!” M-a cântărit pe îndelete dacă-s bun de pus la perete, zicând cu gura plină: „Atunci poate că-i bine!...” A dat paharul dușcă și a deplâns ca din pușcă o agonie făr-de sânge: „În iunie '40 am trecut Nistrul pe veci... În iunie '41, când mai tăceau tunurile, am părăsit Carpații cu toți deportații. Când ne-a înghițit răsăritul, bărbați, ruși de copii și soții, au rămas în vagoanele morții să le bată ceasul sorții. Nouă ne-au dat valenci, cojoace și cușme cu urechi, lor, celor rămași fără de perechi, le-am furat doar din porții. Ajunși pe malul Mării de Nord, a urmat un groaznic prohod. Pe românii cu sufletele arse, în haine subțirele de casă, i-am lăsat să-nghete sub foc de ger albastru până-n dricul

dimineții... Sub nordicul clar de lună au căzut toți, până la unul. Martori au fost doar câinii... Acum tu, Fomici, șterge-ți păcatele cu stindardul gloriei noastre!” „În '44, când am trecut Prutul, păzeam frontul din spate, cu mână liberă la toate. Venise timpul răsplătei și Malinovski ne-a fost ca un tată!.. Am spumărit tot fructul! Comori naționalizate și animale tăiate, butoaie desfundate, fete furate și îngropate... Atâta bătaie de joc până la capătul României n-a știut iadul la un loc nici în culmea mâniei!” Veni rândul lui Makarâci, cel cu chica de arici: „După război am fost operator la fabrica morții. Pe o platformă uriașă se aduceau condamnații... Ea se desfăcea în două și hăul iadului prefăcea-n cașă masa de oameni... În acea groapă, după câte-mi dau seama, nu doar românii: camarazii mei aveau să încapă... Dar toarnă, fiule, în pahare, că orice taină mare, fără udătură, nu iese din gură și norocul printre degete-ți scapă...”

Am repetat alte rânduri, cu gânduri făr-de gânduri până tortura sufletelor a înveninat cugetele. Și a mai spus Makarâci: „La taifasul de azi eu și Pal Palâci Șatalin cu care, iată-l, de față, ne-am strecurat prin viață, legați cu ața aceluiași necaz. Trebuia să murim demult-demult, dar Cel de Sus ne-a vrut vecini la Cernăuți până azi...” „Tu, Makarâci, să nu uiți c-ai depus jurământul să fii mut și-n mormânt!” - și-a răzvrătit ochii fierbinți și chica năgâță Moș Tărăță, scos din minți.

Palâci mi-a întins păharul și plin ochi l-a luat în primire. A molfăit o coajă de pâine, și-a aprins o țigară, ne-a cântărit pe fiecare și, ajuns la mine, și-a venit dintr-o dată în fire: „Tu-i tătuca lui de Stalin și mama ei de țară! Tu de ce până azi te închini lor, fiară?!. Tu, care pe pământ n-ai avut nimica sfânt, vrei să mă faci de ocară?.. Ai să cauți bortă de șoarec ca să scapi de pedeapsă!.. Mai toarnă-mi, române, cât am lumină-n casă... Mulțumesc! Am o durere amară, ascunsă de țara proletară. O mărturisesc prima și ultima oară!.. După coșmarul Stalingradului au trecut vămile iadului prizonierii de război. Cum iarna era în toi, fără pâine în hambare, au ajuns legile barbare. Spre baraganele transvolgene s-au trasat prin viscolul iernii itinerariile morții spre locuri ascunse-ntre dealuri cu mitraliere-n toate colțurile. Când ajungeau prizonierii în coclauri li se curmau rosturile sorții și-i acoperea zăpada... Și

mărșăluiau coloane kilometrice spre viitorul fericirii sovietice cu o pernuță sub cap, pâine și un ceai cald... Dar căldura ultimului oftat le-a rămas înghețat... Că s-a-nvârtit mașina tartarului pân-s-a umplut stepa tătarului cu gropi comune, fără de semne, fără de nume, fără de urme. Când am luat evidența contabilă a părților beligerante, le-am găsit nevalabile... Pierderile nu sunt exacte! Zeci de mii de prizonieri au ars de foame și ger, iar sute de mii de nemți, români, italieni și unguri au intrat în groapa morții singuri... Șeful meu, Domnul să-l ierte, confirma decesul sutelor de mii în fiecare zi. Există acolo, sus, o firmă care aceste calcule le confirmă... Prizonierii acelor țări de s-ar trezi!" Moș Tărăță, beat criță: „Și tu scormonești adevărul, cârțiță?”

Când se înnoptase le-am dat merele rămase, înțeleși să ne întâlnim a doua zi, după masă... Locul întâlnirii noastre e pustiu până astăzi!

... Într-o dimineață sumbră, pe peronul gării din Odesa, unde mă aflam adesea, se strecura umbră-n umbră, travestit în hoblînzău, Moș Tărăță, negru, în cizme de chirză, căutându-l pe Dumnezeu: „Sunt fugar, calcat pe urme...” „Policarp ce mai face?” „Și-a făcut de cap și acuma zace. E de azi pe mâine...” „Dar Ieremeici, Fomici, Makarâci, Palâci?” „Pe toțu i-am fericit cu văduve frumoase și de acum sunt în veșnicile case...” „Ai avut afacere bănoasă...” „Dă-mi niște cupoane pentru masă...”

A fost ultima pomană grasă.

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

Promotorii Unirii: Sextil Pușcariu și Isidor Bodea

Doru ROPCEANU

Voluminoasa lucrare *1918 la români. Documentele Unirii* a reușit să apară până în anul 1989 la București în 10 volume, fiecare volum conținând peste 600 de pagini de documente. Spre surpriza noastră, în aceste volume, nu am depistat nici un document despre aportul marelui lingvist Sextil Pușcariu și al medicului Isidor Bodea

Sextil Pușcariu

Isidor Bodea

la înfăptuirea Marii Uniri din 1918. E încă o dovadă că, pentru istoriografia românească de pe vremea dictaturii comuniste de până la 1989, tot ce ținea de teritoriile ocupate de sovietici era tabu. Deși în ultimele decenii s-a publicat mult despre evenimentele cruciale

din 1918 pentru România, inclusiv legate și de unirea Bucovinei cu Patria-Mamă, există încă zeci și sute de documente inedite care se referă la această perioadă foarte importantă pentru soarta și istoria țării noastre.

În rândurile ce urmează vom reliefa câteva aspecte mai puțin cunoscute din activitatea lui S. Pușcariu și I. Bodea – două personalități complexe, cu preocupări multiple și un aport incontestabil în înfăptuirea unirii Bucovinei cu România.

Sextil Pușcariu a sosit la Cernăuți în 1906, după ce și-a luat docența la Universitatea din Viena (1904) și devenise membru corespondent al Academiei Române (1905). Profesorul universitar s-a alăturat chiar de la început tinerilor bucovineni de la *Junimea Literară*, revistă în fruntea căreia se aflau Ion Nistor și George Tofan. Din acest grup făceau parte în temei feciori de țărani, care prin muncă și învățătură asiduă au ocupat un loc însemnat în luptele pentru emanciparea națională a românilor din Imperiul Austro-Ungar. După cum avea să se exprime mai târziu într-o scrisoare către Ion Nistor, era vorba de o generație, „care pregăteam unirea sufletească și culturală pentru clipa când mersul lumii ne-o va aduce pe cea politică”. Funcțiile pe care le-a deținut la Cernăuți l-au ajutat pe Pușcariu să fie în centrul evenimentelor științifice, politice și culturale de aici. Ca profesor la Catedra de limba și literatura română (1906–1919) și decan al Facultății de Filosofie și Litere (1918–1919), Pușcariu a descoperit și promovat tinere talente ca Alecu Procopovici, Teodor Balan, Nicolae Tcaciuc-Albu, Romulus Cândea, Grigore Nandriș, Filaret Doboș, Vasile Grecu ș.a. Deținând și funcția de vicepreședinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, el a inițiat și dirijat acțiunile de aducere în Bucovina a trupelor de teatru ale lui Petre Liciu și Cezar Belcot, a unui grup de scriitori români în frunte cu M. Sadoveanu. Aceste acțiuni au trezit un entuziasm nemaipomenit la publicul românesc.

În 1918, îl găsim în toiul evenimentelor politice din Cernăuți. Începea procesul de desăvârșire a unității de teritoriu și de neam, iar Pușcariu devenise unul din făuritorii ei cei mai activi. Despre aceste evenimente savantul însemna, la 4 ianuarie 1927 în jurnalul său următoarele: „Toamna lui 1918 a fost, desigur, punctul culminant în

viața mea, căci ea aduse acea orgie de fericire pe care am așteptat-o o viață întreagă, pentru care erau acordate toate coardele sufletului meu strunit pentru acest ideal. Rolul pe care l-am avut eu însumi la această Unire a fost destul de mare pentru ca să am în suflet mulțumirea că am contribuit și eu, după puteri, la realizarea visului.” Ca secretar de externe în Consiliul Național al Bucovinei desfășoară o activitate fructuoasă având cinstea să plece la Iași să prezinte regelui Ferdinand mulțumirile pentru trimiterea armatei române în Bucovina „pentru a ocroti viața, avutul și libertatea locuitorilor de orice meam și credință împotriva bandelor de criminali care au început opera lor de distrugere”.

Alături de medicul Isidor Bodea, în 1918, Pușcariu a avut un rol hotărâtor în pregătirea apariției ziarului *Glasul Bucovinei*, „întâiul crainic și cel dintâi vestitor al primăverii” din Bucovina. În mod deosebit trebuie să evidențiem legăturile ce s-au înfiripat între bănățeanul (din Oradea) Isidor Bodea și ardeleanul (din Brașov) Sextil Pușcariu, cu care, după cum menționa academicianul Cornelia Bodea, nepoata savantului, „a devenit prieten de suflet și cauză românească”. Trăinicia acestei prietenii se lămurește și prin faptul că soțiile lor, brașovence, erau prietene de copilărie. S. Pușcariu întodeauna l-a avut aproape pe acest „om al faptelor” care era Isidor Bodea. În 1914, mobilizat pe front, ca ofițer al armatei austro-ungare, Pușcariu lasă în grija prietenului său o parte din bunurile sale, precum și tot ce avea mai scump – arhiva Dicționarului limbii române – pe care Bodea, rămas la Cernăuți cu spitalul, „cu toate nenorocirile ce i-au căzut pe cap”, a reușit s-o salveze de urgiile războiului.

După terminarea studiilor la Facultatea de Medicină a Universității din Viena, I. Bodea are posibilitatea să-și continue cu succes îmbietoarea carieră științifică, însă dragostea pentru poporul său, pentru ținuturile românești este mai puternică. Astfel, la începutul sec. XX, tânărul medic părăsește capitala imperiului și se stabilește la Cernăuți, mai întâi ca medic primar pediatru la Spitalul Central, ca, din 1908, să se dedice cu toată dăruirea construcției și deschiderii primului Spital de Copii din localitate. De la deschiderea spitalului, care a avut loc 1 februarie 1909, și până la pensionare (1929) a stat în fruntea acestei instituții curative,

dedicându-și toate capacitățile sale profesionale de medic pediatru și chirurg în otorinolaringologie în slujba ocrotirii sănătății copiilor.

Pavilionul sudic al Spitalului de Copii în care a trăit I. Bodea până la pensionare (1929) - vedere din stradă

Colegul său de lucru, M. Wiesenthal, aprecia foarte mult capacitățile profesionale ale medicului Bodea, subliniind că „blândețea, corectitudinea și un simț adânc pentru dreptate, alături de un spirit genial de observație au făcut din el cel mai bun medic de copii al Bucovinei și Basarabiei”.

După pensionare, Bodea este nevoit să elibereze locuința de la spital și să se mute în locuința sa de pe strada Mihai Viteazul (actualmente str. Sadova, nr. 12), unde a avut o grădină de o frumusețe rar întâlnită.

Casa lui Isidor Bodea din str. Sadova, nr. 12

Revenind la evenimentele anului 1918, trebuie să menționăm că primele acțiuni în vederea pregătirii Unirii au avut loc în locuința doctorului de la Spitalul de Copii, care se afla în pavilionul sudic al edificiului.

„Am ales acest loc de întâlnire – mărturisea prietenul său Maximilian Hacman – pentru poziția sa cam izolată și depărtată de ochii politici și ai jandarmilor.” Aici, seri și nopți la rând, un grup restrâns de prieteni au hotărât înființarea ziarului *Glasyul Bucovinei* (nume dat de Vasile Bodnărescu) și pașii ce trebuiau făcuți în vederea unirii Bucovinei cu Patria-Mamă. Erau, de fapt, primele ședințe neoficiale ale viitorului Consiliu Național Român. Iată cum aprecia S. Pușcariu în memoriile sale meritele lui Bodea în acel memorabil an 1918: „Admirabil a fost doctorul Bodea și ținutei sale intransigente și energice se datorește înainte de toate că nu ne-am abătut de la planul original, ci am mers înainte.” Ceva mai târziu, în 1923, la intervenția lui S. Pușcariu, I. Bodea va obține o bursă pentru copiii săi, Eugen și Cornel, ca o dovadă de prețuire pentru „credința cu care a fost de la început în rândurile

glasiștilor”.

Revenind la ședințele clandestine din locuința medicului, menționăm că la ele, în afară de Pușcariu și Bodea, mai participau Alecu Procopovici, Max Hacman, Vasile Bodnărescu, Vasile Grecul, George Rotică, Aurel Morariu, Iorgu G. Toma ș.a. Toate evenimentele din toamna lui 1918 dovedesc riscul pe care și l-au asumat acești bărbați ai Bucovinei. Programul bucovinenilor „Ce vrem?”, scris de S. Pușcariu în căsuța lui de pe Dominic și publicat, la 22 octombrie 1918, în primul număr al *Glasului Bucovinei*, poartă semnătura a 13 persoane. Max Hacman, unul din cei mai activi și fideli colaboratori, declara că articolul a fost scris „de pana magistrală a lui Sextil Pușcariu atât de limpede atât de convingător, cum numai Sextil Pușcariu știa să scrie”. Este cunoscut faptul că, la început, aproape în întregime, ziarul era scris numai de profesorul Pușcariu. Întors din tranșeele războiului, care adusese atâta tragedie, Pușcariu a simțit nevoia să se implice cu toată forța, în apărarea soartei românilor din Bucovina năpăstuiți de zeci de ani. Cuvântul lui, păreri expuse l-au impus de la început și, ca atare, va fi numit director al publicației. În luna august a lui 1919 este nevoit să plece la Cluj, unde va organiza deschiderea Universității din localitate al cărei prim rector avea să devină, dar legăturile cu prietenii cunoscuți aici vor continua mulți ani după aceea. La fel și lui Isidor Bodea, prietenii ardeleni i-au propus postul de director al Clinicii de Copii din Cluj. Despărțirea de Bucovina pentru Sextil Pușcariu n-a fost ușoară și, totuși, Pușcariu a plecat. Bodea n-a putut face acest pas. Îndrăgise prea mult, ca și Pușcariu, acest colț de țară, oamenii lui și nu mai putea să-i părăsească. Ce-i drept, Bodea, spre deosebire de prietenul său adevărat, avea deja câțiva morți îngropați în pământul Cernăuțiului, care, „cu puterea magică a oaselor ce înălbesc în groapă”, l-au legat pentru totdeauna de pământul bucovinean.

Brașov, Cisnădie, Viena, Paris, Leipzig, Marter, Ronsego, București, Cluj, Sibiu, Caransebeș, Geneva, Haga... Acestea sunt o parte dintre orașele în care Sextil Pușcariu, purtat de soartă, a trăit zile și ani ai zbuciumate-i sale vieți. Îndrăznim, totuși, să susținem că nu este loc, poate cu excepția Brașovului, de care el să fie mai puternic legat sufletește decât de căsuța de pe Dominic din

Cernăuți. Dragostea lui față de orașul nostru este mărturisită de nenumărate ori în jurnalul său la care revenea de câte ori vremea îi îngăduia. În septembrie 1914, aflând din gazete știrea că Cernăuțiul căzuse în mâna rușilor, Pușcariu scria: „Acolo mi-era căsuța mea, acolo tot ce adunasem în curs de ani, bucată cu bucată, ca să-mi înjgheb un interior, acolo manuscrisele *Dicționarului* și toate manuscrisele mele, cu lucrări începute și neterminate, cu atâta material strâns cu dragoste și muncă...” Iar, la 24 aprilie 1915, nota cu teamă următoarele: „În gazeta de aseară am citit că rușii au aruncat bombe asupra Cernăuțiului. Una destinată «Reședinței» a explodat într-o stradă lângă Mitropolie, răbind un copil. N-o fi la noi?” Când, în 17 septembrie 1919, se desparte pentru totdeauna de căsuța cernăuțeană este copleșit de amintiri și sentimente duiosase care-i smulg următoarele destăinuiri: „E probabil ultima oară că scriu în acest carnet din Cernăuți, din casa în care am petrecut atâția ani frumoși din viața mea. Aici, în aceste odăi, am simțit fericirea vieții casnice și zidurile groase ale casei de pe strada Dominic încheiau ermetic cuibul nostru de fericire familială față de lumea din afară, care se zbătea cu toate pasiunile, vanitățile, pretențiile și ademinirile care nu erau pe placul meu. Aici am consumat anii tinereții mele, cu preocupările lor frumoase, cu planuri dulci de lucruri și cu energii bine întrebuințate, anii scurți cu zilele lungi de muncă; aici, în fiecare seară, culcându-mă, aveam simțul atât de fericit că n-am pierdut o zi.

Și iată că acum plec, lăsând în urma mea câțiva prieteni dragi. Și cum fiecare prietenie e o parte din viața noastră, despărțirea nu mi-e ușoară. Deși n-am aici morți îngropați, care să mă lege, cu puterea magică a oaselor ce înălbesc în groapă, de acest colț de țară, am totuși îngropată aici tinerețea mea, nu în pământ, ci, precum cred, în sufletele foștilor mei elevi și prieteni.”

Revenind mai târziu (iunie 1922) la aceste locuri, notează din nou în jurnal: „Am revăzut căsuța de pe Dominic unde am stat atâția ani. Ea, pentru noi, are farmecul nespus al casei în care am petrecut cei mai frumoși ani, fiind anii tinereții, cu toate bucuriile și grijile, cu toate planurile și visurile, cu toate dorurile și sentimentele de dragoste, pe care le-au cuprins cei patru pereți și atâtea colțișoare din grădină.”

Casa lui S. Pușcariu de pe Dominic, vedere din stradă

Semnificativă în acest context este și scrisoarea din 10 septembrie 1925, expediată soției Leonora, din Geneva, unde se afla ca trimis special al României la lucrările Ligii Națiunilor, și în care cu o caldă duiosie scria: „Ți-aduci aminte de Cernăuți și de toată fericirea celor opt ani petrecuți acolo? Când ți-era frică de Dominic și totuși am găsit locuința bună a lui Bochner, unde primăvara semănam ridichi și culegeam viorele. Acolo mi-ai dat-o pe Lia noastră scumpă, grăsuță ca un purceluș și blondă ca o pădăie.”

După aceste atât de semnificative citate – adevărate mărturisiri de dragoste ale lui Sextil Pușcariu pentru Cernăuți și Bucovina – trebuie să constatăm, cu multă amărăciune în suflet, că până astăzi încă nu avem o placă comemorativă pe această casă și nici o stradă în oraș care să-i poarte numele. Numele unuia, care „prin activitatea sa a devenit unul dintre cei mai aleși fii ai Bucovinei” cum se exprima despre marele savant, încă în 1920, A. Procopovici.

*Casa lui S. Pușcariu de pe Dominic, intrarea în curte
văzută din stradă*

Să revenim cât mai des la această casă, să privim în liniște aceste locuri, ziduri, arbori, bucăți de cer la care, cu ani în urmă, s-au uitat atâția prieteni care i-au fost oaspeți: I. Bodea, I. Nistor, G. Tofan, M. Friedwagner, V. Grecu, D. Marmeliuc, V. Bodnărescu, P. Liciu, C. Belcot, M. Sadoveanu, A. Vlaicu, V. Pârvan și atâtea alții. Aici, suntem siguri, vom simți farmecul nespus al acestor locuri, și, într-un moment de reverie, se prea poate să se nască în sufletele noastre sentimentul de admirație sinceră față de generația care a făcut Unirea Bucovinei și a susținut-o.

Ea o merită pe deplin.

Poetul Grigore Bostan

Diana CHIBAC

Grigore Bostan aparține acelei categorii de creatori pentru care poezia este „o sărbătoare a intelectului” (Arcadie Suceveanu, *Septentrion literar*, 2004, nr. 10, p. 3). Fondator al filologiei române din Bucovina, poetul cultivă o poezie de o sobrietate și frumusețe neobișnuită, o poezie cu rosturi adânci care nu se descoperă la o simplă lectură. Poetul sintetizând în opera sa (cărți și sute de articole) valorile culturale românești din Bucovina, ce se integrează în tezaurul național românesc, drept o contribuție de seamă, ce-l înscrie pe marele cârturar român alături de marii săi înaintași Aron Pumnul, Ioan Sbiera, Sextil Pușcariu, Simion Florea Marian, Leca Morariu etc.

Grigore Bostan a cultivat predilect poezia, pe care o considera parte componentă a sufletului său, un mod de exprimare peste veacuri și o adevărată cunună a mileniului, ce ne răsfăță cu mesaje „eterne”, asemenea veșnicului freamăt de codru: „La creștet de mileniu, sub ora cea târzie/Își freamătă un codru eterna elegie „. (Moment poetic, 1999). Poezia este o artă a cuvintelor, „o corolă de minuni a lumii”, iar „aceste cuvinte readuc pietrele albastre din piscuri” în stema țării, cântă „luceafărul domn peste codri „și proslăvesc „lacrima sfântă” a neamului românesc ca arc peste timp, „departe de veac” peste mări și țări, având în vedere delicatețea și subtilitatea poetică a lui Grigore Bostan desfășurată în spirit tradițional bun și modern, cu tonul său melancolic, specific sufletului său neliniștit, în căutare de nou, luptând continuu cu sinele și cu toate din jur. Academicianul și criticul literar, Eugen Simion, aprecia cu satisfacție că „domnul Grigore Bostan... coboară din acea legendară Țară a Fagilor care a dat deja mulți poeți. Semn că izvoarele n-au secat și imaginația românească

n-a obosit. Semn bun!” (Eugen Simion, Prefață la volumul „Dincolo de vârstă”, 1996, p. 3).

Grigore Bostan recunoștea că și-a ales drept „mână de ajutor”, „poezia populară” și pe marele Mihai Eminescu, cărora le datorează debutul său din anul 1960 cu poezia „Doiniți, păduri”, după care au urmat poeziile „Drumeți, drumeți”, „Retrospectivă” (1963), „Miorița” (1965) ș.a., ce se înscriau în valul poeziei adevărate a șaizeciștilor români, dorind să spargă „gheața tăcerii cuvântului românesc în nordul înstrăinat al Bucovinei” invocând să doinească pădurile și izvoarele: „Sfârâmați cu pieptul malurile gheții/să curgă iar al cântului șuvoi...” (Doiniți, păduri, A treia chemare, Cernăuți, 2005, p. 75).

Mare admirator al poeziei eminesciene, melancolic profund ca și autorul „Odeii în metru antic”, Grigore Bostan, străbate marile vârste ale poeziei, de la lirica tradițională către cea modernă și postmodernă, asumându-și, ca toți marii poeți, drama existențială a omenirii împinse astăzi la limitele tragismului insuportabil în care omului, spre lui marea deziluzie, nu-i rămâne decât „o pulbere de dor”, („Răscruce de nopți”, Pagini de literatură română, Bucovina, regiunea Cernăuți – 1775/2000, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000, p. 430), carte substanțială, de sinteză, ce ilustrează vârstele interioare ale poetului.

Criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi din Moldova îl vede pe Grigore Bostan ca pe un „constructor al poeziei, un geometru” ce se împarte între tristețea erudiției, a rațiunii, reușind să concilieze rațiunea și emoția plasând în același timp poezia sa în spații mitopoetice, viziune ce se simbolizează, se expresionează, se românizează, aducând „bunăoară, imaginea călugărilor din Bucovina ce se vor încinge numai cu izvorul” (Înălțare), apoi, continuă criticul, „Grigore Bostan schimbă mereu registrele, parcurgând traseul de umorist, apoi de liric tradiționalist (profetic sau coșmaresc expresionist) și, în sfârșit, acela de postmodernist, tentat de scenariile apocaliptice” etc. („Critice” II, Centrul și

marginea, Craiova, Fundația „Scrisul Românesc”, 2002, p. 175-177).

Începuturilor poetice dinaintea debutului și chiar după acesta, le corespundeau totuși visările frumoase „cu miei de flori” și „pasăre de aur” (Evocare, 1957, p. 78) cu „stoluri de cuvinte” ce se prefăceau „în păsări de cer ciripitoare” (Cuvinte, 1961, p. 74), se suprapuneau, încet, dar sincer, chemările străbune ale gliei, cu dor de rădăcini: „Mă voi întoarce apoi la temelii/s-aud întâiul murmur de izvor/să port pe brațe spice aurii, cum port, străin, pe-această glie-un dor” (Apoi, 1965, p. 70). Sentimentul de înstrăinare devine atât de puternic și obsedat încât nu are leac, cum mărturisește poetul peste trei decenii, ne-nțeleș fiind în lumea oarbă în care ne e dat să trăim: „Cine oare/din această lume oarbă/ar putea să despice în două/lacrima/pe care o țin ascunsă în cetina unei gene” (Plai natal, 1995, p. 86). Versul alb al acestei neliniști existențiale izvorăște din lava suferinței neamului românesc, despărțit de hotare nedrepte, dar și din asumarea neîmplinirilor și dezastrelor umane, provocate de oamenii înșiși, depărtați de natură și Dumnezeu de învățătura strămoșilor.

Grigore Bostan, poet cu har, speră totuși în șansa salvatoare a poeziei, a modelului eminescian, veșnic ca luceafărul de sus: „E stea?/sau deșteptarea unui dor/deschide-o zi, alunecând pe-o rază?/sau poate-n cerul nostru, al tuturor, lacrima Poetului veghează?” (Luceafărul, 1979, p.117). Ziditorul poeziei, Grigore Bostan, își urmează idealul visat, prin vers clasic, liber, fie popular, dăruindu-ne adevărate capodopere, el și-a trăit viața intens, asumându-și în totalitate zbuciumul existențial propriu și al întregii omeniri sufocate azi de propriile mreje, ceea ce grăbește sfârșitul nostru pe pământ, sfârșit ce și-l imaginează marele poet din Țara Fagilor cu un posibil „crâmpeli de timp întârziat” și o „pulbere de dor”.

Bibliografie:

Grigore C. Bostan, *A treia chemare*, Cernăuți, 2005.

Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română Bucovina, regiunea Cernăuți 1775–2000*, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2000.

Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți 1996.

Lora Bostan, *Proza bucovineană din sec. XIX- încep. sec. XX*, în Glasul Bucovinei, an II, nr. 1 1995

Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, IV, Ed. Cartea românească, București 1989.

Ecaterina Mandicevski
– pedagog uitat în Bucovina

Vladimir ACATRINI,
colaborator la Biblioteca științifică a
Universității Naționale „Iuri Fedkovyci” din Cernăuți.

Din cele mai vechi timpuri, Bucovina era slăvită prin familii de intelectuali, care creau reuniuni culturale. Prin intermediul acestor reuniuni se organizau serate muzicale, reprezentări teatrale. Un loc deosebit în activitatea acestor reuniuni culturale ocupa familia Mandicevski.

Sunt bine cunoscuți Eusebie și Gheorghe Mandicevski – renumiți compozitori, Constantin Mandicevski – profesorul de istorie, director de liceu, director al Bibliotecii Universității din Cernăuți, compozitor, autorul renumitului „imn al Țării Fagilor” – „Cântă cucu-n Bucovina”, Erast Mandicevski – jurist, funcționar superior la Tribunalul din Viena și apoi la București. În acest articol vom vorbi despre sora fraților Mandicevski – Ecaterina, care, din păcate, a fost dată uitării. Ea a activat ca traducătoare și pedagog de muzică.

Ecaterina Mandicevski s-a născut în anul 1865, la Bahrinești, actualmente raionul Hliboca, în familia preotului Vasile Mandicevski și al soției sale, Veronica Popovici, care era o mare amatoare de muzică și o bună pianistă, fiica profesorului de la Institutul Teologic, Constantin Popovici. Locul studiilor primare nu este cunoscut. Se știe că a urmat Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a fost îndrumată în domeniul muzicii de profesorul Isidor Vorobchievici.

După absolvirea Facultății a predat teoria muzicală la Liceul Ortodox de fete „Elena Doamna” din Cernăuți. În jurnalul „Schematismus der Bucovinaer gr.-or. Archiepiscopal – Diöcese” (Anuar ortodox bisericesc), găsim că, între anii 1908–

1912, Ecaterina a lucrat în calitate de asistent de profesor, iar din anii 1912–1914 – profesoară de cânt, apoi dirijoare de cor, promovând creația muzicală a lui Eusebie Mandicevski.

Datorită talentului muzical și organizatoric, priceperii în conducere, Ecaterina Mandicevski a creat un cor al elevelor școlilor, a putut să-și alcătuiască din elevele școlii un cor atât de bine format și atât de disciplinat, încât a aranjat cu el concerte de mare amploare. În anul 1911, la 15, 16 și 23 iunie, la Catedrala din Cernăuți corul liceului a interpretat Liturgia în Mi-minor de Eusebie Mandicevski.

Din amintirile contemporanilor aflăm că Ecaterina Mandicevski, era o femeie cu o cultură muzicală superioară, s-a dăruit cu un devotament desăvârșit liceului și muzicii. În „Anuar” găsim că, toată perioada de activitate a ei la liceu între anii 1907 – 1934, a însemnat pentru această instituție de învățământ o adevărată epocă de înflorire muzicală, al cărei prestigiu doamna Mandicevski l-a ridicat la un nivel înalt.

Ecaterina Mandicevski a fost nu numai o minunată profesoară de muzică, după cum au afirmat și inspectorii, care au asistat la lecțiile ei, dar a știut, cu un rar tact pedagogic, să inspire dragostea pentru această artă elevelor liceului. În mod absolut dezinteresat material, gratuit, a alături dragostea de pian elevelor liceului, în incinta instituției de învățământ, cât și în mod privat la ea acasă. A condus și Corul orfanilor de război. A pus bazele bibliotecii de muzică a liceului, donând lucrări muzicale proprii, lucrări ale corurilor organizate de ea, cât și compozițiile fraților ei, compozitori cu renume. Toate aceste lucrări au fost compuse cu diferite ocazii pentru liceu după textele trimise de ea. Ecaterina era în contact continuu cu fratele său, Eusebie. În ziarul „Нова Буковина” („Bucovina Nouă”), din 25 februarie 1913, a fost publicată o informație despre aceea că, la 22 februarie 1913, în incinta Liceului Ortodox Feminin din Cernăuți, Ecaterina Mandicevski și fratele ei, Eusebie, au organizat o sărbătoare în cinstea lui Iurii Fedkovyci.

Meritul doamnei Mandicevski constă în aceea, că a știut să dezvolte la elevele sale primii pași în muzica clasică. În anul 1925, a avut loc primul mare concert dat de corul liceului sub

conducerea Ecaterinei Mandicevschi în sala Filarmonicii. Acest concert includea cântece bisericești de Eusebie Mandicevschi, lucrările lui Kiriac, Gheorghe Mandicevshi și Schumann. În următorii ani Ecaterina Mandicevschi a organizat mai multe manifestări, consacrate unor compozitori. Astfel, în anul 1926, la Teatrul Național din Cernăuți a avut loc o prezentare muzicală, intitulată „O producție de cîndece pentru copii”, alcătuită din cântece populare românești ilustrate prin tablouri vivante. În anul 1927, în sala Filarmonicii a avut loc serbarea Beethoven, unde cuvîntul de introducere a fost rostit de Ecaterina Mandicevschi. Analogic acestui concert, a fost și serbarea Schubert în anul 1928. Ca elevele să cunoască diferitele genuri de muzică, doamna Mandicevshi la diferite matineuri practica audiții muzicale. La aceste audiții participau cei mai buni muzicieni ai orașului.

Conform statisticilor din anul 1921, aflăm că Ecaterina Mandicevschi a lucrat în calitate de profesoară la liceu, în perioada când directoare era nepoata fratelui său Eusebie, Aspazia Șandru, între anii 1919 – 1941 . Aspazia Șandru, a condus cu mult tact și pricepere această instituție, o podoabă a școlii românești din Cernăuți.

Mediul cultural în care s-a dezvoltat folclorul muzical românesc în Bucovina a fost marcat de legătura cu Biserica. Un rol important în acest mediu a jucat Societatea „Armonia”. Ea a fost constituită la 18 iulie 1881, la Cernăuți, la sugestia lui Silvestru Morariu-Andrievidi. În raportul anual pe 1906, se menționează integral denumirea societății: „Armonia”, societate pentru Cultivarea și Răspîndirea Muzicii Naționale, Bisericești și Lumești în Bucovina. Ecaterina Mandiceveschi împreună cu fratele său, Gheorghe Mandiceveschi (violoncelist), a participat în mod activ la spectacolele Societății Muzicale.

Venitul colectat în urma concertelor a fost destinat ajutorării elevelor sărmene. Aproape că n-a fost manifestare artistică la liceu la care să nu-și aducă aportul Ecaterina Mandicevshi.

Mulți ani la rând, doamna Mandicevschi a fost secretara Comitetului școlar. Ea a organizat și a condus „Cutia elevilor”, adică biblioteca cărților didactice pentru elevele sărace.

În anul 1938, Ecaterina Mandicevshi a binevoit să doneze

Biblioteca Universității din Cernăuți o serie de manuscrise, reprezentând operele muzicale ale regretatului său frate, Eusebie Mandicevski, în număr de 251 opere, în 13 mape și 8 volume legate.

Drept moștenire de la Ecaterina Mandicevski, a rămas traducerea în limba ucraniană a lucrărilor renumitului povestitor român Ion Creangă: „Moș Ion Roată și Cuză Vodă”, „Popa Duhul”, „Moș Ion Roată și Unirea”. Toate acestea au fost publicate în revista din Lvov „Неділя” („Săptămâna”) în anul 1912, № 33–36, iar „Amintiri din Copilărie” în ziarul Cernăuțean „Нова Буковина” („Bucovina Nouă”) în anul 1914, № 42–45, 49.

Ecaterina Mandicevski a trecut în neființă în anul 1957, la Cluj-Napoca, România.

Ecaterina Mandicevski

Vasile Deac (1824–1909)
– personalitate de seamă a Bucovinei

Ioan ABUTNĂRIȚEI

Una dintre personalitățile vremii din Dornele străvechi a rămas în conștiința generațiilor ca simbolul inteligenței native, patriotismului și dragostei de neam. A condus, în calitate de primar, localitatea Vatra Dornei, timp de 27 de ani, perioadă când s-a hotărât soarta dezvoltării stațiunii balneoclimaterice și a orașului de la răspântia celor trei provincii românești surori: Bucovina, Moldova și Transilvania. Mai adăugăm cele spuse de marele savant A. D. Xenopol, despre legendarul Vasile Deac, în anul 1888, când a petrecut o lună de concediu la Vatra Dornei, la invitația primarului de atunci. „El nu știe carte, fiind un om din vremile vechi, însă prin inteligența lui și spiritul său practic, ar bate pe mulți știutori de carte. Toate socotelile comunei le știe pe de rost, umblă în toate părțile ca să vadă prin sine însuși nevoile satului, nu deschide punga comunei decât pentru trebuințe simțite, și s-a jurat să nu facă, cât va fi el primar, nici o datorie, căci, cum îmi spunea el în limbajul său pitoresc: omul cu datorii e ca sacul cel spart: torni în el și nu-l mai umpli. Acest om fără carte prețuiește învățătura și mi se jeluia adeseori despre câte greutăți întâmpină în conducerea comunei, din cauza neștiinței sale. Omul cu carte are patru ochi – îmi spunea el la un ospăț dat de dânsul pentru alegerea sa ca primar pentru a treia oară. Acest primar necult a ținut o cuvântare pentru ale cărei idei sănătoase și frumos exprimate l-ar putea invidia mulți oratori...”

Și în ziarul „Deșteptarea” din Cernăuți, într-un articol din anul 1894 este descris Vasile Deac – ca o personalitate de seamă a vremii. „Cu mare bucurie punem acum în prima pagină a «Deșteptării», portretul sau icoana unui vrednic și cinstit bărbat din rândul fraților noștri plugari români. Bărbatul acesta este primarul comunal din Vatra Dornei pe numele lui Vasile Deac...”

Câteva date biografice

Vasile, fiul lui Pentelei Deac, s-a născut la 10 aprilie 1824, în comuna Vatra Dornei, care pe atunci era numai un sat. Anii copilăriei și i-a petrecut mai mult prin munți, doinind din trișcă. Pe când era flăcău îi plăcea să meargă printre bătrânii satului și să asculte sfaturile lor. La acele întâlniri cu bătrânii s-a observat că tânărul Vasile, deși lipsit de experiență, avea mintea coaptă, era curajos, avea voință și era hotărât. De aceea bătrânii, oriunde mergeau, îl luau cu ei și pe tânărul Vasile.

Până a ajunge primar, a fost argat „cu săptămâna la mandatar”, hrănindu-i întâi gobăile, apoi fiind supraveghetor asupra tuturor rânduielilor celorlalți argați. Nu a fost de acord să se spurce nici cu rachiu, nici cu țigara sau luleaua, care stricau mintea, averea și sănătatea omului.

Cu timpul, mandatarii au dispărut și a venit legea împărătească prin care comunele erau obligate să se conducă singure, alegându-și câte un comitet comunal, un primar și doi ajutoari de primar. Vasile Deac a fost ales la primele alegeri în comitetul comunal din Vatra Dornei și toți dornenii doreau ca el să fie primar.

El a refuzat, n-a dorit să fie primar și a convins comitetul și populația să aleagă primar un bătrân, iar el, multă vreme a rămas doar sfetnic în comitetul comunal.

În anul 1875, Vatra Dornei nu mai era comună, ci târg și comitetul comunal nou ales era în mare încurcătură, fiindcă nu avea niciun om potrivit de a fi primar și mai știa că Vasile Deac nu vrea să fie primar.

Primarul Vasile Deac

În ziua stabilită pentru alegeri de primar la Vatra Dornei a venit căpitanul provinciei Bucovina să asiste la aceste alegeri. A chemat noul comitet ales și a făcut o serie de precizări precum că ar fi bine să aleagă primar un om care știe carte, pentru că localitatea este târg, nu mai este comună, iar un om fără carte n-ar putea conduce târgul cu asemenea statut.

La discursul căpitanului, toți cărturarii din comitet au zis „Amin”, numai Vasile Deac a zis „Nu”, deși el era om fără știință de carte. În gândul lui s-a pus problema că în condițiile date, primar va ajunge un străin care nu înțelege spiritul și tradiția românească. Întrebându-l căpitanul pe DEAC, pe cine socotește el că ar fi bun de primar el a răspuns: „Eu socot că eu aș fi cel mai bun.” Când au auzit răspunsul, toți cărturarii din comitet au strigat: „Da, Deac se primește să fie primar, apoi el îi cel mai bun.” Văzând cum decurg evenimentele, căpitanul provinciei s-a supărat foarte rău și n-a mai făcut nici o alegere în ziua aceea. Imediat la data la care s-a stabilit cea de a doua alegere, căpitanul nu a mai venit și a trimis un comisar special să asiste la alegerile din Vatra Dornei.

Acesta nu a putut împiedica voința comitetului de a-l alege primar pe Vasile Deac. Au urmat discuții, de ambele părți, explicații privind legislația în vigoare, toate în zadar, Vasile Deac – a fost ales primar – și va fi vreme de 27 de ani în înalta demnitate de a conduce dornenii într-o perioadă deosebit de grea.

Vasile Deac nu a avut parte de școală, pentru că pe vremea când era el mic, încă nu era școală în Vatra Dornei. Cu toate acestea, școala, biserica, averea comunală, binele neamului său au fost pentru el lucruri sfinte. A gestionat averea localității așa de bine, că a construit în Vatra Dornei o școală de 4 clase pentru băieți, o școală de 3 ani pentru fete, iar în cătunele Moroșeni, Rusca și Argestru, câte o școală. Un alt exemplu de bună gospodărire a localității este și faptul că în mijlocul localității a zidit o școală cu 30.000 de florini și mai avea banii necesari (aproximativ 60.000 florini) din care se va construi un palat comunal.

Dezvoltarea unei stațiuni balneoclimaterice

În anul 1880, la începutul acestuia, administrația locală a înaintat Ministerului de Interne o listă cu semnăturile populației, prin care se solicită acordarea statutului de oraș pentru târgul Vatra Dornei.

Privind ideea dezvoltării unei stațiuni balneoclimaterice în Vatra Dornei, ea se născuse încă din anul 1875, an în care Vasile Deac ajunge primar, și din 1888, când în guvernul imperial, ministru al agriculturii a fost numit contele Iulius Falkenheim. Ideea a produs multe discuții, controverse și interese, presiuni pro și contra.

La invitația primarului, ministrul face o vizită la Vatra Dornei, ocazie cu care au loc foarte multe discuții și schimburi de păreri, de o parte fiind ministrul austriac, pe de altă parte, primarul Vasile Deac, balneologul Loebel, arhitectul Brang și chimistul Ludwig. În final, primarul și oamenii de știință l-au convins pe ministru asupra necesității ridicării la Vatra Dornei a unui stabiliment balnear modern, adică a unor construcții cât se poate de solide, chiar cu un oarecare lux.

În spiritul acestor orientări, la dezvoltarea și modernizarea stațiunii trebuiau să-și aducă contribuția trei instituții din sistemul administrației publice din acele vremuri. Adică, Fondul Bisericesc din Bucovina, în calitate de proprietar al băilor, avea obligația finanțării noilor obiective, Primăria Vatra Dornei, ca reprezentant al administrației locale, trebuia să dezvolte baza materială a serviciilor publice, la nivelul cerințelor și exigențelor europene, și diverse unități prestatoare de servicii.

Guvernul austriac, ca reprezentant al statului, urma să finanțeze o serie de amenajări cu caracter edilitar, cum ar fi: asfaltarea târgului, plantări de pomi, regularizări ale râurilor și pâraielor, locuri pentru repausul moral, intelectual și fizic al vizitatorilor și alte utilități necesare unei stațiuni moderne.

Pe timpul negocierilor s-au desprins două orientări diametral opuse. Vasile Deac și oamenii de știință erau adepții dezvoltării

unei stațiuni de nivel european, în timp ce Fondul Bisericesc și guvernul austriac voiau o stațiune modestă de nivel local (regional). Proiectul astfel întocmit nu a fost însușit de primar și oamenii de știință, dar el fost înaintat spre aprobare autorităților austriece.

La 15 februarie 1883, erau obținute avizele ministerelor și înaintate la autoritatea supremă. La 11 august 1883, ministrul agriculturii, care fusese la Vatra Dornei, folosindu-se de relațiile sale de la Curtea de la Viena, a înaintat documentația la cancelaria împărătească, solicitând aprobarea necesară. Peste o săptămână, adică la 18 august 1883, împăratul Franz Joseph și-a pus rezoluția sub semnătura proprie pe documentație, care avea următorul conținut: „APROB construirea unui stabiliment balnear la Vatra Dornei din veniturile domeniilor și pădurilor Fondului Bisericesc din Bucovina, în modul propus.”

Primarul Vasile Deac și oamenii de știință care-l consiliau nu s-au mulțumit cu rezoluția împăratului și au hotărât să meargă în audiență la acesta, pentru că orice încercare de negociere cu Fondul Bisericesc a eșuat, lovindu-se de expresia: „Nu se mai poate face nimic, deoarece proiectul a fost aprobat de Majestatea Sa Împăratul!”

Pregătirea audienței la împărat

În situația de mai sus, Vasile Deac, a considerat că singura soluție pentru a mai putea salva varianta dezvoltării unei stațiuni de nivel european la Vatra Dornei este solicitarea unei audiențe la împărat. Preocuparea primarului și a oamenilor de știință de a prezenta împăratului obiectivele definerii ale dezvoltării unei stațiuni moderne la Vatra Dornei a devenit o motivație tainică și de strictă prioritate. Profesorul, geologul și arhitectul au pregătit documentația necesară primarului până în cele mai mici amănunte. Între timp, au plecat toți trei într-o vizită de documentare în Franța, Germania și Italia. La întoarcere, primarul este înștiințat de inginerul Emanuel Ziffer, constructorul Căii Ferate Câmpulung Moldovenesc – Vatra Dornei, că aceasta are punctul terminus în Gara Mare și nu în apropierea băilor din localitate. Așa a reușit

Vasile Deac, ajutat de Ziffer, să pregătească minimacheta Gării Castel (Gara Băi) ingenios realizată de arhitectul Paul Brang.

Audiența la împărat era pregătită, primarul avea următoarele minimachete: Cazinoul, Hotelul Balnear 1 și 2, Izvorul Ioan, Izvorul Sentinela, Palatul Comunal, Palatul Național Român, Gara-Castel, Școala Nr. 1, Biserica Catolică, Templul Evreiesc, adevărate bijuterii arhitectonice, care erau amplasate într-un spațiu bine figurat și de un rar pitoresc. Pentru a putea onora obligațiile financiare ale Primăriei, ca parte investitoare în susținerea acestui măreț proiect, Vasile Deac a asigurat fondurile necesare finanțării lucrărilor, valorificând materialul lemnos din pădurile comunale, apoi dobânzile obținute din sumele depuse în diferite bănci. Toate acestea erau un argument care avea să fie hotărâtor în susținerea audienței și luarea deciziei de către împărat.

Audiența la împărat

În prima parte a anului 1886, având asupra sa toate mijloacele necesare susținerii audienței, Vasile Deac, în calitate de primar al Târgului și de vicilic al Dornelor, a luat drumul Vienei. Ajuns la Curtea Imperială, audiența i-a fost acceptată și i s-a stabilit pe loc, ziua și ora primirii sale la Cancelaria Imperială. La ora stabilită, primarul a trecut pragul Cancelariei, fără sfială și cu demnitate a adresat împăratului în limba germană un „Bună ziua”, răspicat și amabil în același timp. A rămas în picioare (protocolul spunea, în genunchi), împăratul, privindu-l admirativ, l-a invitat la discuții. Primarul Deac –făcea parte din categoria oamenilor mari de virtute, cu stăpânire de sine și cu demnitate, după ce și-a prezentat doleanțele cu tact și cu răbdare, dar mai ales, cu stăpânire de sine a concluzionat: „Apoi mărite împărate, dacă Dumnezeu lucrează pentru noi și ne dă apă tămăduitoare, de ce n-am fi vrednici să folosim binefacerea Dumnezeiască pentru însănătoșirea celor mulți și suferinzi.” Suveranul austriac, vădit impresionat de modul cum s-a prezentat primarul, a aprobat pe loc toată documentația, considerând-o foarte valoroasă și de exemplu pentru alții. După ce a apreciat valoarea noului proiect și-a manifestat

dorința de a vizita Vatra Dornei în vara anului 1898, după realizarea obiectivelor. După încheierea audienței, Vasile Deac a fost invitat la o masă împărătească, situație nemaiîntâlnită în protocolul Curții. Împăratul Franz Joseph a folosit acest prilej, pentru a-i conferi primarului marea distincție imperială – Crucea de Argint cu Coroană pentru Merite. Era, de fapt, o recunoaștere a valorii sale de primar, înțelept, întreprinzător și cutezător. În luna mai 1886, Mitropolitul Bucovinei, în persoana lui Silvestru Morariu-Andrievici, a plecat la Viena pentru a adresa împăratului mulțumiri.

Declanșarea dezvoltării stațiunii s-a produs, vor urma multe piedici, greutăți și reavoință. Dar în final, obiectivul legendarului primar se va îndeplini.

Tot din ziarul „Deșteptarea” din Cernăuți, amintim finalul unui articol scris după ce Vasile Deac a fost la împărat: „Fraților primari români, luați pilda lui Vasile Deac.”

Închei prezentarea lui Vasile Deac și a faptelor sale cu câteva concluzii: Acesta a condus administrația târgului Vatra Dornei cu cinste și demnitate până la vârsta de 76 de ani. A plecat din primărie în anul 1902, după plecarea sa, lucrurile s-au schimbat dramatic. Secretarul primăriei, George Botezat, partenerul lui Vasile Deac, de muncă și succese a devenit slugă a cercurilor austriece, și a determinat să se uite cât mai repede meritele fermecătorului primar în rândul populației.

Tot acest partener, instigat și poate chiar plătit de spioni ai puterii de la Viena, a favorizat denigrarea vestitului primar, aducându-i acuze precum că ar fi deturnat și însușit sume din banii publici. Neputând suporta dezonoarea și minciuna, Vasile Deac și-a pus capăt zilelor, trăgându-și un glonț în cap în ziua de 12 august 1909.

De la Vasile Deac a mai rămas, pe lângă atâtea obiective culturale, administrative și sociale și un testament pentru primarii care au urmat după el: „Vrednic de a purta pecetea mea să fie acel primar care va izbuti să zidească cealaltă jumătate din Palatul Comunal, pentru că eu nu am reușit, prin tot ce am făcut, decât să ridic prima jumătate... Până atunci această pecete să se odihnească în pace. Amin...”

Subliniez faptul că nici azi nu s-a îndeplinit testamentul vrednicului primar, Vasile Deac.

Bibliografie:

Vartur Loebel – Evoluția istorică a Băilor Feroase Dorna.

Liviu Papuc – Bucovina în reportaje de epocă.

Petru Țăranu – Memoria Dornelor.

Ziarul „Deșteptarea” din Cernăuți.

Revista „Sentinela” din Vatra Dornei.

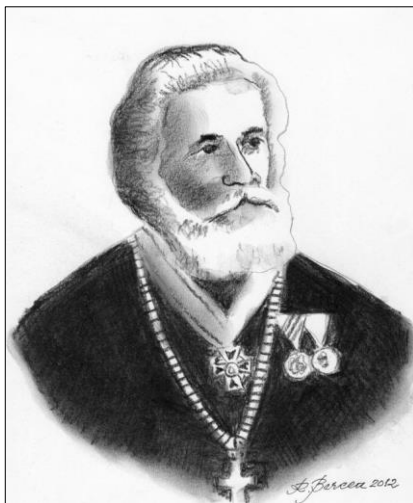
Paul Brașcanu – Emanuel Ziffer.

A.D. Xenopol – O călătorie la Dorna, în Bucovina 1888.

Dionisie Cavaler de Bejan

Dumitru ARBOREANU

În tabelul boierilor, mazililor, rușii și altor proprietari de pământ din teritoriul răpit Moldovei de către Austria, alcătuit în 1802 în cadrul Direcției guberniale galițiene în chestiunile Bucovinei din Lemberg, Bejanii își aveau moșioarele atât în dreapta Siretului, cât și în stânga Prutului. Astfel, mazilul Vasile Bejan și rudele sale Gheorghe, Dumitru, Toader, Ion, Petrea și Constantin aveau proprietăți funciare la Budineț și la Piedicăuți, toți aceștia posedând și titlul

*Dionisie Cavaler de Bejan
desen de R. Bercea, 2012*

nobiliar de cavalier. Părți din moșia Budineț mai dețineau la acea vreme mazilii Andronachi și Ștefan Frunză, mazilul Mihalachi Morțun, iar stăpâni pe anumite părți din moșia Piedicăuți mai erau mazilul Vasile Cioplan, mazilul Pătraș Sandul, mazilul Mihalachi Vlad și mazilul Dumitraș Jian. Deci, la începutul secolului al XIX-lea niciun mazil de viță nobiliară cu numele de Bejan nu avea vreo proprietate funciară în Stăucenii din părțile Coțmanilor, și nici nu putea să aibă, fiindcă acea moșie era administrată de călugării de la mănăstirea Putna. Ba mai mult, nici în timpul recensământului lui Rumeantsev, din 1772–1773, în Stăuceni, în care nu toți locuitorii erau de etnie română, n-a fost atestată nicio persoană cu numele de familie Bejan. Cu mult mai târziu, pe la 1843, parohul bisericii „Sf. Arh. Mihail și Gavril” din Stăuceni se numea Dimitrie Bejan.

Acest preot, care se trăgea din mazili, nu era un om al locului, ci el venise în Stăuceni înaintea anului 1843 ca părinte duhovnicesc al creștinilor ortodocși din acel sat transrutean.

Dionisie, unul dintre fiii lui Dimitrie Bejan, s-a născut în Stăuceni, la 18 august 1837. Fiindcă școala din Stăuceni, cu limba ruteană de predare, avea să fie construită și deschisă abia peste 20 de ani, adică în 1857, Dionisie a fost dat la învățătură în capitala Bucovinei. La Cernăuți și-a făcut studiile primare și secundare. Tot la Cernăuți a urmat cursurile Institutului Teologic, pe care le-a absolvit în 1868. A plecat apoi la Viena, pentru a urma dreptul și, în capitala Austriei, s-a înscris în Societatea Literară-Științifică a Românilor. N-a stat mult acolo, căci deja în 1869, Consistoriul episcopal din Cernăuți l-a trimis să-i păstorească pe credincioșii din Fundu Moldovei, localitate din districtul Câmpulungului. Din 1871 până în 1877, a fost preot la Gemenea, Ostra și Slătioara, ca apoi, până în 1884, să slujească într-o biserică din Vatra Dornei.

În 1884, ajungând consilier consistorial, s-a mutat la Cernăuți, unde a rămas până la sfârșitul vieții. În 1896, la un an după moartea mitropolitului Silvestru Morariu, a devenit cancelar al Sinodului Ortodox, funcție pe care a deținut-o până în 1918. Tot în 1896 a fost ales vicepreședinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, ca din 1900 până în 1919, să fie președintele acesteia. În perioada în care a condus SCLRB și-a adus contribuția la reactivarea tipografiei Societății, cumpărarea clădirii ce avea să devină sediul Societății, găzduind și celelalte asociații naționale românești. Dionisie cavalier de Bejan a mai avut mari merite legate de înființarea internatelor de băieți români din Cernăuți, Rădăuți și Siret, de întemeierea unor instituții culturale, de acordarea de burse elevilor și studenților, de întreținerea de școli particulare în mediul sătesc.

În 1900, Dionisie cavalier de Bejan s-a aflat printre fondatorii Societății Mazililor și Răzeșilor din Bucovina. Până la izbucnirea Primului Război Mondial, la îndemnul acestei societăți, au fost înființate școli particulare românești la Carapciu pe Ceremuș, Comarești, Costești și Panca, iar satul Mihalcea a reușit să obțină, după o luptă aprigă, o școală primară publică cu predarea în limba română. Arhiepiscopul mitrofor Dionisie cavalier de Bejan a

sprrijinit eficient și editarea „Gazetei mazililor și răzeșilor bucovineni”, care a apărut la Cernăuți, de două ori pe lună, de la 18 noiembrie 1910 până la 20 iulie 1914, și al cărei proprietar și editor era prof. Dr. Iancu cavaler de Cuparencu, iar redactor responsabil – Teofil cavaler de Măncescu.

În iulie 1893, a fost ales în noul comitet al Societății politice „Concordia”, alături de Iancu Zotta, Modest Grigorcea, Ioan Procopovici, Constantin Popovici, Constantin Ștefanovici și alți fruntași ai vieții politice din Bucovina. Acea adunare generală a hotărât să înainteze Dietei Bucovinei o petiție, care să cuprindă 8 puncte referitoare la soluționarea problemelor școlare, primele trei fiind formulate astfel: „1. Înființarea claselor paralele române la pedagogiul c. r. din Cernăuți și crearea unui pedagogiu cu limba de predare română în Suceava; 2. Înființarea a două școli complet de fete, una în Cernăuți și alta la Suceava; 3. Completarea claselor paralele române la gimnaziul gr. or. din Suceava.”

În 1903, a fost ales deputat în Dieta Bucovinei și a făcut parte din Clubul dietal român. Printr-o patentă împărătească, din 3 iunie 1904, Dieta Bucovinei a fost dizolvată și alegerile noilor deputați urmau să aibă loc în luna următoare. Dionisie cavaler de Bejan, consilier consistorial, a fost ales în noua Dietă, reprezentând marea proprietate din curia I-a și făcând parte din Comisia de finanțe. La 19 octombrie 1908, a participat la fondarea Partidului Creștin Social Român, iar la 31 ianuarie 1909, când denumirea acestuia a fost schimbată în Partidul Național Român, el a devenit vicepreședintele lui. La alegerea în curiile privilegiate pentru Dieta Bucovinei din iunie 1911, Bejan a fost ales deputat din partea consistoriului și egumenilor. În octombrie 1913, alături de alți deputați români, a atras atenția președintelui Țării Bucovinei asupra stării deplorabile a școlii românești din ținut și a efectelor negative pe care le provocau acesteia atacurile deznaționalizatoare ale autorităților și ale rutenilor.

S-a aflat printre semnatarii manifestului „Ce vrem?”, document programatic al forțelor unioniste românești din Bucovina anului 1918, manifest publicat în nr. 1 (11.10.1918) al ziarului „Glasul Bucovinei”. Și-a adus din plin contribuția la pregătirea și desfășurarea Adunării românilor din Bucovina, care a avut loc în

ziua de 27 octombrie 1918, în Palatul Național din Cernăuți, care s-a transformat în Adunare Constituantă. Anume Dionisie cavalier de Bejan a deschis această adunare, și după un scurt salut adresat celor prezenți, a propus ca Iancu cavalier de Flondor să fie ales președinte al adunării. A fost ales în Consiliul Național Român, al cărui președinte a devenit Iancu Flondor, avându-i ca vicepreședinți pe Dionisie Bejan, Dorimedont Popovici și Sextil Pușcariu. La acea istorică adunare, văzând că se împlineau năzuințele sacre ale neamului românesc din Bucovina, octogenarul preot Bejan a rostit cuvintele cuviosului Simion: „Acum slobozește Doamne pe robul Tău, căci îmi văzură ochii mântuirea neamului.”

În calitate de președinte de vârstă, Dionisie Bejan a condus lucrările Congresului General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918, la care a fost votată Unirea cu România. A făcut parte din delegația care a plecat la Iași să-i înmâneze regelui Ferdinand actul Unirii.

În timpul vieții, al cărei fir s-a curmat la 21 septembrie 1923, s-a învrednicit de ordinul „Coroana României” și de medalia „Carol I”.

Elinor cavalier de Bejan, jurist, doctor în drept, care a urmat studii de economie la Praga și agricole la Viena, care a deținut funcția de director al Oficiului pentru Ocrotirea Orfanilor de Război, precum și cea de director la Camera de Comerț și Industrie din Cernăuți, a fost fiul lui Dionisie cavalier de Bejan.

ANIVERSĂRI

Zaharie Voronca, luptător aprig pentru idealurile
românilor din Bucovina

Octavian VORONCA,
*membru al prezidiului Societății pentru Cultura Românească
„Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți*

La 30 septembrie s-au împlinit 165 de ani de la nașterea dârzului arborosean, istoricul, preotul și animatorul cultural bucovinean român, Zaharie Voronca. Familia Voronca a emigrat în Bucovina din Macedonia. Deoarece Mănăstirea din Horecea avea nevoie de un stareț, din Macedonia a venit un oarecare Dumitru „Oronca”, cu doi frați. Acești doi frați s-au căsătorit, de la ei provenind Voroncenii.

Zaharie Voronca s-a născut în suburbia cernăuțeană Horecea Urbană, o străveche vatră românească din dreapta Prutului, la 30 septembrie 1851. Nu există multe date privind copilăria lui Zaharie, dar se știe că el era fiul lui Teodor Voronca, țăran din Horecea, care se ocupa cu negustoria în Cernăuți. Prăvălia lui se afla în clădirea unde mai târziu a fost deschis marele hotel „Pajura neagră”. Relațiile comerciale ale lui Teodor Voronca se răspândeau până la Galați. El era un om harnic, dar aspru și zgârcit, sever cu copiii, le impunea să muncească. A fost vechil la moșia Hurmuzăcheștilor în Cernauca.

Teodor Voronca a fost căsătorit cu Maria lui Gheorghe Dumitrache de la Roșa. Zaharie, fiul cel mic, a moștenit de la mama sa darul oratoriei, iar de la tata lipsa de egoism, firea sinceră și

impulsivă. Zaharie Voronca a urmat școala primară în capitala Bucovinei, apoi studii secundare la Năsăud. În jurul său se adunau colegii și puneau la cale treburile naționale, Zaharie fiind sufletul și organizatorul manifestărilor de respirație românească. La una din aceste manifestări (Zaharie era în clasa a cincea), el a arborat steagul tricolor lângă cel negru-galben al habsburgilor.

După terminarea studiilor secundare, Zaharie Voronca urmează cursurile Institutului Teologic, transformat în anul 1875, odată cu inaugurarea Universității germane, în vestita Facultate de Teologie din Cernăuți. La 10 decembrie 1875, participă cu entuziasm la constituirea primei Societăți Academice studențești românești „Arboroasa”, numită astfel în memoria boierului Luca Arbore. Din 54 de studenți de la Universitatea din Cernăuți, 44 făceau parte din Societatea „Arboroasa”. Membrii Societății purtau panglici tricolore și căciulă roșie. „Arboroasa” organiza serate muzicale, conferințe, baluri, excursii pentru tineretul român. Societatea dispunea de un sediu cu o bibliotecă, o sală de lectură, unde se găseau ziare și reviste românești din vechiul regat și din Transilvania. „Arboroasa” întreținea strânse legături cu alte societăți studențești românești. Desfășurând o intensă activitate orientată spre deșteptarea națională a românilor bucovineni, membrii „Arboroasei” au nimerit în vizorul poliției secrete austriece. Aceasta aștepta momentul potrivit să-i aresteze. În curând s-a ivit și motivul. Societății i s-a incriminat că a primit un ajutor financiar de 250 de lei din partea Guvernului Român.

La 12 octombrie 1977, când s-a împlinit un secol de la decapitarea domnitorului Moldovei, Grigore Ghica, și un veac de la așa-zisul jurământ de credință al Bucovinei față de Casa de Habsburg, Zaharie Voronca în calitate de membru al Comitetului de conducere al „Arboroasei”, a propus să fie expediată o telegramă de condoleanțe pe adresa Primăriei municipiului Iași. Astfel, tinerii arboroseni își manifestau solidaritatea cu participanții la dezvelirea bustului domnitorului martir, care s-a opus ocupării părții de nord-vest a Moldovei de către Austria. Lui Zaharie Voronca i s-a încredințat să expedieze telegrama.

Guvernatorul Bucovinei, Alesani, fiind înștiințat despre aceasta printr-o adresă guvernamentală, a ordonat un control

polițienesc la sediul „Arboroasei”. Primul a fost interogat Zaharie Voronca, vicepreședintele Societății, la acel moment student în anul III. Tot lui i-a fost trimis ordinul de desființare a „Arboroasei”. Zaharie Voronca și ceilalți membri ai Comitetului de conducere – Oreste Popescu, Constantin Morariu, Eugen Siretean și președintele Ciprian Porumbescu – au fost arestați și aruncați după gratii în închisoarea din Cernăuți. În celula închisorii Ciprian Porumbescu s-a îmbolnăvit grav, de la aceasta trăgându-i-se în scurt timp și moartea.

Studentii arestați au fost învinuiți de înaltă trădare față de statul austriac. Arestarea tinerilor arboroseni a provocat proteste energice în România și în Transilvania. Autoritățile austriece, însă, nu au cedat și au înaintat un dosar împotriva studenților arestați. După 11 săptămâni de detenție preventivă, la 1 februarie 1878, tribunalul penal începe procesul intentat arborosenilor, după care urmează verdictul pronunțat de rector în fața senatului universitar.

În timp ce ceilalți s-au ales doar cu mustrări, Zaharie Voronca este eliminat din universitate pe un termen de două semestre. El se refugiază la Iași, găsindu-și adăpost la fratele său mai mare, Ambrozie. Acolo a fost angajat profesor de limbile greacă și latină la Liceul Nou, numindu-se Zaharia Detrunchiatul. În Moldova o cunoaște pe Elena Niculiță, de asemenea de origine macedoromână, așa cum sunt toți Voroncenii. Elena Niculiță, născută la Bârlad, în anul 1862, cu care s-a căsătorit Zaharie Voronca, este cunoscută ca o mare folcloristă. După un an, Detrunchiatul revine din Moldova, la Cernăuți, unde își continuă studiile și își ia licența în teologie. În anul 1880, este hirotonit preot, devenind paroh cooperador în mai multe comune bucovinene. Mai târziu, în 1888, se stabilește paroh la Mihalcea, localitate din imediata apropiere a Cernăuțiului.

La Mihalcea, preotul Zaharie Voronca reușește să reorganizeze satul, să introducă învățământul în limba română în școală, să înființeze banca locală și o prăvălie. Aici va sluji sfântului altar până la evenimentele din anul 1918, la care participă cu mare entuziasm, însuflându-și enoriașii să se pronunțe pentru unirea Bucovinei cu România. Până la data morții sale, 17 iulie 1920, stavroforul Zaharie Voronca exercită funcția de consilier la

Cernăuți.

Întreaga sa viață, Zaharie Voronca a militat, cu scrisul și cu povața, pentru cauza națională a românilor bucovineni. A colaborat cu articole și predici la revista „Buciumul”, editată la Câmpulung de Temistocle Bocancea, precum și la alte publicații bucovinene, cum ar fi „Candela”, „Sentinela”, „Patria”, „Timpul”, „Deșteptarea”, „Gazeta Bucovinei” etc. În „Revista politică” a publicat, în anul 1890, articolul „Ceva despre Mănăstirea Horecea”. S-a remarcat nu numai ca publicist, ci și ca istoric în plan local, publicând câteva broșuri de popularizare a istoriei ținutului. În 1898, a scos la lumina tiparului, la Cernăuți, cartea „Quousque tandem”, în 1901, a editat culegerea de schițe și articole „Reamintiri”, iar în 1912 – monografia „Mihalcea cu neamurile boierești ce au stăpânit-o”. Zaharie Voronca s-a afirmat ca membru sprijinitor al Societății Academice „Junimea” (1879), și în calitatea-i de membru de onoare al Societății „Dacia” (1912), iar în perioada austro-ungară a activat ca membru al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina.

După pseudonimul cu care semnase unele materiale în presa bucovineană a vremii, lui Zaharie Voronca i se mai spunea și Detrunchiatul. La fel, adică detrunchiat, este și stejarul ce simbolizează Moldova cu ținuturile sale răpite la 1775 și 1812, apoi unite în istoricul an 1918. Un astfel de monument-stejar veghează somnul vrednicului preot, cărturar de frunte, Zaharie Voronca – în vechiul cimitir din Cernăuți. Nu i-a fost dat să se bucure de roadele Unirii, decedând la doi ani după împlinirea visului de aur al românilor de pretutindeni. Avea numai 69 de ani când l-a răpit crunta moarte. Inscripția de pe acel stejar (arhitect V. Mironescu, 1921) îi definește lupta de-o viață pentru realizarea idealului național: *„Dormi tihnit în Arboroasa,/Nu mai suntem detrunchiați;/Te-au închis c-ai plâns pe mama,/Azi la sânu-i adunați.”*

CRONICĂ LA PERSOANA ÎNTÂI

Eminescu decapitat

Nicolae ȘAPCĂ,
vicepreședintele Societății pentru cultură românească
„Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți,
redactor-șef al ziarului „Monitorul de Hliboca”

Mediocritatea Întunericului și Geniul Luminii

Marele Întuneric cedează în fața celei mai mici raze de lumină. Atunci de ce acest Întuneric mai îndrăznește să stea în calea Luceafărului? În zadar! Căci va fi stârpit. Va fi distrus la prima atingere! Și atunci Infernul va deveni Rai! Întunericul va deveni Lumină!

Oare cineva, venind cică cu „lumină dinspre răsărit”, nu a voit să distrugă o națiune întreagă pe acest Picior de Plai? Ori poate aceștia s-au gândit să fure și lumina Luceafărului de aici pentru a o duce și a încălzi cu Dânsa marele ghețar al Siberiei? Cred că acesta s-ar topi... cel puțin ar ceda spiritual.

Cineva de pe aici iarăși a voit să stingă Lumina Luceafărului, care a pornit spre noi cu mii de ani în urmă! Dar, iată că, la atingerea de ea și-a pârlolit obrazul, rămânând rușinea imprimată pe conștiința neamului lor.

Marele Întuneric cedează în fața celei mai mici raze de lumină. Atâta doar că luminându-se nu știi ce vei vedea. Așa cum nu au știut zeci de mii de români din nordul Bucovinei ce vor vedea

în dimineața zilei de 14 iunie 1941! Așa cum românii din raionul nord bucovinean Hliboca nu au știut ce vor vedea în dimineața zilei de 14 iunie 2013!...

Și ce are, Doamne, acea noapte dinspre 13 spre 14 iunie cu românii din Arboreasa?

Era timpul să pornim

Zi de pomenire a Marelui Poet, 15 iunie 2012. După depunerea de coroane la statuia Luceafărului din centrul Cernăuților, domnul Vasile Băcu, președintele Societății pentru cultură românească „Mihai Eminescu”, a convocat ședința Prezidiului. Urma să luăm în dezbatere câteva chestiuni curente, inclusiv organizarea unor activități prevăzute de programul Societății, cea mai apropiată fiind Sărbătoarea națională „Limba noastră cea Română”.

Dar și ideea înălțării unui bust lui Mihai Eminescu la Hliboca fierbea de multă vreme. Printre românii din acest centru raional problema se dezbătuse nu odată, dar totul ajungea până la finanțe. Lucrările de sculptură întotdeauna au costat scump. La această ședință a Prezidiului Societății „Mihai Eminescu” Octavian Voronca, veteran al muncii pedagogice, om cu multe inițiative bune, a amintit încă o dată necesitatea înălțării bustului, chiar dacă această idee nu-mi ieșea din gând niciodată. Arcadie Opaț, fost președinte al Societății „M. Eminescu” a spus: „Arătați-mi postamentul la Hliboca și hotărârea autorităților cu permisiunea instalării bustului și eu îl aduc în brațe din România.” Și atunci mi-am zis: poate azi e Ziua bună?...

Calea anevoioasă spre soclu

Pe lângă toate, tot atunci am adus la cunoștința membrilor Prezidiului, că la Hliboca, în aceeași zi, mai către seară, va avea loc adunarea generală a cetățenilor orașelului organizată de Primărie. S-a convenit ca împreună cu Vasile Băcu să rugăm adunarea să adopte o hotărâre prin care să ni se permită ridicarea bustului lui

Eminescu în localitate. Autoritățile locale nu au fost împotriva să vorbim cu lumea, dar cu atât am și rămas. Pe scena Casei de Cultură, în fața sălii aproape pline cu hliboceni, au început dezbaterile de către unii locuitori ai centrului raional care ne-au povestit și pe ocolite, și mai de-a dreptul unde să mergem cu bustul lui Eminescu: ori într-un sat cu populație românească, ori undeva într-o școală, cu toate că la Carapciu el este, ni se mai permitea să-l ducem în Cotul ȝiganilor de lângă pădurea Hlibocii, că acolo se mai vorbește românește. Și după ce niciun român prezent în sală, la adunarea locuitorilor Hlibocii în care ei trăiesc nu au zis nici un cuvânt în susținerea noastră, am înțeles că am mai trăit o „deportare psihologică” „cu tot cu Eminescu vostru”, cum striga o lele venită aici din Lvov, acum vreo 40 de ani...

Birocrația n-are margini

Nu am lăsat mâinile în jos. Dimpotrivă, am prins curaj, chiar dacă pe inimă aveam acea amprentă a refuzului înjositor, îmbibat cu nuanțe de prietenie falsă: chipurile, vă iubim, vă stimăm, dar nu ridicăți capetele prea sus. Astfel am înțeles că deputații (consilierii) locali din Hliboca niciodată nu vor ridica mâna pentru instalarea bustului lui Eminescu în centrul orașelului. Atunci mi-a venit ideea: dacă nu mergem de jos în sus, vom veni de sus în jos. Fiind deputat în Consiliul raional Hliboca și membru al Colegiului Consiliului raional de mulți ani, am înaintat acestuia spre examinare o scrisoare a Societății pentru cultură românească „M. Eminescu” din regiunea Cernăuți semnată de președintele Vasile Băcu în care se solicita instalarea bustului Luceafărului în centrul raional. A mai dat bunul Dumnezeu că președinte al Consiliului raional Hliboca era bunul român Valeriu Rotar. Acesta ne-a salvat foarte mult. Chiar dacă unii deputați tulburau apele pe la ședințele comisiilor care luau în dezbatere instalarea bustului, contramandau luarea deciziei atât de așteptată pentru noi, domnul Rotar mă liniștea cu aceea că în curând vom începe lucrările. Eram convinși că la 15 ianuarie 2013, de ziua nașterii Luceafărului, vom dezveli bustul. Dar nu a fost să fie. Mai trebuiau niște permisiuni de la direcția

regională pentru cultură și iarăși de la început.

Atunci, împreună cu oameni buni din aparatul executiv al Consiliului raional Hliboca condus de Valeriu Rotar, am lansat o idee nouă, care urma să liniștească spiritele acelor care se împotriveau: crearea în Hliboca a „Aleii oamenilor iluștri”. Dar unde s-o plasezi, căci iarăși era necesară decizia Consiliului local în care câțiva deputați tulburau apele. Și atunci, Florea Șapcă, profesor de istorie, a propus curtea Muzeului etnografic care este proprietate comunală a Consiliului raional. Valeriu Rotar, arhitect de specialitate, a solicitat secției de urbanism și arhitectură întocmirea unui proiect al Aleii, unde vor fi instalate busturi ale oamenilor iluștri – reprezentanți ai tuturor naționalităților conlocuitoare în raion. Pentru instalarea fiecărui bust este necesară hotărârea respectivă a Consiliului raional și bustul propriu-zis, care trebuie să fie executat de un arhitect recunoscut ca profesionist. Societatea „M. Eminescu” a fost prima care a solicitat instalarea bustului Poetului național al românilor. Consiliul raional Hliboca a votat în unanimitate instalarea bustului lui Eminescu în fața Muzeului. Nimeni nu a îndrăznit „să nu ne stimeze”, chiar dacă pe culcare se puteau auzi păreri jignitoare.

Au început lucrările

Trebuia să pregătim postamentul și să amenajăm teritoriul în conformitate cu proiectul aprobat. Să execute lucrările a căzut de acord deputatul raional Gheorghe Șcrobaneț din Suceveni, directorul Întreprinderii de Construcții „Bucovina Master Plus”. Dumnealui a redus considerabil prețul lucrărilor. Inițial doar îi promiteam niște bani. Lucrările au început, dar era cert că nu dovedim până în 15 ianuarie. Betonul nu putea fi turnat pe vreme geroasă, de aceea am decis dezvelirea la 15 iunie 2013. Merită deosebită atenție faptul că piatra de granit a fost pregătită de întreprinzătorul Ion Bahnari din Pătrăuți, un adevărat român, care, de asemenea, a făcut un mare lucru pentru un preț mic-mic. Mircea Popescu din Cupca a îmbrăcat postamentul cu această piatră de granit. Pregătirea postamentului și amenajarea teritoriului a durat

câteva luni. A fost foarte complicat din cauza lipsei finanțelor. De aceea, am decis să apelăm la comunitate cu rugămintea de a face donații pentru bustul lui Eminescu din Hliboca.

Ei au donat pentru bust

Despre bani de la Buget nici nu se putea vorbi. „Cui îi trebuie să și-l construiască!”. Am înțeles! În numele Societății „Mihai Eminescu” am rugat toți românii de bună credință care ne aud, să contribuie la ridicarea bustului Poetului. Eu pe de o parte, Vasile Băcu pe alta. Primii care au răspuns au fost pedagogii de la Liceul „Mihai Eminescu” din Carapciu pe Siret, condus de domnul director Eugen Tovarnițchi. Sincer vă spun că nu-mi ajungeau cuvintele de mulțumire. Apoi au urmat multe alte colective școlare, fapt la care și-a spus cuvântul același Valeriu Rotar, dar și persoane particulare care au contribuit cu cât au putut. Fiecare grivnă era de mare folos. Și cred că aici se potrivește lista celor care au venit în ajutor:

Lista donatorilor pentru înălțarea bustului lui Mihai Eminescu la Hliboca

Membrii Întrunirii metodice a profesorilor de română din raionul Hliboca (inspector școlar Domnica Mihai) – 3550 grn.;

Liceul „Mihai Eminescu” din Carapciu (director Eugen Tovarnițchi) – 1620 grn.;

Despărțământul „M. Kogălniceanu” Iași al Asociației Astra din România, președintă Areta Moșu - 5800 grn.;

Școala Prisăcăreni (director Larisa Nicolaescu) – 240 grn.;

CIE Cupca (director Constantin Bogdaniuc) – 210 grn.;

Școala Iordănești Nr. 1 (director Florea Șapcă) – 1000 grn.;

Școala Iordănești Nr. 2 (director Marinela Cârciu) – 550 grn.

Școala Stănești (director Gheorghe Iațeniuc) – 320 grn.;

CIE Dimca (director Gumelnic Vasile) – 520 grn.;

Școala Hrușăuți (director Aurel Popovici) – 500 grn.;

Școala Băhrinești (director Mihai Acatrini) – 700 grn.;

Școala Voloca (director Gheorghe Poclitari) – 1000 grn.;
Școala Sinăuți (director Elena Panciuc) – 500 grn.;
Școala Suceveni (director Ștefan Sucevan) – 475 grn.;
Bicer Vasile, directorul general al SRL „Nadia” a donat
materiale de construcție în valoare de 4000 grn.

Rotar Valeriu – 1000 grn.;
Bâcu Vasile – 1000 grn.;
Șapcă Nicolae - 2000 grn.;
Bostan Lora – 1000 grn.;
Posteucă Ion A. – 100 grn.
Posteucă Petru Gh. – 100 grn.;
Bojescu Ciprian – 200 grn.;
Boico Silvian – 500 grn.;
Ștefaneli Doru – 200 grn.;
Antonescu Ion – 230 grn.;
Meglei Ilie – 400 grn.;
Ciobanu Gheorghe și Iftime Valeriu (Botoșani) – 3150 grn.;
Șcrobanеț Ion V. – 500 grn.;
Rotaru Liudmila – 200 grn.;
Covalciuc Dumitru – 200 grn.;
Popescu Ion V. – 300 grn.;
Familia Bojescu Mihai și Aurica – 300 grn.;
Voronca Octavian – 200 grn.;
Scripa Titus – 500 grn.;
Cravciuc Gheorghe – 300 grn.
Nimijan Toader – 200 grn.;
Nichita Vasile – 300 grn.;
Timofti Petru – 200 grn.
Medvedi Adrian – 500 grn.
Broască Ion – 100 grn.
Ioneț Ilie – 100 grn.
Misichevici Dorin – 100 grn

Arcadie Opaîț a adus bustul promis

„Dacă îmi pui în mână hotărârea pentru instalare și construîți postamentul, atunci aduc în brațe bustul Poetului la Hliboca” – mi-a zis Arcadie Opaîț. Vorbind la figurat, așa a și fost. Copia lucrării de artă a sculptorului român Ion Irimescu, domnul Opaîț cu prietenii lui sculptori a confecționat-o pe banii proprii.

Era într-o zi cam pe la prânz. Telefonează Arcadie Opaîț: „Nicolae, sunt în vamă, vin spre Cernăuți cu cursa Suceava-Cernăuți. Aduc matrițele necesare pentru turnarea bustului lui Eminescu la Hliboca. Sunt foarte mari și grele, trebuie să mă întâlnești și să le iai la tine până le vei aduce la Cernăuți ca să începem lucrul.”

Nu i-a fost nici lui ușor să contacteze și să roage instanțele române pentru ca să i se permită scoaterea din țară a copiei lucrării ilustrului sculptor Ion Irimescu. A ajuns până la Ministerul Culturii și Cultelor al României. A trecut prin toate formalitățile legislative, dar s-a ținut de cuvânt.

Colega mea de serviciu, Elena Ovaciuc, a pus imediat la dispoziție microbuzul și împreună cu fiul său am dus formele la Hliboca, la ea acasă, unde au stat bine încuiate până când a trebuit să le transportăm la Cernăuți și să le predăm sculptorilor.

Instalarea bustului – clipe de emoție

Postamentul era gata. Urma instalarea bustului pe care urma să-l aducă la Hliboca dl. Arcadie Opaîț. În dimineața zilei de 12 iunie aceasta s-a întâmplat. Dumnealui împreună cu doi prieteni ai săi, sculptori, care au turnat bustul în formele aduse din România, au adus bustul, acesta fiind alcătuit din trei detalii separate, care urmau să fie asamblate: pieptul, umerii și capul. În prima zi de lucru aceștia au montat pieptul și umerii. În ziua de 13 iunie urma să fie instalat capul, cel mai greu detaliu – vreo 70–80 kg Am venit cu ajutoare de la redacția „Monitorului de Hliboca”, pe care o conduc de aproape douăzeci de ani.

Moment de la dezvelirea bustului

Au venit Gheorghe Semeniuc, Mihai Șapcă, Ilie Maleon, plus specialiștii care lucrau. Urma un moment istoric și mult așteptat. Aveam emoții și ne bucuram ca niște copii fericiți de ceea ce se întâmpla. În sfârșit, târziu după prânz, Eminescu îi privea pe trecători cu blândețea sa genială turnată în ochii Poetului de maestrul-sculptor. Am învelit bustul în polietilenă să nu stea peste noapte descoperit și a fost lăsat să se împietrească până a doua zi, când urma să fie vopsit de sculptori.

Între timp, pe la amiază, s-a apropiat de mine directoarea Muzeului Etnografic în fața căruia se instala bustul. Doamna Angela Jijian, o româncă cumsecade care avea multă treabă ce ținea de eveniment, mi-a spus: „Am prins o informație că se pregătește o diversiune pentru ziua dezvelirii bustului din partea unor naționaliști ucraineni din orașel...”

Nu-mi venea să cred. Secolul XXI, intenții serioase de integrare europeană, peste 50 % din populația raionului sunt români...

După ceva meditații am povestit cele auzite șefului Administrației raionale de stat Hliboca, Nicolai Zahariuc, și președintelui Consiliului raional, Valeriu Rotar. Am discutat, apoi am fost sfătuit de Zahariuc, fost șef de miliție, să fac un demers în scris către Secția raională de Interne în care să solicit din partea Societății „Mihai Eminescu” asigurarea ordinii publice în timpul desfășurării ceremoniei de dezvelire a bustului și să argumentez. Zis și făcut! În jumătate de oră m-am prezentat la Secția raională de Miliție unde am înregistrat scrisoarea. Nu cred că a trecut o oră și la redacție a venit un colaborator de Serviciul de Securitate. S-a interesat de toate pe lume, de unde știu, de ce cred că se poate întâmpla ceva etc. A fost foarte politicos și în repetate rânduri a căutat să mă liniștească. Mi-a lăsat un număr de telefon și mi-a zis să-i telefoniez în caz de necesitate. Toți se pregăteau de ziua de 15 iunie, când se va aduna lumea, dar nimeni nu se gândea că până atunci mai sunt două nopți...

Decapitarea lui Eminescu

14 iunie 2013. Ora 8.00. Peste jumătate de oră urma să plec la serviciu. Mi-a sunat telefonul: „Bună dimineața, dacă-i bună! Sunt Angela Jijian. Domnule Șapcă, țineți-vă bine, ori mai bine așezați-vă! Cineva a furat capul de pe bustul lui Eminescu...”. Mi s-a întunecat în ochi. Soția, Marina, a observat că m-am schimbat brusc la față. I-am spus ce s-a întâmplat. A căutat să mă convingă să „mă iau în mâini, că sănătatea-i cea mai scumpă”.

Primul lucru pe care l-am făcut – am telefonat pe șefulului Miliției din raion. Apoi l-am deranjat pe domnul de la Serviciul de Securitate, care îmi lăsase telefonul în ajun. Înainte de a urca în mașină l-am sunat pe Vasile Băcu. Stare de șoc! De la toți auzeam răspunsul cu același conținut: Incredibil!

Profanarea monumentului

De 25 de ani parcurgeam în fiecare dimineață cei 10 km de acasă până la serviciu. Am bătut acest drum și pe jos, și cu căruța, și cu bicicleta, și cu trenul, cu mașini de ocazie, nu mai zic de

autobuz, iar în ultimii ani cu mașina de serviciu sau cea personală. Însă așa de lung acest drum nu mi s-a părut niciodată. Aveam impresia uneori că cineva trage mașina în urmă. Și numai ajungând la fața locului mi-am dat seama că de acasă plecasem cu zece minute în urmă.

Nicolae Șapcă cu chipul recuperat al Poetului

Ce să vezi? Bustul lui Eminescu fără cap înfășurat în polietilena ce flutura ușor la adierea vântului. Un tablou îngrozitor pentru cei care înțelegeau ce însemna aceasta. Iar aceasta nu însemna doar un atentat la cea mai ilustră ființă din literatura neamului românesc, ci avea și un miros evidențiat în relațiile dintre două state vecine – România și Ucraina. Fără îndoială, am anunțat conducătorii raionului la nivel de adjuncți, deoarece Nicolai Zahariuc și Valeriu Rotar, în această dimineață se aflau în România cu un grup de primari din localitățile raionului pentru schimb de experiență. Imediat despre aceasta au aflat conducătorii regiunii

Cernăuți – guvernatorul Mihail Papiev și președintele consiliului regional, Mihail Gainiceru. În scurt timp la fața locului a sosit deputatul poporului din Ucraina, Ion Popescu, care se afla în regiune. El și-a spus destul de sever cuvântul de parlamentar față de organele de drept, care trebuiau să-i găsească pe vandali. Tot printre primii l-am sunat pe Arcadie Opaîț. Nu voi reda cuvintele pe care le-a spus, dar după ce s-a liniștit, am hotărât împreună turnarea de urgență a unei copii a capului furat din ghips și instalarea lui în aceeași zi pentru a fi posibilă dezvelirea în data de 15 iunie. Am convenit prețul, am promis achitarea imediată și dl. Opaîț s-a pus pe lucru cu arhitecții care încă nu știau noutatea... Și toate acestea se întâmplau încă în jurul orei 9 dimineața.

Mediatizarea vandalizării

Intotdeauna, după mine, cel mai eficient generator în societate a fost presa. Și despre aceasta trebuia să afle Bucureștiul. Nu aveam nici un număr de telefon al vreunui post de radio din România. Atunci am telefonat colegului de breaslă Vitalie Zăgrea, directorul redacției emisiunilor în limba română a postului „Radio Ucraina Internațional”. După ce i-am povestit cele întâmplate, mi-a zis: „Nicolae, așteaptă puțin, vei fi sunat”. Peste câteva minute m-a sunat Sergiu Dan, administratorul portalului de știri „TOCpress” pentru românii din Ucraina, pe care încă nu-l cunoșteam. În foarte scurt timp m-a găsit la telefon Cătălin Cârnu, redactor la „Radio România Actualități”, cărora le declaram că „dezvelirea bustului va avea loc în ziua stabilită, conform programului de activități al Societății „Mihai Eminescu”. „Chiar dacă bustul va fi fără cap, ne vom aduna aici, să vadă toată lumea atentatul la ființa noastră națională...”. Și așa ceva putea să aibă loc, dar era cam îngrozitor.

Sergiu Dan publica pe „TOCpress”: „*Sunt convins că, până mâine, capul lui Eminescu va fi găsit. În caz contrar, vom face tot posibilul să rezolvăm cumva această situație. Ceremonia, însă, va avea loc, sâmbătă, la ora 12:00, în fața monumentului poetului, așa cum am programat inițial, în prezența românilor, a autorităților și a oficialilor de la Consulatul României la Cernăuți*” – a

subliniat Nicolae Șapcă, vicepreședintele Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”.

Radio România Actualități și-a făcut imediat datoria. Deja toată lumea știa de cele întâmplate. Tot mai multe mijloace de informare publică preluau știrea, au început să apară la Hliboca și unele posturi de televiziune prin repoterii locali. Deja exista și reacția Ministerului de Externe al României, fapt care a „trezit” autoritățile ucrainene și mai mult. Iată un exemplu: *„Conform unui răspuns la o solicitare a Mediafax, Ministerul Afacerilor Externe a aflat cu consternare despre vandalizarea la Hliboca, regiunea Cernăuți, Ucraina, a bustului lui Mihai Eminescu, care urma să fie inaugurat la 15 iunie 2013, la inițiativa Societății pentru Cultura românească «Mihai Eminescu» din regiune, cu ocazia comemorării a 124 de ani de la trecerea în neființă a poetului național al tuturor românilor.*

MAE a fost informat, prin Consulatul General de la Cernăuți, că reprezentanți ai comunității românești locale au constatat în dimineața zilei de vineri că bustul poetului a fost decapitat de către autori necunoscuți.

La instrucțiunile Centralei MAE, Consulatul General al României a solicitat în scris Administrației de Stat Cernăuți efectuarea de urgență a demersurilor necesare pentru identificarea făptașilor actului de vandalism, precum și informarea Consulatului asupra rezultatelor anchetei, precizează MAE. Bustul a fost executat la inițiativa Societății pentru Cultură «Mihai Eminescu» din Cernăuți, prin contribuția financiară a membrilor acesteia, având toate avizele necesare instalării de la autoritățile regionale și locale. MAE precizează că va continua să monitorizeze acest caz.”

Asemenea informații erau prezente în foarte multe medii, nu cred că aș putea să le enumăr, dar erau mijloace de informare publică de mare influență cum sunt „Adevărul”, „Pro TV” și altele.

Prompt a reacționat și Senatorul Viorel Badea, vicepreședintele Comisiei pentru românii de pretutindeni din Senatul României, care își exprimă îngrijorarea și indignarea cu privire la incidentul petrecut în noaptea de joi spre vineri la Hliboca

(Adâncata), în regiunea Cernăuți, unde persoane necunoscute au vandalizat bustul poetului Mihai Eminescu.

„Îmi exprim îngrijorarea față de incidentul de la Hliboca și solicit public autorităților competente din Hliboca să ia măsurile necesare în acest caz, astfel încât cei care au comis această infracțiune să fie trași la răspundere. Aceste acțiuni nu fac altceva decât să demonstreze ura față de națiunea română a unor indivizi care nu conștientizează importanța menținerii identității naționale în primul rând prin cultură.

Totodată, fac un apel la organizațiile românești din regiunea Cernăuți, la românii din întreaga Ucraină, să se solidarizeze în jurul acestui caz și să solicite imperativ autorităților să întreprindă toate măsurile necesare pentru identificarea persoanelor care au comis această ilegalitate” – se arată în nota de protest a senatorului Viorel Badea”, – publica Sergiu Dan pe «TOCpress» în aceeași zi.”

Autoritățile în stare de alertă

După cum spuneam mai sus, șeful Administrației raionale de stat Hliboca, Nicolai Zahariuc, împreună cu președintele Consiliului raional Hliboca Valeriu Rotar împreună cu un grup mare de primari din raion se aflau în deplasare de serviciu în România. Din câte știu, în acea dimineață ei se aflau prin părțile Humorului.

Aici, la Hliboca, organele de drept și autoritățile regiunii se aflau în stare de alertă. Miliția lua declarații de la mine, de la Angela Jijian, de la vecinii Muzeului. Șeful secției raionale a Securității de stat primise o interpelare în scris din partea deputatului Ion Popescu. Cred că aceste servicii căutau capul furat de pe umerii bustului lui Eminescu, însă căutările în prima jumătate a zilei rămâneau zădarnice. După intervenția Ministerului de Externe al României prin Consulatul general de la Cernăuți, situația devenise și mai încordată. Guvernatorul regiunii Cernăuți, Mihail Papiev, îl găsește la telefon pe Nicolai Zahariuc în România (fără îndoială știa că e acolo, nu pleacă nimeni fără știrea șefului) și îl convoacă de urgență din deplasare. Între timp, Președintele

consiliului regional Mihail Gainiceru mă găsește pentru a pune problema turnării de urgență a unei copii a părții furate de pe bust, apoi vine la Hliboca. Discută pe tema aceasta și cu Arcadie Opaîț. Domnul Zahariuc ajungând la serviciu și având deja prin telefon detalii despre cele întâmplate, mai întâi de toate m-a întrebat ce trebuie pentru turnarea urgentă a unei copii, căci aceasta o cere guvernatorul. Tuturor le-am explicat, că asupra copiei se lucrează deja de dimineață și am încrederea că lucrările vor fi încheiate la timp. Rămâne de rezolvat o singură problemă: cu ce bani și cine plătește arhitecților copia. Domnul Zahariuc m-a încredințat că va fi achitată întreaga sumă când va vedea bustul gata. Această încredințare i-am transmis-o prin telefon lui Arcadie Opaîț. El mi-a spus că în jurul orei 5 (17) copia din ghips va fi la Hliboca.

Aspect de la inaugurare

Așa a și fost. Bustul a fost refăcut. Al doilea cap este instalat pe umeri. Nicolai Zahariuc a achitat 4000 de grivne. Măine, 15 iunie 2013, va avea loc inaugurarea. Peste noapte miliția păzește bustul, ceilalți caută capul furat.

Sfințirea bustului

(reportaj)

În centrul Hlibociei, în fața Muzeului Etnografic raional, într-un cadru festiv a fost dezvelit bustul proeminentului clasic al literaturii române și universale, Mihai Eminescu. El a fost înălțat din inițiativa Societății regionale pentru cultură românească „Mihai Eminescu” în coordonare cu Direcția pentru cultură a Administrației regionale de stat în temeiul unei hotărâri a Consiliului raional Hliboca.

Sfințirea bustului

Manifestarea s-a desfășurat în ziua în care s-au împlinit 124 de ani de la trecerea în eternitate a marelui poet – 15 iunie. Cu acest prilej, în centrul raional au sosit și oaspeți din satele din preajmă, din raioanele vecine, din Cernăuți și din România.

Pentru îndeplinirea misiunii de onoare – dezvelirea simbolică a bustului – au fost invitați președintele Societății regionale pentru cultură românească „Mihai Eminescu”, Vasile Bâcu, președintele Consiliului regional, Mihail Gainiceru, șeful Administrației raionale de stat, Nicolai Zahariuc, președintele Consiliului raional Valeriu Rotar, președintele Ligii pentru apărarea drepturilor omului, Arcadie Opaît, viceconsulul Consulatului General al României la Cernăuți, Denisa Gabor, deputatul poporului din Ucraina, Ion Popescu și elevii Liceului „Mihai Eminescu” din Carapciu, Mariana Bancescu și Gheorghe Leorda. În cadrul ceremonialului, corul „Fiii Arboresei” din Iordănești a interpretat „Rugăciunea” pe versurile Marelui Poet.

Am avut marea onoare, dar cu emoții deosebite, să deschid solemnitatea și să fiu moderatorul ei. În câteva minute, ca într-un vis am povestit cum am ajuns la această zi și ce s-a întâmplat în ultimele 48 de ore. Chiar dacă multora dintre cei prezenți nu plăcea, am spus ce aveam pe suflet.

Președintele Societății pentru cultură românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, Vasile Bâcu, a menționat că M. Eminescu ne-a oferit încă o lecție și trebuie să-i fim recunoscători. Pentru cineva Eminescu este simbolul național. Domnul Bâcu le-a mulțumit tuturor pentru susținere și contribuție, chiar, și vandalilor care prin această faptă mârșavă, s-au convins că ei n-au naționalitate și omenie.

Către cei prezenți s-a adresat președintele Consiliului regional, Mihail Gainiceru, care a spus că această sărbătoare nu este numai pentru raionul sau regiunea noastră, ci pentru toți cei care cunosc creația marelui poet român.

Noi ne mândrim cu aceea că îl avem pe Iuri Fedkovici, Mihai Eminescu, Sidi Tali pentru că suntem bucovineni, a accentuat șeful Administrației raionale de stat, Nicolai Zahariuc. Când a fost vorba despre crearea unei Alei a oamenilor celebri a tuturor

naționalităților din raion, eu am susținut această decizie și sunt bucuros că începutul ei nu a fost târăgănat.

În discursul său, președintele Consiliului raional, domnul Valeriu Rotar, a spus că numai ce s-a întors din România, unde a văzut asemenea busturi înălțate lui Taras Șevcenko, Olgăi Kobâleanska. Fiecare popor își are personalitățile sale: rușii îl au pe Pușkin, ucrainenii – pe Șevcenko, polonezii – pe Mickewicz, iar noi, românii îl avem pe Eminescu. În școală am fost educați pe versurile lui, pentru ca astăzi să fiu foarte bucuros că acest vis s-a îndeplinit și sper ca pe această alee să fie ridicate și busturile altor oameni de vază, a menționat Rotar.

Primarul Hlibocii, Constantin Goreacico, a exprimat mulțumiri comunității românești pentru că aceasta își păstrează tradițiile și limba, își apreciază înaintașii și a subliniat: „Nimeni niciodată nu va reuși să creeze conflicte între popoarele noastre, ele întotdeauna vor trăi în pace și prietenie.”

Doamna Denisa Gabor, viceconsul la Consulatul general al României la Cernăuți, s-a oprit asupra actualității lui Eminescu și importanței lui anume pentru bucovineni, deoarece aici la Cernăuți el a scris primele sale opere și și-a petrecut cei mai frumoși ani ai tinereții.

Deputatul poporului din Ucraina, Ion Popescu a amintit de cuvintele altui mare scriitor român, Nichita Stănescu: „Patria mea este limba română”, dar Mihai Eminescu este sufletul nostru, a adăugat parlamentarul. Mihai Eminescu întotdeauna și-a îmbogățit filosofia sa și energia la mormântul lui Ștefan cel Mare de la Putna, unde venea deseori. Noi trebuie să ne iubim limba și valorile noastre așa cum le-a iubit Marele Poet.

Acesta este al patrulea monument la instalarea căruia este implicat domnul Arcadie Opaiț, însă asemenea greutăți nu a întâlnit nicăeri. Nu s-a ciocnit nici de un asemenea vandalism.

În fața celor prezenți a luat cuvântul și scriitoarea ucraineană, președinta Organizației raionale a Societății „Prosvita” în numele lui Taras Șevcenko – Alexandra Vozneac. Ea a citit din Eminescu în limba ucraineană, s-a oprit la filosofia lui și și-a exprimat gândul: „În școlile noastre (nu numai în cele românești) ar fi bine de învățat creațiile și limba lui Eminescu.”

Este adevărat, dacă astăzi elevul învață la lecții trei limbi și la pauză o vorbește pe a patra, cea maternă, dar care nu se studiază în școală, este ceva paradoxal. Dar legislația statului nostru în această direcție este aproape ideală.

De asemenea, cei prezenți au mai fost salutați și de directorul Direcției județene de cultură Botoșani, Dănuț Huțu, conducătorul delegației de la Târgoviște, Mihai Ducu, scriitorul Mircea Lutic, veteranul muncii culturale Mihail Gorbani, directorul teatrului pentru copii și tineret „Vasilache” din Botoșani, Florin Aionitoaie. Corul „Dragoș Vodă” a interpretat cântece pe versurile lui Eminescu.

După depunerea coroanelor de flori, protopopul Hlibocii, părintele Ioan Gorda și parohul Bisericii din Iordănești, părintele Marcel Nițu și corul „Fiii Arboroasei” din acest sat, dirijat de părintele Vasile Pojoga au sfințit bustul.

Unora le place, altora – nu, însă aceasta este problema fiecăruia în parte. În general, Mihai Eminescu este simbolul național al multor locuitori ai raionului Hliboca. Aici locuiesc peste 50 % de vorbitori de limbă română. Bustul lui este și în Cernăuți, Noua Suliță, Herța, dar nicăieri nu și-au bătut joc de dânsul. Și vreau să repet acele cuvinte care le-am spus în timpul manifestării: „Anume totul s-a întâmplat în noaptea din 13 spre 14 iunie, atunci când se împlineau 72 de ani de la deportările în masă ale românilor din Bucovina. Atunci unii ne-au distrus familiile, acum alții au vrut să ne fure și simbolul național.” N-au reușit nici de data aceasta.

Miliția a găsit partea furată din bustul lui Eminescu

După solemnitate i-am invitat pe oaspeții din România la o cafea într-un local din Hliboca. Sunt convins că e ceva normal. Am discutat mult despre cele întâmplate și despre multe altele. Trecuseră aproape două ore după sfințire, când mi-a sunat telefonul. Era șeful Secției raionale de Miliție, care mi-a comunicat că Miliția din Hliboca a găsit partea furată din bustul lui Eminescu în iazul din satul Dimca, unde infractorii l-au transportat cu un taxi. Mi-a mai

spus că organele de drept cunosc deja numele persoanelor care au făcut acest lucru și că a fost intentat un proces penal. Cunoscându-ne bine, i-am zis că vreau să mă conving și să-l fotografiez. În câteva minute am ajuns la Miliție și am primit permisul de a fotografia. Urma ca Judecata să-și spună cuvântul vizavi de această faptă.

Huliganii care au profanat bustul lui Mihai Eminescu
au fost pedepsiți

În ianuarie 2014, la Judecătoria Raională s-a desfășurat procesul privind tragerea la răspundere penală a patru hlibiceni care au vandalizat bustul lui Mihai Eminescu înălțat la Hliboca.

Pe banca acuzaților s-au aflat Dmitri Grijincu, Alexandr Curuleac, Vasili Râbarciuc și Vitali Tonenciuc. Infrațiunea lor a fost calificată conform aliniatului 2 al art. 296 din Codului Penal al Ucrainei (huliganism săvârșit de un grup de persoane din motive de nerespect evident față de societate, însoțit de impertinență sporită sau cinism excesiv).

În cadrul anchetei s-a constatat că, la 14 iunie 2013, în jurul orei 1.00 noaptea, inculpații, fiind în stare de ebrietate, s-au arătat nemulțumiți de înălțarea monumentului. În particular, în materialele dosarului se menționează că cei mai sus amintiți au demontat capul bustului poetului și l-au dus cu un taxi (cei patru lucrează ca taximetriști) la Dimca și l-au auncat în iaz. Faptul este confirmat de procesele-verbale întocmite la locul faptelor inculpaților.

La proces ei și-au recunoscut vina și au căzut de acord să repare prejudiciile materiale în sumă de 17246 grivne cauzate Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, care a înălțat soclul și bustul, potrivit hotărârii Consiliului raional.

Inculpații n-au recunoscut repararea daunelor morale. Aceeași poziție a susținut-o și procurorul.

Inculpații au declarat că regretă fapta lor, și-au cerut scuze și-au spus că nu vor mai face așa ceva.

Am avut impresia că în fața judecătorilor stau nu niște infractori, ci niște școlari care au spart un geam sau au chiulit de la lecții, iar acum încearcă să scape de pedeapsă. Probabil că, atunci când au vandalizat bustul au fost mai îndrăzneți, – publica în „Monitorul de Hliboca” ziaristul Gheorghe Semeniu.

Ceea ce s-a întâmplat nu face cinste ținutului nostru, în care dintotdeauna au trăit și trăiesc în pace și bună înțelegere reprezentanți ai diferitelor naționalități.

Dat fiind că inculpații și-au recunoscut sincer vina, au contribuit activ la elucidarea infracțiunii, nu au antecedente penale, sunt caracterizați pozitiv la locul de trai, iar unul dintre ei are copii minori, instanța de judecată le-a stabilit ca pedeapsă doi ani de limitare a libertății cu termen de încercare de un an, cu condiția ca în acest termen să nu săvârșescă alte infracțiuni și să îndeplinească obligațiile impuse lor. De asemenea, inculpații au fost obligați să repare prejudiciile materiale în sumă de 17246 grivne, ceea ce constituia la zi 1500 euro. Instanța n-a satisfăcut cererea de reparare a pagubelor morale.

Juristul Gheorghe Bodnariuc, în calitate de reprezentant al părții vătămate a declarat:

— În prealabil, organele de anchetă au calificat această infracțiune potrivit p. 1 a art. 194 al Codului Penal al Ucrainei (distrugerea sau deteriorarea intenționată a unor bunuri). Însă, dat fiind că paguba cauzată n-a fost mare, acțiunile infractorilor au fost recalificate ca huliganism mărunț, potrivit articolului 173 al Codului Administrativ al Ucrainei, iar dosarul penal a fost închis. Această hotărâre a anchetatorului am contestat-o în instanța de judecată locală. Judecătoria a stabilit că aceste acțiuni urmează a fi calificate potrivit părții 2 a art. 296, ceea ce a și stat la baza actului de acuzare la examinarea dosarului în ziua de 29 ianuarie 2014. Anume aceste momente procesuale, precum și lipsa practicii de calificare a unor asemenea acțiuni au cauzat târăgănarea procesului tragerii la răspundere a infractorilor. Dar, să menționăm că sunt și dosare penale care se examinează și mai mult timp, – a concluzionat juristul Gheorghe Bodnariuc.

P.S. Cred că s-au scurs vreo doi ani după cele întâmplate. Aproape în fiecare dimineață trec pe lângă bust, mai mult cu mașina, spre serviciu. Din când în când, depinde de pasageri, ne mai întrebăm zâmbind dacă n-a furat nimeni capul lui Eminescu. În prezent, bustul este îngrijit și aceasta se datorează în mare măsură directoarei muzeului, Angela Jijian. La 15 ianuarie și 15 iunie, autoritățile raionului, la invitația noastră, vin și depun flori la bust. S-ar părea că totul a rămas în trecut. E adevărat, dar a rămas și în sufletele noastre. De ce a trebuit să-l vedem pe Eminescu fără cap? E o amprentă pentru toată viața. Bustul lui Eminescu la Hliboca și acum este numit „Eminescu decapitat” sau „Eminescu cu două capuri”.

Aproximativ cu un an în urmă, mai mulți prieteni și cunoscuți m-au îndemnat să scriu în detalii ce s-a întâmplat în acele zile negre pentru românii nu numai din Nordul Bucovinei. M-am gândit mult și am hotărât să scriu. Să rămână. Că se uită. Și apoi povestea se mai poate schimba.

Miliția ne-a restituit capul de pe bustul lui Eminescu găsit în iazul din Dimca. În preajma celei de-a 125-a aniversari de la moartea Poetului am insistat să fie scoasă de pe umerii Luceafărului copia din ghips a „părții bustului numită cap”, (așa scria în procesele verbale de la Miliție) și să fie instalat originalul găsit. S-a întâmplat și aceasta și tot cu ajutorul lui Arcadie Opaț.

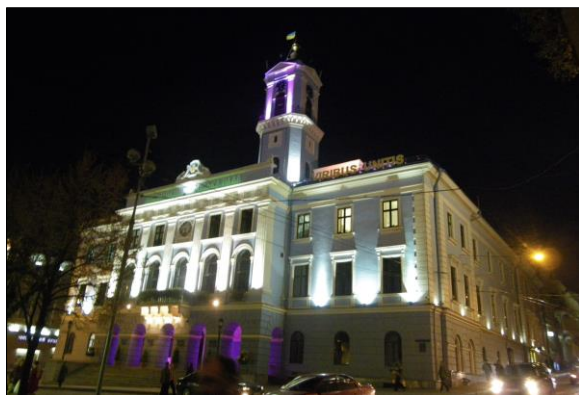
Cu părere de rău, nu știu ce se vorbea în birouri, în culise, în spatele meu. Această relatare este doar aceea prin ce am trecut eu cu prietenii mei. Și nu mai mult, dar nici mai puțin.

Tuturor, sincere mulțumiri!

ALBUM

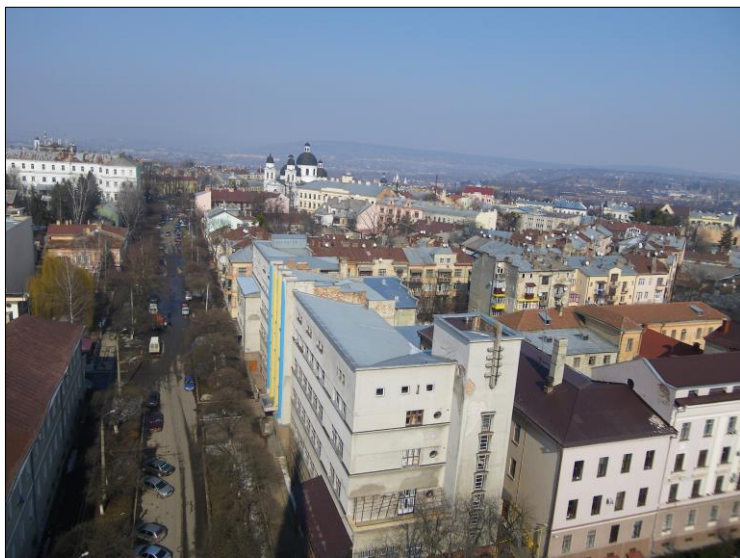
Teatrul din Cernăuți

Primăria oraşului Cernăuți

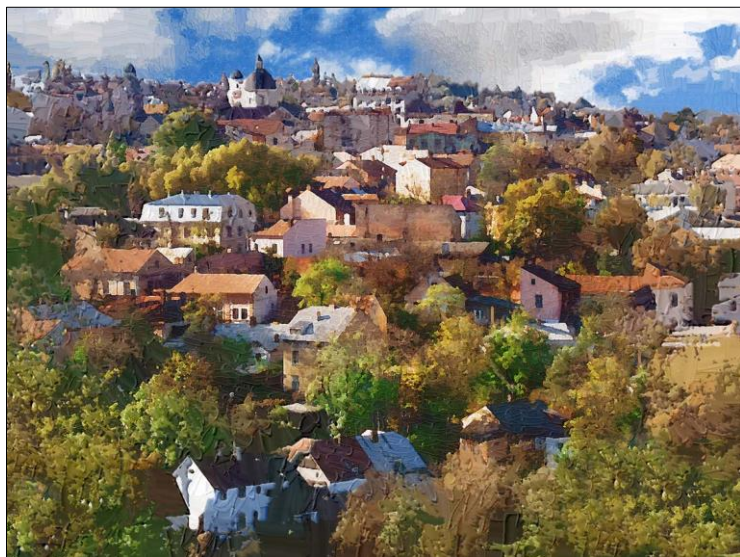
Piața turcească din Cernăuți

Vedere din Cernăuți

Biserica „Sf. Nicolae” din Cernăuți

Vedere din Cernăuți

Buciumarii de la Crasna

Ansamblul „Izvorașul” din Ropcea

Crășnenii la horă

Port popular din Crasna

Ansamblul folcloric „Perla” din Cernăuți

Orchestra Ansamblului folcloric „Perla” din Cernăuți
Fotografii de D. Olaru

FOLCLOR BUCOVINEAN

Folclorul și familia Hurmuzachi

Dr. Veronica TODOȘCIUC

Valorificarea tezaurului creației poetice orale începe în spațiul bucovinean în primele decenii ale secolului al XIX-lea. Un dascăl din Tereblecea, sat de lângă târgul Siretului, editează din 1811 până în 1820 „Calendarul de casă”, care a fost reluat în 1841, conținând și suplimente beletristice ce inserau proverbe, zicători, scurte istorisiri. Dar interesul pentru creația populară, marcată de conotația patriotică (situație ce corespundea perioadei romantice din întreaga Europă) l-a trezit activitatea la Cernăuți, în perioada 1848–1849, a lui Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu, Aron Pumnul ș.a. Anume „etapa de preocupări tot mai frecvente în domeniul folclorului din această zonă cu vechi tradiții populare românești” [2, p. 9] a coincis cu apariția ziarului „Bucovina”, care a apărut la Cernăuți între 1848–1850 și care a fost redactat de frații Gheorghe și Alecu Hurmuzachi. Aceștia, preocupați de problemele emancipării național-culturale a neamului românesc din Bucovina, s-au manifestat și ca admiratori consecvenți ai literaturii populare. Asupra fraților Hurmuzachi o mare înrăurire în ce privește valorificarea creației populare au exercitat-o unii refugiați moldoveni, aflați temporar la Cernăuți sau Cernaucă, unde „se perdeau cu analizul proverbelor, ce culese din gura poporului, alții în discuții despre obiceiuri și năravuri”, cum avea să evoce zilele pribegiei în Bucovina Vasile Alecsandri. Într-o scrisoare adresată lui A. Hurmuzachi, bardul de la Mircești mărturisea că pe când se

afla în primitorul conac de la Cernauca a fost rugat de ceilalți bejenari „a zice balada Mioarei”. În aceeași scrisoare, Alecsandri releva: „Deși cum n-o știam întreagă pe de rost, totuși vă spusem câteva părți din ea, care deșteptară în voi o mare admirație pentru poezia populară.”

Primind manuscrisele de la Iași, Vasile Alecsandri a încredințat redacției ziarului „Bucovina” mai multe capodopere ale poeziei noastre populare, spre a vedea la Cernăuți pentru prima oară lumina tiparului. Textele au fost însoțite de comentarii, care au apărut în coloanele ziarului „Bucovina” sub titlul „Românii și poezia lor”. Articolul lui V. Alecsandri a fost precedat de o notă elogioasă a lui A. Hurmuzachi la adresa poetului care „și-a dobândit un nou drept la recunoștința Patriei pentru o asemenea îmbogățire a literaturii naționale, prin descoperirea unui însemnat tezaur de poezie cu totul originală și populară. Noi, din parte-ne mulțumindu-i pentru onordătătoare și mult prețuită conlucrare a d-sale, ne bucurăm a aduce aici frumosul geniu poetic și geniului național a d-sale un public omagiu”. Pe rând, la concursul fraților Hurmuzachi, în special al lui Alecu, în paginile „Bucovinei” au fost inserate 12 „cântece bătrânești”: „Codreanul”, „Păunașul codrilor”, „Toma a lui Moșu” (Toma Alimoș), „Blestemul”, „Sârb-sărac”, „Mioara” (cu comentariu, III, 1850, nr. 11, p.48–49), „Cântecul lui Miha Copilu”, „Balaurul”, „Turturica și cucul”, „Șalga”, „Inelul și năframa”, „Bujor”.

Vasile Alecsandri mai intenționa să publice în paginile „Bucovinei” un șir de balade și poeme eroice. Despre această intenție el îl anunța pe Alecu Hurmuzachi printr-o scrisoare trimisă din Iași, în iulie 1850: „Iubite A... prin balada lui Bujor ce îți trimit acum, încep cartea I a baladelor populare, care s-au tipărit în gazeta «Bucovina». Îmi mai rămâne încă mult de prelucrat și de descoperit, dar nădăjduiesc că fără întârziere oi putea să comunic foii Bucovinei unele din următoarele balade, precum: «Ștefan Vodă», «Negru Vodă», «Moțoc Vornicul», «Bătrânul Novac», «Corbul», «Movila lui Burcel», «Vidra», «Costică», «Petrișor», «Soarele și Luna»” ș.a.

Planul lui Alecsandri a fost impresionant, dar spre sfârșitul anului 1850, autoritățile habsburgice au suspendat ziarul „Bucovina”. Totuși, cu sprijinul lui Alexandru Hurmuzachi, poetul a mai reușit să publice o serie de hore, însoțite și ele de comentarii: „Hora Zoitei”, „Hora Ilenuței”, „Hora Tiței”, „Alte hore”. Exemplul lui Alecsandri va fi urmat de unii intelectuali bucovineni. Deci, nu întâmplător, mai târziu, în 1861, poetul conta pe ajutorul lui Alecu Hurmuzachi și pe cel al lui Iraclie Porumbescu pentru a-și completa cu noi piese folclorice antologia de poezie populară, apărută în prima ediție în 1852–1853 și în care au fost inserate și texte înregistrate în Bucovina. La rugămintea poetului, încă în 1847, Iraclie Porumbescu, cel care avea să devină secretar al „Bucovinei”, „călători prin munți și pe la țară și aduna cântece și povești populare pre care le dădu toate laureatului poet V. Alecsandri, pre care îl cunoștea foarte bine”.

Sosit la Cernăuți, ca „bejenar” la 16 iunie 1848, de unde a plecat la 17 noiembrie același an, veselul și sociabilul Alecsandri, care a legat o strânsă prietenie cu mai mulți intelectuali bucovineni, s-a aflat în permanentă corespondență cu frații Hurmuzachi, mai ales cu Alecu, cu Iraclie Porumbescu, Carol Miculi, iar mai târziu, cu Constantin Morariu și Simion Florea Marian. Știindu-l pe Alecu Hurmuzachi ca pe un om care înțelegea valoarea excepțională a poeziilor populare pe care le-a pregătit nu o singură dată pentru tipar, în timpul când fusese redactor al „Bucovinei”, V. Alecsandri îi scria: „Nu pot să-ți trimit vreo baladă mai însemnată fără a o întovărăși de câteva rânduri pline de entuziasm pentru dânsa. Ce să fac?... M-am înamorat de poezia populară ca de o copilă din Carpați, tânără, mândră, nevinovată și așa de frumoasă...” În acea scrisoare, bardul de la Mircești îi mai comunica lui Alecu Hurmuzachi că el descoperise cu uimire că „poezia românilor este o comoară nesfârșită de frumuseți originale, carele dovedesc geniul poporului” [1, p. 81].

Prin studiul „Românii și poezia lor”, publicat în 1849 în ziarul „Bucovina”, Alecsandri pune în lumină concepția epocii despre folclor. El releva că poezia populară este un izvor de

cunoaștere esențial pentru tradițiile, moravurile și obiceiurile românești. Acest gând l-a dezvoltat mai târziu Alexandru Hurmuzachi, primul intelectual român care a îmbrățișat ideile „școlii psihologiei popoarelor”. El releva că aspectele definitorii pentru „spiritul poporului”, țineau de viața practică și anume: obiceiul, „care ține de naționalitate însăși”, legea (care a obiectivat obiceiul), ocupațiile, viața casnică (în care definitoriu este rolul femeii), viața publică și educația tineretului. Cultura și dezvoltarea națională, observa A. Hurmuzachi, se bazează pe „câștigurile înțeleșuale” ale științelor, credințelor, datinilor, dreptului, realizate de părinții și strămoșii noștri și nu ne putem sustrage înrâuririi trecutului, istoriei și prezentului.

Prin intermediul lui Alecu Hurmuzachi, Vasile Alecsandri l-a cunoscut pe Carol Miculi (1821–1897), ajuns director al Conservatorului din Lvov. La îndemnul bardului de la Mircești, Miculi a cules și a valorificat cântecul popular, devenind autorul uneia dintre primele colecții de melodii populare românești, înregistrate de la mai mulți lăutari din Bucovina. În 1854–1855, Miculi a editat un album conținând peste 40 de arii. Horele din caietul nr. 1 le-a cules de la moș Nicolae Picu, vestit lăutar, care le cânta vara boierilor veniți la băile din Lăpușna de lângă Berhomet. În colecția lui Miculi au fost incluse și doine, cântece păstorești prelucrate pentru pian. Compozitorul a continuat și după 1855 să înregistreze „melodii vechi și bătrânești”, fapt despre care relatea în 1865 Alecu Hurmuzachi într-o scrisoare adresată bardului de la Mircești.

Alecu Hurmuzachi a ținut strânse contacte și cu Alecu Russo, culegător de piese folclorice și „ostaș al propășirii”, cum își spunea acesta cu toată modestia. Ideile lui avansate, sub aspect social și cultural, au găsit un puternic ecou în Bucovina aflată sub sceptrul habsburgilor. Acesta sosise la Cernăuți în august 1848 și, împreună cu Mihail Kogălniceanu, au consolidat forțele pașoptiștilor aflați temporar în Bucovina. Prin venirea acestora s-au creat premise ideologice și politice pentru apariția ziarului „Bucovina”. „Principiile” din primul număr al săptămânalului cernăuțean, care

prevăd, „deplina îndrituire a tuturor naționalităților, autonomie provincială, întreg și nemărginit progres în toate ramurile activității omenești” au puncte de tangență cu „Principiile noastre pentru reformarea patriei”, pe care le-a semnat și Alecu Rusu (Russo). În 1848–1850, ziarul *Hurmuzăcheștilor* a inserat poemele eroice „Codreanul”, „Toma Alimoș”, balada „Miorița” și alte creații folclorice, descoperite de Russo în 1846, când a fost exilat la Soveja ca „răzvrătitor al orânduirii publice”. Apariția lor s-a datorat lui Vasile Alecsandri, căruia A. Russo i-a încredințat manuscrisele acestor capodopere. Numele lui Alecu Russo a apărut în mai multe numere ale „Foi Societății...”, care apărea sub îndrumarea lui Gheorghe Hurmuzachi, președinte al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina.

Datorită intervenției lui Vasile Alecsandri, „Foaia...” a publicat postum cele mai valoroase lucrări ale lui Alecu Russo în domeniul folclorului: remarcabil studiu, scris în 1846, „Poezia populară” (1868, nr. 8–10), eseu „Studii naționale” (1866, nr. 6–7), datat din 1840, articolul „Decebal și Ștefan cel Mare” (1868, nr. 6-7). La 1 iunie 1868, Vasile Alecsandri a publicat pentru prima dată un profil literar, care conține date prețioase despre viața și activitatea lui A. Russo, încheindu-l astfel: „Trecut-au junele poet ca un meteor pe cerul patriei sale, însă numele lui va crește cu timpul și va străluci glorios în fruntea poemului «Cântarea României»” [3, p. 15].

Datorită gazetei „Bucovina” și „Foi Societății...”, celor care au dirigit aceste publicații – frații Alecu și Gheorghe Hurmuzachi, personalitatea și opera lui Alecu Russo, mai ales ceea ce ține de domeniul folclorului, au devenit cunoscute intelectualității bucovinene de la mijlocul secolului al XIX-lea. Iar colaborarea lui Vasile Alecsandri și a lui Alecu Russo la periodicele cernăuțene atât în perioada refugiului lor politic, cât și mai târziu, a lăsat urme vizibile în scrisul bucovinean. Acestora în mare parte li se datorează dezvoltarea curentului poporan în operele lui Iraclie Porumbescu și Vasile Bumbac și începutul unei școli folclorice în Bucovina, reprezentate de Ion G. Sbiera, S. Fl. Marian, Elena Niculiță-

Voronca, Alexandru Voevidca, Leca Morariu ș.a.

Anii 50–60 ai secolului al XIX-lea au marcat o etapă de acțiuni îndrăznețe ale intelectualității bucovinene privind culturalizarea maselor populare. Frații Hurmuzachi, Gheorghe și Alecu, s-au străduit să deschidă la Institutul de studii filosofice din Cernăuți o catedră de limba și literatura română, au fondat, în 1862, Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina, au pledat pentru inaugurarea unei universități în capitala ducatului, pentru înființarea unui teatru românesc și a unei biblioteci publice, au grupat și călăuzit forțele intelectuale bucovinene pe fâgașul unei „puternice culturalități”. Tot acești frați au avut „o idee sigură de ceea ce va să zică literatura populară” [5, p. 189]. Din îndemnul lor „Foaia Societății...”, care a început să apară la Cernăuți din 1865, a avut în persoana poporului cel mai fecund și fidel colaborator cu creațiile sale artistice. Alexandru Hurmuzachi, în particular, a pledat pentru publicarea în coloanele foi a unui număr impunător de poezii populare, culese în toate colțișoarele Bucovinei. Într-o notă a sa, el accentua că era deosebit de important faptul ca creațiile folclorice să fie păstrate așa cum circulau în mase, fără a fi supuse corectărilor stilistice în maniera școlii romantice a lui Vasile Alecsandri. Cunoscându-i preocupările, în martie 1865, poetul-rege îi scria lui Alecu Hurmuzachi următoarele: „Avem o bună speranță că sub îngrijirea voastră, a fraților Hurmuzachi, spiritele vor apuca pe o cale dreaptă și literatura se va cultiva ca o grădină cu flori și fără buruieni sălbatice. Această încredere am unduit-o chiar în cetirea «Foi Societății din Bucovina», unde am văzut că ați adoptat o limbă curată (carele se va mai curăța în viitor), o ortografie simplă și un stil plăcut. Foaia voastră cuprinde puține articole, însă toate sunt interesante; studiul d-lui Sbiera este erudit” (se are în vedere lucrarea lui I.G. Sbiera despre refrenul „O, Lere, Doamne” din colindele românești).

Materialele folclorice inserate în „Foaia Societății...” au fost precedate de unele încercări teoretice, având menirea să releve importanța poeziei populare ca sursă pentru literatură cultă. De exemplu, în articolul „Despre cântecul popular”, autorul, încă

neidentificat, dar se crede că este Gheorghe Hurmuzachi, dă un răspuns indirect folcloriștilor care nu țineau cont de faptul că specificul național al creației poetice orale este, înainte de toate, o categorie istorică. În acel articol se relevă: „Nu numai temperamentul, moravurile și datinile înrăurează asupra cântecului popular, ci mai ales istoria unui popor lasă întipărirea cele mai puternice.” Articolul merită atenția cercetătorilor și datorită faptului că este unul dintre primele studii asupra structurii cântecului popular românesc. Stăruind asupra frazei, melodice autorul distinge tactele ordinare 4/4; 2/4; 3/4; 6/8; 3/8, aducând și probe din bogatul folclor bucovinean. El propune o clasificare a repertoriului cântecului popular în: 1) cântecul istoric epic; 2) doinele sau cântecele de dor; 3) cântece erotice; 4) cântece ocazionale (la culesul viei, la recoltarea grâului, la clacă, la nuntă, bocetele, colindele); 5) cântecele de joc (horele, strigăturile). O asemenea clasificare a cântecului popular completează întrucâtva clasificarea propusă, în 1840, de C. Negruzzi în studiul său „Cântece populare a Moldaviei”, precum și clasificarea asupra căreia s-a oprit V. Alecsandri în Cuvântul introductiv la colecția sa de balade și doine (1852–1853). În articol pentru prima dată este amintită noțiunea de cântec epico-istoric, se atrage atenția asupra unor creații mai puțin frecvente din folclorul ritualurilor.

Folclorul l-a preocupat nu numai pe Alecu Hurmuzachi. Articole și recenzii despre folclor, pe care îl considera „sufletul națiunii”, a publicat și fratele acestuia, Gheorghe.

Gheorghe Hurmuzachi, membru fondator și primul președinte al Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina, funcție pe care a păstrat-o până la moarte, s-a îngrijit și de redactarea „Foi...” care, atât timp cât s-a aflat sub influența lui, a fost scrisă într-o curată limbă românească. Anume el i-a îndemnat pe scriitorii bucovineni să utilizeze folclorul ca sursă de inspirație pentru operele lor. Formarea unei școli folcloristice bucovinene tot lui i se datorează și anume, Gheorghe Hurmuzachi a stimulat cercetarea folclorică, îndemnându-l pe Simion Florea Marian să scrie [4, p. 157]. Însă Gheorghe Hurmuzachi era adept înfocat al

iluminismului. El voia publicarea unui folclor expurgat de superstiții, oglindă a celui mai „înjosit grad al culturii unui popor”.

În concordanță cu vederile iluminiștilor, ca și contemporanul său A. Marinescu, ca și Gh. Șincai, V. Pop, Gh. Lazăr, Gh. Barițiu, ca și G. Coșbuc mai târziu, Gheorghe Hurmuzachi a combătut superstițiile și a condamnat practicile care îngreunează starea precară a țaranului, cum ar fi cheltuielile excesive de la pomenile funebre, de la nunți etc., relevând că și multele sărbători băbești erau iarăși un obstacol în calea propășirii.

Gheorghe Hurmuzachi a desfășurat, în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o luptă hotărâtă împotriva aspectelor retrograde din cultura populară.

În aprecierea creațiilor populare, Gheorghe Hurmuzachi avea un punct de vedere raționalist și estetic, pe care și l-a expus cu claritate într-o notă la niște „cinelituri” adunate de I. Bumbac și tipărite în „Foaia Societății...”, când susținea că vrăjitoriile, descântecele și superstițiile sunt lecturi triste și n-au „scânteie de spirit, nici idei poetice, umanitate”.

Când, bunăoară, Ion Gh. Sbiera, devenit redactor al „Foi Societății...”, a încercat să publice o colecție de povești, cântece, cimilituri și descântece populare, Gheorghe Hurmuzachi nu și-a dat consimțământul, „fiindcă nu ne înțelegem nici în privința formei în care să se publice, nici ce să nu se publice”. Luând cunoștință de textele din respectiva colecție, Gheorghe Hurmuzachi i-a dat un răspuns autorului prin intermediul „Foi Societății...”, relevând următoarele: „Îi recomandăm dsale, - precum și altor juri, de care am aflat că ar fi pregătit tot asemenea culegeri pentru tipariu, – a obseva la astfelu de lucrare cea mai severă critică și cea mai conștiincioasă luare aminte la bunul simț, la cerințele rațiunii și la privirile estetice. Căci, pentru amicul luminării și al înaintării poporului român și al literaturii născânde naționale înfățișează vrăjitoriile, descântecele și toate născocirile și secăturile superstițiunii, în general, o tristă lectură, dar pentru oameni neculți chiar periculoasă; ele ni arată pe bietul nostru popor din partea cea mai umilitoare, fără folos, numai pentru o pretinsă petrecere a

publicului cititoriu; o lectură de care acesta s-ar putea încunjura deocamdată, având trebuință urgentă de alte scrieri și de alte mijloace de cultură.”

Ion Gh. Sbiera, unul dintre primii folcloriști bucovineni, a fost sfătuit de Gheorghe Hurmuzachi să-și „pieptene” colecția, „precum făcuse și poetul-rege Vasile Alecsandri cu a sa”. Nedumerit, autorul conchidea că „dacă m-aș fi decis să scot din ea tot ce era credință deșartă, sau prejudeț: de bună samă că G. Hurmuzachi mi-ar fi dat consimțământul. Fiind eu însă prea tânaciu în ideile și convingerile mele, cu mare părere de rău am preferit să renunț la publicarea colecțiunii mele, decât să intru într-un conflict cu domnia sa, și să zădărnicesc astfel alte lucrări mult mai presante” [7, p. 199].

Abia după moartea lui Gheorghe Hurmuzachi, Ion Sbiera va tipări la Cernăuți „Povești populare românești” (1886) și „Colinde, cântece de stea și urări de nuntă” (1888).

Un prețuitor fidel al tradițiilor și obiceiurilor strămoșești ale românilor a fost și Nicolae Hurmuzachi, cel mai mic fiu al boierului de la Cernauca. Încă la 1868, el considera că datinile și obiceiurile noastre își au sorgintea în acea filosofie practică, ce dă viață, tărie și spor unei comunități umane, fiindcă ele își au izvorul într-o credință spontană în ființa mai înaltă, „și de se află ici-colea și superstițiuni populare, apoi aceasta este de dezvinuit, cugetând la vechimea creșterii lor în popor și apoi la predarea și concreșterea pioasă cu poporul din generațiune în generațiune, fără ca acelea să fie stricăcioase” [4, p. 160]. Nicolae Hurmuzachi era de părere că datinile și obiceiurile poporului român sunt „concreșcute” cu dânsul și fac ființa lui caracteristică. Ele sunt formate după propășirea și înaintarea poporului și sunt nedespărțite de ființa lui. El mai opina că obiceiurile și datinile arată cât de capabil este poporul român de cultură și înaintare; că ele sunt umane, deoarece sâmburele și scopul lor este umanitatea; frumoase, căci estetica este începutul și finalul lor; religioase, căci respiră din ele o religiozitate adâncă.

Eliza și Eofrosina, cele două fiice ale lui Doxachi Hurmuzachi l-au sprijinit pe compozitorul Carol Miculi să editeze

în patru fascicule cele 48 de Arie naționale românești, în care sunt inserate doine, hore, balade și cântece păstorești, culese de la lăutari, ciobani, „precum și din scripcile și cimpoaiele țărănești” [6, p. 35]. În acest sens, ele au suportat cheltuieli materiale considerabile. Când, în mai 1847, celebrul compozitor Franz List a sosit la Cernăuți, surorile Hurmuzachi l-au invitat în casa părintelui lor, unde pentru el a cântat renumitul lăutar român din Bucovina, moș Nicolae Picu.

Folclorul și valorificarea lui n-au constituit preocuparea de bază a membrilor familiei Hurmuzachi. Ei l-au cultivat în paginile publicațiilor lor, i-au estimat importanța, au încurajat cercetarea folclorică în Bucovina, au făcut primele încercări de teoretizare în domeniul structivizării creației populare orale doar în planul elaborării doctrinei naționale și a dezvoltării culturale a neamului românesc din Bucovina.

Bibliografie:

1. *Bârlea Ovidiu*. Istoria folcloristicii românești. – București: Editura enciclopedică română, 1974.
2. *Bostan Grigore C.* Poezia populară românească în spațiul carpato-nistrean. – Iași: Cantes, 1998.
3. *Bostan Grigore C., Bostan Lora*. Literatura română din Bucovina. – Cernăuți: Ruta.
4. *Luceac Ilie*. Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare. Cernăuți: Alexandru cel Bun, Timișoara: Augusta, 2000.
5. *Muntean George*. Epoca marilor clasici. Folclorul ca substrat al creației poetice originale//Temelii folclorice și orizont european în literatura română. – București: Editura Academiei, 1971.
6. *Rusșindilar Petru*. Hurmuzăcheștii în viața culturală și politică a Bucovinei. – Iași: Glasul Bucovinei. 1995.
7. *Sbiera Ion G.* Familia Sbiera, după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului. – Cernăuți, 1899.

Mărioara Iuțiș-Bodnăraș,
păstrătoare de comori populare

Elena PURICI

S-a născut această neobișnuită păstrătoare de nestemate folclorice la 8 septembrie 1937, în satul Ostrița din fostul județ Cernăuți. Tatăl ei, Ștefan Iuțiș, era căsătorit cu Ileana lui Ilie Bercea, fiica primarului din sat. În primăvara anului 1944, Ștefan Iuțiș, născut în 1909, s-a refugiat în Banat și acolo, în satul Lenauheim, a decedat în 1976. Ileana, soția lui, venită pe lume în 1913, a rămas să poarte grija celor două copile: Mărioara – de 6 anișori și jumătate, și Aurora – de numai 3 luni.

În primii ani popstbelici, biata Ileana Iuțiș cu greu a putut face față tuturor dărilor către stat și impozitelor care au dus-o în mod practic la sapă de lemn. Într-o bună zi, ca să scape de povara dăjdiilor, s-a văzut silită să dea cele 4 fâlci de pământ și tot inventarul agricol în colhoz. Ca să-și mai ușureze viața, a consimțit ca locuința ei să fie transformată în creșă. Cu cele două fiice minore și cu părinții ei bătrâni s-au retras într-o singură odaie. De scârbă, tatăl ei s-a îmbolnăvit, a căzut pe patul de zăcare și, în 1957, a închis pentru totdeauna ochii.

În primii ani de după colectivizare în acea casă erau aduși 64 de copii de la 3 luni în sus. Părinții îi lăsau în ogradă și se grăbeau la muncile câmpului. Mama Mărioarei, Ileana Iuțiș, se afla pe post de educatoare și de bucătăreasă, iar în munca ei era ajutată de ambele fiice.

Marioara și Aurora Iuțiș-Bodnăraș

În toamna anului 1944, Mărioara a pășit pragul școlii din Ostrița. Bunicul o învățase să citească și să scrie cu literele alfabetului latin. În primul an, fetița a învățat după un abecedar românesc, iar în clasa a doua elevilor le-a fost impus abecedarul cu caractere chirilice.

În școală a început predarea limbii ruse. Hârtia era un lux și

cine avea pe vremea aceea un caiet se socotea bogat. Mărioara nu avea de unde să-și procure hârtie și, de aceea, a tăiat pe furiș prima pagină din biblie și a dus-o la școală, mândră că avea pe ce să scrie.

În clasa a patra avea un singur caiet, în care scria temele pentru disciplinele școlare ce i se predau. Călimara cu cerneală din boboite de boz o purta în trăistuță, iar condeiul era făcut dintr-un bețișor de mătură de care penița se lega cu o sârmuliță. O dată, în schimbul unei găini, o evreică i-a dat un caiet și un creion chimic. O altă evreică, pentru că mama ei îi ducea lapte, i-a cusut o pufoaică, iar tot pentru lapte, un evreu i-a dăruit o pereche de galoși.

Învăța bine, era una dintre cele mai silitoare eleve din școală. Prin clasa a șaptea și-a răcit capul. Timp de trei luni de zile, cât a durat tratamentul prin spitale, n-a frecventat lecțiile. Revenind la școală a constatat că nu prea rămăsese în urmă față de colegii săi, că și în spital mai pusese mâna pe manuale. După absolvirea clasei a șaptea, împreună cu verișoarele sale Vergina și Măriuca Mihalucă, cu Ștefania Toderean, Mărioara Iuțiș s-a dus să-și continue studiile la Școala Medie nr. 10 din suburbia Cernăuților, Roșă. Pentru învățatură se achitau pe atunci anumite taxe anuale. Pe deasupra, și lemnele pentru încălzirea sobelor intrau în socoteala elevilor. Vergina a părăsit școala după două săptămâni, iar Măriuca n-a continuat învățătura, fiindcă fratele ei, Aurel Mihalucă, care avea să devină dirigor militar, intrase la Conservator și familia nu avea mijloace ca să-i poarte pe toți pe la școli.

Venind peste o lună de la Roșă și văzând că mama ei, care avea norme în colhoz, rămăsese în urmă cu lucrul în gospodărie, Mărioara a hotărât să abandoneze studiile, deși ar fi vrut mult să le continue. Visul ei de a deveni cineva în viață s-a spulberat. Despre faptul că Mărioara a abandonat învățătura a aflat directorul școlii din Ostrița. A venit la mama ei și a rugat-o să facă ce poate numai ca Mărioara să învețe. Plângeau și mama, și Mărioara, dar situația nu putea fi schimbată.

Munca fata pe lanurile colhozului, alături de buna ei măicuță. Singura ei bucurie rămăsese lectura, iar cărțile le împrumuta de la biblioteca satească.

Mărioara Iuțiș-Bodnăraș

În anul 1958, s-a căsătorit cu Traian Bodnăraș, fecior de buni gospodari din Ostrița, care avea să lucreze patru decenii în colhoz și să moară cu obida în suflet pentru o nedreptate ce i-au făcut-o mai marii satului. În 2015, pe parcursul unei singure luni, i-au decedat fiica, Aurora, și soțul, Traian. Fiicele Aurora și Stela au avut posibilitatea să obțină studii superioare și acest fapt o bucură pe Mărioara. Este înconjurată acum de grija nepoților Lia și Tiberiu și a strănepotei,

Agnia.

Citește mult. Are o bibliotecă bogată. Își amintește cu nostalgie de timpurile când la petrecerile din sat concura la cântece cu frații Mihaiesi, cu fostul primar Vasile Ghiba, cu Modest Rață și cu Ștefania Cuculeac.

Am avut fericita ocazie s-o ascult cum cântă, cum deapănă firul basmelor și snoavelor. M-a impresionat faptul cât de profund cunoaște bogăția tradițiilor și datinilor noastre populare. Mărioara Iuțiș-Bodnăraș este păstrătoarea unui adevărat tezaur folcloric, fapt de care sunt convinsă de mult timp. Între 8 și 14 septembrie 2016, am înregistrat de la dânsa unele din cântecele ei, textul cărora îl propun spre lectură și cititorilor Almanahului cultural-literar al românilor nord-bucovineni „Țara Fagilor”.

Cântece de cătănie și război

1.

Tare-s negri, Doamne, munții
Toamna, când se duc recruții.
Ies afară până-n prag,
Să mă uit în sat cu drag.
Mamele-și petrec feciorii,

Dar pe mine n-are cine, -
Mama-i moartă și nu vine.
Am surori, da-s măritate,
Tata-i bolnav și nu poate.

2.

De la Cernăuți la vale
S-a deschis o trecătoare.
Trecătoarea-i printre brazi,
Vine trenul cu soldați.
Trenu-i lung, vagoane pline,
Să mă ieie și pe mine.
De m-or duce la Hotin,
Să știi, mamă, că mai vin;
De m-or duce mai departe,
Ți-oi scrie, măicuță, carte;
De m-or duce la război,
Nu știu de-oi veni-napoi.

3.

Nistrule, apleacă-ți malul,
Ca să treacă mareșalul.
Mareșalul a trecut
Și războiul s-a-nceput.
A-nceput războiul vara
Și-i pustie toată țara;
Au trecut vreo patru ani,
Țara-i plină de orfani,
Mamele-s fără feciori,
Fetele făr'pețitori.
La război cine s-a dus,
Acasă n-a mai ajuns.

4.

Frunză verde de trifoi,
Trec soldați prin sat la noi.
Eu în calea lor am stat

Și pe toți i-am întrebat:
— Pe-al meu unde l-ați lăsat?
Doară unul mi-a vorbit:
— Al tău, puică, a murit
Și-i departe îngropat, -
Pe Volga, la Stalingrad...
Pe mine mă bate gândul
Să mă duc, să-i văd mormântul.
C-un buchet de trandafir
M-am dus pân' la cimitir.
Pe poartă când am intrat,
Ochii-n lacrimi i-am scăldat.
Văzând crucea aplecată,
Jalea m-a cuprins deodată.
M-am aplecat spre mormânt,
Să aud al lui cuvânt.
Din mormânt s-a auzit
Un glas stins și amorțit:
— Aș ieși să te sărut,
Dară nu-s întreg la trup;
Tunul când a bubuit,
Trupu-n aer mi-a-zvârlit;
Bomba când a explodat,
Cu pământ m-a-mestecat.
Dacă nu ești mulțumită,
Du-te acasă, te mărită.

5.

Sus, pe malul Nistrului,
Paște calul rusului.
Calul paște și nechează,
Stalin plânge și oftează.
— Măi Staline, știu ce-ai vrea, -
Să iai Basarabia;
Măi Staline, știu ce vrei, -
Bucovina ca s-o iei.
Bucovina-i ca o cheie

Stalin vrea ca să ne-o ieie.
Multă vreme n-a dura,
Pe Stalin l-om captura
Și din pielea lui Stalin
Face-om cizme la Berlin;
Din pielea lui Molotov
Face-om cizme la Brașov.

6.

A ajuns în România
Trenul „Regina Maria”.
Dar trenu-i plin cu răniți
De la Stalingrad veniți.
Vine altu-n urma lui
De la Cotul Donului.
— Te rog, domnul conductor,
Mână trenul mai ușor.
Nu izbi vagoanele,
Că mă curmă rănile.

7.

Colo-n deal la Cireșoaia
Cad obuzele ca ploaia
Și șuieră ca și vântul
De cutremură pământul.
Dintr-o zare-n altă zare
Zboară stoluri de cucoare, -
Da nu-s cârduri de cucoare,
Ci cârduri de avioane.
Avioane americane
Cată trupele germane;
Le caută zi și noapte,
Să le distrugă pe toate.

Cântece de dragoste

1.

Foaie verde cimbrisor,
M-am iubit cu-n domnișor.
M-am dus lângă-un strat de ceapă,
Părinții să nu priceapă.
Dar o hoată de vecină
M-a văzut de pe grădină.
M-a văzut, m-a cunoscut,
La măicuța m-a pârât.
Maica mea, ca maicele,
M-a pârât la fratele.
Pe frate să-l ardă focul,
Că m-a pârât la tătucul.
Tătuca s-a supărat,
De mânăuță m-a luat
Si-ntr-o ladă m-a-ncuiat.
Deie Dumnezeu o ploaie
Ca lăcata să se-nmoaie,
Cheița să ruginească,
Lădița să putrezească.
De aici când voi ieși,
Tot pe tine te-oi iubi.

2.

— Murgule, murguțul meu,
Ce oftezi așa de greu?
Ori ți-i foame, ori ți-i rău,
Ori de trupul meu ți-i greu?
— Nici mi-i foame, nici mi-i greu,
Mi-i urât năravul tău.
Câte fete sunt în sat,
Pe la toate m-ai purtat.
Tu vorbești cu fete-n prag,

Dar eu stau legat de gard;
Tu vorbești cu fetele,
Dar eu rod nuielele;
Tu mai ștezi cu mâna-n sân,
Eu la poartă-s fără fân.

3.

La pârau cu răchițele
Șuieră badea cu jele.
Îl cunosc pe chiuit
Că-i acel ce m-a iubit;
Îl cunosc pe șuierat
Că-i acel ce m-a lăsat.
M-a iubit ca pe-o copilă,
M-a lăsat ca pe-o străină;
M-a iubit ca pe-o cucoană,
M-a lăsat ca pe-o vadană.

4.

Foaie verde trei bujori,
Nu te blestem ca să mori,
Dar te blestem să te-nsori
Și să ai nouă feciori,
Iar a zecea – o copiță,
Să te poarte de mânăuță
Dintr-un sat în altul sat,
Cu traista la-mprumutat.
Să vii, Ghiță, și la mine,
Că eu te-oi milui bine
Cu o strachină de grâu,
Deasupra doi cărbunași,
Ce-ai iubit să nu mai lași.

Cântece de înstrăinare

1.

Sărace fete, sărace,
Nu mai poartă ce le place.
N-or purta ele sandale
Nici cămăși naționale;
N-or purta cămăși cu flori
Și n-or avea sărbători;
N-or purta ele papuci, -
Da-n pădure la butuci;
N-or purta la gât hurmuz.
C-or lucra toate-n colhoz;
Or lucra cu normele
Și-or mânca cu porțiile.

2.

Cântă cucul, bată-l vina,
De răsună-n Bucovina;
Cântă cucul pe-un brăduț,
De răsună-n Cernăuți;
Cântă cucu-n zori pe rouă
Bucovina-i ruptă-n două.
Bucovina-i mândră fată,
La mijloc – sârmă ghimpată.
Bucovină, ce-ai pățit,
Că-n două te-au împărțit?
Acel ce te-a-nstrăinat,
Moară vara detunat
Și să naibă lemn de cruce
Nici la groapă cine-l duce;
N-aibă scânduri de sicriu,
Să putrezească de viu.

CUPRINS

Un om cât o țară / Dimitrie POPTĂMAȘ	5
FILE DE ISTORIE	13
Sfârșitul Mitropoliei Ortodoxe Române de la Cernăuți / Dumitru COVALCIUC.....	13
Biserica din Prisăcăreni și preoții cunoscuți care au slujit în ea în perioada 1784–1954 / Rodica ZEGREA	23
Bravii Bivolari din Culiceni Herței / Dumitru OPRÎȘAN.....	30
Date privind trecutul satului Stroești, fostul județ Hotin / Ludmila ROTARU.....	37
Iarmarocul de Sânpetru din Cernăuți / Maria GUȚU	44
ÎNVĂȚĂMÂNT	52
Studenții de la Universitatea din Cernăuți (1875-1919) / Constantin UNGUREANU.....	52
O școală de elită în învățământul românesc din Nordul Bucovinei la 200 de ani de existență / Ștefan BROASCĂ	79
FILOLOGIE	90
Structuri discontinue în sintaxa limbii vorbite: acuzativul suspendat / Felicia VRÂNCEANU.....	90
Mihai Eminescu în traducere ucraineană: abordare ritmică / Cristina PALADIAN.....	99
SĂNĂTATE	108
Istoricul constituirii Societății Medicale „Isidor Bodea” din Cernăuți / Dragoș OLARU.....	108

GOLGOTA NEAMULUI ROMÂNESC	121
Încununat de trei jubilee / Maria ANDRIEȘ.....	121
Deportările în masă ale locuitorilor din ținutul Herța în anul 1941 / Petru GRIOR	125
Umbra tristeții ne mai învăluie / Viorica SCHIPOR	133
Drama familiei noastre / Vasile MITRIC	135
Aurora / Gheorghe FRUNZĂ.....	137
Finalul fericit al unei dureroase drame de familie / Maria TOACĂ	144
Preludiul celui de al doilea refugiu / Ciprian BOJESCU	149
Pierdut în văpăile războiului / Viorica SCHIPOR-PIȚU.....	152
Ioan Boroș - erou căzut la Herța / Alexandru PLATONOV	154
Încă o cruce a durerii și-a înălțat martirii sub cer și pe pământ românesc / Felicia NICHITA	158
Societatea „Golgota” – 25 de ani de activitate fructuoasă / Felicia TOMA	162
POESIS.....	170
Vasile TĂRĂȚEANU	170
Ilie Tudor ZEGREA	179
Arcadie OPAIȚ	184
Paraschiva ABUTNĂRIȚEI.....	189
Silvia CABA-GHIVIREAC	193
George L. NIMIGEANU.....	202
Rodica PUIA.....	208
Elena APETRI	211
Gheorghe UNGUREANU	213
DIN CREAȚIILE CITITORILOR NOȘTRI.....	216
Nicolae MINTENCU.....	216
Maria BOGESCU.....	220
Rodica STRUGARI-ZEGREA	222
Masă rotundă / Gheorghe GORDA.....	228
PERSONALITĂȚI BUCOVINENE	232
Promotorii Unirii: Sextil Pușcariu și Isidor Bodea / Doru Ropceanu	232
Poetul Grigore Bostan / Diana CHIBAC	241